

LIBRARY
M. J. P. LANGG
CELJE

II 1825 / 1997

P4249

MOHORJEV KOLEDAR 1997

Izdala in založila Mohorjeva družba v Celju
v redni knjižni zbirki za leto 1996

Prazniki v letu 1997

Bogoslužno leto se prične 1. adventno nedeljo 30. 11. 1996 in traja do 1. adventne nedelje 29. 11. 1997. Pri nedeljskih mašah berila in evangeliji iz leta B (Markov evangelij).

CERKVENI PRAZNIKI

1. Zapovedani prazniki

Poleg nedelj so v letu 1997 zapovedani tudi naslednji prazniki:

Telovo (Sv. Rešnje telo) – 29. maja

Veliki šmaren (Marijino vnebovzetje) – 15. 8.

Vsi sveti – 1. novembra

Božič – 25. decembra

2. Nezapovedani prazniki

Novo leto – 1. 1.; Trije kralji – 6. 1.; Svečnica – 2. 2.; Sv. Jožef – 19. 3.; Gospodovo oznanjenje – 25. 3.; Velikonočni ponedeljek – 31. 3.; Vnebohod – 8. 5.; Sv. Peter in Pavel – 29. 6.; Mali šmaren – 8. 9.; Brezmadežna – 8. 12.; Sv. Štefan – 26. 12.

3. Premakljivi prazniki

Pepelnica – 12. 2.; **Velika noč** – 30. 3.; Vnebohod – 8. 5.; **Binkošti** – 18. 5.; **Sveta Trojica** – 25. 5.; **Telovo** – 29. 5.; **Misijonska n.** – 19. 10.; **Žegnanjska n.** 26. 10.; **Zahvalna n.** – 9. 11.; **Kristus Kralj** – 23. 11.; **1. adventna n.** – 30. 11.

DRUGI VERSKI PRAZNIKI

Prazniki po pravoslavnem koledarju

Božič – 7. 1.; Novo leto 1997 – 14. 1.; Velika noč – 27. 4.; Vnebohod – 5. 6.; Binkošti – 15. 6.; Marijino vnebovzetje – 28. 8.

Prazniki po judovskem koledarju

Praznik žrebcev – 23. 3.; Pasha – 22. do 29. 4.; Novo leto (1. tišri 5758) – 2. 10.; Praznik sprave – 11. 10.; Šotorski p. – 16. 10.; Veselje nad postavo – 24. 10.; Praznik luči – 24. 12.

Prazniki po muslimanskem koledarju

1. ramadan 1417 – 10. 1.; Id-ul-Fitr, 1. šav-

val – 9. 2.; Gorban, 10. zul-ka-da – 19. 3.; Novo leto, 1. moharram 1418 – 9. 5.

Verski prazniki, ki so dela prosti

Velikonočna nedelja in ponedeljek – 30. in 31. 3.; Marijino vnebovzetje – 15. 8.; Dan reformacije – 31. 10.; Božič – 25. 12.

DRŽAVNI PRAZNIKI

Novo leto – 1. in 2. januarja

Prešernov dan – kulturni praznik – 8. 2.

Dan upora proti okupatorju – 27. aprila

Praznik dela – 1. in 2. maja

Dan državnosti – 25. junija

Dan spomina na mrtve – 1. novembra

Dan samostojnosti – 26. decembra

DRŽAVNI PRAZNIKI

v sosednjih državah

AVSTRIJA: Novo leto (1. 1.), Sv. Trije kralji (6. 1.), Velikonočni ponedeljek (31. 3.), 1. maj, Vnebohod (8. 5.), Binkoštni ponedeljek (19. 5.), Rešnje telo (29. 5.), Marijino vnebovzetje (15. 8.), Dan zastave (26. 10.), Vsi sveti (1. 11.), Brezmadežna (8. 12.), Božič in Štefanovo (25. in 26. 12.). – Deželni patroni: sv. Klemen (15. 3. – Dunaj), sv. Jožef (19. 3. – Koroška, Štajerska, Tirolska), sv. Gebhard (27. 8. – Predarlška), sv. Rupert (24. 9. – Salzburgska), sv. Martin (11. 11. – Gradiščanska), sv. Leopold (15. 11. – Nižja in Gornja Avstrija); nekateri so tudi dela prosti.

ITALIJA: Novo leto (1. 1.), Sv. Trije kralji (6. 1.), Velikonočni pon. (31. 3.), Državni praznik Italije (25. 4.), 1. maj, Dan republike (2. 6.), Marijino vnebovzetje (15. 8.), Vsi sveti (1. 11.), Brezmadežna (8. 12.), Božič in Štefanovo (25., 26. 12.). – V Trstu dela prost praznik mučenca sv. Justa (3. 11.), praznik sv. Andreja v Gorici (30. 11.) je delovni dan.

MADŽARSKA: Novo leto (1. 1.), Državni praznik (15. 3.), Velikonočna nedelja in ponedeljek (30. in 31. 3.), 1. maj, Binkošti (18. 5.), Binkoštni ponedeljek (19. 5.), Sv. Štefan, madžarski kralj (20. 8.), Državni praznik (23. 10.), Božič (25. in 26. 12.).

HRVAŠKA: Novo leto (1. 1.), Sv. Trije kralji (6. 1.), Velikonočna ned. in pon. (30. in 31. 3.), 1. maj, Dan državnosti (30. 5.), Dan anti-fašist. boja (22. 6.), Marijino vnebovzetje (15. 8.), Dan mrtvih (1. 11.), Božič (25., 26. 12.).

MOHORJEV KOLEDAR 1997

MOHORJEVA
DRUŽBA
Celje 1996

Prosinec - Januar

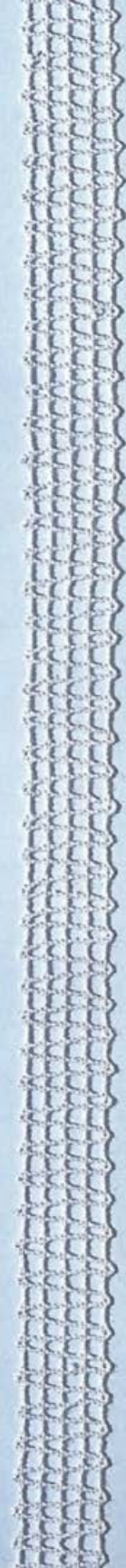
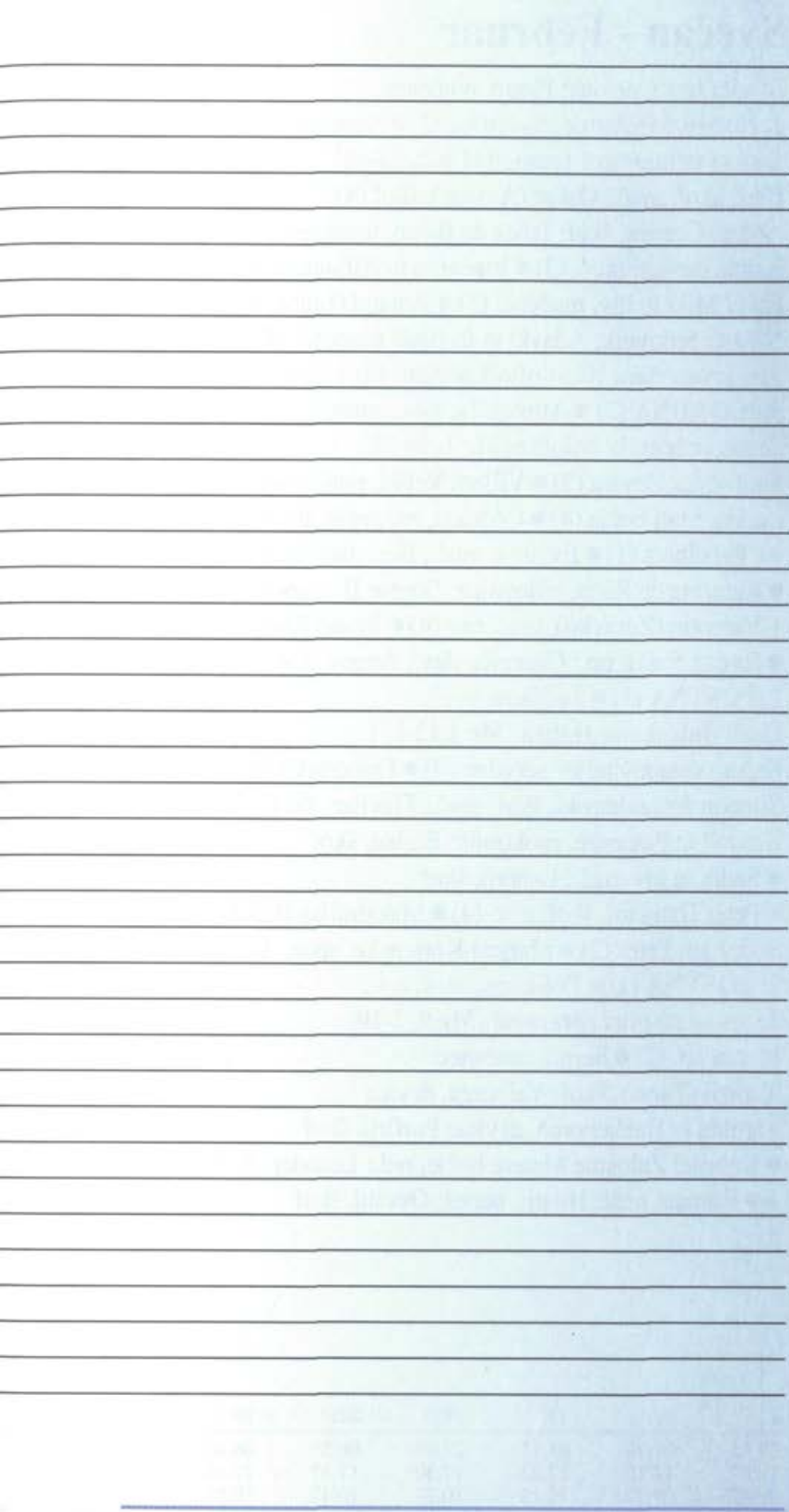
1. Sreda	NOVO LETO, OSM. BOŽIČA, BOŽJA MATI MARIJA (1)
2. Četrtek	Bazilij Vel. in Gregor Nac., škofa in cerkv. uč. (3) ●
3. Petek	Genovefa Pariška, dev.; Anter, papež, muč.
4. Sobota	● Angela Folinjska, red.; Gregor Langreški, škof
5. Nedelja	2. PO BOŽIČU (2) ● Emilijana (Milena), dev. Beseda se je učlovečila (Jn 1,1-18)
6. Ponedeljek	Gospodovo razglášenje, Sv. Trije kralji (1)
7. Torek	Rajmund Penjafortski, duh. (4) ● Lucijan Antioh., duh.
8. Sreda	Severin Noriški, op.; Erhard, šk.; Jurij iz Hozibe, red.
9. Četrtek	● Julijan in Bazilisa, muč.; Hadrijan, opat ●
10. Petek	Viljem iz Bourgesa, šk. Agaton, papež; Peter Orseolo
11. Sobota	Pavlin Oglejski, šk. (3) ● Teodozij, opat
12. Nedelja	JEZUSOV KRST (2) ● Alfred, opat Ti si moj ljubljeni Sin (Mr, 1,7-11)
13. Ponedeljek	Hilarij, škof in cerkv. uč. (4) ● Veronika Milanska, dev.
14. Torek	Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.
15. Sreda	Pavel puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok ●
16. Četrtek	● Marcel, papež; Berard in tov., franč. mučenci
17. Petek	Anton (Zvonko) pušč. (3) ● Marijan, diakon, muč.
18. Sobota	● Marjeta Ogrska, red.; Priska, mučenka
19. Nedelja	2. NAVADNA (2) ● Kanut (Knut), kralj Jezusovi prvi učenci (Jn 1,35-42)
20. Ponedeljek	Fabijan, papež in Boštjan (Sebastijan), mučenca (4)
21. Torek	Neža (Agnes, Janja), devica, muč. (3) ● Epifanij, škof
22. Sreda	Vincenc (Vinko) diakon, muč. (4) Teodolinda, kraljica
23. Četrtek	● Emerencijana, mučenka; Ildefonz, škof ○
24. Petek	Frančišek Saleški, šk., c. u. (3) ● Felicijan, šk., muč.
25. Sobota	Spreobrnitev ap. Pavla (2) ● Ananija, muč.
26. Nedelja	3. NAVADNA (2) ● Timotej in Tit, škofa Spreobrnite se in verujte evangeliju (Mr 1,14-20)
27. Ponedeljek	Angela Merici, dev. (4) ● Vitalijan, papež
28. Torek	Tomaž Akvinski, duh., c. u. (3) ● Peter Nolasko, red. ust.
29. Sreda	Valerij, škof; Julijan Ubogi, spokornik
30. Četrtek	● Martina, dev., muč.; Hijacinta (Jacinta) Marescotti
31. Petek	Janez Bosco, red. ustan. (3) ● Marcela, vdova ●

Januar	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	07.44	07.43	07.42	07.39	07.36	07.31	07.26
zahod Sonca	16.27	16.33	16.38	16.45	16.52	16.59	17.06
dožžina dneva	08.43	08.50	08.56	09.06	09.16	09.28	09.40

Do konca meseca se dan podaljša za 57 minut.

Sonce stopi v znamenje Vodnarja 20. januarja ob 01.43.

Lunine mene: zadnji krajec 2. ob 02.45, mlaj 9. ob 05.26, prvi krajec 15. ob 21.02, ščip 23. ob 16.11, zadnji krajec 31. ob 20.40.

Svečan - Februar

1. Sobota	Brigita Irska, devica; Pionij, mučenec
2. Nedelja	Jezusovo darovanje, Svečnica (2) ● Simeon in Ana Jezusa prinesejo v tempelj (Lk 2, 22-40)
3. Ponedeljek	Blaž, škof, muč.; Oskar (Ansgar), škof (4)
4. Torek	Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, mučenec
5. Sreda	Agata, devica, muč. (3) ● Ingenuin in Albuin, škofa
6. Četrtek	Pavel Miki in tov. mučenci (3) ● Amand (Ljubo) Belgijski, škof
7. Petek	Nivard, redovnik; Adavkt in frigijski mučenci ●
8. Sobota	Prešernov dan, Hieronim Emiliani (4) ● Janez de Matha
9. Nedelja	5. NAVADNA (2) ● Apolonija, dev., muč. Jezus ozdravlja bolnike (Mr 1, 29-39)
10. Ponedeljek	Sholastika, devica (3) ● Viljem Veliki, puščavnik
11. Torek	Lurška Mati božja (4) ● Cedmon, redovnik; Pust
12. Sreda	++ Pepelnica (1) ● Evlalija, muč.; Benedikt Anianski, opat
13. Četrtek	● Katarina de Ricci, redovnica; Gregor II., papež
14. Petek	+ Valentin (Zdravko), mučenec (4) ● Bruno Kverfurtski, muč. ●
15. Sobota	● Jordan Saški, op.; Georgija, dev.; Agapa, dev., muč.
16. Nedelja	1. POSTNA (1) ● Julijana, muč. Hudi duh skuša Jezusa (Mr 1,12-15)
17. Ponedeljek	Sedem ustanoviteljev servitov (4) ● Frančišek Clet, muč.
18. Torek	Simeon Jeruzalemski, škof, muč.; Flavijan, škof
19. Sreda	Konrad iz Piacenze, spokornik; Barbat, škof
20. Četrtek	● Sadot in tov muč.; Evherij, škof
21. Petek	+ Peter Damiani, škof, c. u. (4) ● Maksimijan Puljski, škof
22. Sobota	Sedež ap. Petra (2) ● Marjeta Kortonska, spok. ○
23. Nedelja	2. POSTNA (1) ● Polikarp, škof, c. u. Jezus se na gori spremeni (Mr 9, 2-10)
24. Ponedeljek	Matija ap. (2) ● Sergij, mučenec
25. Torek	Tarazij (Taras), škof; Valburga, devica
26. Sreda	Matilda iz Hackeborna, devica; Porfirij, škof
27. Četrtek	● Gabriel Žalostne Matere božje, red.; Leander, škof
28. Petek	+ ● Roman, opat; Hilarij, papež; Osvald, škof

Februar	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	07.25	07.18	07.11	07.03	06.55	06.46
zahod Sonca	17.07	17.15	17.23	17.30	17.37	17.44
dolžina dneva	09.42	09.57	10.12	10.27	10.42	10.58

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 22 minut.
 Sonce stopi v znamenje Rib 18. februarja ob 15.52.
 Lunine mene: mlaj 7. ob 16.06, prvi krajec 14. ob 09.58, ščip 22. ob 11.27.

** Liturgično se prenese na 7. april*

Rogljčki z verižico

Sušec - Marec

1. Sobota	● Albin, škof; Svitbert, škof; Antonina, mučenka						
2. Nedelja	3. POSTNA (1) ● Neža Praška, dev. ☉ Jezus očisti tempelj (Jn 2,13-25)						
3. Ponedeljek	● Kunigunda, cesarica; Marin in Asterij, mučenca						
4. Torek	Kazimir, kraljevič (4) ● Arkadij, škof, mučenec						
5. Sreda	Janez Jožef od Križa, redovnik; Evzebij, mučenec						
6. Četrtek	● Fridolin (Miroslav), opat; Koleta (Nikoleta, Nika), devica						
7. Petek	+ Perpetua in Felicita, mučenki ((4) ● Gvdioz, škof						
8. Sobota	Janez od Boga, redovni ustanovitelj (4) ● Beata, mučenka						
9. Nedelja	4. POSTNA (1) ● Gregor Niški, škof ● Božji sin Odrešenik (Jn 3,14-21)						
10. Ponedeljek	● Štirideset mučencev; Makarij, škof						
11. Torek	Sofronij, škof; Evlogij, mučenec; Konstantin, spokornik						
12. Sreda	Gregor Veliki, papež; Doroteja (Rotija), mučenka						
13. Četrtek	● Kristina, devica; Teodora (Božidara), mučenka						
14. Petek	+ ● Matilda, kraljica; Florentina, opatinja						
15. Sobota	● Klemen M. Dvorak, red.; Ludovika de Marillac, red.						
16. Nedelja	5. POSTNA (1) ● Hilarij in Tacijan, muč. ☉ Jezus napove trpljenje (Jn 12,20-33)						
17. Ponedeljek	Patrik, škof (4) ● Jedrt Nivelska, opatinja						
18. Torek	Ciril Jeruzalemski, škof, cerk. uč. (4) ● Salvator, redovnik						
19. Sreda	Jožef, mož Device Marije (1) ● Sibilina, devica						
20. Četrtek	● Klavdija in tovarišice, mučenke; Kutbert, škof						
21. Petek	+ ● Nikolaj iz Flüe, puščavnik; Filemon, mučenec						
22. Sobota	● Lea, spokornica; Katarina Genovska, spokornica						
23. Nedelja	CVETNA NEDELJA JEZUSOVEGA TRPLJENJA (1) a) Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Mr 11,1-10) b) Trpljenje NGJK po Marku (Mr 14,1-72; 15,1-47)						
24. Ponedeljek	● Dionizij in tovariši, muč.; Katarina Švedska, redovnica ○						
25. Torek	Gospodovo oznanjenje ● Dizma, desni razbojnik*						
26. Sreda	Evgenija, mučenka; Kastul, mučenec						
27. Četrtek	Vel. četrtek (1) ● Rupert Salzburški, škof; Lidija, mučenka						
28. Petek	++ Vel. petek (1) ● Milada Praška, dev.; Bojan (Vojan), knez, muč.						
29. Sobota	Vel. sobota (1) ● Bertold, red. ustan.; Evstracij, menih						
30. Nedelja	VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1) ● Jezus vstane od mrtvih (Jn 20,1-9)						
31. Ponedeljek	Velikonočni ponedeljek (1) ● Modest Gosposvetski, škof ☉						
Marec	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	06.41	06.32	06.22	06.13	06.03	05.54	06.44
zahod Sonca	17.48	17.55	18.02	18.09	18.16	18.22	19.29
dolžina dneva	11.07	11.23	11.40	11.56	12.13	12.28	12.45

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 38 minut.

Sonce stopi v znamenje Oвна 20. marca ob 14.55. Začetek pomladi.

Lunine mene: zadnji krajec 2. ob 10.38, mlaj 9. ob 02.15, prvi krajec 16. ob 01.06, ščip 24. ob 05.45, zadnji krajec 31. ob 21.38.

** prehod na poletni čas*

Mizice

Mali traven - April

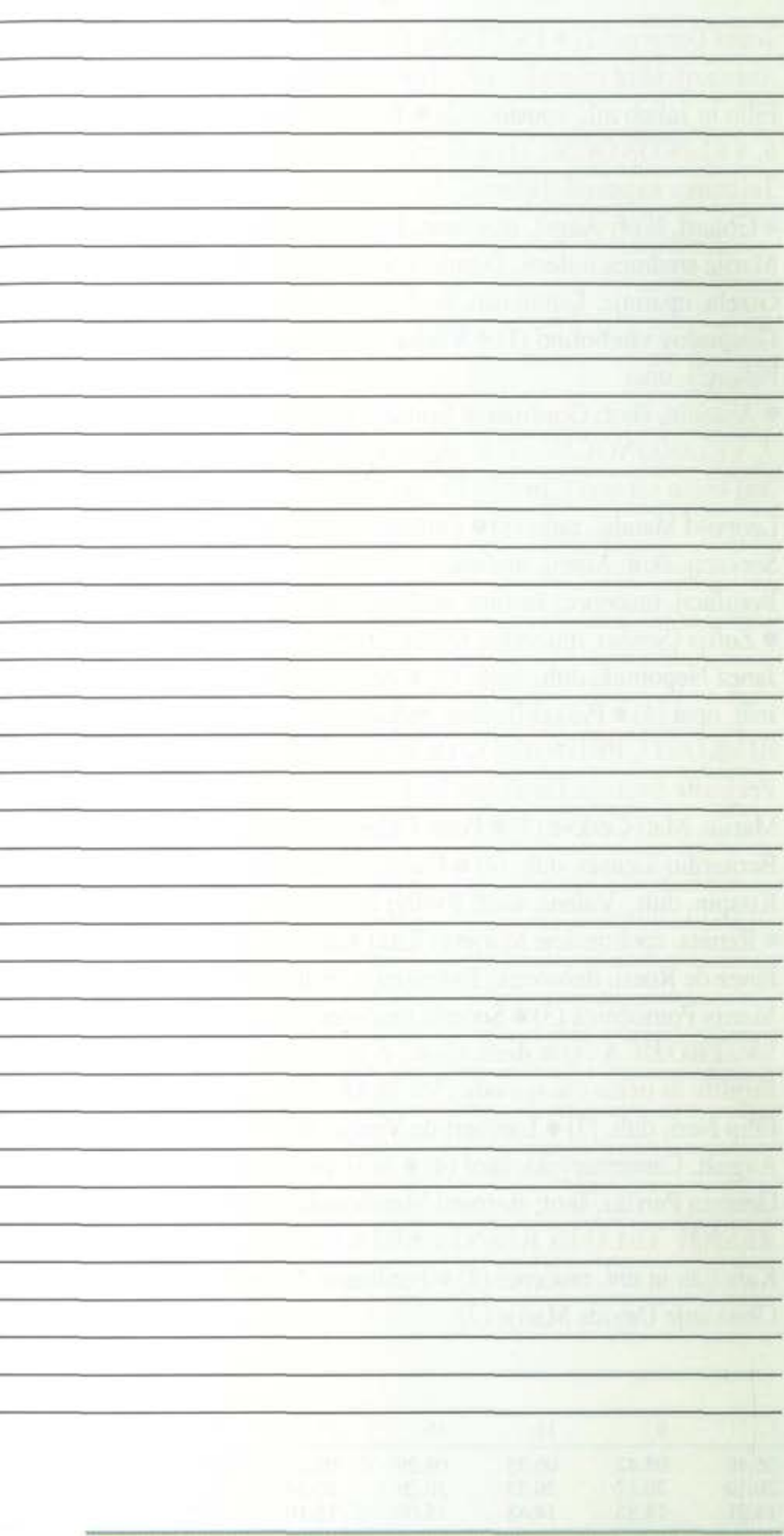
1. Torek	Hugo Grenobelski, škof; Venancij, škof, mučenec
2. Sreda	Frančišek Paolski, red. ustanovitelj; Teodozija, mučenka
3. Četrtek	● Rihard, škof; Sikst I., papež; Agapa, mučenka
4. Petek	Izidor Seviljski, škof, cerkv. uč.; Zosim, puščavnik
5. Sobota	● Vincenc Ferrer, duh.; Julijana, opatinja
6. Nedelja	2. VELIKONOČNA, BELA (1) ● Irenej, šk., muč.; Celestin I., pap. Jezus se prikaže apostolom (Jn 20,19-31)
7. Ponedeljek	● Janez Krstnik de la Salle, redovni ustanovitelj ●
8. Torek	Albert, škof, mučenec; Valter, opat
9. Sreda	Marija Klopajeva, svetopis. žena; Valtruda, redovnica
10. Četrtek	● Ezekijel, prerok; Apolonij in tov. mučenci
11. Petek	Stanislav, škof, muč. (3) · Domnij (Dujam), škof
12. Sobota	● Lazar Tržaški, škof, muč.; Zenon, škof
13. Nedelja	3. VELIKONOČNA (1) ● Martin I., pap. muč.; Hermenegild, muč. Jezusovo slovo od apostolov ((Lk 24,35-48)
14. Ponedeljek	● Lidvina, devica; Valerijan in tov. mučenci ●
15. Torek	Anastazija, mučenka; Peter Gonzales, redovnik
16. Sreda	Bernardka Lurška, dev. (3) ● Benedikt J. Labre, spokornik
17. Četrtek	● Rudolf, mučenec; Fortunat, mučenec; Vando, opat
18. Petek	Apolonij, mučenec; Elevation Ilirski, mučenec
19. Sobota	● Leon IX. papež; Ema, redovnica; Dioniz, mučenec
20. Nedelja	4. VELIKONOČNA (1) ● Hilda, devica; Teotim, škof Jezus dobri pastir ((Jn 10, 11-18)
21. Ponedeljek	Anzelm, škof, cerkv. uč. ((4) ● Konrad iz Parzhama, red.
22. Torek	Leonid, mučenec; Agapit, papež ○
23. Sreda	Jurij, mučenec (4) ● Vojteh (Adalbert), škof, mučenec
24. Četrtek	Fidel (Zvest) Sigmarinški, duh., muč. (4) ● Honorij, škof
25. Petek	Marko, evangelist (2) ● Ermin, škof, mučenec
26. Sobota	● Pashazij, opat; Mati dobrega sveta
27. Nedelja	5. VELIKONOČNA (1) ● Dan upora; Hozana, devica Vinska trta in mladike (Jn 15,1-8)
28. Ponedeljek	Peter Chanel, duh., muč. (4) ● Vital (Živko), mučenec
29. Torek	Katarina Sienska, dev., c. u. (3) ● Peter Veronski, muč.
30. Sreda	Pij V., papež (4) ● Jožef Cotelengo, red. ustanovitelj ●

April	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	06.42	06.33	06.23	06.14	06.06	05.57
zahod Sonca	19.31	19.37	19.44	19.50	19.57	20.03
dolžina dneva	12.49	13.04	13.21	13.36	13.51	14.06

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 29 minut.

Sonce stopi v znamenje Bika 20. aprila ob 03.03.

Lunine mene: mlaj 7. ob 13.02, prvi krajec 14. ob 19.00, ščip 22. ob 22.34, zadnji krajec 30. ob 04.37.

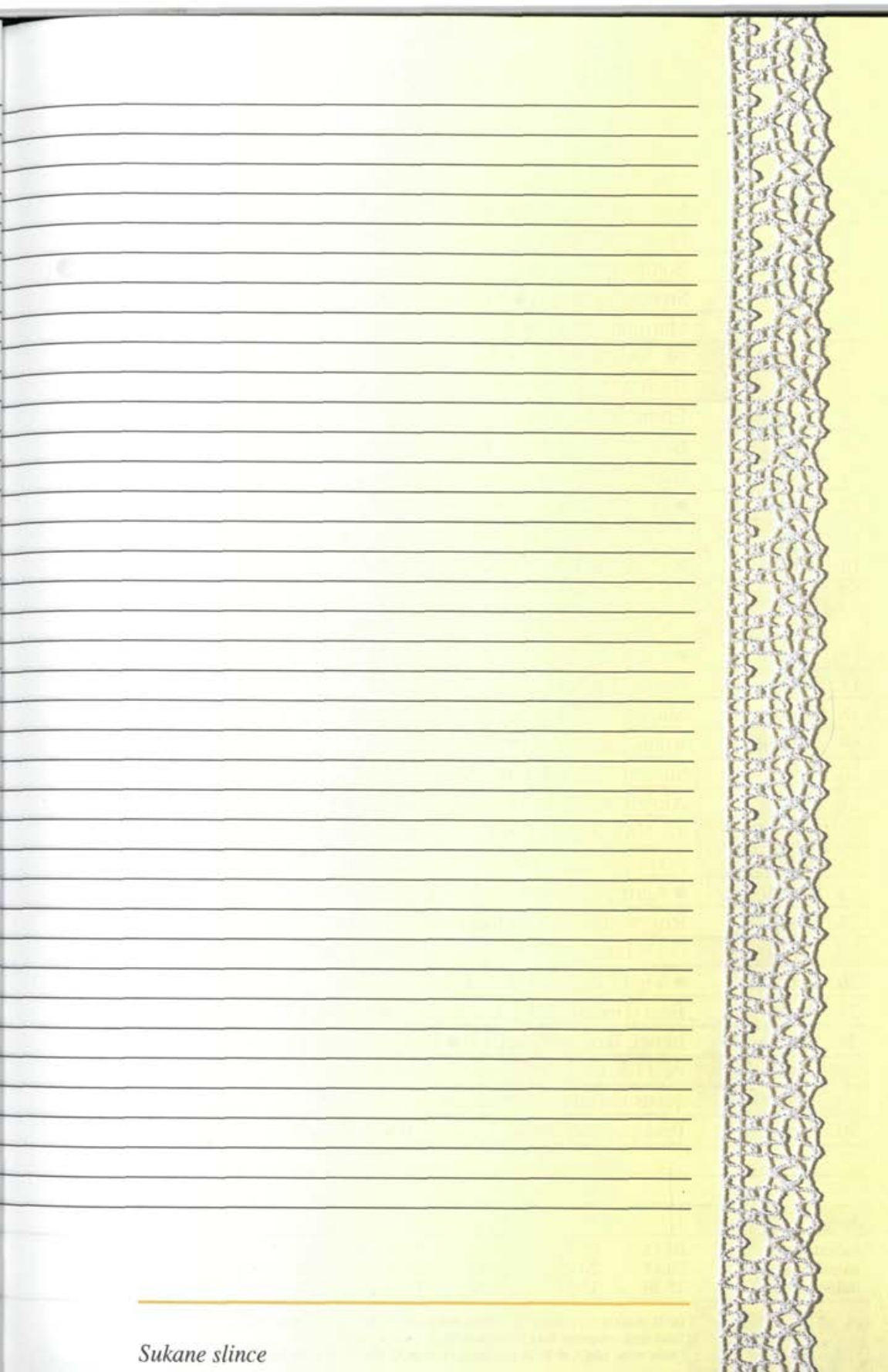

Veliki traven - Maj

1. Četrtek	Jožef Delavec (2) ● PRAZNIK DELA
2. Petek	Atanazij, škof in cerkv. uč. (3) ● Boris, knez
3. Sobota	Filip in Jakob ml., apostola (2) ● Teodozij Kijevski
4. Nedelja	6. VELIKONOČNA (1) ● Florijan, muč.; Cirijak, škof Jesusova zapoved ljubezni (Jn 15,9-17)
5. Ponedeljek	● Gotard, škof; Angel, mučenec; Juta, spokornica
6. Torek	Marija srednica milosti; Dominik Savio, dijak ●
7. Sreda	Gizela, opatinja; Domicijan, škof; Flavij, mučenec
8. Četrtek	Gospodov vnebohod (1) ● Viktor Mil., muč.; Desider (Željko), škof
9. Petek	Pahomij, opat
10. Sobota	● Antonin, škof; Gordijan in Epimah, mučenca
11. Nedelja	7. VELIKONOČNA (1) ● Sigismund (Žiga), kralj Naj bodo vsi eno ((Jn 17,11b-19)
12. Ponedeljek	Leopold Mandić, duh. (3) ● Pankracij, mučenec
13. Torek	Servacij, škof; Mucij, mučenec
14. Sreda	Bonifacij, mučenec; Justina, mučenka ●
15. Četrtek	● Zofija (Sonja), mučenka; Izidor, kmet
16. Petek	Janez Nepomuk, duh., muč. (3) ● Andrej Bobola, muč.
17. Sobota	Jošt, opat (4) ● Paškal Baylon, redovnik
18. Nedelja	BINKOŠTI, PRIHOD SV. DUHA (1) ● Janez I., pap., muč. Prejmite Svetega Duha (Jn 20,19-23)
19. Ponedeljek	Marija, Mati Cerkve (2) ● Peter Celestin, papež;
20. Torek	Bernardin Sienski, duh. (4) ● Plavtila, spokornica
21. Sreda	Krispin, duh.; Valens, škof; Evtihij in tovariši
22. Četrtek	● Renata, spokornica; Marjeta (Rita) Kasijska, redovnica ○
23. Petek	Janez de Rossi, duhovnik; Evfrozinja, redovnica
24. Sobota	Marija Pomočnica (3) ● Socerb, mučenec
25. Nedelja	SV. TROJICA (1) ● Beda Čast., c. u. Pojdite in učite vse narode (Mt 28,16-20)
26. Ponedeljek	Filip Neri, duh. (3) ● Lambert de Vence, škof
27. Torek	Avgušt. Canterburyski, škof (4) ● Julij, mučenec
28. Sreda	German Pariški, škof; Bernard Menthonski, škof, c. u.
29. Četrtek	REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI ● Maksim Emonski, škof ●
30. Petek	Kancijan in tov. mučenci (4) ● Ferdinand Aragonski, kralj
31. Sobota	Obiskanje Device Marije (2)

Maj	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	05.49	05.42	05.35	05.29	05.24	05.19	05.15
zahod Sonca	20.10	20.17	20.23	20.29	20.34	20.40	20.44
dolžina dneva	14.21	14.35	14.48	15.00	15.10	15.21	15.29

Do konca meseca se dan podaljša za 1 uro 8 minut.
 Sonce stopi v znamenje Dvojčkov 21. maja ob 02.18.
 Lunine mene: mlaj 6. ob 22.47, prvi krajec 14. ob 12.55, ščip 22. ob 11.13, zadnji krajec 29. ob 09.51.

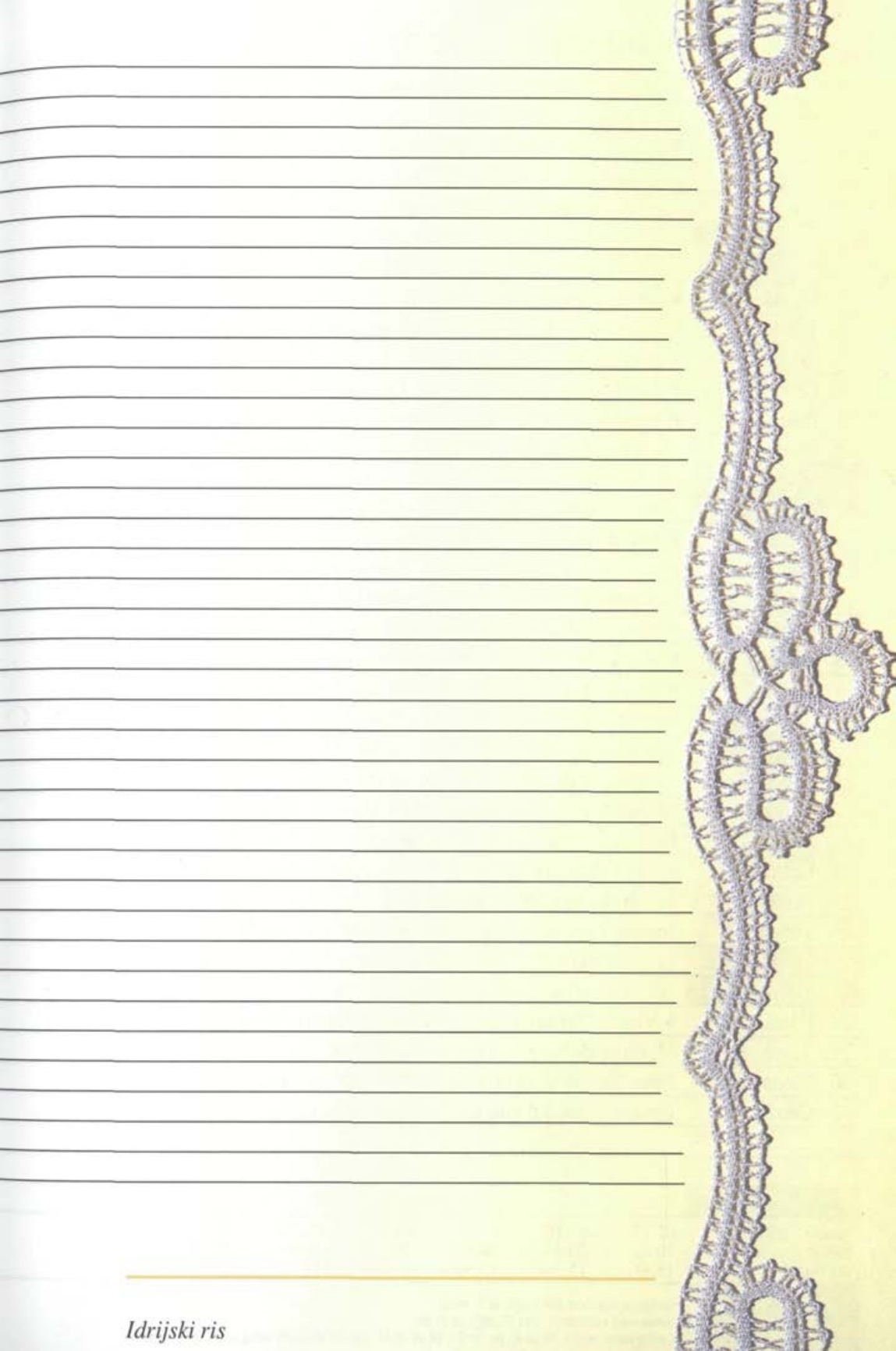

Rožnik - Junij

1. Nedelja	9. NAVADNA • Justin, mučenec Jezus, gospod sobote (Mr 2,23-28; 3,1-6)
2. Ponedeljek	Marcelin in Peter, mučenca (4) • Erazem, škof, mučenec
3. Torek	Karel Lwanga in tov. mučenci (4) • Klotilda, kraljica
4. Sreda	Frančišek Caracciolo, red. ust., Kvirin iz Siscije, škof, mučenec
5. Četrtek	Bonifacij, škof, muč. (3) • Svetko (Svetopolk) muč.; Igor, mučenec ●
6. Petek	Srce Jezusovo (1) • Norbert, škof, red. ust.; Bertrand Oglejski, škof
7. Sobota	Marijino srce (1) • Robert Newminsterski, opat; Ana Garzia, devica
8. Nedelja	10. NAVADNA (2) • Medard, škof; Viljem iz Yorka Hudi duh bo premagan (Mr 3,20-35)
9. Ponedeljek	Efrem Sirski, diakon, c. u.; Primož in Felicijan, mučenca (4)
10. Torek	Bogumil, škof; Janez Dominici, dubrovniški škof
11. Sreda	Barnaba, apostol (3) • Feliks, mučenec
12. Četrtek	• Janez Fakunski, redovnik; Adelhajda, devica
13. Petek	Anton Padovanski, redovnik, c. u. (3) • Trifil, škof ○
14. Sobota	• Elizej, prerok; Valerij in Rufin, mučenca
15. Nedelja	11. NAVADNA (2) • Vid (Vitomir), mučenec Prilika o rastočem žitu in gorčičnem zrnju (Mr 4,26-34)
16. Ponedeljek	• Frančišek Regis, duh.; Beno, škof; Gvido Kortonski, red.
17. Torek	Gregor Barbarigo, škof; Adolf, škof
18. Sreda	Marko in Marcelijan, mučenca; Amand (Ljubo), škof
19. Četrtek	Romuald, opat (4) • Nazarij, škof
20. Petek	Silverij I., papež, muč.; Mihelina Malatesta, spokornica ○
21. Sobota	Alozij (Vekoslav) Gonzaga, red. (3) • Evzebij, škof
22. Nedelja	12. NAVADNA (2) • Pavlin iz Nole, škof; Tomaž More, muč. Jezus pomiri vihar na morju (Mr 4,35-41)
23. Ponedeljek	• Agripina, devica, mučenka; Jožef Cafasso, duhovnik
24. Torek	Rojstvo Janeza Krstnika (1) kres • Favst, mučenec
25. Sreda	DAN DRŽAVNOSTI; Viljem, opat; Doroteja (Rotija), devica
26. Četrtek	• Vigilij (Stojan), škof; Pelagij, mučenec
27. Petek	Ema (Hema) Krška, kneginja (3) • Ladislav Ogrski, kralj ●
28. Sobota	Irenej, škof, mučenec (3) • Potamijena, mučenka
29. Nedelja	PETER IN PAVEL, apostola (1) • Marcel, mučenec Jezus obljudi Petru oblast (Mt 16,13-19)
30. Ponedeljek	Prvi mučenci rimske Cerkve (4) • Emilijana, mučenka

Junij	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	05.15	05.12	05.11	05.11	05.11	05.13
zahod Sonca	20.45	20.49	20.53	20.55	20.56	20.57
dolžina dneva	15.30	15.37	15.42	15.44	15.45	15.44

Do 21. junija se dan podaljša za 15 minut, nato pa skrajša do konca meseca za 3 minute.
 Sonce stopi v znamenje Raka 21. junija ob 10.20. Začetek poletja.
 Lunine mene: mlaj 5. ob 09.04, prvi krajec 13. ob 06.52, ščip 20. ob 21.09, zadnji krajec 27. ob 14.42.

Mali srpan - Julij

1. Torek	Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopisemska žena
2. Sreda	Oton Bamberški, škof; (Vital (Živko), mučenec
3. Četrtek	Tomaž, apostol (2) ● Anatol, škof
4. Petek	Elizabeta Portugalska; Urh, škof (4) ●
5. Sobota	Ciril in Metod, slovanska apostola (1) ● Anton M. Zaccaria, duh.
6. Nedelja	14. NAVADNA (2) ● Marija Goretti, dev., muč.; Bogomila, spok. Jezusa v Nazaretu prezirajo (Mr 6,1-6)
7. Ponedeljek	● Izaija, prerok; Vilibald, škof; Edelburga, devica
8. Torek	Kilijan, škof, mučenec; Prokop, mučenec
9. Sreda	Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci
10. Četrtek	● Amalija (Ljuba), redovnica; Rufina in Sekunda, mučenki
11. Petek	Benedikt, opat (2) ● Olga Kijevska, kneginja
12. Sobota	Mohor in Fortunat, mučenca (4) ● Nabor in Feliks, mučenca ●
13. Nedelja	15. NAVADNA (2) ● Henrik I. (Hinko), kralj Jezus razpošlje apostole (Mr 6,7-13)
14. Ponedeljek	Kamil de Lellis, duh. (4) ● Frančišek Solan, redovnik
15. Torek	Bonaventura, škof, c. u. (3) ● Vladimir Kijevski, knez
16. Sreda	Karmelska Mati božja (4) ● Evstatij, škof
17. Četrtek	● Aleš (Aleksej), spokornik; Marcelina, devica
18. Petek	Friderik (Miroslav), škof, mučenec; Arnold, škof
19. Sobota	● Arsen, diakon, puščavnik; Aurea (Zlata), devica
20. Nedelja	16. NAVADNA (2) ● Marjeta Antiohijska, dev., muč.; Elija, prerok Množica se Jezusu smili (Mr 6,30-34)
21. Ponedeljek	Lovrenc iz Brindisija, duh., c. u. (4) ● Danijel (Danilo)
22. Torek	Marija Magdalena (Majda) (3) ● Menelij, opat
23. Sreda	Brigita Švedska, red. ust. (4) ● Apolinarij, škof, mučenec
24. Četrtek	Krištof (Kristo) muč. (4) ● Kristina, dev., muč.; Boris in Gleb, muč.
25. Petek	Jakob st., apostol (2) ● Olimpija, vdova
26. Sobota	Joahim in Ana, starša DM (3) ● Valens, škof ●
27. Nedelja	17. NAVADNA (2) ● Gorazd, Kliment, Naum in tov. Jezus nasiti pet tisoč mož (Jn 6,1-16)
28. Ponedeljek	● Viktor (Zmago), papež; Samson (Samo), škof
29. Torek	Marta iz Betanije (3) ● Olaf, kralj, muč.
30. Sreda	Peter Krizolog, škof, c. u. (4) ● Ingeborga, kneginja
31. Četrtek	Ignacij Lojolski, red. ustan. (3) ● Fabij, muč.

Julij	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	05.15	05.18	05.22	05.27	05.32	05.37	05.43
zahod Sonca	20.56	20.54	20.52	20.49	20.44	20.39	20.33
dolžina dneva	15.41	15.36	15.30	15.22	15.12	15.02	14.50

Do konca meseca se dan skrajša za 51 minut.
 Sonce stopi v znamenje Leva 22. julija ob 21.16.
 Lunine mene: mlaj 4. ob 20.40, prvi krajec 12. ob 23.44, ščip 20. ob 05.20, zadnji krajec 26. ob 20.28.

Blank lined page with horizontal ruling lines.

Veliki srpan - Avgust

1. Petek	Alfonz Marija Ligorij, šk., c. u. (3) ● Makabejski bratje
2. Sobota	Evzebij iz Vercellija, škof (4) ● Štefan, papež
3. Nedelja	18. NAVADNA (2) ● Lidija, mak. žena ● Kruh iz nebes (Jn 6,24-35)
4. Ponedeljek	Janez M. Vianney, duhovnik (3) ● Perpetua, žena
5. Torek	Posvetitev bazilike Marije Snežne (4) ● Ožbalt, kralj
6. Sreda	Jezusova spremenitev na gori (2) ● Pastor, mučenec
7. Četrtek	Sikst II., papež in tov., mučenci; Kajetan, duhovnik (4)
8. Petek	Dominik (Nedeljko), red. ustan. (3) ● Cirijak in tov.
9. Sobota	● Peter Faber, redovnik; Roman, mučenec
10. Nedelja	19. NAVADNA (2) ● Lovrenc, diakon, mučenec Jaz sem kruh življenja (Jn 6,41-51)
11. Ponedeljek	Klara (Jasna), devica (3) ● Tiburcij in Suzana, mučenca ●
12. Torek	Evplij, mučenec; Inocenc XI., papež
13. Sreda	Poncijan, papež in Hipolit, duhovnik, mučenca (4)
14. Četrtek	Maksimilijan Kolbe, mučenec (3) ● Evzebij iz Rima
15. Petek	MARIJINO VNEBOVZETJE (1) ● Tarzicij, mučenec
16. Sobota	Rok, spokornik; Štefan Ogrski, kralj (4)
17. Nedelja	20. NAVADNA (2) ● Hijacint Poljski, red. Moje telo je res jed (Jn 6,51-58)
18. Ponedeljek	● Helena (Jelka, Alenka), cesarica; Agapit iz Preneste ○
19. Torek	Janez Eudes, red. ust. (4) ● Ludvik Touluški, škof
20. Sreda	Bernard, opat, c. u. (3) ● Samuel (Samo), prerok
21. Četrtek	Pij X., papež (3) ● Baldvin, kralj; Sidonij, škof
22. Petek	Devica Marija, Kraljica (3) ● Siegrfid (Zmago), škof
23. Sobota	Roza iz Lime, devica (4) ● Filip Benizi, redovnik
24. Nedelja	21. NAVADNA (2) ● Jernej, apostol Gospod, h komu pojdemo (Jn 6,60-69)
25. Ponedeljek	Ludvik IX. francoski kralj; Jožef Kalasanc, red. (4) ●
26. Torek	Ivana Elizabeta Bichier, redovna ust.; Rufin, škof
27. Sreda	Monika, mati sv. Avgušтина (3) ● Cezarij, škof
28. Četrtek	Avguštin, škof, cerkv. uč. (3) ● Hermes, mučenec
29. Petek	Mučeništvo Janeza Krstnika (3) ● Sabina, mučenka
30. Sobota	Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gaudencija, mučenka
31. Nedelja	22. NAVADNA (2) ● Rajmund Nonat; Pavlin, šk. Jezus obsoja farizejska izročila (Mr 7,1-8,14-15,21-23)

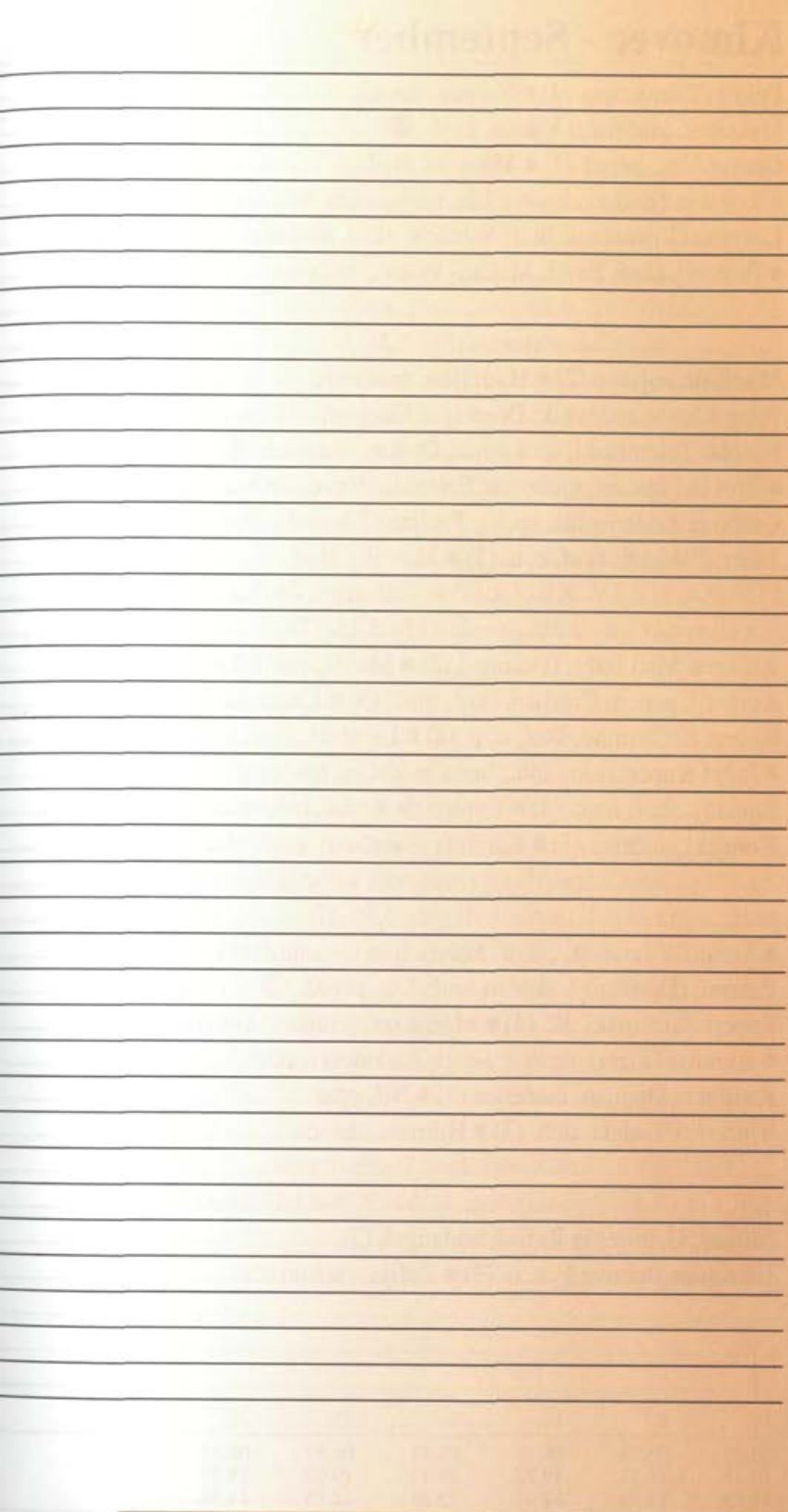
Avgust

	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	05.44	05.51	05.57	06.02	06.08	06.15	06.21
zahod Sonca	20.31	20.25	20.17	20.09	20.00	19.52	19.43
dolžina dneva	14.47	14.34	14.20	14.07	13.52	13.37	13.22

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 25 minut.

Sonce stopi v znamenje Device 23. avgusta ob 04.19.

Lunine mene: mlaj 3. ob 10.14, prvi krajec 11. ob 14.42, ščip 18. ob 12.55, zadnji krajec 25. ob 04.24.

Pajki (trije različni načini izdelave)

Kimovec - September

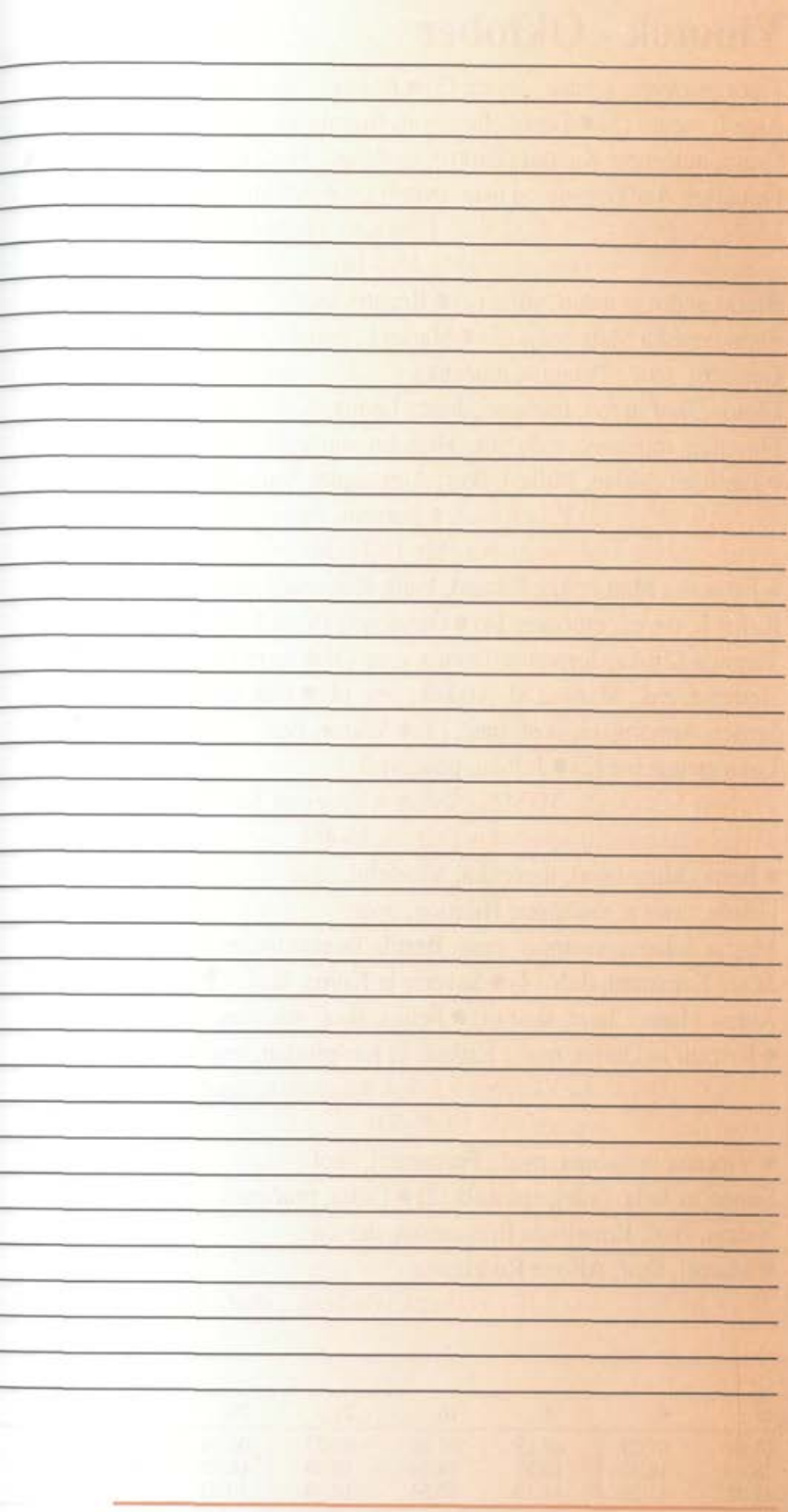
1. Ponedeljek	Egidij (Tilen), opat (4) ● Verena, devica
2. Torek	Maksima, mučenka; Kastor, škof ●
3. Sreda	Gregor Vel., papež (3) ● Mansvet, škof
4. Četrtek	● Rozalija (Zalka), devica; Ida, spokornica, Mojzes, prerok
5. Petek	Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof, mučenec
6. Sobota	● Petronij, škof; Favst, Makarij in tov., mučenci
7. Nedelja	23. NAVADNA (2) ● Regina, dev., muč. Jezus ozdravi gluhtonemega (Mr 7,31-37)
8. Ponedeljek	Marijino rojstvo (2) ● Hadrijan, mučenec
9. Torek	Peter Klaver, redovnik; Dorotej in Gorgonij, mučenca
10. Sreda	Nikolaj Tolentinski, spokornik; Otokar, redovnik ●
11. Četrtek	● Prot in Hijacint, mučenca; Ertruda (Erna), devica
12. Petek	Gvido iz Anderlechta, spok.; Tacijan (Tihomil), mučenec
13. Sobota	Janez Zlatousti, škof, c. u. (3) ● Mavrili, škof
14. Nedelja	POVIŠANJE SV. KRIŽA (2) ● Notburga, devica Sin človekov mora biti povišan (Jn 3,13-17)
15. Ponedeljek	Žalostna Mati božja (Dolores) (3) ● Melita, mučenka
16. Torek	Kornelij, pap. in Ciprijan, škof, muč. (3) ● Ljudmila, kneginja ○
17. Sreda	Robert Bellarmino, škof, c. u. (4) ● Lambert, škof, muč.
18. Četrtek	● Jožef Kupertinski, duh.; Irena in Zofija, mučenki
19. Petek	Januarij, škof, muč. (4) ● Emilija de Rodat, redovnica
20. Sobota	Korejski mučenci (3) ● Kandida (Svetlana), mučenka
21. Nedelja	25. NAVADNA (2) ● Matej (Matevž), apostol in evangelist Jezus opominja k ponižnosti (Mr 9,30-37)
22. Ponedeljek	● Tomaž Vilanovski, škof; Mavricij in tov., mučenci
23. Torek	Paternij (Domogoj), škof in muč; Lin, papež ●
24. Sreda	Rupert Salzburški, šk. (4) ● Marija reš. jetnikov; Gerard, škof
25. Četrtek	● Avrelija (Zlata), devica; Sergij Radoneški, škof
26. Petek	Kozma in Damjan, mučenca (4) ● Nil, opat
27. Sobota	Vincenc Pavelski, duh. (3) ● Hiltruda, devica
28. Nedelja	26. NAVADNA (2) ● Venčeslav (Vaclav), muč.; Jezus svari pred pohujšanjem (Mr 9,38-43.45.47-48)
29. Ponedeljek	Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli (2)
30. Torek	Hieronim, duhovnik, c. u. (3) ● Zofija, spokornica

September	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	06.22	06.28	06.35	06.41	06.47	06.54
zahod Sonca	19.41	19.31	19.22	19.12	19.02	18.52
dolžina dneva	13.19	13.03	12.47	12.31	12.15	11.58

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 34 minut.

Sonce stopi v znamenje Tehtnice 23. septembra ob 01.56. Začetek jeseni.

Lunine mene: mlaj 2. ob 01.52, prvi krajec 10. ob 03.31, ščip 16. ob 20.50, zadnji krajec 23. ob 15.35.

Vinotok - Oktober

1. Sreda	Terezija Deteta Jezusa, devica (3) ● Remigij, škof ●
2. Četrtek	Angeli varuhi (3) ● Teofil (Bogomil, Bogoljub), spokornik
3. Petek	Evald, mučenec; Kandid (Žarko), mučenec; Frančišek Borgia, redovnik
4. Sobota	Frančišek Asiški, redovni ustanovitelj (3) ● Petronij, škof
5. Nedelja	27. NAVADNA (2) ● ROŽNOVENSKA; Marcellin, škof Sveti zakon je nerazvezljiv (Mr 10,2-16)
6. Ponedeljek	Bruno, redovni ustanovitelj (3) ● Renato, škof
7. Torek	Rožnovenska Mati božja (3) ● Marko I., papež
8. Sreda	Demetrij, muč.; Pelagija, mučenka
9. Četrtek	Dioniz, škof in tov. mučenci; Janez Leonardi, duh. (4) ●
10. Petek	Florencij, mučenec, redovnik; Hugolin, mučenec
11. Sobota	● Emilijan (Milan, Milko), škof; Aleksander Sauli, škof
12. Nedelja	28. NAVADNA (2) PAPEŠKA ● Serafin, duhovnik Jezus o nevarnosti bogastva (Mr 10,17-30)
13. Ponedeljek	● Fatimska Mati božja; Edvard, kralj; Koloman, mučenec
14. Torek	Kalist I., papež, mučenec (4) ● Gaudencij (Veselko), škof, muč.
15. Sreda	Terezija (Zinka) Jezusova, devica, c. u. (3) ● Avrelija, dev.
16. Četrtek	Hedvika, red.; Marjeta M. Alakok, dev. (4) ● Gal, opat ○
17. Petek	Ignacij Antiohijski, škof, muč. (3) ● Viktor, škof
18. Sobota	Luka evangelist (2) ● Julijan, puščavnik
19. Nedelja	29. NAVADNA (2), MISIJONSKA ● Pavel od Križa Jezus o lastnostih apostolov (Mr 10,35-45)
20. Ponedeljek	● Irena (Miroslava), mučenka; Vendelin, opat
21. Torek	Uršula, devica, mučenka; Hilarion, opat
22. Sreda	Marija Saloma, svetopis. žena; Bertila Boscardin, red.
23. Četrtek	Janez Kapistran, duh. (4) ● Severin iz Kölna, škof ●
24. Petek	Anton Maria Claret, škof (4) ● Feliks, škof, mučenec
25. Sobota	● Krizant in Darija, muč.; Krišpin in Krišpinijan, mučenca
26. Nedelja	30. NAVADNA (2), ŽEGNANJSKA ● Lucijan, muč. Jezus ozdravi slepega (Mr 10,46-52)
27. Ponedeljek	● Vincenc in Sabina, muč.; Frumencij, škof
28. Torek	Simon in Juda Tadej, apostola (2) ● Cirila, mučenka
29. Sreda	Narcis, škof; Ermelinda Brabantska, devica
30. Četrtek	● Marcel, škof; Alfonz Rodriguez
31. Petek	DAN REFORMACIJE; Volbenk (Bolfenk), škof; Kvintin, mučenec ●

Oktober	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	07.01	07.07	07.13	07.20	07.27	06.34	06.41
zahod Sonca	18.43	18.33	18.23	18.14	18.05	16.57	16.50
dolžina dneva	11.42	11.26	11.10	10.54	10.38	10.23	10.09

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 33 minut.

Sonce stopi v znamenje Škorpjona 23. oktobra ob 11.15.

Lunine mene: mlaj 1. ob 18.52, prvi krajec 9. ob 14.22, ščip 16. ob 05.46, zadnji krajec 23. ob 06.48, mlaj 31. ob 11.01.

** vrnitev na sončni čas*

Listopad - November

1. Sobota	VSI SVETI (1) • Cezarij, diakon, mučenec
2. Nedelja	SPOMIN VSEH VERNIH RAJNIH (1) Jezus je za nas umrl (Mr 15,33-39)
3. Ponedeljek	Viktorin Ptujski, šk., muč.; Just, tržaški muč.; Martin Porres, šk. (4) ●
4. Torek	Karel Boromejski, škof (3) ● Vital in Agrikola, mučenca
5. Sreda	Zaharija in Elizabeta, starša Janeza Krst.; Bertilda, opatinja
6. Četrtek	Lenart (Narte), opat (4) ● Sever, škof, mučenec
7. Petek	Engelbert, škof, mučenec; Ernest, opat; Vilibrord, škof ●
8. Sobota	● Bogomir (Mirko), škof; Deodat (Bogdan), papež
9. Nedelja	32 POSV. LAT. BAZ (2) ZAHVALNA • Teodor Spravi se z bratom (Mt 5,23-24)
10. Ponedeljek	Leon Veliki, papež, c. u. (3) ● Andrej Avelinski, duhovnik
11. Torek	Martin iz Toursa, škof (3) ● Menas, puščavnik
12. Sreda	Jozafat Kunčević, škof, muč. (3) ● Kunibert, škof
13. Četrtek	Stanislav Kostka, red. (4) Homobonus, trgovec
14. Petek	Nikolaj Tavelić, mučenec; Lovrenc O'Toole, škof ○
15. Sobota	Albert Veliki, škof, c. u. (4) ● Leopold, knez
16. Nedelja	33. NAVADNA (2) • Marjeta Škotska; Jedrt iz Helfte; Otmar, opat Jezus napoveduje konec sveta (Mr, 13,24-32)
17. Ponedeljek	Elizabeta Ogrska, redovnica (3) ● Evfemija in Tekla, mučenki
18. Torek	Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4) ● Abdija, prerok
19. Sreda	Narsej, škof, mučenec; Barlam, mučenec
20. Četrtek	● Edmund, kralj, mučenec; Feliks Valois, redovnik
21. Petek	Marijino darovanje (3) ● Gelazij I., papež
22. Sobota	Cecilija (Cilka), devica, mučenka (3) ● Maver, škof, mučenec ●
23. Nedelja	JEZUS KRISTUS, KRALJ VESOLJSTVA (1) • Moje kraljestvo ni od tega sveta (Jn 18,33b-37)
24. Ponedeljek	Andrej Dung-Lac in tov. vietnamski mučenci (3) ● Flora, dev., muč.
25. Torek	Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, mučenec
26. Sreda	Leonard Portomavriški, redovnik; Valerijan Oglejski, škof
27. Četrtek	Virgil, apostol Karantanije (4) ● Jožef Pignatelli
28. Petek	Jakob iz Marke, duhovnik; Eberhard, škof
29. Sobota	● Saturnin, mučenec; Radogost (Radbod), škof
30. Nedelja	1. ADVENTNA (1) • Andrej, apostol; Justina, devica ● Opomin k čuječnosti (Lk 21,25-28.34-36)

November	1.	6.	11.	16.	21.	26.
vzhod Sonca	06.43	06.50	06.57	07.04	07.11	07.18
zahod Sonca	16.49	16.41	16.35	16.29	16.25	16.21
dolžina dneva	10.06	09.51	09.38	09.25	09.14	09.03

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 9 minut.

Sonce stopi v znamenje Strelca 22. novembra ob 07.48.

Lunine mene: prvi krajec 7. ob 22.43, ščip 14. ob 15.12, zadnji krajec 22. ob 00.58, mlaj 30. ob 03.14.

Blank lined writing area with horizontal ruling lines.

Gruden - December

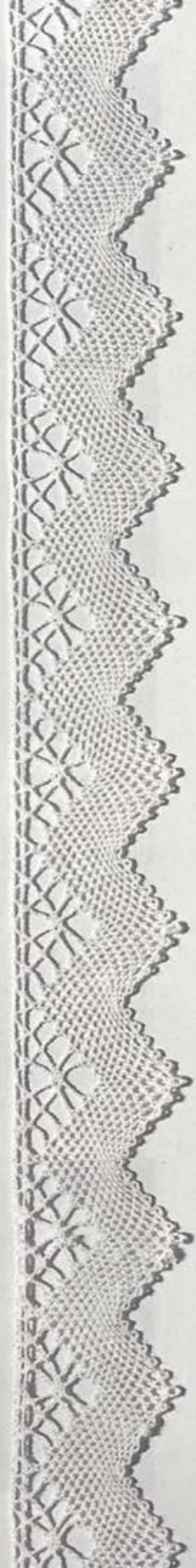
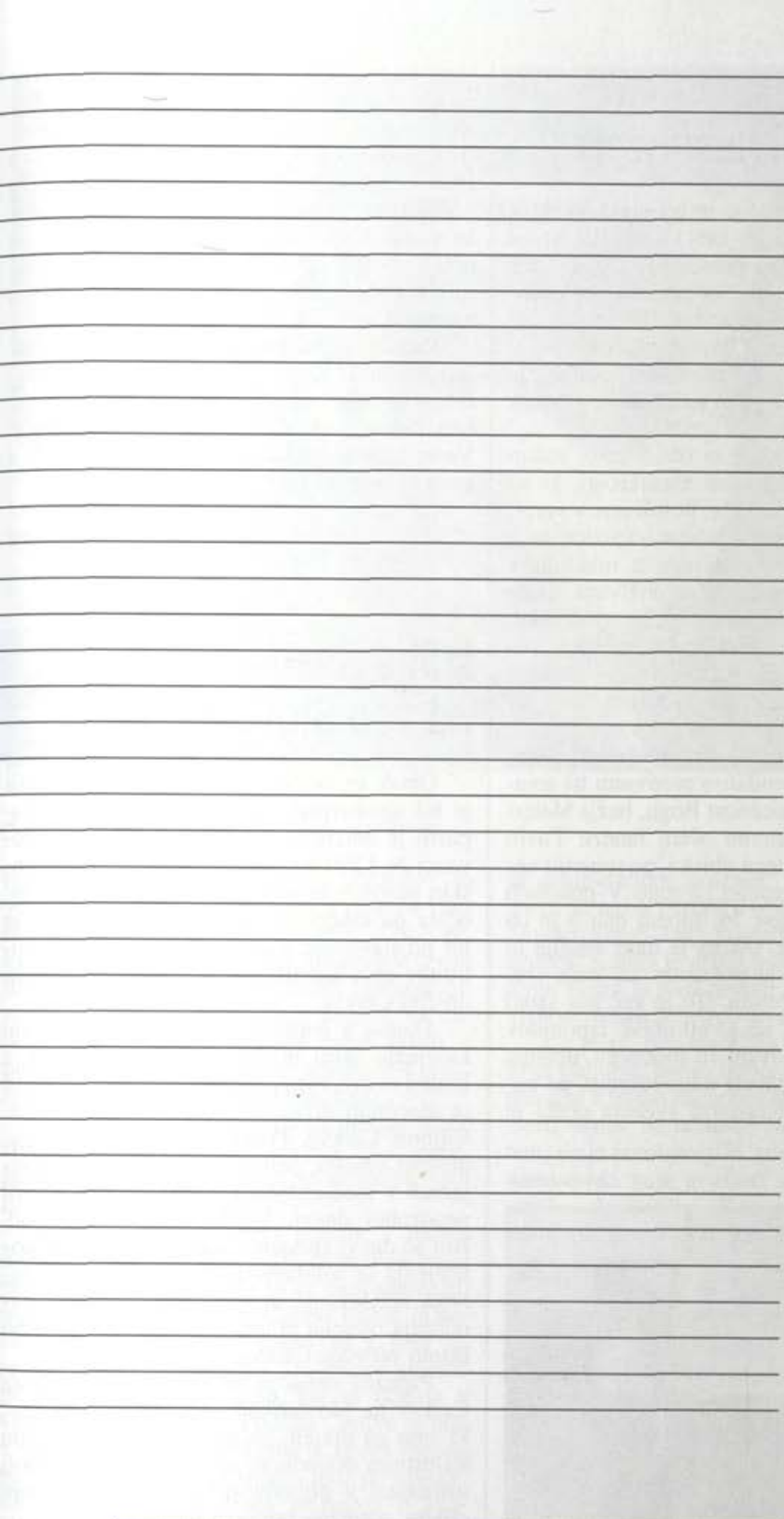
1. Ponedeljek	● Eligij, škof; Natalija (Božena), spokornica
2. Torek	Bibijana (Vivijana, Živka), mučenka; Blanka, spokornica
3. Sreda	Frančišek Ksaver, duh. (3) ● Kasijan, mučenec
4. Četrtek	Janez Damaščan, duh., c. u. (4) ● Barbara, dev., mučenka
5. Petek	Saba (Sava), opat; Gerald iz Brage, škof
6. Sobota	Nikolaj (Miklavž), škof (4) ● Apolinarij Tržaški, mučenec
7. Nedelja	2. ADVENTNA (1) ● Ambrož, škof ● Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Lk 3,1-6)
8. Ponedeljek	Brezmadežno spočetje Device Marije (1) ●
9. Torek	Peter Fourier, redovnik; Valerija, mučenka; Abel, očak
10. Sreda	Melkijad, papež; Judita, svetopisemska žena
11. Četrtek	Damaz I., papež (4) ● Danijel Stilit, puščavnik
12. Petek	Ivana Frančiška Šantalska, red. (4) ● Amalija, mučenka
13. Sobota	Lucija, devica, mučenka (3) ● Otilija, dev.; Jošt, puščavnik
14. Nedelja	3. ADVENTNA (1) ● Janez od Križa, duh.; Spiridion (Dušan), šk. ○ Janez Krstnik pričuje o Kristusu (Lk 3,10-18)
15. Ponedeljek	● Kristina (Krista), dev.; Marija K. di Rossa, red. ust.
16. Torek	Albina, dev., muč.; Adelhjada, cesarica
17. Sreda	Lazar iz Betanije, Jolanda, devica
18. Četrtek	● Teotim in Bazilijan, mučenca; Gacijan, škof
19. Petek	Urban V., papež; Favsta, spokornica; Tea, mučenka
20. Sobota	● Evgenij in Makarij, mučenca; Dominik Siloški, opat
21. Nedelja	4. ADVENTNA (1) ● Peter Kanizij, duh., c. u.; Severin, škof ● Marija obiše Elizabeto (Lk 1,39-45)
22. Ponedeljek	● Demetrij, muč.; Frančiška Cabrini, redovnica
23. Torek	Janez Kancij, duh., c. u. (4) ● Viktorija, devica, mučenka
24. Sreda	Sveti večer ● Adam in Eva; Hermina (Irma), devica
25. Četrtek	Božič, GOSPODOVO ROJSTVO (1) ● Anastazija, m. O Jezusovem rojstvu (Lk 2,1-14; Lk 2,15-20; Jn 1,1-18)
26. Petek	DAN SAMOSTOJNOSTI; Štefan, prvi mučenec (2)
27. Sobota	Janez Evangelist, apostol (2) ● Fabiola, spokornica
28. Nedelja	SV. DRUŽINA (2) ● Nedolžni otroci, mučenci Dvanajstletni Jezus v templju (Lk 2,41-52)
29. Ponedeljek	Tomaž Becket, škof, mučenec (4) ● David, kralj ●
30. Torek	Roger, škof; Evgen, škof
31. Sreda	Silvester, papež (4) ● Melanija, opatinja

December	1.	6.	11.	16.	21.	26.	31.
vzhod Sonca	07.23	07.29	07.34	07.38	07.41	07.43	07.44
zahod Sonca	16.18	16.17	16.17	16.18	16.20	16.22	16.26
dolžina dneva	08.55	08.48	08.43	08.40	08.39	08.39	08.42

Do 21. decembra se dan skrajša za 16. minut, potem pa podaljša do konca meseca za 3. minute.

Sonce stopi v znamenje Kozoroga 21. decembra ob 21.07. Začetek zime.

Lunine mene: prvi krajec 7. ob 07.09, ščip 14. ob 03.37, zadnji krajec 21. ob 22.43, mlaj 29. ob 17.56.

Oče, potrdi nas v veri

Nepozabno doživetje je bil obisk svetega očeta Janeza Pavla II. od 17. do 19. maja 1996. Kolikor morem presoditi, so srečanja s svetim očetom presegla vsa pričakovanja tako v številu udeležencev kakor tudi v navdušenju in veselju, in to na vseh treh krajih: v Ljubljani, Postojni in Mariboru. Najbrž je nekaj podobnega mogoče reči tudi za svetega očeta samega in njegovo spremstvo.

V pripravi na papežev obisk smo vedno znova poudarjali duhovne razsežnosti, ki so nakazane že v geslu »Oče, potrdi nas v veri«. Evharistično slavje v Ljubljani-Stožice in v Mariboru kakor tudi srečanje z mladimi v Postojni je bilo za vse močno doživetje. Toda glavna naloga nas čaka po papeževem obisku. Skofje smo že dali nekaj navodil in v posebnem pismu opozorili vernike, kaj je sedaj naša skupna naloga, da ne bi ostalo samo pri izrednem zgodovinskem dogodku.

Ko gledam nazaj na papežev obisk, se mi zdi primerno, da poudarim predvsem tri stvari. Prva je naša hvaležnost Bogu, božji Materi Mariji, pa tudi svetemu očetu Janezu Pavlu II., da je prišlo do tega obiska, po mnenju nekaterih nekoliko pozno, a zato v posebnih okoliščinah – njegov 76. rojstni dan – in ob ugodnem vremenu. Drugo je naše veselje in navdušenje, ki se je pokazalo na vseh srečanjih s svetim očetom. To je več kot samo trenutno doživetje, saj je bil obisk izpolnitev dolgoletnih pričakovanj in močnega upanja. Tretje pa je naša zavest odgovornosti po papeževem obisku. Nagovori svetega očeta in

njegova navzočnost med nami so močan izziv za nas vse. Ali smo sedaj pripravljeni to, kar nam je povedal papež Janez Pavel II., prenesti v vsakdanje življenje? To ni naloga samo škofov in duhovnikov, ampak nas vseh. Zato pričakujem, da bodo sadovi papeževega obiska vedno bolj vidni v verskem življenju pa tudi v medsebojnem spoštovanju, razumevanju in ljubezni. To je pravzaprav naša trajna naloga.

Papežev obisk bo še dolgo odmeval v našem narodu. K temu bodo prispevali tudi članki in slike v različnih knjigah in revijah, nenazadnje tudi v Mohorjevem koledarju. Vsem bralcem želim, da bi vse to ohranili v svojem srcu in svojem življenju.

Alojzij Šuštar

Izlitje Svetega Duha na vso Slovenijo

Obisk sv. očeta Janeza Pavla II. Sloveniji je bil zgodovinski in milostni dogodek. Zapustil je neizbrisne in nepozabne sledi. Slovenci že 1250 let pripadamo družini krščanskih narodov in tokrat smo prvič sprejeli sv. očeta na uradnem obisku. Papežev obisk je bil proslavljanje naše zvestobe Kristusu, potrditev naše katoliškosti in pripadnosti veliki družini Cerkve.

Skupaj s papežem, z vsemi navzočimi kardinali, škofi in duhovniki, z verniki in z ljudmi dobre volje, z mladimi iz Slovenije in iz sosednjih držav smo polno doživljali vesoljnost Cerkve. Poslušali smo božjo in papeževo besedo, peli in molili, dajali in sprejemali v medsebojnem podarjanju. To so bili nepozabni dnevi, ki jih je naredil Gospod. Bili so dnevi zbranosti, duhovnosti, dnevi potrpljenja in solidarnosti, mladosti, medsebojnega zблиževanja in spoštovanja, dnevi navdušenja, veselja in upanja. Šlo je za enkratno birmo vse naše Cerkve.

Papežev obisk je bil najprej velik dar za Cerkev na Slovenskem. »Božja moč Duha«, ki smo ga prejeli, pa je nova obveza. S tem milostnim dogodkom so naši pogledi še bolj usmerjeni v prihodnost: usmeritev k novim ciljem, ustrezna priprava na vstop v tretje tisočletje, nova evangelizacija, nov slog pasto-

Foto Alerika Veber

Alojzij Šuštar in Janez Pavel II. Fotoarhiv Družine

ralnega življenja, študij novih pogledov in vezi med krščanstvom in kulturo ter med vero in razumom, delo za ekumenizem... Naloge, ki nam jih je nakazal sv. oče, bomo izvrševali tudi ali predvsem tako, da bomo izpolnjevali sklepe škofijskih pastoralnih zborov za duhovno in pastoralno prenovo naših škofij, s pripravljanim vseslovenske sinode in s praznovanjem velikega jubileja leta 2000.

V tem stoletju smo doživeli mnoge težke stvari, zato potrebujemo spravo. Tudi papežev obisk mora nadaljevati in pospešiti proces sprave v našem narodu.

Papežev obisk pomeni premik v našem narodu. Verni smo se v tistih dneh med seboj bolj povezali. Ob obisku so se nam pridružili mnogi oddaljeni veri in Cerkvi bratje in sestre, zanimanje za ta dogodek pa je bilo izredno, saj je več kot pol Slovencev slonelo pri televizorjih in gledalo, kaj se dogaja v »raju pod Triglavom«. Podoba Cerkve je bila v tistih dneh pozitivna. Treba je storiti vse, da bo ta podoba ostala pozitivna tudi po obisku. »K vsem ljudem je treba pristopiti z velikodušnim in odprtim srcem. Z vsemi močmi se je treba truditi za oblikovanje bolj bratske

in demokratične družbe«. Kolikor je le mogoče, je treba papežev obisk izrabiti za uveljavitev katoliškega pogleda na ureditev naše družbe. K nam je prišel papež, ki nas ima rad. Sveti sedež je med prvimi priznal našo neodvisnost in našo pravico do samoodločbe.

Ko je sv. oče stopil na slovensko zemljo, jo je poljubil. Svojo ljubezen do nas je papež pokazal s toliko osebnimi srečanji in pozdravi zlasti otrok in mladih. Ne nazadnje tudi s tem, da je hotel svoj 76. rojstni dan obhajati z nami in da nam je skozi tri dni ves čas govoril v slovenščini. Kdo nam je do zdaj pokazal več pozornosti, zanimanja, časa, naklonjenosti in ljubezni?

O temah, o katerih nam je govoril sv. oče, se je treba pogovarjati, o njih razmišljati in pisati. To je treba uresničiti v osebnem življenju in pri pastoralnem delu.

Papež nam je s svojim obiskom dal nov polet in zagon pri našem delu in nas močno spodbudil, naj odkrivamo razloge za upanje in za življenje v tretjem tisočletju.

Metod Pirih

Pod nebeškim obokom Foto Alenka Veber

Srečanju naproti Foto Alenka Veber

Cerkev se je ponovno rodila v srcih

»Velik narod!« V te besede je papežev osebni tajnik Stanislaw Dziwisz strnil svoje vtise o Slovencih ob koncu obiska Janeza Pavla II. v naši deželi, ko smo v nedeljo zvečer, 19. maja, stopali iz letala, ki nas je iz Maribora pripeljalo na rimsko letališče.

S tem izrazom, ki ga je Slovencem le redkokdaj dano slišati, je povedal to, kar so v papeževem spremstvu vsi čutili v tistem trenutku: obisk svetega očeta je po množični udeležbi vernikov, po njihovem dostojanstvenem vedénju, po njihovi globoki zbranosti pri svetih obredih, po veselju, ki je žarelo z njihovih obrazov, po mogočnem petju zborov in množic, po lepoti slavnostnih prostorov in končno po zgledni organiziranosti razkril našim gostom neznano podobo slovenskega naroda in presegel vsa njihova pričakovanja. Vatikanski krogi so v tem obisku videli nekakšen vzor uspelega srečanja papeža z nekim narodom, obisk, kot bi si ga

povsod želeli. To mi je bilo še bolj jasno naslednje jutro, ko so se po telefonu oglašali prijatelji iz rimske kurije in delili z menoj veselje spričo tega veličastnega dogodka, ki so ga spremljali po televiziji.

V resnici smo v tistih dneh papeževga obiska, ko je imela polovica sveta oči uprte v Slovenijo, dali o sebi najlepšo podobo. Vsaj enkrat smo bili taki, kot si želimo biti, taki kot sanjamo, da smo. Sanje so za nekaj dni postale resničnost in to nas je navdalo z veseljem in ponosom. Pred svetom smo se predstavili kot dostojanstveno, resno in disciplinirano ljudstvo, ki zna zagoreti v čistem plamenu vere in je kljub polstoletni ateistični vladavini trdno ustaljeno v svoji katoliški istovetnosti.

To ni bil samo zunanji videz. Tako se je doživel tudi slovenski narod sam. Kljub dolgoletnemu zatrjevanju, ki je mejilo na prepričevalni prozelitizem, da slovenski narod ni več katoliški in da smo verni samo še manjšina, ki kopni kot sneg na soncu, je papežev obisk dokazal, da to ni res. Slovenija se je ponovno odkrila kot katoliška dežela. Množice, ki so spremljale obisk svetega očeta, so dokazale, da pri nas krščanstvo ni samo

preteklost, ampak tudi živa in močna sedanjost. To so na svoj način potrdili tudi tisti, ki so v slabo prikriti bojzani s skrajno neokusnimi napadi hoteli zanikati ali zmanjšati pomen tega dogodka.

A ni bilo samo to. Odziv množic na obisk svetega očeta ni bil samo dokaz, da smo kristjani v tej deželi večina. Ta večina je bila tudi močno potrjena v veri in v zavesti tokrat v Sloveniji: »Zgodilo se je nekaj neizmerno velikega: Cerkev se je ponovno rodila v sreih.« Po desetletjih zapostavljanja in poniževanja, strahovanja in zasebnosti je slovenski kristjan zopet stopil v središče, obnovil vez, ki ga duši s Cerkvijo, poseobljeno v Petrovem nasledniku, in utrdil svojo katoliško zavest. Vesel in ponosen, da je to, kar je.

Ob obisku »milega Kristusa na zemlji«, kot je Katarina Sienska imenovala papeža, je Slovenija zaživela v zanjo dotlej neznanem zanosu. Izkušstvo navzočnosti svetega očeta med nami se je izražalo ob vsaki priložnosti različno. V ljubljanski stolnici je takoj ob njegovem prihodu zavladalo viharno binško ozračje, kjer je bilo čutiti močno navzočnost Duha. Postojna je s svojo sproščeno radostjo in svežo prisrčnostjo presegla vse, kar je verjetno papež sam doslej doživel v

svojih srečanjih z mladimi po svetu. Ljubljana in Maribor sta vsak po svoje pričala o sreči in ponosu naroda, ki se je zopet našel v zvestobi svojim koreninam.

Nekaj dni po nepozabnem dogodku mi je redovnica označila obisk svetega očeta kot »nove binškoosti za Cerkev na Slovenskem«, prijatelj duhovnik pa mi je zatrdil, da »se je Slovenija v treh dneh spremenila.« Meni samemu se je tisto sončno popoldne, ko smo se v Mariboru pripravljali za odhod, Slovenija zdela lepša, prenovljena, kot očiščena.

Franc Rode

Nekaj se je premaknilo

V dneh neposredne priprave na papežev obisk se je zdelo, da bo sprejem Petrovega naslednika v Sloveniji dokaj hladen. V mariborski škofiji je na določeno nerazpoloženje vplivala novica, da papež Slomška ob tej priložnosti ne bo razglasil za blaženega. Tudi zanimanje ljudi za vstopnice ni kazalo, da bomo napolnili pripravljene prostore. Prav zaradi tega smo se s študenti odločili, da

Božja njiva v Postojni Fotoarhiv Družine

gremo na ulice delit vabila in vstopnice za nedeljsko slavje na mariborskem letališču. Postojna je v tistih dneh svoj prostor že napolnila. Naša akcija je bila izziv tako za študente, ki so se izpostavili, kakor za mimoidoče. Razporeženje med ljudmi na ulicah je bilo v glavnem dobronamerno. Bile pa so tudi izjeme, kot možakar, ki je izjavil: »Jaz sem komunist in me papež ne zanima.« Mnogi so pristopali tudi s strahom in nevero, češ ali je res mogoče vstopnico dobiti zastonj. Vendar tudi to naše prizadevanje ni napovedovalo bistvene spremembe v razporeženju ljudi.

Ko smo se s sobrati v petek popoldan peljali na srečanje s papežem v ljubljansko stolnico in po poti poslušali radio, ki je poročal o njegovem prihodu na brniško letališče, smo postali pozorni, da je cesta med Mariborom in Ljubljano neverjetno prazna in da na poljih skorajda ni ljudi. Takrat smo zasluhtili, da se je nekaj premaknilo. Slovenija se je odela v neko nedopovedljivo svečanost, ki se je stopnjevala vse do papeževega odhoda. Zvonovi so naznanili praznik, o katerem si nismo upali sanjati. Televizijski prenos je pritegnil številne gledalce, ki so se iz trenutka v trenutek bolj zavedali, da se dogajajo velike stvari za slovenski narod, ne glede na prepričanje in versko pripadnost. Presenečenje so se vrstila po tekočem traku. Kdo bi si tisti petek zjutraj drznil napovedati, da bo toliko ljudi pozdravljalo Janeza Pavla II. po ljubljanskih ulicah? Nihče! Plaz navdušenja se je gotovo utrgal ob postojnskem dogodku, kjer je mladina s svojo spontanostjo in sproščeno z izdatno pomočjo papeža ustvarila razporeženje nepozabnih razsežnosti. Toliko pristnega in otroškega veselja še nikoli nisem doživel, na nobenem srečanju mladih. V tistem vzdušju smo se vsi radovali kot majhni otroci. Pozabili smo, da smo otroci scientističnega razsvetljenstva, ki so navajeni o vsem dvomiti in se kritično spraševati. In ko smo to pozabili, nam je bilo neskončno lepo. Naravnost vriskali smo od veselja, bili smo pravi otroci. Ali nam tega ne priporoča Jezus sam, ko pravi: »Bodite kakor otroci!«?

Takšno radostno razporeženje se je preselilo iz Ljubljane in Postojne v nedeljo še v Maribor. In čemur bi v četrtek ne mogel verjeti noben realist, to je bila resničnost na mariborskem letališču. Ljudje so v procesijah radostnih obrazov drli na prizorišče. Kaj nas je premaknilo, kaj se je zgodilo? Na to vse do danes nimajo pravega odgovora niti razisko-

valci javnega mnenja niti sociologi niti psihologi; pa tudi teologi ne. Ostanjejo ugibanja in ta so dovoljena.

Zame osebno so bili pomembni nekateri elementi, ki so sovpadali in tako pripravili okoliščine za nadnaravno delovanje. V ljudeh se je ustvarila velika odprtost in razpoložljivost; pustili so se nagovoriti. Vsi smo bili usmerjeni v eno; po molitvi in pesmi v Boga, po pričakovanju pa v papeževo osebo, ki simbolizira edinost. Zbrani v enem Duhu in v molitvi, zbrani v edinosti in odprtosti smo ponavzočili dvorano binkoštnega dogodka. In v to je spregovoril Bog po svoji besedi, po zakramentalnem dogajanju in po karizmatični moči sedanjega Petrovega naslednika. Ustvarjeni fluid, kakor bi dejali nekateri sodobniki, je bil tako močan, da se mu preprosto ni bilo mogoče upreti. Pozitivna energija, kakor bi dejali drugi, je nabila prostor dogajanja in se razširjala po okolici, po celi Sloveniji. To, česar nismo uspeli doseči s svojimi organizacijskimi naporji – in česar niso uspeli tisti podreti tisti, ki so ustvarjali javno mnenje pred obiskom, – to je uspelo Sv. Duhu. Apostoli so bili po Kristusovem trpljenju in vstajenju zbegani in neorganizirani. Javno mnenje jim ni bilo naklonjeno in širile so se laži ter dezinformacije, a vendar »se je zgodila Cerkev«. Morda je tudi v tem eno od sporočil papeževega obiska: da se Cerkev godi in dogaja ne glede na to, kako in kaj si prizadevamo za njeno rast in ne glede na to, kaj se dogaja zoper njo. »Ti si Peter skala in na to skalo bom sezidal svojo Cerkev in peklenška vrata je ne bodo premagala.« Bi lahko našli še ustrežnejše mesto v Svetem pismu, da bi opredelili z njim papežev obisk v Sloveniji; v deželi, ki je tako dolgo čakala pred vrati evropske državne samobitnosti in tudi pred vrati katoliške Cerkve, da bi v njej zasedla svoje odmerjeno jg mesto za prihodnost. Ker Cerkev ni zgolj človeško delo, zato jo je mogoče imeti toliko bolj rad v vseh njenih človeških slabostih. Papežev obisk je bil pogled na Cerkev z druge strani.

Ivan Štuhec

Krivična in škodljiva je miselnost, ki gleda v človeškem bitju zgolj stvar, le predmet ponudbe in povpraševanja, le sredstvo samoljubne koristi ali zgolj užitka.

Janez Pavel II.

Ivan Štuhec komentira sprejem v Mariboru

Fotoarhiv Družine

Marija Pomagaj!

Prva papeževa pot v Sloveniji po pristanku na brniškem letališču je vodila na Brezje. Papež je hotel najprej počastiti Kraljico Slovencev in ji priporočiti svoje apostolsko potovanje v naši domovini. Naši predniki so prvo cerkev posvetili Gospe Sveti na Koroškem. Od tedaj je naš narod vedno goreče častil Marijo. Sveti oče se je v duhu pridružil veliki procesiji vernikov, ki so tisoč dvesto petdeset let zaupali v Marijino priprošnjo ter v neomajni veri v Boga vztrajali do danes. V spominsko knjigo gostov na Brezjah je papež zapisal besede: »*Marija Pomagaj!* Janez Pavel II., Brezje, 17. maja 1996.«

Papež je nato v ljubljanski stolnici pred podobo brezjanske Marije nagovoril duhovnike, redovnike, redovnice in bogoslovce. »Čutimo,« je dejal sveti oče, »kakor da se tukaj obnavlja tisto izkustvo prve skupnosti,

'ko so apostoli v dneh pred prihodom Svetega Duha enodušno vztrajali v molitvi z ženami, z Jezusovo materjo Marijo in z njegovimi brati' (Apd 1,14). Tudi mi, dragi bratje in sestre, smo se zbrali v molitvi skupaj z nebeško Materjo, da bi Gospoda prosili, naj ponovi izlitje Svetega Duha. Cerkev v Sloveniji, kakor tudi po vseh deželah sveta, potrebuje božjo moč Duha, da bo nadaljevala delo nove evangelizacije. Naj Marija izprosi ta veliki dar vsemu cerkvenemu občestvu, posebno pa še škofom, duhovnikom in posvečenim osebam, da bodo sposobni izvršiti svoje poslanstvo v službi evangelija.« Svoje spodbude je papež končal z besedami: »Izročam vas Mariji, prvi učenki vstalega Kristusa, ki jo po pravici kličemo *kraljico apostolov*. Naj ona, *Zvezda nove evangelizacije*, vodi vaše korake in vas podpira na težki vsakdanji poti, da boste znali vztrajno in velikodušno slediti svojemu poklicu.« Papeževo predanost Mariji smo posebej začutili med petimi litanijami Matere božje v ljubljanski stolnici. Nekaj izrednega se je zgodilo tudi v Postojni. Nepregledna množica mladih, ki je na ves glas pozdravljala svetega očeta, je popolnoma utih-

nila med njegovo zbrano molitvijo pred svetogorsko Kraljico. Ti tihi trenutki so bili že prva papeževa pridiga.

V vsem tem se razločno kaže globoka marijanskost sedanjega papeža, ki si je izbral za geslo besedi »Totus tuus – ves Tvoj«. Popolnoma pravilno je, da Petrov naslednik, poglavar Cerkve, vedno znova poklekne pred Marijo in moli. Pri Mariji, Kristusovi materi in njegovi prvi učenki, se uči poslušati in sprejemati Besedo-Kristusa, da bi ga z vsem svojim bitjem prinašal svetu. Morda je prav zato njegovo oznanilo tako pristno, živo in osebno. Papež kot »pastir«, kar pomeni »hranitelj«, nahranja z besedo resnice ljudi, lačne resnice. Sveti oče je s svojim obiskom v Sloveniji izpričal pogum, kako naj kristjani neustrašeno vstopamo v sedanji svet: »Ne prilagajate se temu svetu« (Rim 12,2), ampak izpolnjujte Kristusovo naročilo: »Tako naj sveti vaša luč pred ljudmi« (Mt 5,16). *Mislím, da so se v teh dneh srca slovenskih ljudi zelo zblížala. Ljudje so bili takšni, kakršni si želijo biti: dobri in ljubeznivi.*

Kakor na vseh svojih potovanjih je papež Janez Pavel II. tudi v Sloveniji izžareval trdno zaupanje v božjo previdnost in v Marijino varstvo. To se mi zdi povsem osrednje doživetje njegove bližine. Skrivnost njegove osebe bi mogel opisati skoraj samo z nasprotji: papež v sočutju s trpečimi in preizkušanimi izžareva upanje in prinaša mir. V njem se združujeta globoka resnoba in smehljajoči humor, zaupna predanost Bogu in natančno stvarna analiza družbenih razmer, življenje iz Boga in zanj ter neutrudno zavzemanje za vse ljudi, samoumevna sproščenost in smelost v nastopu, ne da bi prizadel diplomatsko uglajenost in človeško vljudnost.

Papež igraje obvlada takšna nasprotja, kar razodeva silno živost njegove osebne molitve. Ves se použiva za božje kraljestvo in v blagor človeka. Ob podoživljanju njegovega obiska in ob ponovnem preišljevanju njegovih besed, izrečenih v slovenskem jeziku, ne smemo pozabiti ognjišča, iz katerega plameni žar njegove osebe: papežovo življenje je molitev v edinosti Boga, Kristusa in Cerkve. *V svoji molitvi se otroško zaupno ozira k Mariji: gleda jo iz oči v oči, tako kakor otrok gleda svojo mater, in k njej dviguje svoje roke: Marija Pomagaj!*

Anton Štrukelj

Korajža velja!

Priznati moram, da sprva nisem bil navdušen nad apostolskimi potovanji sedanjega papeža. Menil sem, da je mogoče biti dober rhovni nadpastir Cerkve tudi na prejšnji način, brez velikih potovanj. Kmalu pa se je začel porajati dvom v pravilnost mojega mnenja. Saj vendar desetine svetovnih potovanj z obsežnimi duhovnimi in materialnimi pripravami in žrtvami ne morejo iti v prazno, ne morejo ostati bolj ali manj brez pomena, tako kot potovanja in obiski številnih drugih državnih poglavarjev. Izreden pomen papeževih apostolskih potovanj sem spoznal in doživel ravno z njegovim obiskom pri nas. Prevzelo me je predvsem troje. Papež pooseblja za nas kristjane orientacijsko točko, izžareva (kljub letom) pogum in optimizem in – govoril je slovensko.

Ljudje potrebujemo v življenju orientacijo. Orientirati se pomeni usmeriti se na nekaj danega, od nas neodvisnega. Tisto, po čemer so se ljudje v davnih časih orientirali, so bila ozvezdja, predvsem sonce in od njega odvisni letni časi ter menjava dneva in noči. »Orientirati se« temelji na latinskih besedah za nastajati, izvirati in za izvor. Prava orientacija je torej usmeritev, ki je odtegnjena poljubnosti. To pa je za ljudi že od poročila o stvarjenju naprej težak zalogaj. Toda šele od začetka novega veka postane poljubnost, zlasti poljubno razpolaganje vse obvladujoče geslo v smislu totalnega obvladovanja narave, kot tudi razpolaganja s seboj. Rezultate takšne triumfalne proklamacije ni treba opisovati. Žal še ni na splošno prodrlo spoznanje, da človek, ki brez ostanka razpolaga sam s seboj, nima ničesar več, po čemer bi se ravnal. Da se ni treba po ničemer več obvezno ravnati, se zdi v luči navidezne emancipacije kot osvoboditev človeka.

Kristjani seveda ne bi smeli podleči takim vplivom, saj imamo zaklad vere, ki je v glavnem v nasprotju s temi modernimi stremljenji – in, kar je še hujše, s konkretno izvedbo na številnih življenjskih področjih. Ne vem, kako bi lahko bilo drugače, toda nauki so vendarle abstraktni, od besed do dejanj pa je težaven korak. Papež ni mogel povedati ničesar, kar ne bi bilo zajeto v cerkvenih naukih, toda njegovi poudarki so veljali za da-

Papež in množica v Ljubljani Fotoarhiv A. Strukelj

našnji čas in za nas, tako da njegove besede, njegovo življenje in trpljenje ter služba graditelja mostov pomenijo za nas in naše življenje domala nepremakljivo oporno orientacijsko točko.

Za vse nas, zlasti pa za mladino, je neprecenljiva spodbuda, ki jo je izrekel z vzklikom: »Korajža velja!« Skoraj vsaka generacija šteje svoj čas za težaven, če ne kar krizen. Tako tudi mi, čeprav morda za odtenek bolj upravičeno kot sicer, predvsem zaradi ogromnih sprememb, ki se dogajajo po svetu, ki še zdaleč niso vse dobre in nas vlečejo v svoj vrtinec. Cankarjansko zdihovanje o Slovencih nikoli ni bilo utemeljeno, zdaj, ko smo ustvarili tisočletni sen – lastno državo in prehajamo v novi/stari družbeni red, kljub vsem slabostim in napakam »tranzicije«, je pesimizem neupravičen. Upanje je bistveni element krščanstva.

Papež nas je želel utrditi v upanju in pogumu, da ne bomo klonili pred težavami in

začasnimi porazi, ki se jim kot osebe, kot narod in država gotovo ne bomo mogli izogniti.

Svoj veliki dan pa je doživel tudi naš jezik. Sicer vemo, da papež govori precej jezikov, toda da je med njimi tudi naš in da je slovensko govoril na vseh javnih prireditvah, nas lahko navdaja z velikim ponosom. S tem je slovenščino povzdignil v diplomatski jezik. Še bolj pomembno se zdi, da bo to močna spodbuda za Slovence v zamejstvu in zdomstvu, da bodo še naprej vztrajali v domačem jeziku. Kakšno zadoščenje je dobil svetniški škof Slomšek, ki si je toliko prizadeval za tedaj zaničevani slovenski jezik na Koroškem in tedanjem Spodnjem Štajerskem, ko je papež po stoštiridesetih letih v nekdanjem nemškutarskem Mariboru govoril le slovensko.

Svetemu očetu in Svetemu sedežu bomo še dolgo hvaležni za ta obisk.

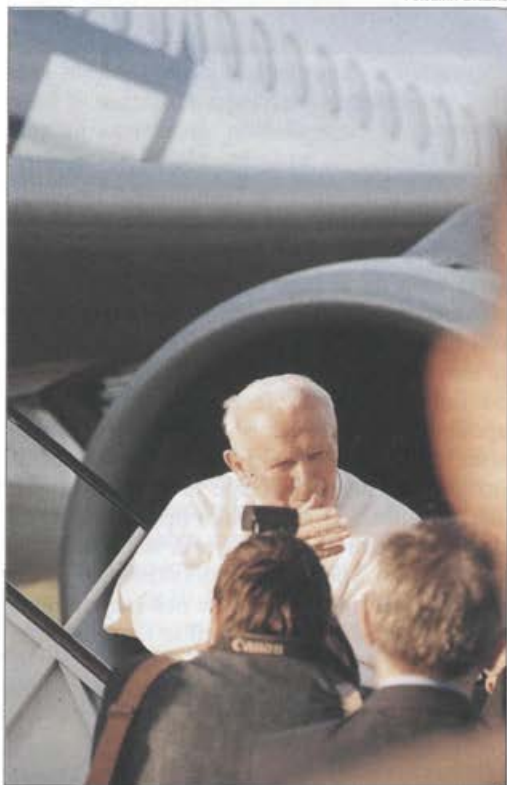
Jože Maček

Razgledan in širokosrčen svetovljan

Vse nastope papeža Janeza Pavla II. sem spremljal pazljivo in zavzeto. Naj iz njegovih govorov izvzamem in poudarim le nekaj misli, ki so se mi posebno vtisnile v zavest. Ko je govoril v Postojni mladim, jim je po petju znane voščilne pesmi v angleščini hkrati šaljivo in resnobno dejal: »Saj ste pravzaprav Američani, jaz sem pa mislil, da ste Slovenci.« To jim je izjavil razgledan in širokosrčen svetovljan, ki je pa obenem zaveden poljski rodoljub. Torej nam je prišlo tudi iz ust svetega očeta spontano sporočilo in opozorilo, naj Slovenci prenehamo z opičjim posnemanjem vsega tujega in hlapčevskim malikovanjem angleščine.

Večkrat je spregovoril ne o dveh, temveč treh totalitarizmih – fašizmu, nacizmu in komunizmu, njih ideološka sorodnost in sorodnost v praksi sta tudi pri nas od osamosvojitve Slovenije in po uvedbi demokracije splo-

Fotoarhiv Družine

šno znana in priznana enačba. Prvi pa je papež večini Slovencev odkril neko drugo sorodnost: da namreč pri nas se uveljavljajoči divji liberalizem, ki nesramno in nekaznovano dopušča egoistično grabežljivost in se prav nič ne ozira na socialne pravice in stiske sočloveka, ni nič manj nečloveški in nič bolj krščanski kot boljševidišni komunizem.

Zelo me je tudi zanimalo, kaj bo sveti oče povedal v mariborski stolnici slovenskim znanstvenikom in umetnikom. (Sprajujem se, čemu je bila tu potrebna navzočnost politikov.) Prijetno me je presenetilo papeževo poznavanje naše kulturne zgodovine od Brižinskih spomenikov dalje pa našega lep slovja in upodabljaljoče umetnosti do novejših ustvarjalcev. Dalje pojmovanje človeka kot telesno-duhovnega bitja, ki ne more biti enovito in popolno, če priznavamo samo razum in eksperiment, zanikavamo pa vse iracionalno in skrivnostno. Že na področju znanosti nam ne more biti vse dostopno in razvidno zgolj z razumom, kaj šele v umetnosti, kjer je svet hrepenenj in slutenj enako močan.

Osebnost Janeza Pavla II. se mi je v dneh njegovega obiska še bolj približala in me ne navadno prevzela. V njem vidim do vseh slojev in narodov humanistično in demokratično naravnane državnika, velikega duhovnika resnično evangeljskega krščanstva, njegove pravičnosti, ljubezni in upanja, pa razgledanega izobraženca z opaznim občutkom za umetnost in smislom za znanost. Posebej me je presenetila njegova zavzetost za slovenski jezik: vse številne, obsežne in tehtne govore je imel v naši materinščini, ki mu je kot nekdanjemu študentu polonistike z našo pokrajino in narodom vred očitno močno pri srcu.

Od prejšnjih papežev so mogli narodi iz Rima slišati le italijanščino in latinščino, iz ust tujih državnikov, ki so nas pogosto obiskovali, ni bilo nikdar čuti našega jezika. Janez Pavel II. pa se je po cele ure in dneve neutrudno prizadeval govoriti v besedišču bogato, v oblikah in naglasih pravilno (kadar se je zmotil, se je zmeraj popravil) ter vsebinsko razumljivo slovenščino.

Joža Mahnič

Vsa človeška zgodovina je zgodovina potrebe, da smo ljubljeni.

Janez Pavel II.

Peli so stoženski zvonovi Fotoarhiv Družine

Mir v deželi zvonov

Dočakali in doživeli smo nekaj, česar še nikoli ni bilo.

In česar tudi nikoli več ne bo, saj se »prvič« seveda zgodi enkrat samkrat. Vsaj v tem je bil izjemnosti deležen prav vsak Slovenec, od najbolj vernega do najbolj zakrknjenega, če taki sploh so. Kdor ni bil pretesen od duhovne veličine papeževega obiska, je bil vsaj lahko ganjen nad počastitvijo, ki jo je doživela njegova domovina. Ali pa ga je vsaj zajel ponos, da so milijoni po svetu radovedno, mogoče s simpatijo, morda celo z občudovanjem gledali na ekranih deželo, ki ji je tako izreden gost prinesel blagoslov in najboljše želje.

Se tisti, ki jih je dogodek motil, so si morali priznati, da je bila motnja navsezadnje enkratna.

Dočakali smo, eni in drugi in vsi, obisk človeka, ki je na svetu en sam in edini.

Ni ga, med živečimi, še koga, ki bi mu toliko ljudi in toliko ljudstev po vseh celinah priznavalo, da je naravnan v mir in ljubezen. In v pravičnost. Nima enakega v svetu, kjer sicer na milijone iskalcev, privržencev in navijačev drvi za idoli, pa je vsakomur jasno, da v tistih kolektivnih hrumenjih in celo histერიh seveda ni ne ljubezni ne vizije o boljšem svetu.

Zatonil je tudi čas vizionarjev, ki so menili, da se sme mimo vsakršne etike netiti srca zares ponižanim in zares razžaljenim. Njihove konstrukcije so se sesule, pa ne zato, ker bi

bile neizvedljive, marveč zato, ker je bilo v statičnem računu preveč sovraštva. Tega se ljudje prej ali slej naveličajo in zahrepenijo po čisto navadnem, preprostem, blagem miru.

Prinašalcem takega miru pa prisluhnejo mnogi; kar celi narodi.

Mogoče lahko v tej smeri iščemo odgovor na vprašanje, zakaj je Slovenija ob papeževem obisku vzdrhtela na način, ki je presegel predvidevanja.

Strmeli smo.

Strmeli ob nepopisni radosti, ki je zajela sto tisoče na stadionih, letališčih in glavnih cestah – ob jasni slutnji, da se podobna občutja porajajo tudi ob deset tisočih televizijskih ekranov. Take Slovenije še nismo videli. Nad deželo, ki jo je dvajseto stoletje obiskalo z vsem najhujšim, se je tri dni razpenjalo nekaj neznanu blagega. »Zdelo se mi je, da je nad Slovenijo legel neki čudni, lepi mir«, je v sežanski trgovini čisto preprosto povedala neka gospa, nekdo ob njej pa je dodal, da v tistih treh dneh ni bilo nobene smrtne nesreče na slovenskih cestah.

Kasneje pa se nam je porodila slutnja, da ta mir ni bil uvožen. V nas vseh je že bil, kot je elektrika v žicah, le nekdo mora vključiti stikalo.

To luč je prižgal papež, in zato je že na brniškem letališču s sijočih obrazov zaslišal besedo, ki se je potem ponavljala in stopnjevala po vseh njegovih poteh: HVALA!

Veliki, svečani mir pa je bil v zraku že v trenutku, ko so se na Brniku dotaknila tal kolesa svetlega letala z edinstvenim potnikom na krovu. V zraku dobesečno: napovedoval ga je zbor zvonov, vseh zvonov Slovenije, bronasti koncert, kot ga nebesa pod Triglavom še niso nikoli slišala. Na tisoče zvonov: od orjakov v ponosnih mestnih cerkvah do zadnjega zvončka kje v hribih, kjer je svetišče že bolj podobno kapelici kot pravemu božjemu hramu.

Med nepreglednimi pevci v linah je bil tudi mali zvon cerkve Sv. Marka v Vrbi. Srečna draga vas domača, saj si gotovo pomislila na Pevca, čigar Zdravljica je, prelita v glasbo, pozdravila papeža kot državna himna nekoč tako neslutene in nepredstavljive *zemlje domače, predrage dežele...*

Koliko simbolov in meméntov je v zgodovini!

Papež v Mariboru: tam je 55 let prej Hitler pozival svoje uniformirane zločince, naj mu naredijo to deželo spet nemško.

Papež v Postojni: tam je nekaj pred drugo vojno Mussolini postavljaj temeljni kamen za dom »fascia« in v mislih že zbiral divizije za pohod preko meja imperija proti Ljubljani.

Papež v Ljubljani: tam je maršal Tito 26. maja 1945 z balkona univerze že čisto jasno namigoval na skorajšnji Kočevski Rog...

Vse to je mimo, nepozabljeno, a vendarle mimo. Po petdesetih in več letih so se čez tiste kraje in čez vso deželo razlile besede, ki jim je namenjeno, da bodo še dolgo klile in odganjale v premnogih srcih:

»Bratje in sestre v Sloveniji, bodite enotno in složno ljudstvo, družina, sestavljena iz mnogih družin, med katerimi vladata ljubezen in medsebojna pomoč.«

Saša Martelanc

S papežem – Slovanom

Imel sem srečo in čast, da sem papeža Slovana v zadnjih letih večkrat srečal. Med temi srečanji mi ostaja v posebnem spominu tisto v Castelgandolfu poleti 1991, ko sem ga lahko kot predsednik slovenske vlade nagovoril za podporo Svetega sedeža pri priznanju slovenske države.

Papež je bil zelo pozoren do Slovenije in je gotovo med najbolj zaslužnimi za priznanje, zelo zgodnje priznanje Slovenije s strani Svetega sedeža 13. januarja 1992, ki je pomenilo velik moralno političen izziv za druge, nekatere zelo neodločne države.

Marsikoga je načelen in hiter odziv Vatikana presenetil, saj je Sveti sedež bolj znan po zadržanih odločitvah. Odgovor za tako ravnanje vidim predvsem v tem, da je papež Poljak, z osebno izkušnjo komunistične diktature zelo dobro razumel voljo našega naroda, ki se je hotel rešiti spon totalitarizma z demokracijo in lastno državnostjo. Hvala ti, Karol Wojtyła, papež Janez Pavel II.!

Zelo sem bil vesel, da se je papež na sprejemu na Brdu takoj spomnil omenjenega srečanja v Castelgandolfu, rekoč: »Takrat se je začelo...«, in posebej vesel, da smo mu lahko po nepozabnem postojnskem srečanju v prijateljski pevski družbi, v kateri sta bila tudi škof Uran in minister Šter, po domače, ne-protokolarno zapeli v škofijskem dvorcu nekaj lepih slovenskih za njegov rojstni dan.

Malo za šalo, malo zares Fotoarhiv Družine

Na Brezjah, v Ljubljani, Postojni in v Mariboru smo doživeli več kot samo zgodovinski obisk prvega moža Cerkve, ki je govoril za novega duha na Slovenskem, za našo prihodnost, istovestnost, spravo in pogum. Verjetno dolgo nihče med papeži ne bo več govoril med nami tri dni po slovensko – razen, če bo Slovenec.

Lojze Peterle

Kadar se spomnim, me napolni radost

Kadarkoli se spomnim na dneve papeževega obiska v Sloveniji me napolni radost. Začelo se je s tistim: »Veš, Andrejka, odločili smo se, da boš skupaj z Janezom v imenu mladih pozdravila svetega očeta.« Prvi trenu-

Družinski pozdrav dragemu gostu Fotoarhiv Družine

tek veliko presenečenje. Nisem mogla doumeti, kaj bo to pomenilo. To se mi je zgodilo 14 dni pred obiskom svetega očeta. Ko pa je dan za dnem mineval, sem pričela dojemati. »Ljubi Jezus, ali je to res?« Vsake toliko sem čutila, da je to preveč za mene, da nisem vredna tega. Vendar sem si rekla: »To je tudi Božja volja, izpolni jo najbolje po svojih močeh.«

»Papežu bom v imenu slovenske mladine v Postojni izrekla dobrodošlico!« Dvatisoč kilometrov po telefonski žici so te besede razveselile moje celotno bitje. Čudovito, tudi ona bo imela to srečo, kaj srečo, to milost, od blizu srečati tega preroka našega časa. Prisostvovati pri njegovih mašah je velik dogodek, od blizu doživeti njegovo osebo, njegovo ljubezen do nas, je pa še posebej močno doživetje potrditve v veri. Osebno srečanje z njim sem že doživel v Manili, na Filipinih, januarja 1995, na 10. svetovnem dnevu mladih, in pogled iz njegovih zelenih oči me še sedaj spremlja...

In bilo je jutro, tosto velikonočno jutro, ko smo odrinili iz različnih koncev in krajev te naše lepe Slovenije v Postojno. Zjutraj sem še nekajkrat glasno prebrala besede namenjene

svetemu očetu. Prosila sem Gospoda za korajžo.

Prizorišče je bilo veličastno, okrašeno s tisoči živih cvetov Slovenije. V tej množici sem srečala toliko prijateljev, ki jih že dolgo nisem videla. Čas je mineval in bližal se je tisti trenutek.

Po predolgi vožnji so me objele znane roke, »Tomaž, papež je v Sloveniji!« Šele takrat sem se zavedel na kakšno slovesnost sem pripotoval.

Jutro odhoda se je hitro približalo. Na vlaku pozdravi s prijatelji, pesem, nestrpnost se je mešala z zaspanostjo. V Postojni smo kar planili z vlaka in odhiteli na prizorišče, tam pa spet pesem, nastopi mladinskih skupin, vedno večja množica mladih.

»Rekli so nama, naj se mu v pozdrav samo pokloniva.« »Kakšen poklon! Ti kar stopi k njemu in ga objemi,« sem jo še prepričeval med čakanjem. Preden sva se razšla pred njenim nastopom še križ, besede so se že zatikale v grlu...

Naenkrat je množica vzvalovila. Res je, prihaja! Srce mi je pričelo razbijati. Bolj se je približeval, bolj je množica vzklikala. V grlu me je pričelo stiskati. »Ne, saj ne morem gle-

Doživetje v Postojni Fotoarhiv Družine

dati kako prihaja, Gospod prosim pomagaj, saj moram imeti glas,« sem si ponavljala. Ko sem pogledala, sem videla le še obris, ki je izginjal za oder.

V množici fotografov sem pričakal papežev prihod. Glasba, njegova podoba v avtomobilu, množica mladih, ki mu vzklikajo v pozdrav... Spet se je v meni zbudil občutek globoke radosti, ki me tako močno prevzame ob vsakem bližnjem srečanju s Petrovim naslednikom. Na srečo sem »moral« fotografirati in sem tako preusmeril vsaj del pozornosti, saj drugače bi me čustva že takoj na začetku izdala...

Z Janezom sva se spogledala, skušala sva si povedati kaj smešnega, da bi se sprostila, toda nič ni pomagalo. Še zadnjič pogledam Tomaža, Ivan me je od daleč blagoslovil, v njegovih očeh sem videla, »Ti to zmoreš!« Ministrant naju je z Janezom odpeljal pred stopnice odra, kjer smo malo počakali. Pred tistimi stopnicami se je zgodil čudež. Molila sem: »Pridi, Sveti duh...« Pogledala sem v nebo, v tisto čudovito modro nebo. »Jezus, hvala ti,« je donelo v meni. Takrat sem v sebi začutila toliko moči. Z nenavadno lahkoto sem premagovala tiste stopnice. In že sva bila tako blizu: »Sveti oče, mladi iz vse Slovenije... Vas prisrčno pozdravljamo!« Pogledi so se nama večkrat srečali, drug drugemu sva se smejala, zdelo se mi je, kot da ne govorim jaz. In vendar je bilo vse res. Ko sem pristopila k njemu, sem rekla: »Vse najboljše!« On pa me je objel. To res niso bile sanje. Že smo se vračali nazaj po stopnicah. V roki sem trdno držala škatlico. Takrat so me čustva premagala. Bile so to najbolj srečne solze v mojem življenju. »Jezus, hvala ti,« sem vedno znova ponavljala.

Poslušal sem njen govor in potem navdušeno vzkliknil ob pozdravu; komaj sem dojemal kaj se dogaja. Na koncu pozdravnega govora ju papež seveda ni pustil oditi kar tako, z nekakšnim poklonom. On jima je odprl svoje očetovske roke! In po njima objel in poljubil vso slovensko mladino, ki sta jo predstavljala.

Ko je bila spet na tleh sem stekel k njej, objem, solze, potem šepetaje: »Hvala Bogu, hvala Bogu...«

dekle in fant **Andrejka in Tomaž**

Velika vzgojna ura za ves narod

Dan po papeževem obisku me je prijatelj vprašal, kako bi kratko ocenil svoja doživetja. Bil sem v ljubljanski stolnici, v Stožicah in na mariborskem letališču, druga dogajanja sem spremljal po RTV. Nekoliko sem pomislil in dejal: »To je bila velika vzgojna ura za ves narod.« Kdo bi jo mogel bolje opraviti kot Kristusov namestnik na zemlji (prim. kan. 331 ZCP).

S svetim očetom smo praznovali 1250-letnico, odkar so naši predniki sprejeli krščansko vero. Bili smo ji veskozi zvesti in tudi hvaležni za ta veliki dar, saj so iz našega naroda izšli številni misijonarji (nekateri je papež posebej omenil). Številne in različne preizkušnje so pa doživljali tako pastirji kakor verniki, še posebej v tem stoletju med fašizmom, nacizmom in komunizmom. Papež je v govoru duhovnikom, redovnicam in re-

Trta med mladikami Fotoarhiv Družine

Veljaš toliko, kolikor je vredno tvoje srce.

Janez Pavel II.

dočnikom posebej dejal: »Kako se naj bi ne spomnili junaškega zgleda neustrašne predanosti škofov, duhovnikov in redovnic, ki so s trdno vero v božjo previdnost delili usodo božjega ljudstva?«

Toda s sklicevanjem na preteklost se prihodnost še ne oblikuje. Evangelij ni nikoli oznanjen enkrat za vselej. Vsaka krščanska generacija se mora sama ponovno odločiti za Kristusa, tudi današnja. To pa ni lahka stvar, saj tudi na našem prostoru nenehno doživljamo poskuse, da bi ločili vero od življenja, da bi na primer zdaj še ohranjeno krščansko etiko na nekaterih področjih, kot so gospodarstvo, sociala, izobraževanje ali znanost, zamenjale profesionalne etike, kar bi privedlo do zanikanja univerzalnih vrednot, kakor so resnica, pravica, pravičnost in končno ljubezen.

Tovrstnim poskusom moramo odgovoriti z zgledom krščanskega življenja. Kristjani moramo postati luč sveta in sol zemlje. Na mariborskem letališču je sv. oče to povedal z besedami: »Vsi smo poklicani k svetosti.« O tem papež pogosto govori in s tem izraža svoja osebna doživetja. V knjigi *Prestopiti prag* upanja pripoveduje, da se je zgodaj naučil španščine, da bi lahko v izvorniku prebiral mističnega pisatelja sv. Janeza od Križa. Ob obiskih na Poljskem v sedemdesetih letih so mi njegovi ožji sodelavci pripovedovali, da je kot krakovski nadškof prihajal v pisarno ordinariata šele ob 11. uri, prej pa je v svoji sobi ali škofijski kapeli bral, molil, premišljeval in gotovo tudi kaj zapisal. Božja previdnost ga je tudi na ta način pripravljala na najvišjo službo v Cerkvi. V 17. letih papeževanja je zato lahko pokazal največjo odprtost do vprašanj, ki pretresajo sodobni svet, in neomajno zvestobo do krščanskega izročila.

Obnovimo si še enkrat besede, ki jih je o svetosti povedal na mariborskem letališču: »Če dobro pogledamo, razodeva današnja družba globoko potrebo po svetnikih – žal pa ni malo mladih in odraslih, ki si napak razlagajo to potrebo in se predajajo mikom okultnega ali pa se obračajo k zvezdam, da bi našli znamenja o lastni usodi. Vraževernost in magija privlačita nemalo oseb, ki iščejo takojšnje in preproste odgovore na zapletene probleme bivanja... Prav svetniki so za te iskalske duše primerni in zanesljivi vodniki. S privlačno silo svojega zgleda znajo pokazati pot, po kateri je treba hoditi, da bi napredovali v pravi smeri.« Papež nato omenja vse

naše svetniške kandidate z Antonom Martinom Slomškom na čelu in pove, da so pri srečanjih z njimi ljudje neposredno začutili božjo bližino. Potem pa nadaljuje: »Kakor v preteklosti tako se mora tudi danes svetost živo in radostno uteleševati v življenju. Mnoge slovenske matere in mnogi slovenski očetje so si zaslužili, da so posebej omenjeni v narodni zgodovini, saj so dali pomemben zgled krščanske doslednosti. Svetost je tista prava sila, ki je sposobna spremeniti svet.«

Kultura je temeljna prvina narodne samobitnosti. To sedanji papež večkrat naglaša, najbolj pa je glede tega vprašanja odmeval njegov govor na sedežu UNESCO 2. junija 1980 v Parizu. Takrat je med drugim dejal: »Izhajam iz naroda, ki je v zgodovini zelo veliko prestal, ki so ga njegovi sosede večkrat obsodili na smrt, pa je kljub temu preživel in ostal zvest sebi. Ohranil je svojo istovetnost in kljub tujim delitvam in zasedbam ohranil svojo narodno suverenost. Pri tem se ni opiral na svojo naravno vzdržljivost, ampak samo na svojo kulturo. Ta kultura se je v tem primeru izkazala za večjo moč kot vse druge moči« (Cerkveni dokumenti 8, str. 15).

V papeževem govoru predstavnikom slovenske kulture v mariborski stolnici smo slišali podobne misli. Ko je Sveti sedež med prvimi priznal slovensko državo, je priznal našo kulturo kot temeljno prvino naše samobitnosti. Naša kultura dolguje zelo veliko krščanskim navdihom. Povezanost med kulturo in evangelijem je rodila koristne sadove tudi na področju šolstva, gospodarstva, socialne dejavnosti in politike. Tu sv. oče posebej omenja škofa Slomška, »ki mu je bila narodova omika, poleg oznanjevanja evangelija in moralne preнове ljudstva, prva in največja skrb. Slovenski narod ima torej dovolj dokazov, ki govorijo o vplivu evangelija na vsa področja življenja.«

In danes? Zrušil se je berlinski zid, padla železna zavesa, v človeški zavesti pa vstaja močnejše kot kdaj prej vprašanje o smislu življenja in svobode, ki smo si jo pridobili. »Kako ne videti,« pravi papež, »da je v jedru tega problema... zagledanost vase.«

V prihodnosti bo zato potrebno ustvariti nov pogled na razmerje med vero in kulturo. Obnovljen dialog bo koristil obema, predvsem pa človeku, ki je subjekt kulture; k človeku pa vodijo tudi vsa pota Cerkve, kakor papež pogosto naglaša. Ne smemo pozabiti – to velja za verne pa tudi vse druge člane

našega naroda, ki so dobre volje – da je bila krščanska vera v dolgi in nelahki zgodovini bistvena sestavina naše kulture. Zvestoba tej kulturi, prežeti s krščansko vero, je najboljšje jamstvo za našo prihodnost.

Ivan Merlak

Petje pri papeževi maši v Stožicah

Pri papeževi maši v Stožicah v soboto, 18. maja 1996, je sodeloval 1000-članski zbor, ki so ga sestavljali župnijski zbori iz vseh 23 dekanij Ljubljanske nadškofije. Kako so bili ti predstavniški zbori sestavljeni, so se dogovorili po posameznih dekanijah. Ponujena je bila dvojna možnost, ali dekanija pošlje svoj najboljši župnijski zbor ali pa ga sestavi iz dveh ali več zborov oziroma z najboljšimi pevci raznih župnij. Ker je bil pevcem prostor zelo skopo odmerjen, dekanijski zbori v nobenem primeru niso smeli imeti več kot 40 pevcev. Povabljeni so bili tudi zbori s Koroškega, z Goriškega in s Tržaškega, kakor tudi zbor »domače« župnije Ljubljana-Stožice kot »gostitelj«. Pevce je spremljala odlična policijska godba, ki jo sicer vodi profesor Milivoj Šurbek, vse skupaj pa je pri maši vodil prof. Jože Trošt.

Spored pesmi je bil tako sestavljen, da je prišlo na svoje tako zborovsko kot ljudsko petje. Za zborovsko petje so bile pesmi večinoma vzete iz *Cerkvene zborovske pesmarice*, za ljudsko petje pa iz *Slavimo Gospoda*. Pesmi – zborovske ali ljudske – so bile v glavnem preproste, pa vendar zelo učinkovite. Novih skladb ni bilo, razen *Vere*, ki jo je za to priložnost skomponiral prof. Jože Trošt, pač v skladu z geslom papeževega obiska: *Oče, potrdi nas v veri!* Skladba ima svetopisemski odpev, ki ga ljudstvo ponavlja: »Gospod, pomnoži nam vero!« medtem ko solist poje apostolsko veroizpoved. Solist je bil odličen bas-baritonist Marko Fink, ki je pel tudi slavo, alelujo in prošnje. Psalm je pel Matjaž Robavs.

Pri izbiri pesmi smo upoštevali dejstvo, da je bila maša v velikonočnem času in v Marijinem mesecu majniku. Poleg tega niso mogle izostati pesmi, kot sta Hladnikova ljudska

V vetru ob Mariji Fotoarhiv A. Strukelj

Marija, skoz življenje ali Premrlova zborovska Marija, dobrotno nam ohrani dom in rod!

Izbor pesmi je bil v nekem smislu prerez slovenskega cerkveno-glasbenega ustvarjanja, saj so bili izbrani najrazličnejši skladatelji iz vseh obdobj. Najstarejše so predstavljali Cvek, Hribar in Hladnik; nato je prišel zlati rod slovenske cerkvene glasbe: Premrl, Jobst, Ačko, Mav, Tomc; Trošt in Špendov sta bila predstavnik današnjega zrelega rodu; Damjan Močnik, najmlajši skladatelj, pa je zmagal na natečaju za pesem ob papeževem obisku *Tisoč let je že minilo* na besedilo Rože Gantarjeve.

Spored pesmi je bil naslednji: 1. Vstop: L. Mav, *Jezus, premagavec groba* in L. Cvek, *Skalovje groba se razgane*; 2. Gospod, usmili se: M. Tomc, *Maša v čast sv. Cirilu in Metodu*; 3. Slava: J. Trošt, *Slava Bogu na višavah*; 4. Spev po berilu: V. Špendov, *Vsi narodi ti bodo služili*; 5. Spev pred evangelijem: J. Trošt, *Aleluja iz Krke* (kot povezava s papeževim obiskom v Krki na Koroškem leta 1988); 6. Vera: J. Trošt, *Gospod, pomnoži nam vero!*; 7. Prošnje vernikov: F. Ačko, *Prosimo te, sliši nas*; 8. Priprava darov: A. Jobst, *Darujemo ti, o Gospod in Prinašamo, Gospod*, D. Močnik, *Tisoč let je že minilo*; 9. Svet: M. Tomc, *Maša v čast sv. Cirilu in Metodu*; 10. Skrivnost vere: V. Špendov, *Kadar uživamo ta kruh*; 11. Sklep evharistične molitve: *Amen*; 12. Očenaš: F.

Ačko, Očenaš; 13. Vzklik po očenašu: V. Špendov, *Tvoje je kraljestvo*; 14. Jagnje Božje: M. Tomc, *Maša v čast sv. Cirilu in Metodu*; 15. Med obhajilom: L. Mav, *Ave, Jezus, ti zvesti naš pastir*; A. Hribar, *Med nami, Jezus, bivaš*; J. Čerin, *Mogočno se dvigni*; L. Mav, *Zapoj veselo, o kristjan*; 16. Sklep: I. Hladnik, *Marija skoz življenje*; S. Premrl, *Marija, dobrotno nam ohrani*.

Petje pri maši v Stožicah je bilo naravnost veličastno. Tudi ljudsko petje, ki ga je vodil zbor, se je kar valilo po stotisočglavi množici. Zasluga za ta uspeh gre predvsem pevcem in zborovodjem, ki so zборе temeljito pripravili. To se je izkazalo na področnih vajah, ki so bile med prazniki 1. in 2. maja 1996, in sicer v Ljubljani – Sv. Peter za severovzhodni del škofije, v Ljubljani – Šentvid za severozahodni del, Novo mesto – Kapitelj za vso Dolenjsko in Škofljica za Notranjsko. Prva vaja z godbo je bila teden dni prej, v soboto 11. maja 1996, že v Stožicah, splošna vaja z obredi vred pa na praznik vnebohoda, dva dni pred papežovo mašo, v četrtek, 16. maja 1996.

Petje v stolnici

Veličastno je bilo tudi petje v petek, 17. maja 1996, ko se je papež srečal z duhovniki, redovniki in redovnicami v ljubljanski stolnici. V takih primerih vatikanski ceremonierji

predvidevajo večernice. Z veliko težavo je prevladalo slovensko mnenje, da bi bile najbolj primerne lavretanske litanije s slovenskimi odpevi, ki je nekaj tako značilno slovenskega. Ceremonierji so s težavo pristali na litanije, čeprav so bile do zadnjega napovedane kot večernice; pač v širšem pomenu besede, saj so bile po 20. uri.

Litanije je pel oktet mlajših duhovnikov, ki so ga sestavljali po dva iz vsake škofije in dva predstavnika najštevilnejših moških redov: frančiškan in salezijanec. Oktet so sestavljali: Janez Mesec in Marjan Rola, Vid Lisjak in Stanko Fajdiga, Jože Kužnik in Peter Štumpf ter Marjan Lampret in Alojz Furlan. Oktet je litanije zelo lepo zapel ob orgelski spremljavi akad. Primoža Ramovša, ki je tudi improviziral ob papeževem prihodu in odhodu. Odpeve so peli na tri vzklike, kar je edino pravilno, saj je odpev na šest vzklikov povsem navadna razvada. Tako je prišlo v poštev 16 vzklikov, ki je bil vsak drugačen, izbrani pa so bili med velikonočnimi, šmarničnimi in navadnimi odpevi. Sicer pa so zbrani duhovniki, redovniki in redovnice sodelovali s pesmijo *Tisoč let je že minilo* na začetku in papeško himno *V prestol slave vekovite* ob sklepu.

Edo Škulj

Poročevalci, vzvišeni nad množico Fotoarhiv Družine

Utrip Cerkve po svetu

Cerkev po svetu je od avgusta 1995 do avgusta 1996 – ta čas zajema naš izbor – kot zvesta čuvarica in posredovalka zaupanega ji Kristusovega »veselega oznanila« v dostikrat nelahkih trenutkih in razmerah pokazala veliko življenjsko moč, premočrtnost, dar preroškega videnja, čut za človeka sedanjega časa, ki ga pesti toliko težav; posebej pa ljudem vlivala upanje na pragu 3. tisočletja. Upanje, ki ne razočara, saj izvira iz Kristusove obljube: Jaz sem z vami vse dni do konca sveta.

Slovencem se nam je v letošnjem letu od 17. do 19. maja uresničil »zgodovinski sen« – obiskal nas je papež Janez Pavel II. O tem največjem daru, ki nam ga je podaril sveti oče, je beseda na drugem mestu. Tu, v tem kronološkem pregledu, pa vas seznanjamo s pomembnejšimi slovesnostmi, objavami listin in izjav, papeževimi potovanji, dogodki in jubileji v Cerkvah po posameznih državah, pa še marsičem drugem, iz česar boste lahko vsaj malo začutili utrip Cerkve po svetu.

Državni in cerkveni sprejem Fotoarhiv Družine

O pravi do življenja sme odločiti le Bog

Papež Janez Pavel II. se je pri splošni avdienci 2. avgusta spomnil vseh zaradi nadaljujoče se vojne trpečih prebivalcev Bosne in Hercegovine. Ponovno je potrkal na vest odgovornih: »Ti poletni meseci, ki so za mnoge čas oddiha in počitnic, še naprej prinašajo veliko žalost zaradi strašnega nasilja, ki brez premirja uničuje prebivalce Bosne in Hercegovine. Vsi smo temu priče; kdo bo mogel v prihodnosti trditi, da o tem ni bil obveščen?

Vsak dan spremljam to tragedijo in sprejemam v svojo molitev neizrekljivo trpljenje tamkajšnjega prebivalstva: zmedenost otrok, smrtno utrujenost ostarelih, prestrašenost in pogum žensk, uničevanje moških. Vse nosim v srcu. Še enkrat pozivam odgovorne mednarodne ustanove, naj nadaljujejo s težavnim prizadevanjem, kako prepričati sprte strani. Odločitve odgovornih državnikov naj navdihujejo zavzemanje za pravičnost, spoštovanje bližnjega, usmiljenje do vseh prebivalcev... V tem delu Evrope gre za pravico do življenja tisočev naših bratov. Nihče ne more odločiti, kdo ima pravico živeti in kdo mora izginiti? To je samo v moči Boga, ki 'vsem daje življenje in dihanje in vse' (Apd 17,25). On naj v vseh prebujata čustva miru in človečnosti!«

Rešili dragocen rokopis

Izraelski list Jedijot Achronot je objavil zlasti za Jude izredno razveseljivo novico, da so iz Aleppa v Siriji pretihotapili v Izrael najstarejši znani judovski svetopisemski prepis Stare zaveze v knjižni obliki. Imenuje se Keter Aram Zuba (Krona Aleppa), spada pa med najdragocenejše rokopise na svetu. Skoraj pol stoletja je že veljal za uničenega, vendar so ga sirski Judje skrili in nato, stran za stranjo, pretihotapili v Izrael. Kako jim je to uspelo, niso hoteli povedati.

Pohvalno mnenje generalne tajnice

Generalna tajnica svetovne konference Združenih narodov o ženski, ki se je vršila septembra v Pekingu, Tanzanijka Gertruda Mongella, je po sprejemu pri papežu Janezu Pavlu II. v pogovoru za italijanski L'Avenire pohvalila njegovo gledanje na pekinško konferenco. Dejala je: »Katoliško Cerkev, prav posebej pa papeža Janeza Pavla II., so mi opisali kot odločna nasprotnika svetovne konference Združenih narodov v Pekingu. Ko me je papež sprejel, sem v njem, ravno nasprotno, odkrila enega najboljših zaveznikov. Želim si, da bi vse delegacije prišle v Peking s takšnim stališčem, kot ga ima on, pa tudi, da bi vsi fanatiki na svetu mislili tako pretehtano kot papež. V njem sem odkrila človeka, ki zna prisluhniti drugim in je odločen, da bo branil njihove pravice.«

Prav posebej je bila vesela papeževega opozarjanja, kako je pri prizadevanju žensk za priznanje njihovih pravic potrebno poudarjati spoštovanje njihovega dostojanstva. Obljubila je, da si bo za to prizadevala tudi konferenca v Pekingu.

Skavti za mir in razumevanje na svetu

V začetku avgusta se je na Nizozemskem na 18. svetovnem srečanju skavtinj in skavtov zbralo 29.066 mladih iz 166 držav. Slovenijo je predstavljalo 269 skavtov in tabornikov.

Glavna pozornost desetdnevnega svetovnega skavtskega druženja je bila namenjena meddržavnemu in medverskemu razumevanju. Skavti so potrdili, da je mogoče živeti v miru, pomoči in sodelovanju in tako svetu ponudili zgovoren vzorec za življenje v prihodnosti. To so izpričali tudi pri skupnem nedeljskem verskem obredu, kjer so predstavniki velikih svetovnih ver potrdili svojo enotnost v prizadevanju za mir na svetu in pristno medsebojno razumevanje. Sicer pa so se posvečali pe-

strim skavtskim dejavnostim: seznanjali so se z vprašanji o zdravju, vzgoji, varstvu okolja in človekovih pravicah, v verskem središču, imenovanem Mavrica, pa so se posvečali verskim vprašanjem in duhovnosti.

Žena, ki jo občuduje ves svet

Mati Terezija iz Kalkute, redovnica, ki jo zaradi njenih dobrih del najbolj zapostavljenim in pozabljenim med ljudmi občuduje in spoštuje ves svet, je 26. avgusta dopolnila 85 let. Čeprav šibkega zdravja, še vedno pomaga tistim, ki jim je namenila svoje življenje: najbolj ubogim med ubogimi. Njen samostan so ulice bede, revščine, bolezni, umiranja in lakote indijskega velemesta Kalkute; s svojim nasmehom in rokami je vedno pripravljenimi pomagati in deliti; prinaša tisto ljubezen, ki je »svet ne more dati«. Njeno geslo je zahtevno: »Svetost ni razkošje za nekatere, marveč obveza za vse.« Njenemu zgledu sledi več tisoč sester v več sto ustanovah po vsem svetu.

Poziv vračajočim se rojakom

Zagrebski nadškof kardinal Franjo Kuharić je rojake, ki so bili leta 1991 izgnani iz Krajine, pa so se začeli vračati na domove, pri maši v vasi Hrastovica pri Petrinju pozval, naj se odpovedo povračilnim ukrepom. Opozoril jih je, da nima nihče pravice »jemati pravico v svoje roke« in da niso bili »vzganjeni zato, da bi druge ustrahovali«, »delali krivico«. Ob novicah o požigih domov prebivalcev srbske narodnosti, zaplembi njihovega premoženja in celo pobijanju ljudi, je poudaril: »Če se v pravni državi zahteva pravičnost, se mora to zgoditi na sodišču, kjer je treba posamezniku dokazati očitano krivdo.«

Mladi za novo Evropo – Evropo upanja

Velika množica mladih iz vse Evrope, zbranih 9. septembra zvečer okrog papeža Janeza Pavla II. v italijanskem Marijinem romarskem središču Loreto ob njegovih 700-letnici, je s svojimi nastopi in besedami potrdila, da je mogoče ustvarjati bolj poduhovljeno, strpno, solidarno, miroljubno in krščansko Evropo kot je sedanja. To upanje je bilo čutiti tudi v pričevanjih mladih, zbranih v Belfastu, Parizu, Santiagu de Compostela, pod Goro križev v Litvi, v Dresdnu in Sarajevu.

K uresničevanju tega upanja – da bomo ob prehodu v tretje tisočletje zaživel v drugačni Evropi – je mlade povabil papež Janez Pavel II. Da bi mladi prebivalci »stare celine«

preoblikovali njeno podobo, so z ljubljanskim pomožnim škofom Alojzom Uranom prosili tudi mladi Slovenci.

Časnikarji – glasniki miru

Pri Svetem Duhu na Ostrem Vrhu, na meji med Slovenijo in Avstrijo, se je 17. septembra končal 17. svetovni kongres UCIP (Mednarodne katoliške zveze tiska). Začel se je 13. septembra v graški kongresni dvorani, sklepní del pa je obsegal obisk Maribora in župnije Svetega Duha. Osrednja misel kongresa je bila: Etika miru v svetu nasilja.

O sejanju »zdravih semen miru« je na kongresu govoril milanski nadškof kardinal Carlo Maria Martini, o novem mednarodnem redu in prizadevanju javnih občil za spoštovanje človekovih pravic nekdanji posebni odposlanec OZN v državah nekdanje Jugoslavije Poljak Tadeusz Mazowiecki (ugotavljal je njihovo spoštovanje oz. kršenje), o moči besede, ki lahko zdravi, a tudi ubija, avstrijski predsednik dr. Thomas Klestil, o življenju in pisanju katoliških časnikarjev v krščanskem duhu predsednik papeškega sveta za družbeno obveščanje nadškof John P. Foley.

Papež Janez Pavel II. je udeležence – v Gradec jih je prišlo več kot 700 – v priložnostni poslanici povabil, naj jih tehnične pridobitve ne razosebljajo, marveč jim pomagajo pri učinkovitem delu za mir na svetu.

»Izginilo« 20.000 ljudi

Mednarodna človekoljubna organizacija Amnesty International je 4. oktobra opozorila, da je med vojno na območju nekdanje Jugoslavije »izginilo« najmanj 20.000 ljudi. V vojno vpletene strani je prosila, naj pri iskanju »izginulih« oziroma »pogrešanih« predstavnikom OZN omogočijo dostop na vsa varovana območja.

OZN – »družina narodov«

Papež Janez Pavel II. je med 68. apostolskim potovanjem na tuje od 4. do 9. oktobra obiskal ameriške škofije Newark, Brooklyn, New York in Baltimore, 5. oktobra pa govoril na zasedanju generalne skupščine OZN ob 50. obletnici njene ustanovitve.

V tem govoru, ki so ga ameriška javna občila imenovala »zgodovinski«, je poudaril, naj bo OZN »družina narodov« in si prizadeva za civilizacijo ljubezni, izhajajočo iz vrednot miru, solidarnosti, pravičnosti in svobode. Svoboda je namreč merilo človekove veličine

in dostojanstva, pa tudi ena od gonilnih sil človeštva. Želje po njej ni mogoče zatreti.

Novi apostolski nuncij nastopil službo

Novi apostolski nuncij v Sloveniji nadškof Edmond Farhat je 12. novembra s slovesno mašo v ljubljanski stolnici nastopil diplomatsko službo v naši državi. Na začetku maše ga je pozdravil ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar, mu zaželel dobrodošlico in izrekel veselje in hvaležnost papežu Janezu Pavlu II. in Svetemu sedežu, da sta ga poslala k nam.

Oskrunili cerkev, hoteli oblatiti župnika

Italijanski karabinjerji so 13. novembra močno razdejali zakristijo župnijske cerkve v Matajurju v videmski nadškofiji, kjer že 58 let deluje 86-letni župnik in častni kanonik čedadskega kapitlja mons. Paskval Guion (Paškual Gujon). Pod pretvezo, da župnik kot »voditelj pete kolone komunizma« skriva orožje za svoje (namišljene) tovariše, s katerimi »resno ogroža državne meje demokratične Italije« (Katoliški glas), so tisti, ki so povzročili akcijo, hoteli moralno umazati in škodovati župniku Guionu, ki se že desetletja bori za pravice Beneških Slovencev, za ohranitev njihove kulturne in narodne istovetnosti.

Grobo dejanje italijanskih karabinjerjev, usmerjeno predvsem proti župniku Guionu, končno pa tudi proti Beneškim Slovincem, sta v brzobjavkah videmskemu nadškofu Alfredu Battistiju in župniku Guionu med drugimi obsodila tudi ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar in koprski škof in ravnatelj za Slovence po svetu Metod Pirih.

Delaj dobra dela!

V dvorani papeža Pavla VI. v Vatikanu je bila od 23. do 25. novembra 10. mednarodna konferenca z naslovom Pojdi in tudi ti tako delaj! Od Hipokrata k usmiljenemu Samarijanu. Udeležilo se je 6500 gostov iz 108 držav (tudi Slovenije), pokrovitelj pa je bil Papeški svet za pastoralo zdravstvenih delavcev.

Sklepni govor je imel papež Janez Pavel II., ki je med »usmiljenimi Samarijani« novejši dobe omenil tudi dolgoletnega slovenskega kirurga in misijonarja na Kitajskem in Tajvanu dr. Janeza Janeža.

Otrokom zagotovimo mirno prihodnost!

Papež Janez Pavel II. je v poslanici za 19. svetovni dan miru, ki smo ga praznovali 1.

Utrip Cerkve v Postojni Foto Alenka Veber

januarja 1996, poudaril: Otrokom zagotovimo mirno prihodnost! To pomeni, da jih je treba zavarovati pred nasiljem in jih vzgajati za mir. Pri tem je prva in najbolj učinkovita šola družina.

V šoli naj bi poleg dosedanjega spoznavanja zgodovine vojn uvedli tudi pouk o zgodovini miru. Učencem naj bi pri njem predstavili številne junake miru, jih učili reševati življenjske težave in spore brez uporabe nasilja ter navajali k pomoči ljudem v stiski.

Odločitev za ljubezen

Mladi iz Evrope so se na prehodu iz staroga v novo leto že drugič zbrali v poljskem (šlezijem) mestu Wrocław na sicer že 18. evropskem taizejskem novoletnem romanju. Tokratno je nosilo naslov: Izbrati ljubezen. Med 65.000 romarji je bilo tudi 1300 Slovenk in Slovencev, ki jim je brat Roger namenil poseben pozdrav. Mesto Wrocław, ki je v zgodovini pripadalo različnim državam, je bilo nadvse primerno za utrjevanje zaupanja med ljudmi, prav posebej mladimi, za kar si tudi prizadeva skupnost taizejskih bratov.

Mladi so ob njihovem duhovnem vodstvu premišljevali, kako ljubiti drugega ob zgledu božje ljubezni do nas, ki je preprosta, zvesta in odgovorna.

Drama z imenom »Lakota«

Papež Janez Pavel II. je v poslanici za poslovni čas, objavljeni 25. januarja, odgovorne in mednarodno javnost pozval k boju proti »velikanski drami« sedanjega časa, ki se imenuje lakota. Po svetu je lačnih oziroma nezadostno hranjenih kar 800 milijonov ljudi.

Da bi bile gmotne dobrine pravično razdeljene med ljudi, bi ti morali spremeniti svoje mišljenje in navade. Solidarni bi morali biti do lačnih, bolnih, ostarelih, odrinjenih, beguncev, nezaposlenih in tujcev. Pri lajšanju uboštva bi morali po svojih močeh sodelovati tudi ubogi sami.

Janez Pavel II. je v poslanici poudaril, da je na zemlji dovolj virov za preživetje velike človeške družine, če bi jih ljudje pametno izkoriščali in pri tem spoštovali naravne zakone ter okolje. Ker pa ni tako, je treba pomagati tistim, ki teh dobrin nimajo ali le v močno zmanjšani meri. To je mogoče narediti s podporanjem dobrotelčnih ustanov, ki si posebej prizadevajo pomagati najbolj ubogim med ubogimi. Pri tem naj ne pozabljajo na reveže v velemestih. Lakota namreč ne pesti le v industrijsko manj razvitih ali nerazvitih državah, marveč tudi v industrijsko razvitih, kjer

Kruh za življenje Fotoarhiv Družine

se vedno bolj povečuje prepad med bogatimi in revnimi.

Jubileja Nedelje

Nedelja, cerkveni list krške (celovške) škofije, je 28. januarja v Domu v Tinjah praznovala 70-letnico začetkov in 50-letnico, odkar izhaja kot tednik za verne Slovence na avstrijskem Koroškem. Praznovanje se je začelo z bogoslužjem božje besede v kapeli tinjskega Doma, v dvorani pa je sledila pestra predstavitev Nedelje pod naslovom Nedelja danes in jutri, pri kateri so sodelovali uredniki in sodelavci lista. Kakšna bo Nedelja v prihodnosti, je povedal dr. Jože Marketz: še bolj kakovostna, blizu ljudem z obravnavanjem perečih življenjskih vprašanj, odprta za dialog s Cerkvijo in svetom, prepričljiva pri oznanjevanju božje besede... Že danes pa je Nedelja »najpomembnejša vez med vernimi Slovenci na Koroškem« in jih povezuje tudi s Slovenci v matični domovini in po svetu.

Papež – prijatelj bolnikov

Da so papežu Janezu Pavlu II. prav posebej pri srcu bolni, onemogli in trpeči ljudje, je pokazal tudi s poslanico, ki jim jo je namenil 11. februarja, ob svetovnem dnevu bolnikov, na god Lurške Matere božje. Povabil jih je: »Bratje in sestre, preizkušani v trpljenju, vi ste na poseben način poklicani k delu za novo evangelizacijo ob navdihih, dobljenih po Mariji, Materi ljubezni in človeške bolečine...«

Ali kondom res zadošča?

Komisija za družbena vprašanja pri francoski škofovski konferenci je 12. februarja v Parizu objavila študijo z naslovom Aids – družba na preizkušnji. Študija je po svetu močno odmevala, javna občila pa so, kot se to rado primeri, iz nje razbrala dovoljenost uporabe zanesljivega kondoma kot edinega varnega sredstva pred okužbo z aidsom, prezrla pa njene bistvene poudarke. Ti so: priporočanje uporabe kondomov pri spolnem občevaranju je premalo, saj ne odpravlja družbenih in drugih posledic aidsa. Pri spolni vzgoji je treba poudarjati pravi pomen spolnosti, odkrivati lepoto, dostojanstvo medsebojnih odnosov, h katerim spadajo tudi spolni odnosi med zakoncema, govoriti tudi o spolni vzdržnosti in zakonski zvestobi. Mladim je treba govoriti o resničnih vrednotah, ne pa le priporočati uporabo kondoma, jih prepuščati le zadovoljevanju spolnega nagona.

Pismo ob 450. obletnici Lutrove smrti

Katoliška in evangeličanska Cerkev v Turingiji in Saški sta ob 450-letnici smrti Martina Lutra – umrl 18. februarja 1546 – v Magdeburgu objavili skupno pismo. V njem sta povabili k premaganju verskih meja, pogostejši skupni molitvi, večji povezanosti pri socialnih dejavnostih. Predlagali sta, da bi Lutrova teološka spoznanja uporabili »kot vprašanja in izzive za versko življenje naših Cerkva«.

Magdeburški katoliški škof Leo Nowak je izrazil upanje, da bo pismo prispevalo k ekumenskemu pogovoru po župnijah. Cerkveni razkol sicer ostaja »neznosno pohujšanje«, vendar katoliška Cerkev vedno bolj gleda v Lutru »verskega preroditelja in vernega človeka«, ne pa le glavnega krivca za zahodni cerkveni razkol. Zanj sta odgovorni obe Cerkvi, je menil škof Nowak.

Križev pot napisal sarajevski nadškof

Besedilo križevega pota, ki ga je na veliki petek v rimskem Koloseju molil papež Janez Pavel II., je napisal sarajevski kardinal Vinko Puljić. V Rimu so ga takole ocenili: »Premišljevanja odsevajo dramatično izkušnjo našega časa: Kristusovo trpljenje se nadaljuje v vojnah in sporih med rasami, ki sejejo smrt in ranjujejo človekovo dostojanstvo.«

Spomenica škofov iz BiH

Škofje iz BiH so na rednem zasedanju škofovske konference, ki je bilo 22. marca v Sarajevu, najodgovornejšim predstavnikom države poslali posebno spomenico. V njej so med drugim poudarili, da se dobro zavedajo, da konec vojne še ne pomeni tudi začetka miru, saj je pravičen in trden mir dolgotrajen in zahteven proces, v katerem morajo sodelovati vsi državljani, najprej pa oblast. Za dosego takšnega miru je treba med ljudmi okrepiti zaupanje, narediti konec krivicam in spoštovati temeljne človekove pravice, kakršne so pravica do življenja, lastnine in doma.

Religiozni pouk v evropskih šolah

V Brixnu so udeleženci Evropskega foruma pedagogov religije od 9. do 13. aprila razpravljali o katoliškem religioznem pouku v javnih (državnih) šolah v Evropi. Poseben poudarek so namenili istovetnosti religioznega pouka in dialogu med različnimi pogledi na življenje, ki mora biti v javnih šolah. Forumu se je udeležil tudi slovenski predstavnik, ki je govoril o stanju v Sloveniji.

»Če ne postanete kakor otroci...« Fotoarhiv Družine

Knjiga o drinskih mučenkah

V veliki dvorani nadškofijskega malega semenišča na Šalati v Zagrebu so 11. aprila predstavili knjigo s. Slavice Buljan o drinskih mučenkah: Zavjet krvju podpisan (Zaveza, podpisana s krvjo). Bilo jih je pet, med njimi tudi slovenski redovnici, s. M. Antonija Fabijan in s. M. Krizina Bojanc. 15. decembra 1941 so se raje vrgle skozi okno vojašnice v Goraždu in si tako izbrale mučeniško smrt, kot pa da bi se nad njimi izživljali pijani vojaki. Hrvatje in Slovenci si želimo, da bi drinske mučenke dosegle čast oltarja. Ljudje jih že častijo in se k njim zatekajo v priprošnji.

Umrli je kardinal Suenens

V Bruslju je 6. maja v starosti 91 let umrl belgijski kardinal Leon-Joseph Suenens. Bil je eden najpomembnejših sodelavcev na 2. vatikanskem vesoljnem cerkvenem zboru, saj je sodeloval v pripravljalni in osrednji komisiji ter bil eden štirih moderatorjev. Zavzemal se je za ponovno uvedbo stalnega diakonata v Cerkvi, za večjo zbornost krajevnih Cerkva, zlasti je bil dejaven pri karizmatični prenovi. V številnih prispevkih je pojasnjeval mesto Marije v Cerkvi, redovniško in misijonarsko

poslanstvo Cerkve, soodgovornost v njej. Bil je ekumensko odprt. O sebi je izjavil: »Sem človek upanja, ne iz človeške presoje ali naravnega optimizma, marveč ker verjamem v navzočnost Svetega Duha v njegovi Cerkvi in svetu.«

Duhovna oporoka umorjenega priorja

Prior Christian-Marie de Cherge iz trapištovskega samostana »Notre-Dame d'Atlas« v Alžiriji, ki so ga skupaj s šestimi francoskimi sobrati odvedli in umorili muslimanski skrajneži, je ožjim sorodnikom zapustil duhovno oporoko. V njej je zapisal, da se zaveda nevarnosti delovanja v Alžiriji in računa tudi na to, da ga lahko doleti nasilna smrt. Če bo tako, naj ljudje vedo, da je življenje namenil Bogu in prebivalcem Alžirije.

Povabilo pred Brandenburškimi vrati

Papež Janez Pavel II. je 23. junija pred Brandenburškimi vrati v Berlinu, simbolom nasilno ločenih in spet združenih Nemcev, nemški narod in vso Evropo povabil k življenju v resnični svobodi in enotnosti, prosti bodečih žic in vsakršnih zidov, ki so desetletja ločevala prebivalce Berlina in Nemce, v

širšem pomenu pa tudi zahodni del Evrope od vzhodnega.

Ker misli in želje po svobodi komunistični ideologi niso mogli zgraditi z zidovi ali obdati z žico, so se, ko so razmere dozorele, Brandenburška vrata leta 1989 ponovno odprla. Odprla zaradi tega, ker »nova Evropa potrebuje svoboden Berlin, svobodno Nemčijo, predvsem pa odprta vrata, da bo svoboda lahko vstopila. Evropa potrebuje prepričane ljudi, ki bodo odprli vrata in solidarno, odgovorno varovali svobodo.« Zato naj Nemci ne ugasnejo duha, s katerim so odprli Brandenburška vrata, ter živijo polno svobodo, ki je le v Kristusu.

Papež Janez Pavel II. je med slovesno mašo na olimpijskem stadionu v Berlinu razglasil za blažena žrtvi nacistične ideologije in koncentracijskega taborišča, nemška duhovnika Bernharda Lichtenberga in Karla Leisnerja, pogumna pričevalca za Kristusa in ljubezen do bližnjega v enem najtemnejših obdobjih nemške zgodovine.

Sveto pismo – moja knjiga

V Hong Kongu je od 2. do 12. julija zborovalo 150 delegatov katoliških bibličnih gibanj iz 70. držav, povezanih v Katoliško biblično federacijo. Osrednjo pozornost so namenili »knjigi knjig« – Svetemu pismu, ki vodi človeka v osebni stik z Bogom, pa tudi k pravičnemu odnosu do bližnjega in stvarstva. Razpravljali so o vzgoji za pravilno branje in razumevanje Svetega pisma in o celostnem življenju iz njega. Da bo to mogoče, naj ima to knjigo vsak, jo bere in premišljuje, sam in skupaj z drugimi. Sveto pismo naj prepoji vse življenje in delovanje Cerkve, dušnega pastirstva, naših prizadevanj...

Jože Pavlič

Veliki zahodni razkol

Po velikem vzhodnem razkolu v 11. stoletju je Kristusovo Cerkev v 16. stoletju prizadel še veliki zahodni razkol – reformacija.

Krščanski Zahod je bil do tega časa v glavnem glede teološkega nauka in cerkvene ureditve enoten, čeprav so se razna zmotna gibanja in spori rojevali ali se razširjali tudi na Zahodu. Šele čas reformacije in protestanti-

zma je med zahodne krajevne Cerkve postavil ostre črte ločnice, ki so se ohranile do danes.

Glavni vzrok reformacije in zahodnega razkola je bil zamujanje prenove v Cerкви, ki bi morala biti uresničena že v 14. in 15. stoletju. Cerkev je bila vse preveč povezana s fevdalnim rodом tistega časa, kar je zaviralo nujno prenavo in odločno odpravo mnogih zlorab v cerkveni upravi. Cerkvni voditelji so mnogokje bolj težili po oblasti in imetju kot po evangeljskem služenju božjemu ljudstvu. Navadni duhovniki so bili na splošno premalo izobraženi in duhovno poglobljeni, redovno življenje po samostanih je pogosto zapadalo v mlačnost in posvetnost, razne ljudske in osebne pobožnosti so zamegljevale pristno in zdravo verovanje, moralno življenje je bilo zlasti med višjimi stanovi na nizki stopnji, nejasni miselni in duhovni tokovi so prinašali zmedo. In še marsikaj drugega je pripravljalo pot reformaciji.

Ker vodstvo Cerkve ni pravočasno, dovolj odločno in jasno ukrepalo, so protestne pobude glavnih reformatorjev, Martina Luthra, Jana Kalvina in Ulricha Zwinglija, potegnile nezadovoljneže za seboj, prišlo je do vesplošnega vretja in ob odločilni podpori plemstva se je reformatorsko gibanje širilo in utrjevalo, posebno po deželah zahodne Evrope.

Reformatorji razdelitve Cerkve niso načrtovali, zlasti v začetku ne, vendar so njihove ostre besede in zahteve ter njihovi oholi nastopi privedli do razkola. Res pa je, da je bila krivda razdeljena: tako na eni kot na drugi strani je manjkal duh ponižnosti, dialoga in ljubezni.

Seveda je ob malo pomembnih razhajanjih šlo tudi za bistvene reči: ali naj Cerkev ostane hierarhično urejena in ohrani škofovstvo kot znamenje apostolskega nasledstva; kakšno vlogo ima v Cerкви rimski škof in kaj je bistvo duhovniških služb; ali sta prava zakramenta le dva – krst in evharistija; kako je s Kristusovo navzočnostjo v evharistiji; kaj je to – opravičenje; kdo naj razlaga Sveto pismo; kakšen pomen ima tradicija – cerkveno izročilo; obstoj in vloga redovništva; čaščenje Marije in svetnikov itd.

Poskus sprave je tako imenovana augsburška veroizpoved, ki jo je sestavil Luthrov sodelavec Filip Melancthon in je bila prebrana na državnem zboru v Augsburgu (1530). Do soglasja sicer ni privedla, vendar je z verskim mirom v Augsburgu leta 1555 postala

temelj za večino luteranskih Cerkev, tudi za slovenske evangeličane. V sebi ima veliko katoliških prvin in je lahko danes podlaga za katoliško-luteranski teološki dialog, kolikor takratna nerazumevanja niso že presežena.

Reformacija je ob usodnem razdoru s seboj prinesla tudi nekaj dobrih pobud za celotno krščanstvo. Na katoliški strani je tridentinski vesoljni cerkveni zbor (1545–1653) začrtal smernice za temeljito versko in moralno prenovu in tako vplival na življenje katoliške Cerkve v naslednjih stoletjih.

Reformatorji so zlasti poudarjali pomen Svetega pisma in ga približali ljudstvu, toda s svojo svobodno razlago božje besede ter s hkratno odklonitvijo tradicije in živega cerkvenega učiteljstva so odprli pot novim samostojnim cerkvenim skupnostim in množstvu ločin, ki vnašajo v vesoljno krščanstvo vse večjo razdrobljenost in zmedo, s tem pa tudi slabijo njegove moči, zlasti na oznanjevalnem, misijonarskem in moralnem področju.

Prav iz spoznanja velike škode, ki jo prinaša razdeljeno krščanstvo, je zrastle sodobne ekumenske gibanje, ki išče skupne točke in si prizadeva za večje medsebojno priznanje, približevanje in sodelovanje. To gibanje je zajelo najprej med seboj razdeljene protestantske Cerkve, luteranske in reformirane (kalvinske) ter anglikanske, kamor je tudi segel protestantski vpliv, čeprav je anglikanizem nastal zaradi spora med angleškim kraljem Henrikom VIII. in papežem (ker papež ni priznal kraljeve zakonske razveze). Postopoma pa se je ekumenizem uveljavil tudi v pravoslavlju in v katoliški Cerkvi, zlasti po 2. vatikanskem koncilu.

Teološki dialog med zahodnimi krščanskimi Cerkvami je zadnja desetletja zelo živ in tudi uspešen. Dotika se predvsem evharistije, duhovniških služb, avtoritete v Cerkvi, vzorcev edinosti in drugih pomembnih vprašanj skupnega verovanja. Pogovori so večstranski, se med seboj prepletajo in segajo tudi med pravoslavne Cerkve krščanskega Vzhoda. Besede kličejo dejanja in tako se vse bolj krepi tudi medsebojno sodelovanje na različnih področjih.

Zahodni razkol je velika in boleča rana na telesu Kristusove Cerkve. Bližajoče se tretje tisočletje je nova priložnost za ozdravitev te rane. Rimski apostolik, papež Janez Pavel II., še posebej pogosto in na različne načine vabi vse kristjane, tako na Zahodu kot na Vzhodu, pa naj pripadajo katerikoli Cerkvi, da bi po-

spešili svoje delo in pomnožili svoje molitve za rast vesoljne edinosti, tako da bi novo tisočletje kristjani dočakali bolj povezani med seboj, kot eno božje ljudstvo, pod vodstvom enega Pastirja – Jezusa Kristusa, ki je za vse »Pot in Resnica in Življenje« (Jn 14,6).

Stanko Janežič

Katoliška Cerkev v ZR Jugoslaviji

Po razpadu Jugoslavije je le manjši del katoličanov ostal v Srbiji in Črni gori, ki sestavljata Zvezno republiko Jugoslavijo. Številčno je tam najmočnejša Srbska pravoslavna Cerkev. V Beogradu je sedež srbskega patriarhata, ki ima v državi 13 eparhij (škofij), 20 škofij pa ima zunaj sedanje Jugoslavije. Zelo močni so tudi muslimani, zlasti na Kosovu, v Sandžaku in v Črni gori, nimajo pa še enotnega vodstva. Vojvodina je versko zelo mešana, tam so evangeličani, reformirani in cela vrsta manjših iz protestantizma izvirajočih verskih skupnosti.

Katoličanov je bilo po štetju leta 1991 550.000 ali okoli 5% celotnega prebivalstva. Danes jih je zaradi izseljevanja vsaj okoli 80.000 manj. Razdeljeni so v 5 škofij, posebno področje Kosova in Sandžaka, Srem pa je del djakovske škofije.

Leta 1986 je bila ustanovljena beograjska metropolija, ki poleg beograjske nadškofije obsega še škofiji Subotica in Zrenjanin. Beograjska nadškofija obsega ožjo Srbijo, vendar na področju, ki je veliko za dve Sloveniji in pol, živi sedaj samo še okrog 9.000 katoličanov. Leta 1986 jih je bilo še 34.000. Številčno najmočnejša je subotička škofija (okoli 380.000), kjer je večina katoličanov Madžarov, poleg teh pa še okoli 100.000 Hrvatov in pripadnikov drugih narodnosti. Obsega vso Bačko med Donavo in Tiso. V Banatu je manjša zrenjaninska škofija (90.000), kjer je 90% katoličanov Madžarov.

V Črni gori sta dve škofiji: barska nadškofija (15.000), kjer so katoličani večinoma Albanci, tudi škof, ki ima naslov »primas Serbiae«, je Albanec. Poleg tega je tam mala kotorska škofija (7.000), večinoma hrvaška in spada še v splitsko metropolijo.

Kosovo in Sandžak sta formalno še del prizrensko-skopske škofije, vendar je za Kosovo postavljen poseben škof s polno jurisdikcijo, čeprav je formalno skopski pomožni škof. Sedež ima sedaj v Prizrenu. Verniki so večinoma Albanci (60.000).

Srem, skupaj z Zemunom in Novim Beogradom, spada še vedno v djakovsko škofijo, vodi pa te župnije škofov vikar v Petrovaradinu.

Posebna škofovska konferenca za področje Zvezne republike Jugoslavije še ni oblikovana. Na občasne sestanke sklicuje 6 škofov apostolski nuncij, ki je kot diplomatski zastopnik Apostolske stolice ostal v Beogradu tudi v času, ko je večina držav odpoklicala svoje veleposlanike.

Pastoralna situacija Cerkve je zelo različna, najprej že zaradi narodnostnih in s tem jezikovnih razlik. Strnjeno živijo katoličani samo v Vojvodini, pa še tam so pomešani z drugimi in predstavljajo manjšino. Kolikor toliko strnjeni so še v kotorski škofiji, povsod drugod pa so v diaspori, razpršeni med pravoslavni in muslimani.

Pastoralno delo v diaspori je drugačno kot v strnjenih katoliških župnijah. Le del vernikov se more v župnijskem središču udeleževati verskih obredov in verskega pouka, druge mora duhovnik obiskovati po domovih. Težave so tudi z verskim tiskom. Za madžarske katoličane izdaja verski tisk skupnost »Agape« v Novem sadu, bogoslužne knjige pa dobivajo iz Madžarske. Tudi Albanci imajo nekaj svojega tiska, misal v albanščini pa so dobili iz Rima. Hrvatje so večinoma vezani na Hrvaško, le v zadnjih letih ni bilo mogoče od tam dobiti skoraj ničesar. Sedaj pričakujemo v tem pogledu izboljšanje.

Kljub težavam sta navzočnost in delovanje katoliške Cerkve važna ne samo za tamkajšnje katoličane, ampak imata tudi ekumenski pomen. Na žalost so bili ekumenski stiki v letih nacionalne evforije skoraj pretrgani, ostale so le dobre prijateljske vezi s hierarhičnimi predstavniki pravoslavne Cerkve, pa tudi s predstavniki evangeličanske in reformirane Cerkve.

Franc Perko

V prijateljstvo je vpletena človekova volja. Zato prijateljstvo prevzame vsega človeka.

Janez Pavel II.

Pogovor z beograjskim nadškofom dr. Francem Perkom

Skoraj 10 let delujete v Beogradu kot nadškof in metropolit. Kako ste spremljali pred petimi leti slovensko osamosvojitve?

Življenje v Beogradu je bilo v času razpada Jugoslavije zelo zanimivo. Sredstva obveščanja so s srbske strani enostransko prikazovala razvoj dogodkov. Obtoževala so Zahod, zlasti Nemčijo in pozneje tudi Vatikan, da podpirajo nezakonito odcepitev Slovenije in Hrvaške. Več stikov sem imel tedaj z zahodnimi in ameriškimi diplomati, ki v začetku niso bili naklonjeni razpadu Jugoslavije in niso mogli razumeti, zakaj se Slovenija želi osamosvojiti, ko ima vendar najboljši položaj med jugoslovanskimi republikami. Šele po razmeroma mirnem razpadu Sovjetske zveze se je sodba o osamosvojitvi Slovenije spremenila. Prej so se namreč bali, da bi razpad Jugoslavije imel negativne posledice za Sovjetsko zvezo, katere propad bi lahko zanetil atomsko vojno. Dolgo niso doumeli nujnega zgodovinskega procesa dehegemonizacije v večnacionalnih državah vzhodne Evrope, ki je privedel do razpada vseh večnarodnostnih vzhodnoevropskih držav. Takrat so se tudi spremenili odnosi Srbov do Slovencev: nismo jim bili več prijatelji, ampak sovražniki, ki razdirajo Jugoslavijo, ki je bila za Srbe uresničitev ideje Velike Srbije.

Slovensko osamosvojitve je spremljala tudi sreča. Nesrečni in brutalni poskusi Jugoslovanske armade, da bi zavarovala celovitost Jugoslavije, so povzročili, da je Zahod postal počasi bolj naklonjen osamosvojitvi Slovenije in Hrvaške, razpad Sovjetske zveze pa je omogočil razmeroma hitro mednarodno priznanje Slovenije. Bil je to usoden zgodovinski trenutek, ki ga je Slovenija dobro izkoristila, kajti drugače bi morda nikdar ne dosegla samostojnosti. Zelo dobro je bilo tudi to, da so bili Slovenci glede osamosvojitve enotni in jugoslovanski centralisti niso dobili nobene podpore v sami Sloveniji. Srbi pa so večkrat očitali Slovincem nehvaležnost za osvoboditev po prvi svetovni vojni in za sprejem od nacistov pregnanih Slovencev v drugi sve-

tovni vojni. Niso razumeli, da tudi Slovenci, kakor nekdanj Srbi, želimo samostojnost.

Kakšni so vaši pogledi na sedanji položaj Slovenije in na dogajanja pri nas?

Razmere so zelo podobne tistim v drugih državah nekdanjega komunističnega bloka, zlasti kar se tiče politike. Skoraj povsod so nekdanji komunisti ponovno prišli na oblast pod različnimi imeni. Prizadevajo si, da obdržijo opozicijo razdeljeno in da se na političnem področju javlja čim več samostojnih strank, kar jim omogoča, da so na površju. O kakšni obsodbi ravnanja v preteklosti in priznanju krivde nočejo slišati ničesar. Škoda je, da so glavne opozicijske stranke toliko pod njihovim vplivom, da nasedajo njihovi strategiji. Upam pa, da bo čas in politično dozorevanje Slovencev ozdravilo tudi to bolezen mlade demokracije.

Gospodarsko se je Slovenija razmeroma dobro znašla, čeprav so tudi velike težave. V primerjavi z drugimi eks-komunističnimi državami je položaj v Sloveniji najboljši. Srbi so bili prepričani, da Slovenija brez Jugoslavije ne bo mogla naprej. V začetku razpada Jugoslavije mi je neki srbski politik dejal: »Kar odcepate se, Slovenci, čez leto dni nas boste na kolenih prosili, da vas sprejmemo nazaj.« Hvala Bogu se to ni zgodilo in sedaj mnogi z zavistjo gledajo razmeroma uspešen razvoj Slovenije.

Danes se svet v vsakem pogledu, zlasti ekonomskem, vedno bolj povezuje. Slovenija se ne more in ne sme izolirati od tega procesa, hkrati pa mora gojiti svojo samobitnost in narodni ponos. Tudi in predvsem kot pripadniki malega naroda imamo v Evropi in v svetu svoje mesto in svoje poslanstvo.

Kako ocenjujete delo Cerkev in versko stanje v Sloveniji danes?

Cerkev je častno opravila svojo vlogo v procesu osamosvajanja in svoje poslanstvo mora opravljati tudi naprej. Po krivici ji nekateri očitajo, da se vpleta v politiko. Cerkev je namreč dolžna s krščansko-moralnega stališča presojeti vsa dogajanja, tudi politična. Jasno pa je, da mora vse svoje delovanje podrežati svojemu temeljnemu poslanstvu: uresničevanju Kristusovega odrešenja med slovenskim narodom. Verjetno bo v prihodnosti katoliška Cerkev vedno bolj Cerkev elite; tudi v Kristusovem odrešenjskem načrtu so sicer vsi poklicani, a samo nekateri izvoljeni.

Prof. dr. Franc Perko, beograjski nadškof

Versko stanje v Sloveniji, če ga primerjamo s sosednjimi deželami, ni najslabše. Imamo dobro osnovo v tradicionalni vernosti slovenskega človeka, pastoralno zavzete duhovnike in rastoče sodelovanje laikov v Cerkvi. Seveda so tudi slabosti, ki jih ne bi našteval, vendar sem prepričan, da bo katoliška Cerkev v Sloveniji uspela, obnovljena in duhovno močna, stopiti v tretje tisočletje krščanske zgodovine.

Sveto pismo

*Slovenski standardni prevod
(novi komentirani slovenski prevod Svetega pisma)*

Novi prevod Svetega pisma ima naslov: *Sveto pismo Stare in Nove zaveze. Slovenski standardni prevod iz izvornih jezikov*. Izdajatelj je Svetopisemska družba Slovenije, Ljubljana 1996. Vse Sveto pismo je v eni knjigi – kljub bogatim uvodom, opombam, referencam in dodatkom. Da je novi prevod izrazito *ekumenske narave*, je neposredno razvidno iz spremne besede, pod katero so navedene naslednje Cerkve, ki so sodelovale pri nast-

janju prevoda: Katoliška cerkev, Evangeličanska luteranska cerkev, Zveza baptističnih cerkva, Kristusova cerkev bratov, Binkoštna cerkev.

Razlogi za nov prevod Svetega pisma

Osnovni razlog je v tem, da besedilo Svetega pisma *doslej še nikoli ni bilo prevedeno dosledno po izvirnih besedilih*. Naslednji razlog je *razvoj slovenskega jezika* in izreden *razmah svetopisemskih znanosti* v zadnjih desetletjih. Pomemben razlog pa je tudi *potreba po strokovnih uvodih in opombah*, ki jih prejšnja, ekumenska izdaja iz leta 1974 nima skoraj nič.

Pobuda, zasnova in izvedba projekta

Pobudo za nov prevod so dali *predavatelji svetopisemskih ved na Teološki fakulteti* v Ljubljani leta 1980. Slovenski škofje so jo sprejeli z odobravanjem in 30. decembra 1980 ustanovili Koordinacijski odbor, ki je ves čas vodil in usklajeval delo. Da bi zastavljeno delo rodilo čim bolj zadovoljive sadove, smo se *prevajalci, slavisti (lektorji)* in nekateri drugi sodelavci pogosto sestajali, izmenjavali mnenja in reševali tekoče probleme. Skupnih sestankov in seminarjev je bilo približno štirideset, poleg tega pa so večkrat zasedale tudi manjše komisije. Nova zaveza je bila sorazmerno hitro končana in je izšla leta 1984 v Ljubljani z naslovom: *Sveto pismo Nove zaveze. Jubilejni prevod ob štiristoletnici Dalmatinove Biblije*. Leta 1985 se je začelo prevajanje trikrat obsežnejše Stare zaveze. Odločilno je bilo sklepno delo usklajevanja celotnega prevoda Stare in Nove zaveze v zadnjih dveh letih. V tej fazi je sodelovala močno razširjena *skupina slavistov (lektorjev in korektorjev), sestavljalcev referenc* in drugih sodelavcev.

Ekumenske poteze

Prevod je bil zamišljen kot *skupinski in ekumenski oziroma medkonfesionalni projekt*. Zato so pri projektu od vsega začetka sodelovali *strokovni predstavniki Združenih bibličnih družb*. Priprava prevoda, uvodov in opomb je potekala v skladu z novo, revidirano izdajo Navodil za *medkonfesionalno sodelovanje pri prevajanju Svetega pisma*, ki sta jih 16. novembra 1987 v Rimu podpisala *Vatikanski sekretariat za pospeševanje krščanske edinosti in Združene biblične družbe*. V imenu Katoliške cerkve je prevod spremljala Slovenska pokrajinska škofovska konferenca (od leta 1991 Slovenska škofovska konferenca), zlasti njen uradni predstavnik,

škof Jožef Smej, v imenu protestantskih Cerkv pa nekateri njihovi predstavniki. 24. maja 1988 je bila v Ljubljani podpisana pogodba med Združenimi bibličnimi družbami in predsednikom SPŠK nadškofom Alojzijem Šuštarjem, da bodo novi prevod Svetega pisma izdale Združene biblične družbe, ki bodo imele tudi avtorske pravice do njega. Za dokončno pripravo slovenske izdaje so Združene biblične družbe pooblastile *Svetopisemsko družbo Slovenije*, ki je bila ustanovljena 26. maja 1993 v Ljubljani z namenom, da bi načrtno širila Sveto pismo po vsej Sloveniji. Ta je prevzela tehnično izvedbo in skrb za tisk novega prevoda.

Značilnosti novega prevoda

Razširjeni redakcijski odbor za nov prevod je na prvi seji 9. maja 1981 sklenil, naj bo novi prevod pripravljen *dosledno po izvirniku in čim bolj v skladu s sodobno slovenščino*. Poudarjeno je bilo tudi, naj se prevajalci ne oddaljujejo od besedila sedanje ekumenske izdaje, če za to ni razlogov. Na isti seji je bilo sklenjeno, da se bodo prevajalci uvodov in opomb za izdajo novega prevoda opirali predvsem na francoski ekumenski prevod Svetega pisma (TOB); na robu bo *seznam vzporednih mest*; manj znana osebna in zemljepisna imena se iz latinizirane vrnejo v izvorno semitsko obliko.

Uresničevanje dveh osnovnih ciljev, *zvestobe do izvirnika in lepote slovenskega jezika* je bil glavni preizkusni kamen zastavljene projekta. Zvestavost zgodovinski odgovornosti in šola naporega skupnega dela je narokovala prečiščevanje predstav o tem razmerju. Odločilna faza usklajevanja celotnega prevoda je potekala po naslednjih načelih: *upoštevanje svetopisemskega sloga in izrazoslovja; iskanje ustreznih pomembnih ustreznih za t. i. semitizme in grecizme; poenotenje značilnih slogovnih obrazcev; usklajevanje prevodov besedil, ki se kot citati iz Stare zaveze pojavljajo v Novi zavezi*. V reševanju zagonetnih izrazov, obrazcev in stilemov je veljalo pravilo, da se izogibamo tveganega eksperimentiranja z novotarijami hipotetične narave in se opremo na večinske rešitve v prerezu najbolj klasičnih prevodov od začetka do danes. Vodilo izvirnika in upoštevanje vseh drugih navedenih načel je imelo za posledico, da se v skupni izdaji celotnega Svetega pisma *prevod Nove zaveze iz leta 1984 pojavlja v revidirani obliki*. Celoten novi prevod je zdaj takšen, da je na predlog

S v e t o p i s m o

SLOVENSKI STANDARDNI PREVOD (SSP)

OBIČAJNO BESEDILO
ali PROZA
v običajni pokončni pisavi

GLAVNI VMESNI NASLOV
pisan z velikimi tiskanimi črkami

REFERENCA,
ki se nanaša na Mt 21,1
oziroma Mt 21,2

VMESNI NASLOV

ŠTEVILKA POGLAVJA

IŽRPNJE OPOMBE

ŠTEVILKA VRSTICE,
na katero se nanaša opomba

PREČRKOVANJE IZ VIRNE HEBREJSKE,
ARAMEJSKE ALI GRŠKE BESEDE
v poševnem tisku

OZNAKA SVETOPISEMSKE KNJIGE
in **ŠTEVILKA POGLAVJA**

ŠTEVILKA STRANI

REFERENCA
(sorodna besedila)

PESNIŠKO BESEDILO
z zamikom stihov

ŠTEVILKA VRSTICE
številka prve vrstice v poglavju je izpuščena

VZPOREDNO MESTO,
kjer najdemo enak ali podoben odlomek

NAVEDEK IZ STARE ZAVEZE
v poševnem tisku

SLOVARSKI POMEN BESEDE
v enojnih vejčastih narekovajih

PONOVLJENO GESLO iz svetopisemskega besedila, na katerega se nanaša opomba; v poševnem tisku

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

Kaj vse vsebuje SSP?

- Osnovna navodila za bralca in seznam krajev
- Predstavitev prevoda
- Splošni uvod v Sveto pismo
- Stara zaveza (39 knjig po zaporedju hebrejskega kanona in 10 devterokanoničnih/apokrifnih knjig po Septuaginti)
- Nova zaveza (27 knjig)
- Slovar z razlago osrednjih svetopisemskih pojmov
- Stvarno kazalo, ki pove, kje se pojavljajo posamezni pojmi
- Preglednica mer, denarnih enot, koledarja in praznikov
- Časovna preglednica
- Zemljepisni položaj in opis svetopisemske dežele
- Osem barvnih zemljevidov

Osnovne značilnosti

- Prevod natančno sledi izvirniku in skuša ohranjati tudi njegov slog ter je hkrati v skladu s sodobno slovenščino
- Prevod posameznih hebrejskih in grških besed ter fraz je poenoten (s čimer je pripravljeno izhodišče za izdelavo svetopisemske konkordance)
- Prevod je interdisciplinarno delo bibliistov-prevajalcev, slavistov, računalničarjev ...
- Prevod je ekumensko oziroma medokupacionalno delo
- Uvod v posamezne svetopisemske knjige (nastanek, literarne značilnosti, pomen itd.)
- Opombe niso doktrinalne temveč jezikovne, tekstnokrajične, zgodovinske in zemljepisne narave
- Opombe so narejene po zgledu znamenitega francoskega Svetega pisma TOB
- Izbrne reference (tj. oznake sorodnih besedil) kot pomoč pri študiju Svetega pisma
- Vzpostavljena mesta pod vmesnimi naslovi skozi celotno Sveto pismo

večine sodelavcev dobil oznako »Slovenski standardni prevod iz izvirmih jezikov«.

Pravila za branje in uvodi

Slovenski standardni prevod ima na začetku podana osnovna pravila za branje knjige in obsežen splošni uvod z naslednjimi oddelki: *zgodovinski okvir Stare zaveze; zgodovinski okvir Nove zaveze; kanon Stare zaveze; kanon Nove zaveze; navdihnjenje in resničnost Svetega pisma; pomen Svetega pisma za judovstvo in krščanstvo; zgodovina slovenskih prevodov Svetega pisma*. Poleg splošnega uvoda ima knjiga še poseben uvod v vsako posamezno knjigo (izjemno dvojico ali trojico knjig) Svetega pisma. Ti uvodi prinašajo temeljne informacije o nastanku, literarnih posebnostih in o vsebini knjige.

Opombe

V slovenski javnosti je prevladovala želja, naj ima novi prevod Svetega pisma čim večji obseg opomb. Prevajalci smo se po večkratnih posvetih odločili za srednjo mero. Na to odločitev so vplivali predvsem stališče in splošna praksa Združenih bibličnih družb, pogledi naših protestantov in odločitev, da celotno Sveto pismo izdamo v eni knjigi. Po vzoru drugih komentiranih standardnih izdaj Svetega pisma je najpomembnejši del opomb navajanje tekstokritičnih podatkov. V tem sklopu so pogosto navedeni izvorni izrazi in stilemi, kadar jih prevajalec iz utemeljenih razlogov ni mogel upoštevati v samem prevodu. Namen te vrste opomb je *uvajanje bralca v svet značilne semitske miselnosti in izrazoslovja*. Precejšnjo pozornost so prevajalci dalje posvečali informacijam *geografske in zgodovinske narave*. Glede razlag temeljnega pomena teoloških pojmov so se avtorji še posebej držali ekumenskega načela in so se torej izogibali izpostavljanju razlag, ki nimajo podpore pri vseh krščanskih skupnostih.

Vmesni naslovi

Vmesni naslovi niso del izvirnega svetopisemskega besedila. Prevajalci so jih postavljali na osnovi vsebine posameznih odlomkov. Če se katero besedilo pojavlja še kje drugje v isti ali podobni formulaciji, je ustrezno mesto navedeno pod vmesnim naslovom v oklepaju. Take odlomke imenujemo vzporedna mesta.

Reference

Izraz reference se uporablja za seznam svetopisemskih mest, ki so glede poglavitve vsebine in posameznih besed ali stavkov po-

dobna mestu, ob katerem jih navajamo. Takšen seznam je v nekaterih izdajah tiskan na koncu besedila, v drugih na robu. Mi smo se po zgledu Vulgate, jeruzalemske, francoske ekumenske in nekaterih drugih izdaj Svetega pisma odločili, da jih bomo tiskali na robu. Seznam referenc v izdaji Svetega pisma ni samoumeven. Številne izdaje ga nimajo, v Sloveniji pa ga doslej ni vsebovala še nobena izdaja celotnega Svetega pisma. Toda za resne bralce in raziskovalce Svetega pisma je neprecenljiv, ker omogoča zraččenost svetopisemskih teoloških, literarnih in jezikovnih prvin v bogatem izročilu stare hebrejske kulture.

Dodatki

Na koncu knjige so nadpovprečno izčrpne priloge. Slovar posreduje osnovne informacije o pomembnejših izrazih in pojmi; stvarno kazalo oziroma seznam svetopisemskih gesel opozarja predvsem na mesta, na katerih se pojem ali ime pojavlja; preglednice mer, denarnih enot, koledarja in praznikov so urejene tako, da ob slovenskem izrazu dobimo informacije o izvirmih izrazih in grških ter latinskih prevodih; časovna preglednica podaja vse temeljne podatke svetopisemske zgodovine od 4. tisočletja pred Kristusom do približno 100 po Kristusu; kratek oris zemljepisnega položaja svetopisemske dežele je primeren uvod v zadnji oddelek knjige: barvni zemljevidi, ki pokrivajo vsa svetopisemska obdobja.

Predsednik Koordinacijskega odbora za pripravo SSP

Jože Krašovec

Dala nam je skodelico mleka

Sem Norvežan, učitelj po poklicu. Začel sem študirati jedrsko fiziko in nekaj časa sem se ukvarjal s fiziko nevtronov, preden sem se v celoti posvetil delu za Cerkev. Bil sem misijonar v Južni Ameriki, kjer sem poučeval matematiko in fiziko, sedaj pa delam za Sveto pismo že večino svojega odraslega življenja.

Ime mi je Gunnleik Seierstad, rojen sem bil na Norveškem, kjer sem odraščal med drugo svetovno vojno. Sedaj pa živim v Lon-

donu, kjer pri Združenih bibličnih družbah vodim delo za Sveto pismo na področju Evrope in Bližnjega Vzhoda.

Gibanje za Sveto pismo se je v moderni dobi začelo leta 1804. Začelo se je s tem, da si je neko dekle iz Walesa močno želelo Sveto pismo, pa ni moglo priti do njega. Ljudje so si tedaj dejali: zakaj ne bi ustanovili družbo, ki bi oskrbela Sveto pismo za ljudi v Walesu. Na enem prvih sestankov pa je nekdo rekel: »Seveda, to je dobra misel. Toda, če bomo skrbeli za Wales, zakaj ne bi skrbeli za vse angleško kraljestvo; če pa za celo kraljestvo, zakaj ne za ves svet?« In tako je začela delovati Britanska in Inozemska biblična družba. Kmalu je imela svoje podružnice po vsej Evropi in v vsaki državi je bila ustanovljena samostojna svetopisemska družba. V moji domovini, Norveški, je bila svetopisemska družba ustanovljena že leta 1816. Naloga vsake svetopisemske družbe je, oskrbeti ljudem božjo besedo v jeziku, ki ga razumejo, in to po taki ceni, da si Sveto pismo lahko privoščijo. Sveto pismo pa mora biti brez vseh ideoloških ali nazorskih opomb ali spremnih besedil. To zato, da je Sveto pismo sprejemljivo za vse različne krščanske Cerkve. Vsaka Cerkev lahko nato božjo besedo dopolni s svojimi razlagami in opombami. Osnovna zamisel od vsega začetka je bila torej v tem, da naj svetopisemska družba poveže različne krščanske Cerkve v neki državi. Sčasoma pa je prišlo do raznih težav in dolgo vrsto let so svetopisemske družbe pripravljale Sveto pismo samo za protestantske Cerkve, katoliška Cerkev in druge pa so izdajale svoja Sveta pisma. V zadnjih desetletjih pa smo se močno zblížali in leta 1946 so se svetopisemske družbe s celega sveta odločile, da združijo sile in da ustanovijo združenje, ki je dobilo ime Združene biblične družbe. To združenje se je od tedaj že močno razširilo, danes obsega okrog 135 svetopisemskih družb z vseh kontinentov. Zelo veseli smo, da je bila leta 1993 ustanovljena tudi slovenska Svetopisemska družba, ki je že postala pridružen član te velike družine.

Gibanje za Sveto pismo se močno razlikuje od drugih gibanj, ki jih je po svetu vse polno. Naš glavni cilj je, da bi imel svoj izvod Svetega pisma vsak človek, pa naj bo še tako revnen – in žal je večina svetovnega prebivalstva zelo revna in si ne more kupiti Svetega pisma. To pomeni, da bodo sveto-

Gospod Seierstad v pogovoru z Gorazdom Kocijančičem ob razstavi Biblije na Slovenskem Fotoarhiv SDS

pisemske družbe iz bogatega dela sveta zbirale darove v svojih Cerkvah in pri ljudeh, da bi tako pomagale tistim svetopisemskim družbam, ki pomoč potrebujejo, da bi lahko svojim ljudem ponudile Sveto pismo po primerno nizki ceni. Sedaj vsako leto porabimo po celem svetu približno 50 milijonov dolarjev, ki so jih darovali kristjani iz raznih razvitih držav: Finske, Nemčije, Avstralije, Združenih držav Amerike in še mnogi drugi. Ta denar se preko Združenih bibličnih družb prelije v tiste dežele, ki ga potrebujejo. Ravno sedaj na primer v komunistični Kitajski na leto razdelimo približno 3 milijone Svetih pisem. Kitajci zanje sicer nekaj plačajo, toda s tem niso pokriti vsi stroški. Čež nekaj let bodo morda lahko že plačali polno ceno in bodo oni podpirali delo za Sveto pismo nekje drugje na svetu. Pri vaših sosedih na Češkem so že dve leti zapored kristjani zbrali po 50 tisoč dolarjev. S tem denarjem so kupili Sveta pisma za Albanijo, Romunijo in še nekaj drugih dežel. Tudi vi Slovenci zdaj še dobivate podporo od svetovne družine svetopisemskih družb, da ste lahko dokončali svoj novi prevod Svetega pisma. V nekaj letih pa bo Slovenija že lahko pomagala drugim. Gotovo ne bo trajalo dolgo; če Čehi to zmorejo že zdaj, boste vi lahko jutri.

V svetopisemskih družbah ne delamo za dobiček, to si lahko mislite, gre resnično za pravo krščansko delo. Tudi jaz ne bi zapustil jedrske fizike, če ne bi resnično verjel v sporočilo božje besede. Rad imam fiziko in matematiko, toda zdi se mi dosti pomembnejše, da pomagam božje sporočilo približati ljudem, njihovim srcem in njihovem razumu. Naše prizadevanje je torej, lahko bi rekli, krščansko misijonarstvo v vsem, kar delamo. Prepričani smo, da božje besede, ki pride v roke ljudem, ni treba braniti, ker jim bo spregovorila beseda sama. Sveto pismo je knjiga posebne vrste. To ni le knjiga, ki jo beremo, to je knjiga, ki bere nas. Srečati se s Svetim pismom je zelo izzivalen dogodek. Največ osebnih izkušenj imam iz komunistične Kube, kjer sem delal od leta 1971 naprej. Tam so se vedno močno zanimali za Sveto pismo, čeprav je bilo dolgo vrsto let skoraj prepovedano. Nekoč sem vprašal nekega kubanskega matematika, kako je lahko kristjan in še celo učitelj čisto v vrhu državne strukture. Saj mora biti hudo, če ti rečejo, da je nesmisel to, kar veruješ. Nasmehnil se mi je in dejal: »Ne morete kar s prstom pritisniti in preprečiti soncu, da bi sijalo. Lahko sicer poskusite, toda sonce bo še vedno sijalo.«

Gospod Seierstad govori ob koncu simpozija o SP v Cankarjevem domu Foto J. Jeromen

Premišljal sem o tem in spoznal, da je možna le ena izjema: res ne moreš preprečiti soncu, da bi sijalo, lahko pa sam s prstom suneš v svoje oko! In mislim, da je marsikateri marksist tako napravil.

Pomislite na ljudi, ki sedaj vodijo delo za Sveto pismo v nekdanji Sovjetski zvezi: skoraj vsi so mladi kristjani. Na primer Anatolij Rudenko v Moskvi do svojega 18. leta sploh ni videl Svetega pisma. Starši so mu dejali, da je to neumnost, vsi učitelji so mu govorili, naj se ne briga za te laži, vendar jim ni verjel. Končno je prišel v stik s pravoslavnim duhovnikom, ki mu je skrivaj dal Sveto pismo in mu zabičal, da ne sme nikomur povedati, kje ga je dobil.

Začel ga je brati in postal je kristjan.

Ti mladi ljudje so zdaj, po petih ali šestih letih, prevzeli vodstvo dela za Sveto pismo v Rusiji, Belorusiji, Ukrajini, Armeniji in drugod. Mi smo gibanje, ki verjame, da bo knjiga, ki jo imamo, spremenila življenje ljudi in uredila naš odnos do Boga.

Ko se bom vrnil v London, bom prijateljem povedal, da sem videl nedvomen dokaz, da je komunizma v Sloveniji konec. Ko sem to jutro stopil v hotelu v kopalnico, da bi se obrisal, sem videl, da je v umivalniku čep. Že 25 let potujem po komunističnih državah, pa še nikjer nisem našel umivalnika s čepom. Marsikje je topla voda kar tekla in je sploh ni bilo mogoče zapreti. Ne vem, kako je bilo v Sloveniji prej, toda to je moja izkušnja iz drugih komunističnih držav. Tukaj se je zagotovo mnogo stvari spremenilo. To bom povedal prijateljem bolj za šalo. Zares pa jim bom povedal, da sem v Sloveniji naletel na resničen posluš za sodelovanje med krščanskimi Cerkvami. Spominjam se prvega našega sestanka, ko je eden od katoliških učenjakov dejal: »Nisem vajen delati z baptisti, saj se doslej še nikoli nisem srečal z njimi. Zdaj pa vidim, da so čisto v redu ljudje, izobraženi, in da pametno govorijo.« Baptist pa je rekel, da tudi ni vajen delati s katoličani, vendar ko je prišlo do izbiranja tajnika za svetopisemsko družbo, ni imel nič proti temu, da bo to katoličan ali evangeličan, važno je, da bo res imel rad Sveto pismo in da bo učinkovit vodja.

In mislim, da ste takega tajnika tudi dobili. Vaša svetopisemska družba je majhna, mislim pa, da zelo dobro dela in da lahko postane vzor za sosednje države.

Ali vsak dan berete Sveto pismo v norveščini?

Rad bi Sveto pismo vsak dan bral v svoji materinščini, toda kakšne dneve ga berem samo v angleščini, ker pač živim v Londonu.

Ali veste kakšno vrstico na pamet?

Seveda poznam: »Jaz sem Pot, Resnica in Življenje.«

Gospod Seierstad, kaj boste povedali ljudem na slavnostni akademiji ob izidu novega slovenskega prevoda?

Rad bi jim posredoval neko svojo izkušnjo: Ko sem bil otrok, je bila druga svetovna vojna in trpeli smo pomanjkanje. Imeli smo starejšo sosedo, ki je bila naša dobra prijateljica, njen mož pa je bil v Nemčiji v taborišču. V spomin sta se mi zapisali dve stvari. Imela je kravo in vsak dan nam je dala skodelico mleka; to nam je v tistem času pomanjkanja veliko pomenilo. In drugo: vsak dan je brala Sveto pismo in nam otrokom pripovedovala, kaj je prebrala. Sveto pismo ji je dajalo moč za življenje. Mislim, da krščansko sporočilo ni teoretično sporočilo. Krščansko življenje je tako: božja beseda nam podeli odpustanje grehov, če jo sprejmemo z vero v Jezusa, in istočasno nas opozori na naše bližnje, naj z njimi delimo vse; božja beseda nam pomaga roditi dober sad v življenju. Božja beseda nas ne uči, kako ubežimo stvarnosti, ampak kako jo razlagamo v luči božjega načrta in njegove ljubezni do nas. Uči nas, naj z drugimi ne delimo le materialnih dobrin, ampak tudi duhovno bogastvo.

Gunnleik Seierstad

(Intervju Radia Ognjišče s področnim vodjem Združenih bibličnih družb za Evropo in Bližnji vzhod)

Svetopisemska razstava v Cankarjevem domu

Od 17. do 20. septembra je bil v Cankarjevem domu v Ljubljani mednarodni simpozij o interpretaciji Svetega pisma. Z vsega sveta se je zbralo veliko število strokovnjakov, ki so si izmenjali praktična in teoretična spoznanja, do katerih jih je pripeljalo ukvarjanje z besedili *knjige knjig*.

Ranjeno Drevo

Je reklo *Drevo*:

ne boj se, če umiram –
ne boj se umreti z menoj,
ne boj se smrti – kajti, glej,
saj še živim:
smrt se je dotaknila
samo skorje.

Ne boj se umreti z menoj,
da bi spet živel.
Rana bo ozdravela.
In v njej bo vse dozorelo –
Sad ne bo odpadel zaradi svoje teže.
Drevo bo obrodilo tistemu,
ki ga je cepil –
jedli boste sadove,
ki zrastejo na Meni,
na Meni,
na Ranjenem *Drevesu*.

Drevo je reklo:

»Na Meni«
– to se mi ni zdelo čudno,
med Njim in menoj
nisem čutil več razločka.
(Morda samo za trenutek?)

Odšel sem,
a *Drevo* je ostalo,
objemalo je
preteklost in prihodnost.

Karol Wojtiła
Prevedel Ciril Bergles

Ob novem slovenskem prevodu Svetega pisma so svoje povedali tudi naši literati, jezikoslovci in prevajalci. Slovesnost sta dopolnili dve razstavi. V Narodni galeriji *Biblije na Slovenskem*, v CD pa *Svetopisemska razstava* slikarja Lojzeta Čemažarja. Na naslednjih dveh straneh utrinki s te razstave.

Napis pri živi vodi: Blagor človeku, ki ne hodi na posvet krivičnikov, ne stopa na pot grešnikov in ne seda na klop porogljivcev, temveč se veseli v GO-SPODOVI POSTAVI in premišljuje njegovo postavo podnevi in ponoči. Tak je kakor drevo, zasajeno ob potokih voda, ki daje svoj sad ob svojem času in njegovo listje ne ovene; vse, kar dela, uspeva. *Ps 1,1–3*

1. Pričakovanje

Kdo bi spoznal tvojo voljo, ko bi ne bil ti dal modrosti, ko ne bi bil z višav poslal svojega Svetega Duha? *Mdr 9,17*

Spala sem, a moje srce je bedelo. Glas mojega ljubega, ki trka. *Vp 5,2*

Ljudstvo, ki je hodilo v temi, je zagledalo veliko luč. Nad prebivalci v deželi smrtnih senc je zasvetila luč. *Iz 9,1*

Glejte, pošiljam svojega angela, da pripravi pot pred menoj. In takoj bo stopil v svoje svetišče Gospod, ki ga iščete, angel zaveze, ki po njem hrepenite, glejte, prihaja, govori Gospod nad vojskami. *Mal 3,1*

2. Življenje v luči

V začetku je bila Beseda in Beseda je bila pri Bogu in Beseda je bila Bog. Vse je nastalo po njej in brez nje ni nastalo nič, kar je nastalo. V njej je bilo življenje in življenje je bilo luč ljudi. *Jan 1,1.3.4*

»Vi ste luč sveta. Mesto, ki stoji na gori, se ne more skriti.« *Mt 5,14*

»Če je namreč luč, ki je v tebi, tema, kako velika je tema!« *Mt 6,23*

Tvoje sonce ne bo več zašlo, tvoja luna ne bo več pobrana, kajti Gospod bo tvoja večna luč, končani bodo dnevi tvojega žalovanja. *Iz 60,20*

3. Zavrnitev Boga

Nikar ne silite v smrt s svojim blodnim življenjem, ne nakopavajte si pogubljenja z dejanji svojih rok. Bog ni naredil smrti, on se ne veseli propada živega. *Mdr 1,12–13*

In luč sveti v temi, a tema je ni sprejela. Jn 1,5

Kača pa je bila bolj prekanjena kakor vse živali na polju, ki jih je naredil Gospod Bog. Rekla je ženi: »Ali je Bog res rekel, da ne smeta jesti z nobenega drevesa v vrtu? ... Vzela je torej od njegovega sadu in jedla, dala pa je tudi možu, ki je bil z njo, in je jedel...

Gospod Bog je poklical človeka in mu rekel: »Kje si?« *1 Mz 3,1.6.9*

Jezus mu je tedaj dejal: »Poberi se, satan, kajti pisano je: »Gospoda, svojega Boga moli in njemu samemu služi!« *Mt 4,10*

4. Zaveza

»Svojo mavrico postavljam v oblake in bo v znamenje zaveze med menoj in zemljo.« *1 Mz 9,13*

Potem je vzel knjigo zaveze in jo prebral ljudstvu. Tedaj so rekli: »Vse, kar je govoril Gospod, bomo izpolnjevali; pokorni bomo.« *2 Mz 24,7*

Svojo postavo bom dal v njihovo notranjost in v njih srce jo bom zapisal. Jaz bom njihov Bog in oni bodo moje ljudstvo. *Jer 31,33*

On nas je tudi usposobil za služabnike nove zaveze, ne črke, ampak Duha. Črka namreč ubija, Duh pa oživlja. *2 Kor 3,6*

5. Božji glas

Pa je rekel: »Čez leto dni se bom vrnil k tebi in glej, tvoja žena Sara bo imela sina.« *1 Mz 18,10*

In glej, nagovoril ga je glas in rekel: »Kaj delaš tu, Elija?« ... »Pojdi, vrni se po svoji poti proti puščavi Damaska...« *1 Kr 19,13.15*

Potem je rekel: »Jaz sem Bog tvojega očeta, Bog Abrahamov, Bog Izakov in Bog Jakobov.« *2 Mz 3,6*

Padel je na tla in zaslišal glas, ki mu je rekel: »Savel, Savel! Zakaj me preganjaš?« *Apd 9,4*

Brž ko je stopil iz vode, je zagledal nebesa, ki se razpirajo, in Duha, ki se je spuščal nadenj kakor golob. In zaslišal se je glas iz nebes: »Ti si moj ljubljeni Sin, nad teboj imam veselje.« *Mr 1,10–11*

6. Božji klic

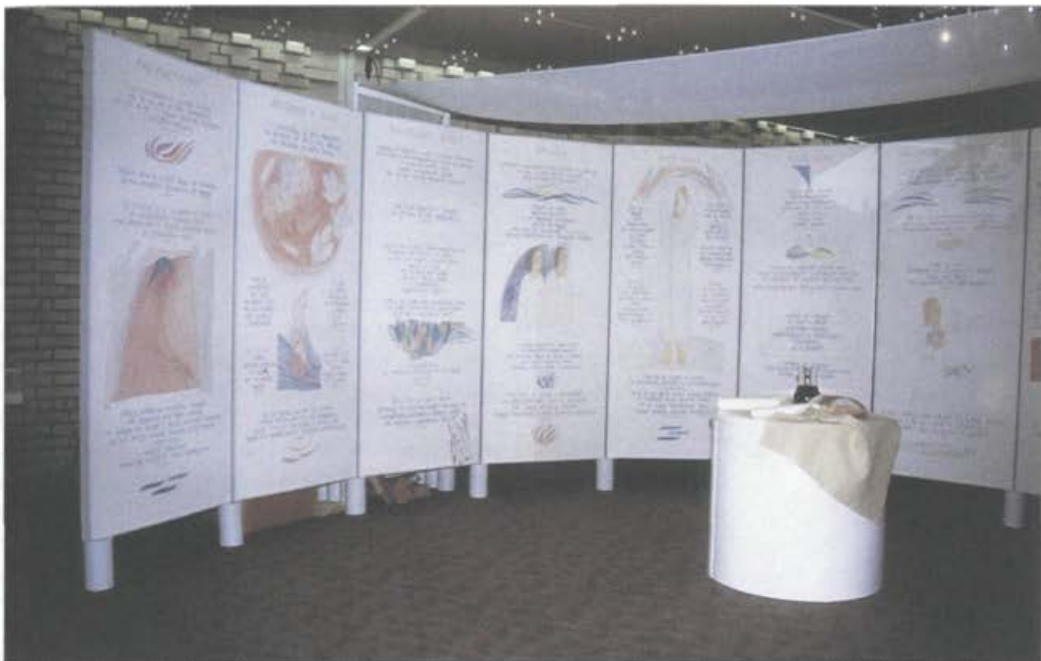
Nato sem slišal glas Gospoda: »Koga naj pošljem? Kdo bo šel za nas?« Rekel sem: »Tukaj sem, pošli mene!« *Iz 6,8*

»Nikar ne govori: deček sem; kajti h komur koli te pošljem, boš šel, in kar koli ti ukažem, boš govoril.« ... Glej, svoje besede polagam v tvoja usta.« *Jer 1,7.9*

Angel je stopil k njej in rekel: »Pozdravljena, obdarjena z milostjo. Gospod s teboj!« Marija pa je rekla: »Glej, Gospodova služabnica sem, zgodi se mi po tvoji besedi!« *Lk 1,28.38*

Spotoma je zagledal Levija, Alfejevega sina, ki je sedel pri mitnici, in mu rekel: »Hôdi za menoj!«

In ta je vstal in šel za njim. *Mr 2,14*

Obakrat foto J. Jeromen

7. Na poti z Gospodom

Čez morje je vodila tvoja pot, tvoja steza čez velike vode, a tvojih sledov ni bilo mogoče spoznati.

Ps 77,20

Če opaziš pametnega človeka, se navsezgodaj odpravi k njemu, naj tvoje noge brusijo prag njegovih vrat. *Sir 6,36*

Kdo se sme povzpeti na Gospodovo goro, kdo sme stati na njegovem svetem kraju? *Ps 24,3*

»Kako ozka so vrata in kako tesna je pot, ki vodi v življenje, in malo jih je, ki jo najdejo.« *Mt 7,14*

8. Poslušanje besede

Prehitevam zoro in kličem na pomoč, pričakujem tvojo besedo. *Ps 119,147*

»Če me kdo ljubi, se bo držal moje besede in moj Oče ga bo ljubil.« *Jn 14,23*

Blagor človeku, ki me poslušá, bedi dan za dnem pri mojih vratih in čaka na pragu mojih durí.

Kajti kdor me najde, najde življenje in prejme milost od Gospoda. *Prig 8,34–35*

»Seme v dobri zemlji pa so tisti, ki z lepim in dobrim srcem besedo slišijo in jo ohranijo ter v stanovitnosti obrodijo sad.« *Lk 8,15*

Njegova mati je rekla strežnikom: »Kar koli vam reče, storite.« *Jn 2,5*

9. Dar večnega življenja

Tedaj mi je rekel: Ta voda teče v vzhodno okrožje in odteka v Arábo. Ko se izlije v morje, v okužene vode morja, postane voda spet zdrava. ...in kamor koli bo prišla reka, bo vse oživel. *Ezk 47,8–9*

»Če bi poznala Božji dar in če bi vedela, kdo je, ki ti pravi: 'Daj mi piti,' bi ga ti prosila in dal bi ti žive vode.« ... Kdor pa bo pil od vode, ki mu jo bom jaz dal, ne bo nikoli žejen, ampak bo voda, katero mu bom dal, postala v njem izviri vode, ki teče v večno življenje.« *Jn 4,10,14*

10. Gospodova večerja

»Kruh pa, ki ga bom dal jaz, je moje meso za življenje sveta.« *Jn 6,51*

Medtem ko so jedli, je vzel kruh, blagoslovil, ga razlomil, jim ga dal in rekel: »Vzemite, to je moje telo.« Nato je vzel kelih, se zahvalil, jim ga dal in vsi so pili iz njega. In rekel jim je: »To je moja kri zaveze, ki se preliva za mnoge.« *Mr 14,22–24*

»Ko pa pride Tolažnik, ki vam ga bom poslal od Očeta, Duh resnice, ki izhaja od Očeta, bo on pričeval o meni; in tudi vi pričujete, ker ste od začetka z menoj.« *Jn 15,26–27*

11. Trpljenje in vstajenje

On pa je bil ranjen zaradi naših prestopkov. ... Kazen za naš mir je padla nanj, po njegovih ranah smo bili ozdravljeni. *Iz 53,5*

»In ko bom povzdignjen z zemlje, bom vse pritegnil k sebi.« *Jn 12,32*

Mnogi izmed teh, ki spijo v prahu zemlje, se bodo prebudili... *Dan 12,2*

»Toda Bog ga je obudil od mrtvih in mi smo temu pričevali.« *Apd 3,15*

»... Na svetu imate stisko, toda bodite pogumni: jaz sem svet premagal.« *Jn 16,33*

12. Nebeški Jeruzalem

O vsi, ki ste žejni, pridite k vodi...! *Iz 55,1*

»Jaz sem Alfa in Omega, začetek in konec. Žejnemu bom dal zastonj od izvirka žive vode. Kdor bo zmagal, bo to podedoval in jaz bom njemu Bog, on pa meni sin.« *Raz 21,6–7*

»Blagor njim, ki perejo svoja oblačila, da bi imeli pravico do drevesa življenja in da bi smeli stopiti skozi vrata v mesto.« *Raz 22,14*

Napis pri kruhu: Ker pa ste sinovi, je Bog poslal v naša srca Duha svojega Sina, ki vpíje: »Aba, Oče!« *Gal 4,6*

Foto Klemen Štular

Da vam bo materinstvo v veselje

Rojstvo otroka je dogodek, ki se vedno »dotakne« vseh članov družine. Mednje vnesse nova, spremenjena razmerja, v katera se bo šele potrebno zživeti.

Če se rodi prvi otrok, se zakonca znajmeta v novi vlogi, ki je do sedaj nista poznala. Postaneta oče in mati, svojo pozornost in ljubezen bosta posvečala še nekemu.

Ko se rodi v družino drugi otrok, prvorojenec ni več edinec z vsemi prednostmi in pomanjkljivostmi, ki jih je ta status prinašal. To spoznanje je zanj včasih boleče. Rojstvo bratca ali sestrice lahko občuti kot nevarnost, da ga bosta imela starša zdaj manj rada, da za njiju ne bo več pomemben. Na morebitne znake ljubosumnosti (ki je do neke mere normalna) naj zato ne reagirata strogo in karajoče, ampak naj otroku, ki je v stiski, pokažeta, da ga imata rada. Modro ravnajo tisti starši, ki v takšnih primerih starejšega otroka ne izločijo iz družine (na primer z izgovorom, da gre na počitnice k babici).

Tudi pri rojstvu vsakega naslednjega otroka je pametno, da starša obravnavata starejše otroke kot doslej, da sta do njih pozorna in ljubezniva.

Vsaj nekaj tednov po porodu pa bo materina glavna pozornost le usmerjena v delo z novorojenčkom.

Mati in otrok sta se »spoznavala« ves čas nosečnosti. To je bilo obdobje, ko so se v nosečnici menjavala čustva sreče in nestrpnega pričakovanja z občutki dvomov in zaskrbljenosti. Menjavanje razpoloženja v nosečnosti je normalen pojav, čeprav si ga nosečnice včasih ne upajo izraziti.

Te težave mnogo lažje prebrodijo tiste nosečnice, ki se udeležijo srečanj v materinski šoli (po novem jo imenujemo šola za starše, saj je zaželeno, da jo obiskujeta oba starša). Tam v pogovoru z drugimi udeleženci in z zdravstvenim osebjem lahko ugotovijo, da imajo tudi druge nosečnice podobne težave.

Še mnogo razlogov govori za to, da je obiskovanje šole za starše zelo priporočljivo in koristi v prvi vrsti nosečnici sami, posredno pa tudi otroku, saj podatki povedo, da žene, ki so obiskovale šolo za starše, bolje sodelujejo pri porodu.

Tudi po porodu potrebuje mamica čas, da se njeno čustvovanje nekako ustali. K temu pripomore umirjeno in prijazno domače okolje, kjer bodo družinski člani, še zlasti pa otrokov oče, materi nudili oporo in pomoč.

Poporodno obdobje pomeni za mamico in novorojenčka obdobje prilagajanja, ki bo mnogo bolj uspešno in obema v veselje, če si bo mati zanj vzela čas. Najlažje pot do dobrega sožitja med materjo in otrokom predstavlja dojenje.

DOJENJE je za dojenčka idealen način prehranjevanja iz naslednjih razlogov:

- materino mleko je za dojenčka najlažje prebavljivo;
- mleko je vedno ogreto na primerno temperaturo in čisto;
- dojenček si lahko sam določi velikost obroka;
- materino mleko je vedno pri roki, zato se tudi število dnevnih obrokov lažje prilagodi otrokovim potrebam;
- materino mleko ščiti dojenčka pred nekaterimi okužbami (zlasti črevesja in dihal);
- dojenje je najcenejši način prehranjevanja dojenčka;

Tudi očetje so se že izkazali... Foto Ines Štular

– dojenje je pomembno za zdrav razvoj obraznih mišic in čeljusti pri dojenčku in ugodno vpliva tudi na pravilno rast zob.

Dojenje pomembno vpliva tudi na psihični razvoj otroka. Med dojenjem otrok zazna vonj in toploto materine kože, kar mu daje občutek varnosti, nežnosti in ljubezni. Uspešno dojen otrok je navadno umirjen in lepo napreduje v razvoju, kar pomirja tudi mater in ji vliva samozavest.

Ker pa vzpostavitev dojenja pri nekaterih mamicah zahteva nekaj potrpežljivosti in dobre volje, bom naštel nekaj nasvetov, ki pripomorejo k večjemu uspehu:

– Mati naj si v prvih tednih po porodu vzame čas zase in za novorojenčka. Skrbi in obveznosti v gospodinjstvu naj prevzame nekdo drug, sama pa naj si privoščiči čimveč počitka.

– Dnevno naj zaužije okoli tri litre pijač brez alkohola (mleko, kompot, čaj...).

– V prvih dneh po porodu, ko je mleka še malo, naj doji pri vsakem obroku na obeh straneh in naj števila podojev ne omejuje, saj le izpraznjena dojka vzpodbudi nastajanje novega mleka. Če se bo mati prilagodila otrokovim potrebam, je na najboljši poti, da bosta kmalu našla ustrezen ritem in število dnevnih obrokov.

– Trajanje dojenja pa naj mati le omeji na največ dvajset minut, saj je ugotovljeno, da otrok v prvih petih minutah zaužije večji del obroka.

– Bradavice in dojke naj si mati neguje z umivanjem s čisto vodo, najboljše je tuširanje enkrat dnevno. Po dojenju naj dojko dobro osuši na zraku in pokrije s čisto krpo. V prvih tednih dojenja bradavice rade razpokajo in so občutljive. Te težave so navadno prehodnega značaja, ko se bradavice utrdijo, težave izginejo. Do tedaj svetujemo mazanje bradavic s hladilnim ali kakšnim drugim podobnim mazilom.

– Mati naj si za dojenje izbere položaj, ki ji najbolj ustreza (sede, leže). Pomembno je, da je izbrani položaj udoben zanj in za otroka. Ob tem naj pazi, da bo imel otrok med dojenjem prehodni in prost nosek.

Kljub velikim naporom in želji vsem materam ni dano dojiti. Razlogi za to so lahko na strani matere (bolezen matere, jemanje zdravil, ki se izločajo skozi mleko, nepravilnost bradavic ipd.) ali pa na strani otroka (bolezen novorojenčka, preslab sesalni refleks ipd.). Danes, ko imamo na voljo več vrst materinemu mleku prilagojenega in kravjega mleka v prahu, se tudi nedojeni otroci lahko zdravo razvijajo in rastejo. Pomembno

pa je, da mati pri hranjenju po steklenički otroka prav tako vzame v naročje in privije k sebi, saj mu s tem poteši potrebo po varnosti in ljubezni.

V večini slovenskih porodnišnic imajo danes že tako organizirano poporodno oskrbo, da sta novorojenček in mati nameščena v isti sobi. Novorojenčke negujejo prve dni medicinske sestre, postopoma pa od njih prevzemajo nalogo mamice same. Dokončno samostojnost si mamice pridobijo doma, ob patronažni medicinski sestri, ki jih bo kar nekajkrat obiskala, ko se bodo vrnile iz porodnišnice.

Za osrečujoče materinstvo je zelo pomembno, da mamica po porodu poskrbi tudi zase, za svoje zdravje in počutje.

Opazamo, da nekatere mamice v preveliki skrbi za otroka že nekaj tednov po porodu opustijo poporodno telovadbo, ki so se je naučile v porodnišnici. Telovadne vaje za krepitev trebušnih mišic in mišic medeničnega dna so prvenstveno nujne zato, da se rodila in mišice, ki so se v času nosečnosti morale močno povečati, povrnejo v svojo prvotno velikost in lego ter ponovno pridobijo čvrstost. Te vaje naj mati izvaja redno vsakodnevno vsaj šest mesecev po porodu, da kasneje ne bo imela težav s povešenjem maternice in nožnice, z zadrževanjem urina, z bolečinami v križu, težav pri spolnih odnosih in podobno.

Drug pomemben korak za mamico je, da si privoščiti tedensko vsaj kakšno uro zase. Lepo in pohvalno je, da je predana družini in domu. Patronažne medicinske sestre pa pri svojem delu vendarle opažamo, da takšna predanost, če ni občasno popostrena z doživetji drugačne vrste, lahko postane za mamico ubijajoča. Nekatere mamice postanejo brezvoljne, depresivne, prazne. Obisk koncerta, ogled kakega filma ali kratek klepet s prijateljicami v takih primerih dela čudeže. Mamica se razvedri in si nabere novih moči za nadaljnje dni. Pozitivne učinke takšnih »izletov« bo posredno občutila cela družina.

Ob tem se ponuja tudi idealna priložnost, da v času materine odsotnosti za dojenčka poskrbi očka sam in se preizkusi v novi, vznemirljivi vlogi. Očetje so že velikokrat dokazali, da uspešno prepoznajo otrokove potrebe in jih znajo ustrezno zadovoljevati. Zato ni razloga, da jim ne bi zaupali.

Marija Smolič

Gozd in človek – nekdanj in danes

Škode, ki jih v slovenskih gozdovih zadnja leta povzročajo ujme, so morda povzročile, da se je tu in tam kakšen Slovenec nad tem zamislil. Morda se je z mislimi podal v gozd in se vprašal, zakaj pa naenkrat vetrovi, težak sneg in žled tako uničujejo gozdove Slovenije. Ko je morda potem zvedel še za škodo, ki jo povzročajo lubadarji, se je zavedel, da je v naših gozdovih nekaj narobe. Bolj kritičen Slovenec se je potem tudi vprašal, zakaj je temu tako in zakaj samo v nekaterih predelih. Odgovor na to vprašanje ni zelo zahteven ali gozdarsko strokoven, le malo bolj je obširen.

Človek je na gozdove navezan, odkar živi na Zemlji. Nabiral je sadeže, v gozdu je našel palico, ki je bila prvo orodje in tudi orožje. Les mu je omogočal izum ognja, ki ga je in ga še danes največkrat vzdržuje z lesom. Da si je uredil pašnike, je moral odstraniti drevesa – to je bilo prvo sovražno dejanje človeka proti gozdu. Pravijo takole: »Posek prvega drevesa na zemlji pomeni začetek človeške civilizacije – posek zadnjega pa njen konec.« Tega najbrž ne smemo dopustiti. Zelo pomemben je izum oglja, ki je edino omogočilo pridobivanje in obdelavo kovin in stekla vse do izuma koksa. Ravno zaradi oglja in drv za kurjavo so bili gozdovi še posebno v Evropi najbolj uničeni ali spremenjena njihova drevesna sestava. Ni čudno, če so gozdovi najprej izginili v okolici mest. Še danes se največ gozdov po svetu uniči zaradi sekanja drv in še vedno tudi zaradi preproste kmetijske rabe. Uničenje gozdov je zaradi revščine po svetu še vedno zelo obsežno – revni ljudje nimajo ne elektrike ne plina, temveč za kurjavo posekajo še zadnje ostanke gozdov. Podobno gozdove še vedno krčijo, ker iščejo vedno novo zemljo, saj svojih polj nimajo s čim pognojiti ali pa tega niti ne znajo.

Še vedno najdemo v Sloveniji tu in tam ostanke mlina, ki ga je poganjalo vodno kolo. Če imate možnost, si ga oglejte in ugotovite boste, da je skoraj ves iz lesa. Stari mojster je znal iz različnih vrst lesa izdelati napravo, ki je odlično delovala dolga stoletja. Podobna zadeva je tudi vodna žaga – venecijanka, ki je

V kočevskem pragozdu Foto J. Jeromen

bila zelo dolgo tudi večinoma lesena. Kako so te tako domiselne naprave izdelovali nešolani mojstri, je prava uganka. Tudi sicer je bil les različnih vrst material, iz katerega so bili izdelani prvi stroji in naprave po raznih delavnicah, fužinah in rudnikih.

Krištof Kolumb se je na svojo pot odkritij podal z leseno ladjo, enako tudi Vikingi na svoja osvajanja. Spomnimo se na koncu tega razmišljanja o lesu na glasbila starih italijanskih mojstrov. Še do danes nihče, kljub vsem možnim znanstvenim pripomočkom, ne zna narediti violine, kot jo je stari mojster Stradivari. Tudi *tehnika* ni vsemogočna takrat, ko se sreča z *naravo!*

Poleg navezanosti človeka na gozd zaradi lesa ne smemo pozabiti na pomen gozda za prehrano domačih živali. Do kakšnih vse mogočih sporov je prihajalo med vami zaradi paše v gozdu je veliko zapisanega v starih urbarjih. Dokler krajev ni povezala železnica, se je le malo lesa iz oddaljenih predelov lahko prodalo in se je les uporabljal predvsem za domačo porabo. Imamo torej primer dveh skrajnosti – mestoma lesa zmanjkuje, drugod pa je les ostajal, če ni bilo možnosti za njegov transport.

Na drugi strani je na primer izdelava in prodaja suhe robe ohranjala gozdove, ker se

je les rabil za njeno izdelavo. Vseskozi se je površina gozdov zaradi kmetijske rabe povsod v Sloveniji zmanjševala, če je to le dovolil zemljiški gospod. Kmetijstvo je potrebovalo velike površine, saj je kmetija lažje preživela, četudi se ji je povečala le površina slabih pašnikov. Ni čudno, če so že zgodaj izdali uredbe in gozdne rede, s katerimi je oblast hotela zavarovati gozdove. Še posebno se je bilo to zgodilo potem, ko so po zemljiški obvezi kmetje prosto razpolagali s svojo posestjo, za katero so morali plačevati odškodnino zemljiškemu gospodu. Povsem razumljivo je, da so morali nekje najti denar za poplačilo odkupa. Tisti, ki so pri tem omagali, so pogosto prodali, kar so imeli, in se odpravili živet drugam.

Pomanjkanje lesa, ki je nastopilo zaradi njegove vsestranske porabe ali pa zaradi zmanjševanja površin gozdov, je človek skušal nadomestiti. Razmišljanja o težavah pri oskrbi z lesom so povzročila nastanek gozdarske stroke, saj je postalo jasno, da je vsem skupaj potrebno neko vedenje o gozdu. Ugotovili so, da naravni gozdovi prepočasi rastejo ali pa z njimi niso prav gospodarili in so izropani. Tako so nenadoma odkrili, da ni nobena težava pogosto že močno uničene naravne listnate gozdove ali mešane iglasto list-

nate zamenjati z gozdovi čiste smreke. Ta je dokaj hitro zrasla in dala dovolj debel les, ki se je bolje prodajal od lesa listavcev. Vedeti moramo, da se je recimo bukov les še v začetku tega stoletja le malokje v Evropi uporabljal za še kaj drugega kot za drva in oglje. V Sloveniji so tako marsikje prej naravne gozdove zamenjali čisti smrekovi gozdovi. Najlepši primer je večji del Pokljuke, kjer so prvotne bukovne gozdove zoglarili, enako pa se je zgodilo tudi na Pohorju, ne pa na Kočevskem Rogu, Notranjskem Snežniku in še kje. Danes so tako marsikje v Sloveniji naravne gozdove zamenjale smrekove »lesne njive«. Pa smo jih Slovenci kar sprejeli in pozabili, da ne gre za gozd, ampak nasad, ki ga je posadil človek in ne narava. Šele škode po ujmah, ki smo jih omenili v začetku tega sestavka, so Slovence vsaj opozorile, da je bila sadnja smreke poseg proti naravi, kar se sedaj maščuje.

Naravni gozd (malokje v Sloveniji je to smrekov) je narava oblikovala tisočletja. Tisočletja dolgo je nastajala združba dreves, grmov, zelišč, mahov, živali in drobnoživk. Vsak član te družbe ima v njej svoje mesto in svoj pomen, nihče v njej ni odveč, dokler deluje v mejah, ki so mu jih začrtali okoljevtvorni dejavniki: kamnita lega, strmina in

Starodavno sožitje Foto J. Jeromen

podnebje. Vsaka sprememba enega od dejavnikov povzroči spremembo razvoja združbe, ki je v nenehnem, človeku malokdaj opaznem razvoju. Kljub temu je ravno človek tisti, ki ovira ali celo prepreči nadaljnji razvoj gozdne združbe. Človek hoče v naravi le zadovoljiti svoje koristi in je zelo dolgo počel; šele v zadnjem času je spoznal, koliko napak je pri tem naredil. Seveda je to spoznal šele potem, ko je pogledal v gozd z bolj odprtimi očmi, ki niso iskale le koristi. To je spoznal tedaj, ko je odprl knjigo narave, v kateri je zaradi človekovega neznanja še veliko nenapisanih strani, na katere še kar naprej pišemo nova spoznanja o njej. Povsem razumljivo pa je, da je nemogoče v kratkem času spoznati tisočletja dolgo trajajoča dogajanja, ki so ustvarila in vzdržujejo naraven gozd. Pragozd jelke in bukve na Kočevskem Rogu že tisočletja živi svoje skrivnostno življenje, ker mu je človek prizanesel s svojimi posegi. Tudi v njem zlomi veter drevo, oblomi ga žled in težak sneg, saj se to tam dogaja že tisočletja, vendar drevo ne propade, gozd živi dalje. Tudi naravna smreka v tem gozdu premaga veter in južni sneg, saj ima krošnjo in veje primerno vitke in kratke, celo drevo pa je krepko zasidrano s koreninami, vse drugače kot smreka v nižini, ki tam nikoli

Rast in razpad Foto J. Jeromen

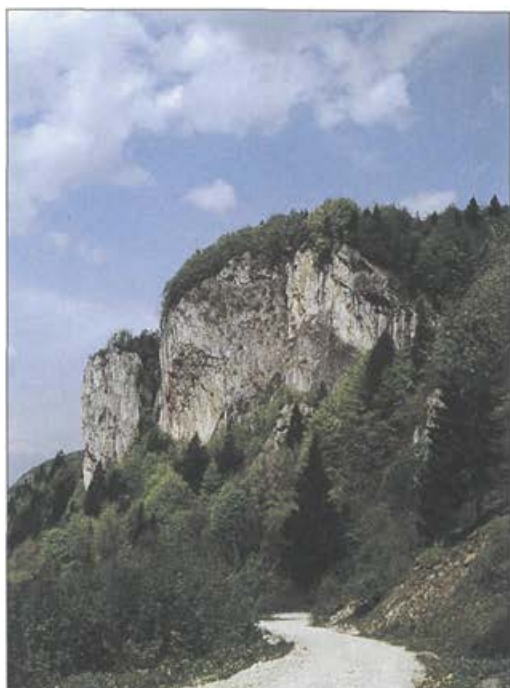
ni rasla in jo je tja prinesel človek. Tudi lubadarji so v pragozdu in se takoj lotijo drevesa, ki ni več povsem zdravo. Vendar so tam tudi detli, žolne, sinice itd., ki se prehranjujejo z žuželkami. Ptice si v gozdu brez težav naredijo duplo za gnezdenje in bivanje, ker je veliko suhih razpadajočih dreves. Kako vse drugače je tam, kjer človek ne prisluhne naravi! Ni težko iz povedanega zaključiti, da mora človek prisluhniti naravi, z njo sodelovati, ne pa si jo podrediti. Še posebno velja to za gozd, ki ni samo les, temveč zadovoljuje še druge človekove potrebe. Hudo je, če človek v gozdu vidi le svoje neposredne koristi (les, gobe, sadeže), ker so posredne zankrat še neizmerljive, čeprav so še pomembnejše od lesa. Doslej še nihče ni natančneje izračunal, koliko je gozd vreden zato, ker nam daje kisik, zbira in čisti vodo, zadržuje prah, brani pred hrupom, uravnava krajevno klimo in omogoča oddih. Bolj ko je gozd naraven, lažje zadosti vsem koristim, ki jih človek v gozdu išče. Tisti narodi, ki so že spoznali pomen naravnega gozda, pravijo: »Gozd smo si sposodili od naših vnukov.« Naj ne velja pri nas žal še vedno uveljavljeno pravilo: »Gozd smo podedovali, kakšnega bomo pustili, pa ni važno.«

Anton Prelesnik

V Karavankah

Cvetoči Rovti pod Dovško Babo (1891 m)

Sprehodili se bomo po zahodnem delu Slovenije, ki ga poznamo kot Zgornjesavsko dolino; domačini ji pravijo kar Dolina. Na obeh straneh se vlečejo gore, ki jih iz hitrih vozil komaj opazimo, še manj pa jih prepoznamo po imenih. Zagotovo so na levi strani Julijci, na desni Karavanke. Od Stola naprej, v smeri, koder sonce zahaja, smo že slišali za Golico, ki je pred časom, zaradi narcisnih poljan postala »moderna« za nekatere prireditve. Potem so spoznali, da z dišečimi rožicami nimajo kaj početi, grešnikov z natrganimi šopki tudi niso mogli kar tako poloviti, in če jim je le uspelo, je bilo vprašanje, kam z »zaplenjenim« cvetjem. Karavanke se še naprej nadaljujejo s strmimi travniki, ki pa se ponekod zaključujejo ob

Blaščeva skala, kjer se spreletavajo orli

Foto Ančka Tomšič

velikih, strmih stenah. V skalnatih razpokah se na pomlad začne cvetenje vseh mogočih rož, od jegličev in kamnokrečev do zvončnic. Greben se nadaljuje; med vožnjo proti Dovjemu se izza zelenja kaže navpična skala, kot kažipot, po kateri pleza dovolj udobna makadamska cesta, ki so jo že pred časom speljali prav do vršne rame Dovške Babe. Njen vrh je prav tako bogat z razgledi, kot vsi ostali v 120 km dolgem karavanškem pogorju, ki se vleče od Trbiža do Slovenj Gradca.

Le kdo bi si mislil, ne da bi že kdaj prej spoznal tisti svet, da so v zelene bregove speljali cesto, ki vodi obiskovalce v prelepo gorsko pokrajino. – Dovje je ostalo za nami, cesta pa je že na začetku pokazala, da je primerna za vožnjo in za pešce, kakor kdo zmore. Delno oblačno nebo je obetalo dobre pometke, saj je v tistem »delno« vselej dovolj sonca. Po nekaj prvih ovinkih so se v bujno travo postavili šopi narcis; seveda, saj Golica ni daleč in spomladanski vetrovi raznašajo semena na vse strani. Motivov ni treba iskati, povsod so, za vsakim pogledom; stare svigli s potegnjenim lesenim plotom, pod njim namočen travnat rob z majhno gredico moknatega jegliča. Ta vrsta jegliča ima rada mokro rastišče. Na splošno velja, da je ta del Kara-

Moknati jeglič Foto Ančka Tomšič

vank zelo vodén, zato je tudi rastoč cvetlični seznam raznovrsten, sicer se pa že pod snegom začne življenje. Markacije na deblih

Kalužnice Foto Ančka Tomšič

Svisli pod Dovško Babo Foto Ančka Tomšič

dreves nevsiljivo vabijo na stezo, ki počasi pripelje na vrh. Brez strmine seveda ne gre, pa tudi ni potrebno, da nam bi šlo za rekord.

Pod nami so ostale zelene Kocjančeve ravni z rdečimi in rumenimi kukavicami, z zdravilnimi jegličmi, pokončnimi pogačicami. Od nekod je pritekel na pol zgubljen studentec, in že so se v vrsto postavile kalužnice, da so samo one uživale v drobni vodfci. Ponekod, na suhih prodiščih so razkuštrane mračice sušile jutranjo roso, čmerike in orlice so se spogledovale nad travnato goščavo. Pravzaprav imajo vse rože svoj delovni koledar in za ljubitelje gorskega cvetja ne bi bilo nič narobe, če bi večkrat zapored prišli, ter tako spoznali to prelepo cvetlično življenje. Denimo, da si naredimo načrt prav za ta del Karavank, kamor spada simpatična Dovška Baba.

Z južne strani, nad Dovjim, je gora lahko dosegljiva; predvsem je izredna v pogledih proti triglavskemu svetu, kjer imamo vrhove, kot na dlani. Na severno stran lepo vidimo avstrijsko Koroško. – Že od nekdaj so tod pašna področja, pa tudi kosili so in spravljali seno v svisli; tako pravijo senikom. Zanimive in zelo fotogenične, skoraj že dotrajane stavbe so, vsaj nekatere, imele še prostor za pastirja. Vse so pravo dopolnilo v pokrajini,

kamor so jih pred davnim časom postavili. Nazaj grede je lepo videti navpično steno, Blaščevo skalo. Nad njo se sprepletavajo orli, domnevajo da imajo tam gnezdišča. Stena je krušljiva in kot taka je neprimerna za plezarijo. Če so v gnezdih orlički, so na varnem, dokler...

Spoznali smo tisti del Karavank, kjer je tudi župnik Jakob Aljaž služboval in živel z ljudmi, z Dolinci, z njimi molil, jih učil, ter se bojeval za slovenske steze in kočice v Triglavovem svetu, ki smo ga tokrat imeli ves čas kot na dlani.

Ančka Tomšič

Mladi in stari v športu

Šport je za športne seniorje povsem nekaj drugega, kakor šport za mladino. Nekaj primerov:

Mladi tečejo, stari hodijo.

Mladi igrajo tenis, stari balinajo.

Mladi uživajo v alpskem smučanju, stari v hoji in podrsavanju na smučeh.

Mladi »režejo« vodo v kravlu, stari plavajo prsno.

Mladi vrtijo veletočice na telovadnem drogu, stari se samo še pretegujejo v visenju na rokah.

V mladosti telovadimo, tečemo, skačemo in se igramo z žogo, da bi se razvili, po polnoletnosti, da bi ostali čim dlje pri močeh, v starosti pa, da bi upočasnili naravne procese pešanja in hiranja. Glavni smoter telesne vadbe za starostnike je, da bi brez težav hodili do konca življenja in da bi shajali brez tuje pomoči.

Seveda pa rešitev ni v lagodnosti, v udobju. Tudi priletni ljudje se morajo pri telesni vadbi in delu malo potruditi, vendar nikoli preveč! V znanosti o športu velja pravilo: od 18. do 31. leta naj bo športna vadba zelo intenzivna (to je doba tekmovanja), od 31. do 50. leta zmerna, po 50. letu pa še bolj zmerna.

Sloviti kitajski zdravnik Hua To je že v 2. stoletju našega štetja svaril pred pretiravanjem, ko je učil: »Človeško telo je potrebno dela in gibanja, vendar se ne sme naprezati do skrajne meje zmožnosti.« Tako je učil tudi najuglednejši starogrški zdravnik Hipokrat: »Hrana, pijača, delo, počitek, ljubezen... v

Dva velika prijatelja zimskega športa; v sredini Drago Ulaga, na desni Stane Urek

Fotoarhiv D. Ulaga

vsem naj bo mera!«. Tudi za šport velja pravilo, da je bolje premalo, kakor preveč.

»Starostniki, ki imajo svoj organizem tako naravnan, da varčuje z gorivom, živijo dlje,« so poudarili na gerontološkem kongresu v Nemčiji. Podobno se je izrazil tudi slovenski akademik Franjo Kogoj na gerontološkem kongresu v Zagrebu: »Splošno velja, da intenzivna energetska izmenjava krajša, počasna pa podaljšuje življenje.« V visoki starosti je prilagoditvene (adaptacijske) energije vse manj, odpornost organizma proti obremenitvam in stresom je vse manjša.

Posebno pozornost je potrebno posvečati tudi možganom. Možganske celice propadajo, če se človek duševno tako poleni, da ga nič ne zanima, da ne bere več, ne poslušava predavanj in ga ne moti, ko postaja pozabljiv. Za zdravo srce in ožilje je v starosti priporočljivo sprehajanje na svežem zraku vsak dan, za možgane pa razen izobraževanja tudi šahiranje, reševanje križank, pomoč vnukom pri učenju in podobno.

Drago Ulaga

Misli o urejanju vrta

Kadar urejujemo vrt, govorimo tudi o oblikovanju vrta. Pojem *vrtno oblikovanje* se je pri nas v polnem smislu besede uveljavil šele s Cirilom Jegličem (1897-1989) v tridesetih letih, torej med obema vojnoma. On je bil v našem prostoru tisti, ki je sprožil in vpeljal strokovna, estetska in umetniška merila v urejanje vrtov in sploh v urejanje celotnega zunanjega prostora. Prava prelomnica na tem področju pa je nastala šele v poznih petdesetih letih, ko je bil pod vodstvom C. Jegliča urejen Arboretum Volčji Potok, ko je hkrati izšla tudi knjiga za naslovom Arboretum Volčji Potok in se je pri nas začelo organizirano hortikulturno gibanje. Takrat smo pričeli zelenice, parke in vrtove resnično urejati, oblikovati in ne zgolj zasajati. Ne moremo sicer govoriti o popolnem preobratu, kakor tudi ne moremo trditi, da pred tem ničesar takega ni bilo. Zlasti ne, ker srečujemo še danes vse polno amaterizma. Z gotovostjo pa lahko trdimo, da je šlo za bistven vsebinski in izvajalski preobrat. Podobno se

Pogled skozi okno Fotoarhiv J. Strgar

je dogajalo tudi po drugih deželah srednjeevropskega prostora.

Po teh ugotovitvah se ozrimo na levo in desno, v razmere, ki jih imamo okoli sebe še danes. Stara miselnost, da je treba v vrtu samo nekaj posaditi, se ne more in ne more posloviti. Vidimo lahko vrtnarska podjetja ali posamezne vrtnarje, pa celo take, ki se gredo vrtno oblikovalce, ki še vedno samo »zasajajo« in »dekorirajo«, naj bo to v Ljubljani, v Celovcu ali v Antwerpnu. Drugod morda še bolj kot pri nas. Imam izkušnje, ko so moj lastni načrt za ureditev vrta z raznimi dodatki »našemili«, češ da bo več cvetelo – zdaj ta, zdaj ona »roža«. In to je naredilo podjetje, ki se ukvarja z urejanjem vrtov. Hoteli so še malo »polepšati«! Vrt naj bi bil živahen, pisan, češ da je tudi narava nadvse pisana. Kaj pa so v resnici naredili? Porušili so osnovno zamisel in ko so gledali na drobne stvari, so izgubili izpred oči celoto. Preprečili so, da bi se vrt razvijal, razraščal v popolnejšo celoto, kakor je to pri vseh živih bitjih. Vrt je namreč živ organizem. Pri urejanju gre vedno za celoto in tudi za življenje vrta naprej. Posameznosti naj sestavljajo celoto. Celota pa naj bo uravnovešena, ima naj svojo značilnost, svojo notranjo zgradbo. Posameznosti naj

Cvetno bogastvo Fotoarhiv J. Strgar

bodo podrejene celoti. Nasprotje tega je razdrobljenost, neuravnovešenost, včasih celo načičkanost. Vrt je lahko izrazito bivalen – podaljšek stanovanja, lahko je kombiniran z gospodarskim delom, lahko je še kaj tretjega. V vsakem primeru pa naj bi bil premišljeno urejen, pač v skladu s standardom hiše in njene opreme.

Huje je seveda tam, kjer v okviru te drobnjarske in dekoraterske miselnosti počenjajo še druge stvari, ko ob zgradbah ne le tako drobnjarsko sadijo, ampak vrt izkazuje že s svojstvenimi gradbenimi posegi: npr.: vgradijo v vrtni prostor zidove, škarpe, robnike, večinoma brez prave potrebe in ga tako razsekajo na drobne kose, na gredice, da potem ni več mogoče česa celovitega narediti. To so napake, katerih sploh ni mogoče popraviti. Napak posajeno rastlino lahko še presadimo ali posekamo, teže je odstraniti močan zid. Kar je za nas, vrtno oblikovalce pri tem še posebej neprijetno, je ugotovitev, da je investitor zapravil za vrt že veliko denarja. Takih in podobnih posegov v vrtni prostor je pri nas še vedno veliko. Temu se človek ne more načuditi. Kolikokrat smo poklicni ljudje povabljeni k ureditvi vrta in še največkrat se vabilo prične nekako takole: vse da je že končano, manjka samo še hortikultura. Pa prideš tja in vidiš, kako so, po zidarski maniri, že naredili pota, robnike, stopnice, prostor razrezali podolgem in počez. Sedaj je treba še kaj zasaditi, pravijo. Večkrat tudi, da je treba to in ono zakriti in podobno. Ob takih primerih ni moč prav pomagati in človek se sprašuje, kako je mogoče, da imamo še vedno in toliko takih primerov. Saj se je družba že dokaj razčlenila in vsak dela pač tisto, kar zna. V vrtu in za vrt pa naj bi bil že kar vsak tudi strokovnjak. Tudi tisti, ki se je učil in tudi obvlada gradnjo stavbe, pogosto odloča o prostoru ob njej, odloča o stvareh, o katerih je morda kaj malega slišal, a ne pozna bistvenih stvari. Tisto malo znanja o vrtu mu pri tem bolj škoduje kakor koristi. In smo v težavah.

Včasih mislim in ugotavljam, da preprost človek z naravnim čutom za red in skladje ne bi delal napak, kakršne lahko srečujemo pri šolanih ljudeh. In razmišljam dalje, da ob takih primerih ne gre več za strokovna vprašanja in razpوتا, gre bolj za etiko, za poklicno in sploh delovno etiko, ko se ljudje lotijo tudi tistega, kar ni v njihovi domeni, česar ne umejo.

Iz teh in morda še katerih razlogov ostajamo pri urejanju vrtov na stopnji zasajanja, dekoriranja, zakrivanja, kakor da vrt glede tega ni nekaj samostojnega, z lastnimi zakonitostmi in lastnimi nameni. Tako ni le pri hišnih vrtovih, temveč tudi pri javnih zgradbah, cerkvah in drugod. Tu in tam srečujemo odnos do zunanjega prostora, ki je še bolj reven, kakor je zgoraj opisano. To so primeri, ko ga sploh ne urejujejo. Ves denar gre v stavbe. Morda zaradi tega, ker so pri gradnji porabili ves denar, ko pred očmi sploh niso imeli celote, morda pa so napak računali ali bogvedi kaj. Tako se dogaja v primerih, ko je stavba notranje lepo opremljena, ko je oprema celo razkošna. Take primere srečujemo pri zasebnih hišah in tudi pri javnih zgradbah.

Jože Strgar

Krajinski park Lahinja in ljudje ob njem

Po poteh spominov se vračam v domači kraj, v dobo moje mladosti, med bele (devojke) vitke breze in takrat me prevzame nostalgija...

Velikokrat se spomnim na domači kraj in takrat me prevzame nostalgija, nekakšna nepremagljiva sla po starih znancih in prijateljih. Tedaj vsakokrat vzamem v roke načrt omenjenega zavarovanega območja in ga odprem pred seboj – Krajinski park Lahinja.

V mislih in spominu se sprehodim po njem do starega Klepčevega mlina in žage ob Lahinji tja do stare cerkvice iz Valvazorjevih časov, ki je še edina ostala od gradu Pusti gradac (Oedengratz), pozidanega v šestnajstem stoletju.

Naj povem, da je bilo to v rani mladosti moje širše otroško okolje, skrito, neraziskano in polno domišljije.

Danes si po tolikih letih težka predstavljam, da bi lahko poiskal vse tiste prehojene stezice in koticke. Preraslo jih je grmičevje ali pa so jih preorali sodobni kmetijski stroji.

Človek je tudi tu s svojim neodgovornim poseganjem porušil ravnovesje v naravi.

Belokranjecem je v zadnjem hipu uspelo zaščititi vsaj del neoskrunjene in čudovite narave. Tudi drugim pokazati tamkajšnji rastlin-

Belokranjski motiv Narisal L. Cestrik

ski in živalski svet in številna zgodovinska najdišča.

Krajinski park Lahinja je danes zavarovan in zaščiten z občinskim odlokom. Rastlinski in živalski svet v Lahinjskem parku je izredno zanimiv in vreden ogleda.

Neizbrisno sta mi ostali v spominu pot preko »Vošljice« do Župančičevega Dobreča in druga pot čez »Grmače«, ki se na »Vušivcu« prevesi proti Pustemu gradcu.

Tu vlada nad pokrajino spokojni mir, dopolnjuje ga ropotanje mlinskih koles, da o žagi venecijanki ne govorim, kadar se ta pože ne v svoj ritem. Z otroško zavzetostjo sem opazoval vse to in globoko v zavesti mi je ostalo do današnjih dni.

Voziček, ki sva ga vlekla z bratom Evgenom, je poskakoval po grobi kamniti poti. Žakelj koruze sva peljala v mlin. Brat je med potjo ves čas igral na orglice, katerih glas je zvenel skozi brezov gaj...

Marsikaj se je spremenilo od takrat.

Ob naših potokih smo otroci nekoč doživljali veliko lepega iz zanimivega.

Podturnščica, ki se pri gmajnici izteka v Lahinjo pod krajevnim imenom Vodostečina, je z regulacijo izgubila veliko lepega in zanimivega, predvsem kar zadeva živalski pa tudi rastlinski svet. Poudarek naj bi bil na ži-

valskem svetu v potoku in ob njem, kjer živijo ribe, raki in vidre. Potem so tu raznolike ptice. Po starih vrbah so gnezdile divje race. Ob naraslem potoku so prežale na svoj plen sive čaplje. Mali črni ponirki so se igraje potapljali, srečo pa si imel, če si ugledal eksotičnega vodomca. V gostem vrbovem grmu pa je mali slavček drobil svoje viže do jutranje zarje, svoji izvoljenki. Po bližnjih mlakah so regljale žabe in bučno proslavljale svatbo do ranih jutranjih ur. Tako je narava utripala noč in dan v tistih časih.

Kaj pa danes...? Žal je bridka resnica, kako nam pred očmi umira narava.

Malenski ali Klepčev Tone iz Pustega gradca, lastnik mlina in žage, realno gleda na te stvari, iz svojega zornega kota. Vendar je njegova želja, ohraniti naravne lepote in vrednote za nas in poznejše rodove. Veliko zna povedati iz zgodovine gradu Pusti gradac.

Ljudje v krajini

Ko govorimo o naravnih lepotah in zanimivostih neke pokrajine, ne moremo prezreti človeka – prebivalcev, naseljenih v krajini.

Njega dni je v Pustem gradcu živel mož po imenu Adam. Zakaj ravno Adam kot prvi človek na svetu? Bil je namreč prvi krščeni otrok v novozgrajeni cerkvi sv. Janeza Krstnika v Dragatušu. Cerkev je bila zgrajena leta 1858 in porušena 5. maja 1944, ko je bil Dragatuš bombardiran. Adam je odraščal v rodni vasi Pusti gradac. Ko je leta 1914 izbruhnila I. svetovna vojna, ga je cesar Franc Jožef I. vtaknil v vojaško sukirjo in poslal na fronto. Preživel je strahote štiriletno vojne kot poveljnik neke manjše enote. Po vojni se je vrnil domov v rodni Pusti gradac. Na hribčku v skromni kočici je dalje živel s svojo ženičko »Tulo«. Občasno je ta zanimivi dolgonogi mož, dobrodušen po naravi, rad pogledal globoko v kozarec. Ob tem smo mu paglavci radi ponagajali. Doli pod kočo je pasel kravico in igral na svojo priljubljeno piščalko. Dočkal je visoko starost.

Ne morem pozabiti dobrih tet Smiljk in strica Filipa, moža ene od omenjenih tet. Vedno, kadar naju je z bratom pot zanesla mimo njihove bajtice, so naju povabili na kisl mleko in črni »zmesni« kruh. Prijazni, blagi Filip je prišel iz Zagreba, kjer je bil zvonar v katedrali sv. Štefana. Tudi v Pustem gradcu je bil mežnar, seveda v mnogo manjši cerkvi. Kadar je zvonil avemarijo, je prijetno odmevalo v tihi večerni mrak. Tet in pobožnega

strica Filipa že zdavnaj ni več, spomin nanje pa je še vedno živ. Njihova hčerka Urška je bila živahno dekle, fantje so radi pogledali za njo. Odšla je v Ameriko. Dokler so starši živeli, se je oglašala, po njihovi smrti pa ni bilo več glasu o njej. Ostala je samo še kočica z okenci, ki gledajo na vaško pot.

V nadaljevanju vam bom skušal opisati še enega človeka – mučenika, ki ga je usoda tako brezobzirno pestila. Namenil bi mu rad nekoliko toplih besed, ker menim, da jih v življenju ni bil nikoli deležen. Trpljenje in žalost sta ga spremljala vse življenje, od zibelke do groba. Po tujih skednjih in hlevih je prenočeval skozi poletje in zimo, odvisen od tuje pomoči.

Ivan, rekli so mu Krčin, se je zvesto oklepal rodnega Črešnjevca. Njegova beraška zunanost je veliko povedala. Zaplata ob zaplata na sukniču, od znoja prepotena srajca je dobesedno razpadala na njem, dokler mu dobra duša ni podarila kakšno »novo« staro srajco.

Krčin je bil za marsikoga v bistvu kakor tovarna žival. Težke vreče žita je tvoril v mln. Kdo bi vedel, iz katerega gozda je kmetom na plēčih prinašal butare leskovih prekel za fižol – in to za majhno plačilo, da se je dnevno enkrat do sitega najedel. Rad je prihajal v Dragatuš, kjer so bile trgovine in gostilne. Ne zato, da bi kaj kupil, saj ni imel prebite pare v žepu. Ni prihajal, da bi prosjačil. Morda si ni upal, morda se je sramoval. Toda njegov videz, njegove oči so prosile in rotile brez besed.

Za božjo voljo vendar... še kamen bi se omehčal.

Stikal je po gostilniških pepelnikih za cigaretnimi ogorki in jih nato skrbno previl v časopisni papir.

V tistem času sem se večkrat vračal domov. Po naključju sva se z Ivanom srečala v gostilni Pri Boldinu. Skrušen je stal v kotu in brezupno čakal in roke so mu rahlo podrhtevale. Povabil sem ga, naročil sem mu kozarec črnine, da bi ga poživila. Vendar je ostal nezaupljiv, ni se mogel sprostiti. Morda se je počutil manjvrednega. Po moji presoji me je imel za gospoda. Postopoma sva se ujela, vzpostavila stik in izmenjala svoje misli.

Nikoli ni tarnal nad usodo svojega življenja. Vdano je prenašal vse, prav vse. Nikoli ni terjal svoje pravice... kot živo nasprotje Cankarjevega hlapca Jerneja.

Med pogovorom sem ugotovil, da je ostal brez dišeče travice. Kupil sem zavitek cigaret

in mu ga izročil. Nekaj časa ga je prekladal iz roke v roko, ni vedel, kako naj se mi zahvali.

Gledal me je hvaležno. Ne boste verjeli, bilo mi je v veliko zadovoljstvo, ker sem vedel, da mi ne bo mogel nikoli povrniti. Vsa tista razgaljena beda in žalost, izčrpano telo, vse to me je v dno duše presunilo.

Le zakaj mora biti tako? Mar so res potepnata vsa moralna načela civilizirane družbe? Za trenutek sem se zamislil nad mnogimi nesrečneži, ki si ne znajo ali ne morejo pomagati ali so kako drugače onemogočeni ter potisnjeni na rob preživetja. Odvrženi v smetnjak kot nekoristno blago, za vedno odpisani in pozabljeni.

Ko sva za nekaj trenutkov oba pomolčala, je v njegovih pljučih nenehno piskalo, kakor razglašena violina. In zopet ta nesrečni »zakaj«.

Njegov čas je potem neizprosno tekkel in se neizpodbitno iztekkel.

Nekega zimskega dne so Črešnjevčani pospremili svojega sovaščana Ivana Krčina na poslednjo pot. Ptice so mu žalostno čebljale v mrzli zimski dan doli ob potoku. Tiho, brez slovesa je odšel, ničesar ni vzel s seboj, saj ničesar nikoli ni imel. Tudi če bi imel... Vse dobrine ostanejo tostran... Čemu torej? Dragi prijatelj... Snivaj, snivaj pod zeleno rušo za sivim zidom, ob tristo let stari cerkvici v prečudovitem okolju.

Takole bi strnil svoje misli in spomine s citatom iz *Dume* našega velikega rojaka Otona Župančiča.

Hodil po zemlji sem naši in pil nje prelesti.

Ljubil sem jo. Kakor grudi deviške razgaljene duhte pod soncem so njene poljane razpaljene,

potapljal sem se v valove njenih žit, sam, sam s seboj, le z mislimi svojimi skrit,

mlad, mlad – to se pravi: v srcu vsega življenja.

Lojze Cestnik

Vse človeštvo čuti hudo nujo, da najde smisel in si postavi cilj v svetu, ki je vedno bolj zapleten in v katerem je vedno težje biti srečen.

Janez Pavel II.

Nekaj lepega za Boga

Slike iz Sarajeva

Udobno, a s solzami v očeh sedim v namlanjaču in gledam televizijo.

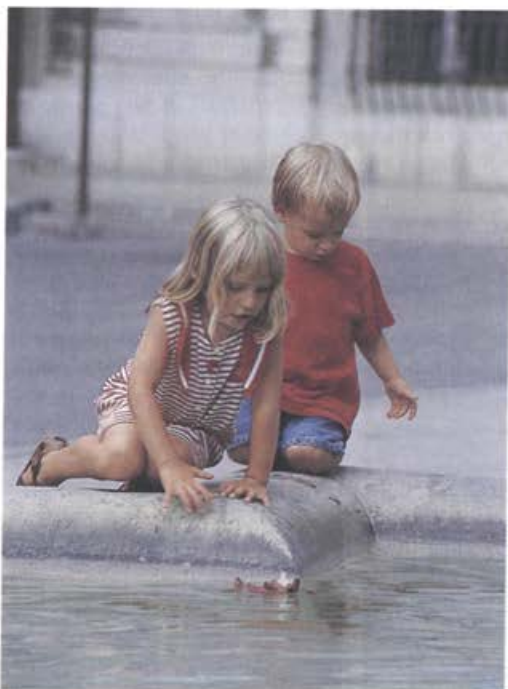
Misli se mi vračajo – če sem čisto iskrena, niti ne vem, koliko časa je že od takrat, ko se je začela vojna – k vsem tistim groznim prizorom, ki smo jim bili dnevno priča; tja, kjer še vedno ni miru. Vračajo se tja, kjer so se jim mogoče solze že izsušile in razmišljam, ali je mogoče jokati toliko let skupaj.

In tudi sedaj, ko se na naših zaslonih pojavljajo nekoliko drugačne slike – slike miru, mi stopajo solze v oči. Bo res v tej deželi zopet zavladal mir, ali je to samo krinka pred nečim hujšim.

Sarajevo, некоč lepo mesto, polno sožitja in prijateljstva, danes kraj groze, do konca življenja zaznamovanih ljudi. Nekateri so ostali brez nog in rok, drugi so izgubili vse svoje najdražje. Če že nimajo več za kaj jokati, jim želim, da jim je preostalo vsaj še upanje. Saj tako nas uči naša vera, mar ne?

In mi? Smo res v svojem nenehnem načr-

Nekaj lepega za Boga... Foto Alenka Veber

tovanju prišli že tako daleč, da nam je prav vseeno, kakšno sliko zagledamo na prvi strani dnevnega časopisja. Umiranje je enako umiranjju, trpljenje je enako trpljenju, solze so enake solzam.

Sobota. Iz Loreta so vzpostavili neposredno TV zvezo s Sarajevom. Upam, da so se vsakemu, ki je ta prenos spremljal, orosile oči. Meni so se. Želim, da bi se tudi neskončni množici razposajenih ljudi, polnih mladosti, in da bi jim slike Sarajeva ostale vedno pred očmi. In v njihovih srcih! In želim si, da bi se vsi ti mladi zavedli, kam vodi nasilje. Da bi papežev poziv mladim katoličanom, naj odprejo nove poti bratstva med narodi in prispevajo k človeški družini, ki gradi na vzajemnosti v dajanju in prejemanju, našel pot v njihova srca.

Da, človek nenehno načrtuje. Je sploh še kaj, kar lahko naredi?

Sebi in vam sem našla odgovor pri misijonarki ljubezni – materi Tereziji, ki pravi, naj naredimo nekaj lepega za Boga. *Bodite dobri in usmiljeni! Naj nihče ne pride k vam, ne da bi odšel od vas boljši in srečnejši. Bodite živi izraz božje dobrote: z dobroto na obrazu, z dobroto v očeh, z dobroto v smehljaju, z dobroto v priskrbenem pozdravu. Med reveži smo luč dobrote za revne. Otrokom, ubožcem in vsem, ki trpijo in so zapuščeni, podarite vselej srečen nasmeh – podarite jim ne samo svojo skrb, tudi svoje srce.* Tako mati Terezija, kako pa mi? Mislim, da mi ni potrebno naštevati njenih del. Je res tako težko živeti v miru in ljubezni? Kaj je tako zapletenega v gornjih besedah – formuli – da bi jim ne sledili? So res vsi strokovnjaki tega sveta pozabili na resnico, ki se skriva v celotnem življenju matere Terezije, sodobne »vesti človeštva« in enega največjih simbolov dobrote: *dobrota, usmiljenje, darovanje.*

Veste, kakšna je danes, v dvajsetem stoletju, slika človeštva?

Vsak dan umre v svetu 40.000 otrok od lakote ali od boleznii, ki so posledica podhranjenosti in oslabelosti organizma – okoli petnajst milijonov letno. Če štejemo poleg otrok tudi odrasle, umre letno petdeset milijonov ljudi. In potem si človek privoščii še ubijanje, eno najhujših iger, kar jih je v svojem nenehnem izumljanju izumil. Hladnokrvno, brez usmiljenja spusti rafal po nič hudega slutečih ljudeh, ki mirno stojijo v vrsti za kruh. Samo za kruh, saj jim je to najvažnejša dobrina v teh hudih časih. Pogled na negibno

ležča trupla, na kri, pomešano s kruhom, v njegovem srcu ne premakne ničesar. Izkoristil bo novo priložnost in nameril v tarčo, ki bo popolnoma mirna, ali pa se bo počasi premikala v vrsti za golim koščkom kruha.

Sarajevo moramo imeti nenehno pred očmi. Zakaj? Zato, ker je tako blizu nas. Lahko doleti tudi nas, če bomo to dovolili. Lahko prav nas doletijo mnoge resnične zgodbe, ki so jih v teh letih pisale solze. Zgodbe moških, žensk, otrok, dojenčkov, starčkov, močnih in šibkih, privrženih in nedolžnih. Na koncu so le vsi žrtve.

Čas je, da storimo nekaj lepega za Boga. A začeti moramo s spremembo samega sebe; s spremembami v naših družinah. Potem nam mogoče ne bodo odveč grozljive slike na naslovnica časopisov, mogoče ne bomo zamenjali programa na televiziji, ko bodo zopet poročali o grozotah vojn. Mogoče bomo šli na ulice in svetu povedali, da tudi mi 'odrasli' odpiramo nove poti ljubezni, polne dobrote, usmiljenja in darovanja.

Alenka Veber

P.s.

Razmišljanje je nastalo ob prenosu srečanja papeža Janeza Pavla II. z mladimi v Loretu pred leti.

Ob mednarodnem letu za izkoreninjenje revščine

Leto 1996 je bilo razglašeno kot mednarodno leto za izkoreninjenje revščine. Človek se nehote sprašuje, koliko je takšna razglasitev sploh resno mišljena. Dobro namreč vemo, kako nepomembna je v resnici kljub drugačnemu videzu skrb mednarodne javnosti in mednarodnih organizacij, da bi po svetu izkoreninili revščino. Priznati sicer moramo, da jo na različne načine blažijo in lajšajo njene posledice, a o prizadevanjih za izkoreninjenje ne more biti govor. Resnica je, da na eni strani nekateri vedno bolj bogatijo na račun revežev in da se nekatere države v materialnem, gospodarskem oziru razvijajo tako, da izkoriščajo manj razvite države, da so torej

tudi nekatere države vedno bogatejše na račun tistih, ki so zato vedno revnejše. Nazadnje je vse, kar bogati storijo za revne, podobno drobtinam, ki padajo z bogatinove mize. In tako bo tudi v prihodnje, dokler bo brezobzirno vladal kapital, dokler bo imel glavno besedo na gospodarskem področju darvinizem ali sploh pravica močnejšega: eni ne bodo vedeli kam z bogastvom, drugi pa bodo živeli slabše kot živina ali umirali od lakote. Človeku se torej vsiljuje misel, da je razglasitev mednarodnega leta za izkoreninjenje revščine pesek v oči revežem.

Posebej nerazumljivo pa je gotovo dejstvo, da imajo tako malo čuta za reveže bogati kristjani, bogate »krščanske« dežele, »krščanske države«, ki spadajo hkrati med najbogatejše. Res je, da nekatere dajejo od svojega izobilja za nerazvite in revne, vendar jim hkrati na različne načine jemljejo in jim ni mar za to, da bi se tudi te razvile in bi bile sposobne z njimi tekmovati. Nasprotno, na različne in prefinjene načine to preprečujejo, čeprav zopet govorijo drugače. Tudi vse mednarodne povezave se uresničujejo pod nadzorom bogatih in v njihovem interesu, v interesu njihovih koristi in na škodo revnih. Kapital je sveta vladar in bog, ki ga častijo takšni »kristjani«, čeprav po drugi strani skušajo ustvarjati z miloščino tudi drugačen videz. Hvala Bogu, da je vsaj v nekaterih deželah Cerkev spregledala to umazano igro bogatih in se je odločno postavila na stran revežev in da jo pri tem močno podpira teologija osvoboditve, kakor npr. v deželah Latinske Amerike. V Evropi pa takšna miselnost še vedno ni prav prodrla. Ne gre namreč samo za pripravljenost pomagati in deliti miloščino, temveč gre za to, da se razmere ustrezno spremenijo, tako da ne bodo več eni samo bogateli, drugi pa vedno bolj obubožali, ali pa eni bogateli na račun drugih. Da, v tem je problem, ki ga je treba rešiti. G. Gutiérrez dobro pove: »Hoditi za Kristusom se pravi podati se skupaj z ubogimi na pot in se bojevati na njihovi strani.« Bojevati seveda za njihove pravice in za spremembo krivičnih razmer. Ni mogoče ljubiti Boga, ne da bi dejavno ljubili človeka. Ni mogoče biti kristjan in iti neprizadeto mimo človeka, ki »je padel med razbojnik«, kakor beremo v Svetem pismu.

Gotovo pa ne smemo misliti le na tisto, kar se dogaja po svetu, temveč se moramo znova in znova ozirati še bolj na svoje okolje

in nase, ker bomo tudi tukaj odkrili dogajanje, ki je morda še hujše. In vendar se tudi mi radi sklicujemo na svojo vernost, na svoje krščanstvo, nekateri celo posebej poudarjajo, da so krščanski, a kljub temu mnogim ni mar, da so nekateri hudo revni, medtem ko so sami vedno bogatejši in imajo do 20-krat večje plače kakor tisti, ki imajo najmanjše, da množic, ki so brez dela, niti ne omenjam.

V Apostolskih delih beremo o prvih kristjanih: »Množica teh, ki so sprejeli vero, je bila kakor eno srce in ena duša. Nihče ni trpel pomanjkanja« (4,32–34). Razumljivo je, da se je marsikaj spremenilo, potem ko je število vernikov naraslo. Vendar je še vedno veljalo, da so verniki posebno skrbeli, da nekateri niso trpeli pomanjkanja in so v ta namen cerkveni predstojniki postavljali diakone. In tudi danes različne karitativne organizacije ne morejo nadomestiti prizadevanja za takšne razmere, v katerih bo čim manj revščine in krivic, zaradi katerih imajo eni preveč, drugi pa premalo. »Da bi bilo zadoščeno zahtevam pravičnosti in pravčnosti, se je treba odločno prizadevati za to, da se – ob spoštovanju človeških pravic in ob spoštovanju posebnega značaja vsakega naroda – čimprej odstranijo sedanje velikanske in pogosto še naraščajoče gospodarske razlike, združene z individualnim in socialnim zapostavljanjem« (CS 66,1). Dolžnost kristjanov je, da si prizadevajo za takšne razmere na zemlji, ki bodo čim bolj odsevale vrednote božjega kraljestva. Sem pa nedvomno spada tudi čim popolnejša odprava revščine, kar Cerkev danes dokaj jasno naglašča. Krščanstvo je pač »socialna karizma«.

Mednarodno leto za izkoreninjenje revščine naj bo kristjanom še posebej opozorilo, da bodo postali »kvas sveta«, da ne bodo naravnost ugašali luči, ki jo prižigajo tudi Združeni narodi. Današnji svet ne potrebuje toliko »oznanjevalcev« evangelija, ampak veliko bolj pričevalce. Besede so poceni in hitro izgovorjene, nekaj drugega pa so dejanja.

Mislím, da se morajo tudi gibanja, ki jim gre predvsem za duhovnost, nad problemom revščine v svetu zamisliti. Tudi resnične in pristne duhovnosti ni tam, kjer bi to pomenilo beg pred žgočimi problemi našega časa, ki naravnost »vpijejo v nebo«. Spomnimo se Kristusovih besed, ki jih je izrekel v priliki o usmiljenem Samarijancu, ki je poskrbel za ubogega človeka, potrebnega pomoči. Dejal je: »Pojdi in tudi ti tako delaj!« G. Gutiérrez dobro pove: »Duhovnost je hoditi za Kristu-

som in se podati z ubogimi na pot ter se bojevati na njihovi strani.«

Vekoslav Grmič

Zemlje si ne moremo lastiti

Razumeti stavek, zapisan v naslovu, bi pomenilo spremeniti sebe in svoje mišljenje. Kdo od nas bi to zmožel? Podobno misel in v podobni zvezi je izrazil neki čisto drugačen mislec. »Človek mora ljubiti vse stvarstvo, ali pa ne bo v njem ničesar ljubil.« S temi besedami je indijanski poglavar Dan George leta 1969 v Vancouveru – ob praznovanju stoletnice Kanade – opozoril na krizo vrednot, na oskrunjeno naravo, na grozo spriči nemilosti razosebljene tehnične civilizacije. Videti novo upanje v sporočilu tega preprostega človeka, ameriškega staroselca, nam kaže na neko neizogibno usodo, ki nas znova sili, da si izprašamo vest.

Kakšen je naš odnos do narave, do stvarstva, o katerem je sveti Frančišek Asiški v Sončni pesmi, *hvalnici* Bogu Stvarniku, govoril in pel tudi o bratu soncu, sestri luni, bratu vetru in bratu zraku, sestri vodi, bratu ognju, sestri zemlji in sestri smrti? Kako najti vez med vzvišeno molitvijo revnega brata Frančiška in življenjem sodobnega človeka? Odgovori na vsa ta vprašanja so danes bolj zapleteni kot nekdanj. Človeku grozi izguba notranjega ravnovesja, ker je zbežan zaradi dosežkov lastne moči in motečih podob uničevanja zemlje. Če v postmodernem svetu lahko človek podvomi v božjo besedo, pa ne more prikriti resnice, da je narava nepogrešljiv temelj vsemu našemu življenju. Najbrž že samo zato, ker smo se od nje odtujili, nočemo sprejeti vodil za gospodarjenje po načelu trajnosti, na kar nas opozarja tudi zadnje poročilo Rimskega kluba. Prastari sen o zmagovalnem pohodu človeka in njegovem gospodovanju nad naravo se kaže tudi v samoprevari razuma. Nemara je najbolj grozeč primer Černobil, saj čutimo posledice znotraj sveta, s katerim smo nedeljivo povezani. Nas ne spominjajo prav ta in vse druge ekološke katastrofe na Ozejeve preroške misli, da bodo ti, ki sejejo veter, želi vihar?

Motiv za dušo in telo Foto Alenka Veber

Naj samo zaradi naključja znova premislimo pot in smer razvoja zdaj že krhke zemeljske civilizacije? Se lahko še naprej neodgovorno igramo s kozmičnimi silami brez potrebne etične odgovornosti? Brez globljih duhovnih odzivov na vse, kar se dogaja zunaj nas? V naraščajoči gostoti (populacijska rast, prehrana svetovnega prebivalstva, energija, zemlja, voda in zrak) sistemov, ki nam nimalokrat že uhajajo iz rok, ker ne prepoznavamo pravega razmerja med napredkom in razvojem, med količino in kakovostjo, med materialnim in duhovnim. Ker smo izgubili čut za nevidno nevarnost, ki spodkopava smisel človeškemu življenju.

Redko katera pesem nam bolj prepričljivo pokaže praznino človeških vrednot kot pesem nekega revnega indijskega vaščana:

Bog, ne pritožujem se, da še nimamo električne napeljave, zahvaljujem se ti pa za zvezde in za srebrno luno.

Ne pritožujem se, da ne morem v opero, zahvaljujem se ti pa za koncert, ki mi ga prirejajo ptički na drevju.

Ne pritožujem se, da nimamo napeljanega vodovoda,

zahvaljujem se ti pa za potoček blizu vasi in za monsumsko deževje, kadar pride.

Ne pritožujem se, da pri nas ni raznih spomenikov, zahvaljujem se ti pa za metulja, ki se poigrava s cveticami v gozdu.

Ne tožim, da tukaj še nimamo telefona, zahvaljujem se ti pa, da smem za svoje prijatelje od daleč moliti.

Ne pritožujem se, da pri nas ni velikih filozofov, zahvaljujem se ti pa, da so moji vaščani gostoljubni ljudje.

Ne pritožujem se, da smo revni in neizobraženi, zahvaljujem se ti pa, da nas bogatiš in nas učiš ljubiti.

(J. Gnanabaranam,
Molitev indijskega vaščana)

Če se ozremo na to pesem v luči duhovne zgodovine, jo bo Evropejec morda presojal drugače. Kajti to, kar v evropskem kulturnem izročilu pomeni krščanstvo, danes marsikomu ni več neizogibna duhovna potreba. Zavezan

diktatu najabsolutnejše svobode, bo rekel: Ali ni vsaka človekova predstava boga malikovanje? Ni pomembnejše, da človek ostane sam – gospodar narave, edino racionalno bitje v neživem svetu? Zato, da sam sebi razkrije slavo, ki povečuje zgolj človeka in njegova dela. Lastnemu demonu zanikanja, pa tudi njemu, človeku samemu, ne uspe pobegniti. Ta ga neprestano vabi v igro nevarnih nalključij. Kaj če je človek res samo igra slučaja, neizogibna usoda slepe sile evolucijskega procesa, obsojen na izumrtje, tako kot se je to že pripetilo na primer dinozavrom? In na koncu? Ničesar na zemlji ni več, kar bi še bilo človeku sveto. Se v tem mišljenju rojevajo sile, vidne v podobi zdaj že oskrunjene narave?

Zgodovinsko gledano se je temeljno razumevanje narave, od prvih začetkov človeške kulture do 17. stoletja, ohranjalo v predstavah vsepričujoče enotnosti sveta. V naslednjih tristo letih se ta tradicionalna zgradba v sami strukturi mišljenja sesuje. Nadomesti jo mehanicistična teorija, povzdignjena v avtoritativni interpretacijski model naravoslovja. Svet gospodarstva in svet politike vidita odsej v naravnih bogastvih samo še zalogo surovin, ki so uspešnemu ekonomskemu razvoju potrebna predpostavka. Tudi filozofijo spremljajo od 17. stoletja do danes arhetipske metafore od urinega mehanizma, parnega stroja, do računalnika in informacijskih tehnologij. Nad svet, ki je zgubil nekdanjo dušo, so se povzpeli novi maliki, in mamon – največji med njimi; že v Novi zavezi poosebitev bogastva, v srednjem veku demon materialnega pohlepa, v pesniškem videnju Johna Milтона kot padli angel. Tudi mamon si je v nerazumljivi obsedenosti uspel nadeti nešteto metaforičnih vnanjih oblik.

Vse te sile so se osamosvojile in se polastile človeka. In ravno to je tisto, kar loči naš čas od vseh dosedanjih dob. Ne občutek človekove enkratnosti, ne gospostvo nad naravo, temveč še nikoli tako prisoten, še nikoli tako neizmeren obseg njegove moči. So danes, v zlovesči senci postopnega in neustavljivega uničevanja sveta, sploh še potrebni dokazi, da je napredek prerasel v neobvladljivo strukturo moči? Ni morda človek podle gel njemu samemu nerazumljivi skušnjava? Napaki na najbolj nerazpoznavnih poteh lastnega mišljenja?

Da more človek pridobiti nazaj, kar je bilo zgubljeno, izpričuje poziv, objavljen v časo-

pisu *Nature* 1. februarja 1990 pod naslovom *Globalna sprememba*. avtorja S. Shulmana. Kako je do tega prišlo, pove naslednja zgodba:

Astronom Carl Sagan si je z dvaindvajsetimi znanimi raziskovalci izbral Moskvo za najprimernejši kraj, od koder bo poslan apel verskim voditeljem sveta, da se v prizadevanju za globalno zaščito človekovega okolja povežejo z naravoslovci. Poziv je bil izrečen po nekajdnevni konferenci, namenjeni okolju in ekonomskemu razvoju. Na konferenci je sodelovalo čez tisoč udeležencev iz 38 držav. Najbolj nenavadno je, da je Sagan potoval v uradno ateistično SZ in prav tam oznanil misel, da za drugačen odnos do naravnega okolja niso potrebne samo znanstvene, temveč tudi religiozne razsežnosti. Presenetljivo je seveda to, da sta bila sponzorja omenjene konference Sovjetska akademija znanosti in Ruska pravoslavna cerkev, spoznanje, da je človeštvu potrebna nova ekologija duha, pa je razumljivo v času že zaskrbljujoče ogroženosti planetarnega naravnega okolja.

Odgovor na vprašanje o pravi naravi sveta (Zemlje) so dala nova doživetja, povezana z naraščajočo krizo okolja in javnimi nastopi gibanja zelenih. Različna tradicionalna religiozna okolja so se spraševala, kako opredeliti človekov duhovni odnos do naravnega okolja.

Vsem tem premišljevanjem in hotenjem je dalo izjemen pečat veliko romanje v Assisi, rojstni kraj svetega Frančiška. Organizirala ga je Svetovna organizacija za ohranitev naravnega okolja leta 1986 (World Wildlife Foundation). Udeležili so se ga predstavniki vseh velikih svetovnih verstev – kristjanov, muslimanov, judov, budistov in hindujcev. V posebni publikaciji omenjene svetovne organizacije je bilo prikazano vse kulturno bogastvo človekovih ustvarjalnih odzivov na svet narave, ki ga obdaja: v naukih in simbolih, v umetnosti in odrskem prikazovanju, v glasbi, mitologiji in molitvenih besedilih. Ameriški Indijanci so predstavili naslednjo molitev:

O Veliki duh mojih očetov, to je moja molitev. Pomagaj mi, da slišim tvoje iskanje in tvoje sporočilo. Pomagaj mi, da bom pravičen tudi do tistega, ki mi dela krivico. Pomagaj mi, da bom vedno pravičen. Če so moji bratje in sestre slabotni in omahujejo, mi pomagaj, da bom dobro mislil o njih in me nauči, da jim bom pomagal. Vodi me, da bom našel pot za pomoč vsem, ki so v stiski.

O Veliki duh, prosim za tvoj blagoslov, prosim te, prinesi mir vsem mojim bratom in sestram na tem svetu... Danes smo se tu zbrali, da bi molili za mir na svetu. Zato vas vabim, bratje in sestre vsega sveta, kadite to pi-po miru.

V svetovni duhovnozgodovinski kontinuiteti, ki jo je prekinila mehanicistična filozofija narave, se znova potrjuje misel, da je vir božje stvariteljske energije Bog Stvarnik. Njegova stvariteljska moč pa ni dejavna samo v človeku, temveč tudi v življenju Zemlje in vesolja. Bog zgodovini narave in zgodovini človeka ni bil tuj. V njej je bil neposredno navzoč. Sodobnike lahko samo preseneča, da je že v globini srednjega veka takšno misel celostno izrazila znamenita opatinja Hildegard von Bingen (1098–1179). V ekstatičnih videnjih (*umbra lucentis viventis*) je v človeku uzrla sintezo vsega stvarstva, stvarstvo pa razumela kot enost dotika vseh stvari (*creatura per creaturam continetur*). Prav zato, ker je človek mikrokozmos, od sveta ni samo odvisen, zanj je tudi odgovoren.

*Ti vse prežemaš,
višine,
globine
in vsak prepad.*

Ti vse gradiš in vse povezuješ.

*Ker Si, se rosijo oblaki,
in vetru premikajo krila.*

*Ker Si, je izkopala voda trdo kamenje,
tečejo potočki
in zemlja sveža zeleni.*

*Vodnik si duha,
ki pije Tvoj nauk,*

v prostranstvih sveta.

*V njem veje modrost
in z modrostjo radost.*

Hildegard von Bingen

Ivan Sernec

Dottore, vamos, bambino!

V redni zbirki Mohorjeve družbe za leto 1995 je izšla Rapočeva druga knjiga – *Iskanje gnezda*. V prvem delu knjige, *Slovenjegoriške*

reminiscence, se vrača v čas, ko je začel svojo poklicno pot v Lenartu v Slovenskih goricah, presrečen v delu, saj je spoznal, da si je izbral poklic, ki mu ga je usoda vnaprej namenila. V drugem delu, *Še enkrat v arabskem svetu*, se vrača v ta svet, saj je ostal izkoreninjenc, kot večina tistih, ki so preživeli v Afriki več časa. V črticah, polnih ironije, humanosti, naivnosti, pa tudi tragike, nam še enkrat pričara čarobni svet, v katerem je našel uresničitev temeljev filozofskega nazora največjega humanista dvajsetega stoletja, Alberta Schweitzerja:

»Jaz sem življenje v sredi življenja, ki hoče živeti.« Te temelje je Rapoc sam privzel in so postali vodilo njegovega dela.

Sedaj se loteva pisanja svoje tretje knjige – *Največja pustolovščina*.

V njej nam odkriva in opisuje prvenstveni namen svojega bivanja in dela v Maroku. Opisuje dogajanja, ki so v mnogem podobna epopeji ameriških pionirjev in njihovemu osvajanju Amerike. Opisuje srečanja z navidez nepremostljivimi težavami ob obvladovanju vzreje tristoglavne črede govedu v popolnoma novem, tujem in sovražnem okolju, z ljudmi, nevajenimi razgibanega dela z občutljivimi živalmi plemenite pasme; nenazadnje gre tudi za srečanja z naravnimi ujmani, predvsem sušo in vrabci.

Suša, ki grozi uničiti ves trud in delo, ko se znajdeš z nekajstoglavo čredo sam pred Bogom, brez možnosti zatekanja k »širši družbeni skupnosti«, ki naj bi ti pomagala rešiti vprašanje preživetja.

Suša v teh deželah je del naravnega krogotoka, ki vsake toliko časa prizadene posamezne pokrajine ali dežele v celoti; gledati, kako se bujne zelene površine neustavljivo spreminjajo v rumene, svetlorjave in rjave, ko se posuši in izgine poslednja bilka...

Sonce, ogromna žareča krogla, ki vzide vsako jutro... veter... Zaman oziranje v nebo in rotnje Boga, naj se vendar usmili izginjajočega življenja...

Pa druga ujma – vrabci... milijoni in milijoni se v ogromnih jatah spuščajo in vzletavajo, puščajoč za seboj le štrlečo slamo, opustošena polja zlatorumene pšenice, edinega vira prehrane obubožanega ljudstva.

Prav zato v tem pisanju ni toliko poezije, saj je srečanje z vsemi temi problemi in njih premagovanje polno krute resničnosti, nadčloveških naporov, nemalokrat na robu obupa...

Knjigo Rapoc posveča svoji ženi, ki ga je spremljala na nelahki poti, na epopeji, dolgi celih štirinajst let. Z zdravo kmečko miselnostjo, vseobsegajočim znanjem, navdihom, zavzetostjo ter svojstvenim odnosom do ljudi je bistveno prispevala, da se je največja pustolovščina srečno končala.

Iz pripravljenega gradiva smo za »pokušino« iztrgali poglavje z nenavadnim naslovom:

»Dottore, vamos, bambino!«

Avtor v tem poglavju opisuje vkrcanje 260-glave goveje črede na ladjo na severu Danske, vse tegobe prevoza po izredno razburkanem morju Rokavskega preliva in Biskajskega zaliva vse do izkrcanja v Casablanci in prihoda na farmo.

Prvotni načrt je predvideval transport 260 v povprečju sedem mesecev brejih telic v novembru; morje je v tem času relativno mirno in tudi nekajdnevni transporti živali ne povzročajo posebnih težav. Zimski viharji, ki razbesnijo Severno morje, Rokavski preliv, posebej pa Biskajski zaliv, prično bičati morje decembra in januarja. Takrat je plovba ladje, naložene z živalmi, prava drznost!

Vendar so se zadeve zapletle. Ladja, ki je bila namenjena za prevoz naše črede, je trčila z neko drugo, bila poškodovana in popravilo je trajalo dva meseca. Vkrcanje 260 glave črede se je zakasnilo in namesto novembra smo se podali na pot v januarju.

Čreda telic je bila izbrana tako, da je bila večina novembra breja sedem mesecev in bi relativno lahko prenesle vse tegobe transporta. Zagotovili bi minimum časa za postopno prilagoditev popolnoma novemu okolju. Spričo dvomesečne zamude se je dobršen del telic nevarno približal devetim mesecem brejosti in bilo je pričakovati, da utegne na ladji večje število povreči, še posebej, če bi se zaradi nemirnega morja čas potovanja za nekaj dni zavlekel.

Ladja je bila posebej preurejena za prevoz živine; v treh nadstropjih so bile kovinske staje, v vsaki je bilo prostora za pet telic; privezane so bile tako tesno, da ni bilo mogoče, da bi se ulegle. Na zunanji strani staj so bila obešena korita s krmo in vodo.

Veliki tovornjaki so privražali živali iz karentenskih hlevov in člani posadke so posamič gonili telice najprej v čisto spodnje, nato srednje ter končno v vrhne nadstropje.

Vkrcanje je potekalo hitro in brez zapletov. Španska posadka ladje je bila navajena tega opravila. Delo so opravili brez grobosti in pretepanja živali. Še bale sena na palubo, dovolj za predvideni teden do deset dni potovanja, in po »maši«, požirku viskija v kapitani novi kajuti, smo zapustili to lepo deželo. Odrinili smo na nemirno Severno morje in dalje proti jugu.

Spremljale so nas želje, da bi mirno potovali in še sanjalo se nam ni, na kako težavno pot se podajamo...

Pričelo se je že takoj prvo noč. V vihar nem morju se je ladja dvigovala in spuščala in se pri tem še bočno valjala... Žena in hčerka sta prvi podlegli morski bolezni in nato še pes... lep, velik nemški ovčar. Ladja se je tako nagibala, da je pes drsel po tleh iz enega v drugi kot kabine; v očeh se mu je zrcalil strah in dvignil sem ga ter ga položil na posteljo.

Trkanje na vrata kabine! Eulohio, član španske posadke, ki mu je bil zaupan nadzor nad čredo telic, je stal med vrati in slovesno zaklical: *»Dottore, vamos, bambino!«*

Izginil je, ne da bi mi povedal, v katerem nadstropju je telica na porodu. Za spust v podpalubje sem se moral povzpeti na palubo in nato poiskati stopnišče, ki je vodilo v notranjost ladje. Visoki valovi so udarjali preko palube... pihal je močan veter... in še tema...

Krčevito sem se oprijemal ograj in sklonjen v dve gube pritaval do vhoda v podpalubje. Znašel sem se v zgornjem nadstropju. Obhodil sem ga... nič...! Stopnišče in srednje nadstropje... prav tako nič...!

Preostalo mi je, da se spustim še v spodnje; iz boksa v kotu me je klical Eulohio...

Računajoč z možnostjo več porodov, sem v vsakem nadstropju že prej v enem izmed kotov uredil zasilni prostor z osnovnimi pogoji za porod. Bližnja dva boksa sem pustil prazna... za telice po porodu in novorojena teleta. V vsakem nadstropju je bilo tako prostora za deset telic in telet. Komaj dovolj, saj je med transportom povrglo trideset telic. Vsako noč povprečno trije porodi...!

Eulohio je iz boksa pripeljal telico, ki je bila na porodu. Bil je skrajni čas, saj so nogice in gobček že moleli iz nožnice. Počakala sva, da je telica legla in nato brez večjega napore potegnila na svet tele – novega potnika.

Globoko v ladjinem trupu pogrezanja, dvigovanja in valjanja ladje ni bilo tako močno čutiti.

Splazil sem se na palubo in nato, v strahu, da me močan veter in val ne odneseta čez palubo, nazaj v kajuto, čakajoč na naslednji poziv. Porodi so se vrstili skoraj z matematično natančnostjo vsaki dve uri. Bilo je čudno! Čeprav je bila v podpalubju skoraj tema, se je zvrstilo vseh trideset porodov ponoči. Seveda se večina telic ni očistila, tako da sem imel tudi čez dan s posteljicami dovolj dela.

Severno morje je bilo razbesnelo, še huje pa je bilo na vožnji skozi Rokavski preliv in nato v Biskajskem zalivu. Znano je, da je morje tod v zimskem času razdivjano in ladja je morala upočasniti hitrost plovbe. Zato ni čudno, da je trajala tri dni dlje, kot je bilo predvideno.

Večna uganka mi bo ostalo, kako je v težko dostopnih in nepreglednih ter slabo osvetljenih prostorih Eulohio uspel odkriti vsako telico na porodu. Poleg tega so bili porodi vsako noč v vseh treh nadstropjih...

Nezmotljiv je bil tudi pri pripuščanju telet; ni se oziral na številke, s katerimi sem označil telice in teleta, da bi jih spoznali, ampak je nezmotljivo pripuščal teleta k pravim materam. Bil je majhen, širokopleč, čokate postave in blage naravi; bil je kot skala. V hribih v Baskiji je imel posestvo, nekaj glav živine in čredo ovac; žena in trije otroci so ga videli le vsakih nekaj mesecev...

Bil je eden redkih rejcev živine, ki imajo sposobnost v čredi dvesto krav iste pasme (recimo frizijk, ki se razlikujejo le z različno obliko belih in črnih lis) spoznati vsako posamezno. Pozneje sem srečal pastirje, ki so bili prav tako sposobni razlikovati dvesto ovac iste pasme, iste barve in so v čredi točno ločili ovce, ki so bile njegova last, od drugih v lasti njegovih bratov, stricev ali še koga...

Še večje čudenje je vzbudil Bouchaib, ki je bil pozneje zaposlen na farmi: med petindvajsetimi plemenskimi svinjami danske pasme landrace, ki so si bile popolnoma enake, vsaj zame, je razlikoval vsako posamezno! Pogledal je svinjo v lice in povedal šestmestno ušesno številko – enostavno nezmotljiv!

Neverjetna sposobnost Eulohia je bila v težkih okoliščinah na ladji naravnost neprecenljiva! Zahvaljujoč njegovemu nezmotljivemu razpoznavanju, smo prispeli v Casablanca s tridesetimi teleti brez driske in tridesetimi kravami brez vnetja vimena! Kaj to pomeni, bo razumel le tisti, ki se je kdaj ukvarjal z istimi problemi.

Po desetih dnevih dviganja, pogrezanja in valjanja ladje, ki je vse bolj škripala, smo zdelani in izčrpani končno pripluli v pristanišče Casablanče. Tu se je pričela prava corrida! Zaradi nastopajoče oseke je bilo potrebno ladjo hitro izprazniti, saj bi bil sicer zaradi položaja razkladalne rampe izgon živine nemogoč in bi morali čakati na naslednjo plimo...

Vsa posadka ladje je izganjala živino iz boksov, najprej iz najnižjega nadstropja. Živali so se drenjale proti izhodu, do dvizne razkladalne rampe in potem enostavno svobodno v pristanišče. Po izpraznitvi ladje je v pristanišču sem in tja tekalo dvestošestdeset telic, in le številnim pristaniškim delavcem, ki so sicer postopali po pristanišču, čakajoč na morebitno razkladanje kakšne ladje, gre zahvala, da so počasi sklenili okoli begajoče črede krog in preprečili njeno brezciljno divjanje po pristanišču.

Na bližnjih železniških tirih je stala vrsta za transport pripravljenih živinskih vagonov, saj je bilo potrebno vso čredo prepeljati na okoli sto kilometrov oddaljeno farmo. Počasi smo napolnili vagon za vagonom. Obljubili so nam, da bo celotna kompozicija še tisto noč krenila na pot. Računali smo, da bodo prispeli na železniško postajo blizu farme v prvih jutranjih urah.

Teleta in krave-matere smo naložili na tovornjake. Ti so krenili na pot takoj. Tudi mi smo se odpravili, napol mrtvi od utrujenosti po prestanih naporih potovanja z ladjo in po nepredvideni corridi, ki pa se je na srečo dobro končala.

Vso noč so ropotali vlaki, prihajajoči iz smeri Casablanče na poti v Marrakech, in nešteto krat sem hitel na postajo, prepričan, da je končno le prispel naš vlak... spet nič...! Naslednji dan, popoldne, ob peti uri, je končno le priropotal. Zaustavili smo ga ob dolgem razkladalnem prostoru in odprli vsa vrata vagonov ter spustili živali na prosto. Delavci so obkrožili čredo in v diru so dosegli farmo, kjer so jo čakala z vodo napolnjena korita...

Prva, ne najtežja etapa *Največje pustolovščine* je bila končana. Čakale so nas naslednje, in le malo smo slutili, s kakšnimi težavami se bomo še srečali.

Res smo se lotili največje pustolovščine!

Ivan Rapoc

* Doktor, gremo, naraščaj!

Še vedno s pomočjo govedi Foto France Stela

Prešernova Vrba

Vrba je še danes, kljub bližini železniške proge in avtomobilske ceste ter kljub nekaterim novim nekmečkim hišam, dovolj naravno in mikavno naselje. Na koncu pašnikov se v globoki strugi vije Sava, onstran nje slutimo Bled z jezerom in za Homom sotesko Vintgar, oko se nam nato dvigne na pogozdeni predgorji Jelovice in Pokljuke in se končno ustavi na skalnatih Julijcih z mogočnim Triglavom. Na drugo stran se širijo skrbno obdelana polja, ob cesti si podajajo roké vasi od Žirovnice do Bégunj, nad njimi se dvigajo plazovite Peči, prek njih so gonili živino v planine pod Begúnjščico in Stolom, tja sta postavila svoji povesti *Ovčar Marko* in *Gospod Hudournik* Jalen in Finžgar.

Preden vstopimo v Prešernovo vas, si oglejmo pravilne oblike in zapise njenega imena: Vrba, v Vrbi, Vrbnján, vrbenski. Ob pesnikovem rojstvu je štela 19 domov, Ribičevna je imela že tedaj številko ena. Prebivalci, tudi Prešernov oče, so se preživljali s kmetovanjem in prevozništvom ter so kot podložniki pripadali raznim posvetnim ali cerkvenim gospodom, Ribičevi bégunjski graščini. Faro so Vrbnjáni imeli ob pesnikovem

rojstvu še v Ródinah, malo pozneje pa že na bližnji Breznici. V njegovem času je nosila priimek Prešeren skoraj tretjina vrbenskih gospodarjev, mnogi med njimi, tudi iz pesnikovega sorodstva, so se otrsli podložništva in odšli študirat.

Pesnikov oče Šimen je bil po premoženju tretji v vasi, po značaju pa veder in dobrega srca. Mati Mina, r. Svetina, doma iz Žirovnice, je bila za kmetico izobrazena žena in bolj gospodarna kot mož. Imela sta, kakor prenekateri tedanje družine na podeželju, kar osmero otrok: Jero, Katro – pozneje pesnikovo gospodinja, Franceta, Joža – umrl je že v gimnaziji, Jurija – kot duhovnik je služboval na Koroškem, Mino – ta je dobila Ribičevino in se omožila z Janezom Vovkom, Uršo in Lenko, ki je msgr. Tomu Zupanu narekovala spomine na brata pesnika.

Le-ta je v Vrbi živel strmjeno le svoje otroštvo do sedmega leta, ko je odšel na Kópánj pri Grosupljem k staremu stricu Jožefu, da ga je pripravil na šolanje. Kot gimnazijec in licealec je iz Ljubljane pač redno prihajal domov na počitnice, kolikor jih ni preživel pri stricah duhovnikih. Ko je na Dunaju študiral pravo – doma so upali, priča pismo staremu, da se bo odločil za bogoslovje – pa je obiskal Vrbo menda le dvakrat. Tudi v času

Ajdna, 1. 9. 1996. Škof Uran mašuje v starokrščanskem svetišču. Foto France Stele

službovanja v Ljubljani je prihajal domov poredko, izpričan je samo obisk ob Jurijevi novi maši 1832, ko se je v Čopovi družbi odpravil tudi na Bled in v Bohinj.

Izmed pesnikovih besedil, ki se nanašajo na dom, moramo najprej omeniti pismo staršem z dne 24. maja 1824, edino ohranjeno izmed treh ali štirih, ki jih je z Dunaja poslal v Vrbo. To je eno redkih njegovih slovenskih pisem, saj so naši tedanji izobraženci, tudi najbolj zavedni, korespondirali največ nemško. Staršem sporoča, da ne more ustreči njihovi želji in želji stricev, da bi se vrnil v Ljubljano in študiral bogoslovje, ker je že daleč v študiju prava, ker mu ta študij tudi ugaja in ker živi na Dunaju gmotno dovolj dobro. Sporočilo je napisano z vsjo možno toplino in domačnostjo, ki ju povečujejo še značilnosti gorenjskega narečja in nazorne primere iz življenja v naravi. To pismo je na neki proslavi v unionski dvorani imenitno bral Finžgar in je nepopravljiva škoda, da se ni ohranil magnetofonski posnetek.

Po obisku doma leta 1832 je Prešernu nastal znameniti sonet o Vrbi. Pesem v zahtevni renesančni obliki izraža razočaranje človeka, ki ga je želja po izobrazbi gnala v svet, ta pa mu je prinesel samo bridke življenjske skuš-

nje, in obenem izraža njegovo hrepenenje po domači vasi, kjer bi mu življenje, če bi je ne zapustil, potekalo v sreči in miru. Simboli izgubljene sreče in miru so pesniku rojstna Vrba, očetova hiša s poljem in bližnja cerkev sv. Marka. Pesem je postavil na čelo cikla Sonetje nesreče, ki sodi med najbolj mračne in pretresljive v njegovi liriki. Ko jo je oče Šimen prebral, se je njenemu občutju začudil rekoč: »Glejte no, nisem mislil, da bi bil Francè raje doma kot drugod.« Povečan faksimile rokopisa tega soneta, tesno povezanega s pesnikovim domom, visi v veži Ribičevine.

V naslednjih letih so Prešerna prizadeli najhujši udarci, kar jih je kdaj doživel. Sebi v tolažbo zaradi nesrečne ljubezni do Julije in v spomin na zgodaj preminulega prijatelja Matija je jeseni 1835 zasnoval in naslednje leto pri tiskarju Blazniku v posebni knjižici objavil »povest v verzih« Krst pri Savici. Pesnitev je pomaknil v čas pokristjanjevanja Slovencev in poslednjih bojev za njihovo samostojnost. Zemljepisno jo je postavil prav v kraje svoje ožje domovine, ki jih je bil obiskal 1832 na izletu s Čopom. Eden od ciljev te romantične pesnitve mu je bil, poveljati čudovito pokrajinsko lepoto Bleda z otokom in okolico ter Bohinja z jezerom in slapom. Najpomembnejši cilj pa sta brez dvoma bili misel, da se je treba za svobodo svojega naroda odločno boriti, in izpoved osebne lju-

bezenske bolečine in odpovedi. Pomembno v tej umetnini je tudi Prešernovo gledanje na vero: pravo krščanstvo označuje za vero ljubezni med ljudmi, odklanja pa vojaško nasilje v imenu vere. Zanimivo je, da kot idealni glasnik evangelija nastopa zgolj za vero zavzeti keltski duhovnik, nekdanji druid, ne pa germanski, ki je krščanstvo pogosto širil tudi s političnimi nameni.

Pesnikova rojstna hiša, katere zasnove segajo v 16. stoletje, je ostala kljub požaru, ki je 1856 uničil ostrešje, v levem stanovanjskem in desnem gospodarskem delu prvotna. Od lastnikov jo je na pobudo pisatelja Finžgarja leta 1939 odkupila šolska mladina, Finžgar je tudi vodil odbor za spomeniško karseda zvesto obnovo in opremo hiše. Na otvoritveni slavnosti je govoril pesnik Župančič, eden največjih častilcev in poznavalcev Prešernove umetnosti. Poslopje je danes hkrati rojstna hiša našega največjega poeta in narodopisni primer premožnejše gorenjske hiše.

In dva vhoda: do prvega vodijo z ulice oziroma iz vasi stopnice in je bil Ribičevim bolj v okras in ponos, drugi, ki so ga uporabljali vsak dan, pa je vodil na dvorišče in h gospodarskemu poslopju. Veža je zanimivo obokana in opremljena z ustreznim pohištvom, zbranim po sosednjih krajih. Na steni beremo v marmor iz enega samega kosa vklesan natančen rodovnik številnih Prešernov, ki ga je sestavil Tomo Zupan, nad njim pa pomenljivo Župančičevo dvostišje. Iz veže pridemo v klet in podstrešno sobo, v kaščo in shrambo za jedila (danes prirejeni v stanovanje za oskrbnico) pa v črno kuhinjo, na drugi strani v »hišo« in prek nje v kamro. Osrednji prostor je seveda »hiša«, tu je največ prvotne, pristne opreme z Ribičevine. V vzdanih omaricah so razstavljene knjižne izdaje Prešerna, pesnikov portret v olju je Jakčevo delo. V kamri, kjer se je pesnik rodil, je pristna poleg ure tudi zibelka.

V bližini Ribičevine stoji na vzpetinici s čudovitim razgledom – mojster Plečnik ga ni mogel prehaliti – podružnična cerkev sv. Marka. Iz prvotne preproste romanske cerkvice z apsido so v 16. stoletju prezidali sedanjo stavbo z gotskim prezbiterijem, ki so ji v naslednjem stoletju dodali še zvonik in vhodno lopo. Posebno zanimive so srednjeveške freske, ki jih najdemo na južni zunanji steni, na slavoloku in po vseh stenah v ladji. Ustvarila sta jih neznani furlanski slikar iz

začetka 15. stoletja (Krištof z Detetom, Križanje; ikonografska skupina Kristusa, apostolov in simbolov za evangeliste; klečeči Marko in odrti Jernej) in Jernej iz Loke v drugi četrtini 16. stoletja (Jurij z zmajem; Oznanjenje na slavoloku; Pohod Treh kraljev, pasijonski cikel). Ogleda vredni so tudi altarji: stranska »zlata« in rezljana datirata iz prve polovice 17. stoletja, precj rokokojski glavni iz konca 18. stoletja. Marmornato menzo k temu altarju je dal po načrtih arhitekta Bitenca izdelati nadškof Vovk, Prešernov pranečak; njegovo doprsje so pozneje postavili v vhodno lopo. Pokrajinsko ubranost cerkve dopolnjujejo bližnji kozolci, nekdanj tudi visoka topola, ki sta se ujemale s konicastim zvonikom.

Na drugem koncu vasi se že nekaj stoletij dviguje in šumi košata lipa, pod njo pa so v krogu razvrščeni kamni sedeži. Ta lipa in kamni pripovedujejo o starem ljudskem pravu in običaju – o »srenjski veči«. Tu so se ob toplih poletnih večerih zbirali in posvetovali vrbenki gospodarji, urejali skupne zadeve, sečnjo drv in grabljenje listja po gozdovih ter pašo na planini in gmajni pod vasjo. To mesto v naselju pa ni zanimivo samo z vidika ljudskega prava, temveč tudi glede postavitve hiš: te okrog lipe sicer niso razvrščene strogo simetrično, so pa vsa slemena obrnjena proti drevesu. Kadar poromamo v Prešernovo Vrbo, imamo vedno dovolj časa, da tisti dan izkoristimo še za kakšen izlet v okolico. Če dobro hodimo in imamo radi nedotaknjeno in divjo naravo, se usmerimo proti Zasipu in Sv. Katarini in od tam v Vintgar. Zanimive so Bégunje s celicami in grobiščem talcev pa z obiskom gradu Kamen in doline Draga ali z vzponom do Sv. Petra. Morda vas bo zamikala Radovljica z Linhartovo sobo in čebelarskim muzejem, ali pa nekdanji žebljarski naselji Kamna Gorica in Krova? Najbolj pri roki pa bo pot po sledovih Prešernovih ožjih rojakov od Jalnovih Ródin prek Finžgarjevih Doslovič in Janševe Breznice do Čopove Žirovnice.

Joža Mahnič

O zlo trenutka, ki pride potem in vseh trenutkov, ki sledijo, v katerih boš neprestano iskal pot, da bi se vrnil v pretekli trenutek, da bi ga spet imel in da bi v njem imel vse.

Janez Pavel II.

Iz pogovora z dr. Zmago Kumer

Na začetku leta 1996 je bila slovenska etnomuzikologinja in dolgoletna odbornica celjske Mohorjeve družbe dr. Zmaga Kumer imenovana za »častno članico« Znanstveno-raziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti, kar je posebno priznanje in pri nas nekaj novega. Ob tej priložnosti je nastal pogovor, ki ga je s slavljenko vodila Mira Dobravec. Iz njega povzemamo nekaj misli, ki jih je Zmaga Kumer povedala o svojem delu, o ljudski pesmi, o slovenskem jeziku, narodni zavesti, o vlogi kristjana v družbi in še o marsičem. Pogovor se je kajpak začel z vprašanjem, kdaj in kako se je odločila za svoj poklic.

Za delo, ki ga opravljam že 47 let, se pravzaprav nisem odločila, saj sem študirala slavistiko, da bi poučevala slovenščino na srednji šoli. Ker pa mi je bila vedno pri srcu tudi glasba, sem se po diplomu 1948 vpisala še na teoretični oddelek glasbene akademije, kjer je takrat predaval France Marolt, vodja Glasbenonarodopisnega inštituta.

Srečanje z njim je bilo zame ugodno naključje, ki pa v resnici ni bilo naključje. Že kmalu mi je namreč ponudil delo na pravkar izpraznjenem mestu v inštitutu. Sprejela sem in danes vem, da mi je bila ta služba namenjena kot življenjska naloga in mi je postala poklic, poslanstvo, če hočete. Saj je vse, kar se v življenju zgodi, del božjega načrta in zato vedno prav. Nikoli nisem obžalovala, da sem se od slovenistike preusmerila v narodopisje, saj sem že kot otrok znala veliko pesmi. Inštitut mi je postal drugi dom. Sodoživljala sem njegove težave, uspehe in razvoj od skromnih začetkov s tremi sodelavci do danes, ko nas je štirikrat toliko. Tudi opreme v začetku ni bilo prave, magnetofon smo dobili šele 1954, danes imamo tonski studio in računalnike... Po upokojitvi 1988 sem ostala v hiši kot neplačana zunanja sodelavka, počutim pa se kakor preužitkarica na »gruntu«, ki sem mu zvesto služila 40 let, dala vse moči in svoje srce. Vesela sem, da morem svojemu »gruntu« še koristiti, pri tem pa pazim, da se ne vtikam v delo mladih kolegov, da nisem nadležna, češ: »Mi smo delali drugače...«

Časi se spreminjajo in način dela tudi.

Zdaj ni več mogoče priti nenapovedan v vas in začeti s snemanjem, saj se je življenje na podeželju temeljito spremenilo. Delo na polju ne potrebuje več toliko rok, ker ga opravljajo s stroji, marsikatere nekdanje priložnosti za petje ni več, radio in televizija spreminjata ljudi iz pevcev v poslušalce. Hkrati pa se začenjajo ljudje zavedati, da ima ljudsko izročilo vendar svojo vrednost. To dokazujejo razne prireditve kot so srečanja ljudskih pevcev in godcev, ohranjevanje in obujanje šeg, zlasti tistih, ki so povezane z nekaterimi prazniki in so bile, če ne prepovedane, pa vsaj nezaželjene (npr. koledovanje za tri kralje, za florjanovo idr.). Zdi se, da se tudi pri mladih zbuja želja po petju domačih pesmi, ki jih ne znajo, če jih doma ne slišijo in v šoli še manj. Današnja šola posreduje učencem več znanja o glasbi kakor včasih, ko je bilo na predmetniku samo »petje«. Tem mladim je namenjena pesmarica ENO SI ZAPOJMO, ki je izšla lani pri celjski Mohorjevi.

Čeprav je bilo o naši ljudski pesmi že marsikaj napisanega, objavljene razprave in pesemske zbirke s tehtnimi uvodi, pa velja mnogim po besedilu še vedno za nekakšno predstopnjo umetne poezije in pripovedne pesmi za deklamacije brez melodije. Večglasno petje, ki je za nas Slovence tako značilno, naj bi bilo odsev zborovskega petja, čeprav je drugačno in starejše. Sploh so v naši ljudski pesmi glasbene značilnosti, ki jih šolska glasbena teorija ne pozna in so skupaj z značilnostmi v gradnji verzov, kitic, v načinu izražanja in po vsebini dokaz, da je ljudsko pesemsko in glasbeno izročilo samosvoja sestavina kulture našega naroda. Živela je davno prej, preden se je s prvo tiskano knjigo porodila naša književnost in ob njej umetna glasba ter živi svoje življenje še danes.

Bojim se, da naša mladina o vsem tem zve v šoli premalo, čeprav bi bila priložnost npr. pri pouku slovenščine in glasbe. Da se razumemo: ne gre predvsem za neko znanje. Vedenje o tem naj bi v nas zbuvalo samozavest, da smo kot kulturni narod enakovredni vsem drugim, da smo nemalo prispevali v kulturo Evrope, kamor smo vedno spadali, da torej ni prav nobenega razloga za kakšna čustva manjvrednosti. Številčno majhni, smo vendar velik narod po svojih dosežkih, po naših ljudeh, ki so se uveljavili tudi v tujini. V naši zgodovini prav tako ni ničesar sra-

motnega, saj nismo nikoli nikogar ogrožali ali celo napadali.

Slovenija je dežela, ki je ni lepše na svetu, saj premore na majhnem prostoru vse, kar drugi na velikem. Naš jezik je tujim jeziko-slovcem zanimiv in je mogoče z njim povedati prav vse, le malo potruditi se je treba. Zakaj ga ponemarjamo z nepotrebnimi tujkami? Seveda, mnogim se zdi imenitno in znamenje učenosti, če v svoje govorjenje ali pisanje vpletajo besede iz tujih jezikov. Celo tako daleč gre to, da iz strokovno pisanje v dobri, vsakomur razumljivi slovenščini ne velja za znanstveno. Čim bolj zapleteno naj bo, čim manj slovensko, da bo znanstveno! Kakšna zmeta in kakšno omalovaževanje jezika! Kaj pomaga slaviti Prešernov dan ali poveličevati Trubarja, če hkrati zanemarjamo naš jezik!

Kar me vedno znova moti, je tudi to, da Slovenci v tujini svoje priimke potujčujejo, ker jih pišejo tako, da bi jih tujci znali izgovarjati. Danes, ko je svet preplavila televizija in so ljudje bolj vajeni gledati kakor poslušati, tuje pisanega imena ne prepoznaš za slovenskega. Katerega Angleža, Francoza, Skandinavca ali Irca je kdaj zaskrbelo, kako bodo drugi izgovarjali njegovo ime in bi ga zato spreminjal, opuščal značilne črke? Samo mi se bojimo, da si bodo polomili jezik ob naših č, ž, š! Zgodi se, da se otrok slovenskih staršev v tujini povzpne do velikih časti, postane npr. senator v Ameriki, celo astronaut, toda nihče ne ve, da je Slovenec, ker tuje pisani priimke skriva njegov slovenski izvor.

Zdaj, ko imamo svojo državo, mednarodno priznano, je skrajni čas, da postanemo narodno zavedni in samozavestni. Veliko naših ljudi se je v preteklosti uveljavilo v poslovnem in znanstvenem svetu, pa se zanje morda še danes ne ve, da so Slovenci. Do 1918, ko je Slovenija pripadala stari Avstriji, so veljali za Avstrijce, potem, ko smo bili pod Jugoslavijo, za Jugoslovane. Naša šola bi morala danes mladino opozarjati, da »znameniti Slovenci« niso samo nekateri pesniki in pisatelji, marveč so naši ljudje v vseh strokah veliko dali Evropi in svetu. Ob vsem spoštovanju drugih imamo pravico in dolžnost spoštovati sebe, svoj jezik, kulturo, zgodovino in domovino.

Pravega domoljubja nam zares manjka. Ponavadi se konča že ob mejah domačega kraja ali fare, nekaj je še pokrajinske zavesti, vso Slovenijo pa komaj obseže in zavedati se

državnosti, se sploh nismo navadili. Zato tudi nimamo pravega razmerja do oblasti. Ne čutimo še, da je naša država zares naša, hkrati domovina. Še zmeraj se nam zdi nekaj tujega, celo sovražnega. Nekoč je bil cesar na Dunaju, potem je bila oblast v Beogradu in če ni bilo kaj prav, smo na druge zvrčali krivdo. Zdaj smo sami svoji gospodarji, oblast imamo, kakršno smo si izvolili. Svojo državo smo morali sezidati prav od temeljev kakor hišo in to stane, zahteva žrtev. Mi pa terjamo: država naj da! Kje naj vzame, se ne vprašamo in ko je treba plačati davke, iščemo vse mogoče olajšave.

Če imaš nekoga ali nekaj rad, si vendar pripravljen tudi kaj žrtvovati, se čemu odreči. Enako ljubezen do domovine ne sme biti prazna beseda, ampak se mora kazati v dejanjih, ki izhajajo iz zavesti zakoreninjenosti v naši zemlji, v narodu. Človek mora imeti nekje korenine, če naj se kot osebnost razvije. Zato je izseljenstvo tako nekaj usodnega: iz domače zemlje si se iztrgal, v tujini se nisi prav zakoreninil, nazadnje izvisiš in nisi nikjer doma. Domovina je tudi ena od vrednot v življenju!

Zdi se, da so današnji ljudje izgubili smisel za vrednote, da jim ni nič več sveto, nič več ni škoda, ni več skrbi oz. odgovornosti za prihodnost, dovolj jim je, da imajo čim več danes, da čim več užijejo. Veljavo ima tisto, kar je treba drago plačati. Če nekaj narediš zastonj, je to nespameten idealizem, čeprav se nemalokrat pokaže, da je blagoslov prav v takem zastonskem delu, če ga narediš kot dar bližnjemu. Bojim se, da tudi kristjani ne gledajo dosti drugače. Pa bi morali biti sol zemlje!

Vloga in naloga kristjanov v našem času in v naši družbi je ista kakor nekoč in drugod. Saj ni treba drugega, kakor živeti po evangeliju, pa bomo dobri ljudje, dobri kristjani in dobri državljani. Pregovorna slovenska poštenost bi morala spet postati življenjsko načelo. Pred narodom, pred zgodovino, pred Bogom je vsak odgovoren, da do kraja pošteno izpolni svojo življenjsko nalogo. Če smo kristjani, je odgovornost toliko večja, kajti po nas presojuje neverni krščanstvo. Zavračajo ga, če morajo obsojati življenje ljudi, ki se imajo za kristjane. Seveda se lahko zgodi, da pri vsej neoporečnosti doživimo nasprotovanje. Temu se ne smemo čuditi, saj je Jezus vnaprej povedal: »Preganjali so mene, preganjali bodo tudi vas!«

Strah pred nasprotovanjem ne sme biti vzrok, da bi odklanjali delovanje v javnih zadevah, v politiki, če imamo za to sposobnosti. Kristjani-politiki se morajo zavedati, da je njihova odgovornost še večja, kajti če ga kaj polomijo, ljudje hitro rečejo: »Saj niso nič boljši, čeprav hodijo v cerkev, zakaj naj bi jih volili!«

Hudo je, da danes ljudje nikomur več ne zaupajo, da se med seboj sumničijo, se čutijo ogrožene in povsod vidijo samo slabo. V tem je pravzaprav krivda komunizma, da je moralno izpridil ljudi, jim spremenil miselnost. Povsod vidijo sovražnike in o vsakomur najprej mislijo kaj slabega. A tako ni mogoče živeti! Tako ne moreš biti srečen!

Človek je vendar ustvarjen za srečo in sreča ni v tem, kar imaš, ampak kar si. Sreča je v srcu, kadar malo potrebuješ, če se znaš veseliti majhnih, drobnih vsakdanjosti, če veruješ v sonce, tudi kadar je oblačno. In hvaležni moramo biti za vse, kar prinaša življenje, saj vse prihaja iz božjih rok in je prav, četudi se kdaj ne zdi tako.

Pogovor je pripravila **Mira Dobravec**, avtorizirala pa ga je **Zmaga Kumer**

O narodni kulturi koroških Slovencev

Da ne bo za naš občutljivi čas značilnih nesporazumov, je treba že na začetku izključiti vsa sumničjenja, da imamo namen podžigati kakršenkoli -izem (etnocentrizem, nacionalizem, šovinizem itd.). Slovencem, ki žive v lastni državi južno od Karavank, želimo povedati nekaj o življenju in kulturnih prizadevanjih Slovencev, ki žive na avstrijskem Koroškem.

V času, ko ljudje na različnih koncih sveta doživljajo obračunavanja in etnična čiščenja v imenu nacionalnih gibanj, ni enostavno govoriti o narodnosti in celo o narodni kulturi ne. Medtem ko prebivalci mlade države Slovenije po dolgem času zdaj spet intenzivneje razmišljajo, kdo so in kakšne so njihove značilnosti, so bili koroški Slovenci kot narodnostna skupina v Avstriji prisiljeni o tem razmišljati že ves čas, predvsem med obema

vojnama in še po drugi svetovni vojni. Njihovo pojmovanje narodnosti in državnosti se zato dokaj razlikuje od pojmovanja Slovencev v Sloveniji; precej bolj zapleteno je, kakor je pri manjšinah vse bolj zapleteno.

Slovenec ali Avstrijec?

Marsikateri predstavnik avtohtone skupine Slovencev na avstrijskem Koroškem je še danes v zadregi, če mora odgovoriti na vprašanja, ali je Slovenec ali Avstrijec.

Slovenec vsekakor je, po narodnosti. Pojem Slovenec ima v zamejstvu namreč dvojni pomen; pomeni tudi državljan Slovenije. To pa koroški Slovenci niso; zato nastaja nesporazum med slovensko in nemško govorečimi Korošci. Nemško-nacionalni krogi na Koroškem mislijo na državljanstvo, ko pravijo: »Če ste Slovenci, pojdite v Slovenijo!« Slovensko govoreči Korošci pa so Slovenci, potomci slovenskih prednikov, ki imajo nekaj lastnosti, značilnih za Slovane, in nekaj takih, ki označujejo Slovence. Te so nastajale v večstoletnem razvojnem procesu: skupni jezik, zgodovina, naseljevanje, običaji in kulturni razvoj so oblikovali narodno zavest.

Za koroške Slovence ima tudi pojem Avstrijec dvojni pomen: pomeni državljan republike Avstrije, zlasti na Koroškem pa tudi Korošca z nemško materinščino. Če hoče kdo posebej poudariti pripadnost k narodnostni skupini, pravi: ta je Slovenec, oni pa je Avstrijec (ali Nемец!).

Avstrijec v prvem pomenu besede je tudi koroški Slovenec. Slovenci so se – tako kot Bavarci in Franki, že davno naselili na Koroškem, tu so si zgradili domove in imajo avstrijsko Koroško za svojo domovino, bili so člani habsburške monarhije in sooblikovali so novo republiko Avstrijo. Danes so enakopravni člani mlade avstrijske nacije, ki se pravzaprav šele oblikuje in uveljavlja v evropskih združenjih. Koroški Slovenec upravičeno torej lahko reče, da je Slovenec in Avstrijec; je po jeziku in po misli dvojno bogat.

Narodna kultura

Ta obširni uvod o identiteti koroških Slovencev je potreben, če hočemo razumeti njihov kulturni razvoj in njihovo kulturo, ki se v marsičem razlikuje od kulture večinskega naroda.

Pojem kultura je pri koroških Slovencih močno povezan z narodnostjo. Morda zato, ker neštetokrat slišijo, da jih od preostalih

Korošcev loči samo jezik; kultura, da je ena, skupna, koroška. Do neke mere ta trditev drži, saj kultura nemško govorečih Korošcev vpliva na slovensko govoreče in obratno seveda tudi. Vendar je prav skupno življenje pripadnikov dveh vsaj do neke mere različnih kultur tudi vzrok, da oboji veliko bolj ne-
gujejo tisto, kar je značilno njihovo. V človeški družbi in v življenju posameznika se namreč vse osnovne kulture med seboj prepletajo in v kulturni družbi oziroma pri kulturnem posamezniku dosežejo neko specifično ravnovesje, ki skupaj z drugimi faktorji označuje to družbo, ta narod, to skupino ljudi. Seveda pa tudi vsakega posameznika v tej skupini, ki svojo lastno, osebno kulturo pobarva še s svojimi prirojenimi lastnostmi in nagnjenji. Specifično kulturno ravnovesje, značilno za skupino ljudi, ki ji pravimo narod, imenujemo narodno kulturo. Izraz ljudska kultura uporabljamo za vse dosežke ljudstev iz obdobj, v katerih narodi še niso bili diferencirani in se je ohranila v regionalnih kulturah. Materialno in likovno ljudsko kulturo starejših obdobj pogosto označujejo z imenom krajev, v katerih so odkrili njene ostanke (na primer halstatska kultura) ali z regionalnimi imeni (na primer alpska kultura). Duhovni dosežki ljudske kulture so se ohranili pretežno z izročili. To so ljudske pesmi, pripovedke, sage in običaji.

Obe osrednji kulturni organizaciji (KKZ in SPZ) se vsaka po svoje, bolj ali manj uspešno, trudita za ohranjanje in dvig kulture koroških Slovencev. Obe imata zbranega izredno veliko narodnega blaga, ki še čaka na strokovno obdelavo. Nekaj pa je že tudi objavljeno, na primer zbirka narodnih pesmi Berta Logarja »Vsaka vas ima svoj glas« ali zbirka lončene posode K&K-centra v Šentjanžu. Kar precej je zasebnih zbirk, ki jih lastniki skrbno varujejo, na primer pripovedke in sage iz Roža, ki jih že desetletja zapisuje dr. A. Feinig.

Kulturna dediščina se seveda vpleta v kulturo vseh narodov, ki dalj časa žive na nekem področju in jih zbližuje. Vendar to nikakor ne pomeni, da lahko zanemarimo, kar je specifičnega. To bi pomenilo osiromašenje. Zato je prav, da koroški Slovenci izredno skrbno varujejo izročilo in kulturno dediščino, spoštujejo tradicijo. Skrbno pazijo na svoja narečja, v katerih je veliko lepih prastarih slovanskih besed, zapisujejo stara ledinska in hišna imena, gojijo stare običaje in navade,

kuhajo še veliko ljudskih jedi po starih receptih in vztrajno pojejo svoje ljudske pesmi.

Slovenski koroški kulturniki

Posebna narodna kultura koroških Slovencev obstaja in ni vzroka, da bi jo zatajili. Njihova kultura ni samo (to ne pomeni manjše vrednosti) izročilo, tudi horizontalno se je močno razrasla. Dosegla je nove kvalitete. To dokazuje vrsta izrednih umetniških dosežkov, na primer likovna dela Valentina Omana, literarno delo Janka Messnerja, Floriana Lipuša in Gustava Januša, uspehi zbora Rož, gledališke skupine Ikarus in filmske skupine Mladje (njen film »Backup« je žel mednarodne nagrade), da omenimo vsaj nekaj. Našteti in tudi številni drugi umetniki bi gotovo protestirali, če bi bili v leksikonu omenjeni samo kot koroški, in ne kot slovenski koroški kulturniki.

V vsakem zgodovinskem obdobju je navadno v ospredju ena zvrst kulture, tista, ki je zaradi specifičnih značilnosti obdobja pomembnejša. Vendar zato preostale oblike kulture niso manj vredne. Tudi v osebnem razvoju je v enem obdobju pomembnejša ena, v drugem druga oblika kulture. Enkrat je v ospredju osebna higiena, drugič kultura prehrane in oblačenja, potem spet jezikovna, glasbena in športna, da naštejemo samo nekatere. Različne oblike kulture se med seboj prepletajo v sinusoidnih krivuljah in spletajo močno vrv kulturnega življenja, kar se kaže tudi na avstrijskem Koroškem.

To je tudi naravno. Znanstvenik postavlja v ospredje znanstveno, književnik jezikovno, politik politično, etnolog pa narodno kulturo, ki je nekakšen skupek vseh oblik kulture nekega naroda. Strokovnjaki naj skrbijo, da ostane kultura njihove stroke res kultura. Če vsak spoštuje tudi preostale oblike kulture in medčloveške odnose, ne bo izkrivljanj.

V današnjem času je treba tudi na avstrijskem Koroškem posvetiti posebno pozornost politični kulturi, kulturni medsebojnih odnosov in tehnološki kulturi (= kulturi izrabljanja narave). Kot prebivalci Koroške moramo posebej gojiti kulturo sosedskih odnosov, kot člani slovenske narodne skupnosti pa smo dolžni negovati in ohraniti vertikalo naše narodne kulture. Obenem pa moramo skrbeti tudi za njeno horizontalno rast, za njen napredek in za dvig na naslednjo logično raven. Če nam to uspe, bomo znali prav ceniti vse zvrsti kulture, ne glede na to, kje stojimo.

Kdo bo tej roži prepovedal biti? Foto Alerka Veber

Za konec morda še nekaj intimnih izjav pod geslom: *Slovenec sem, tako so mati djali: lme imamo, torej smo, kar smo.*

Mislimo po svoje, zato govorimo po svoje. Imamo korenine, zato smo vzdržali do danes. Oblikujemo lastno kulturo, zato se lahko postavimo ob bok vsem drugim.

Nikogar ne oviramo in nikogar ne ogrožamo in ni se nam treba sramovati ne svojega naroda ne svoje kulture ne svojega jezika.

A. in T. Angerer

Nekaj misli o neodvisni Sloveniji

Življenje neodvisne Slovenije spremljam iz oddaljene Zambije. Njen utrip me dosega po enem dnevniku in nekaj tednikih, ki jih prejemamo. Drugi vir novic je radio BBC.

Slovenska neodvisnost, dolgo tleča želja mnogih od nas, nas je vendarle presenetila kot srednje velik čudež. In hvala Bogu zanj! Med mojim prvim obiskom v mednarodno priznani Sloveniji, sem si neko dopoldne pri-

voščil dve uri na galeriji Državnega zbora in pol ure na galeriji ljubljanske borze. Istega dne popoldne pa sem se udeležil proslave ob lipi sprave, katere se je udeležila tudi častna straža slovenske vojske. Takrat sem zvečer poročal svojim sobratom: Danes sem na svoje oči videl, da je Slovenija zares neodvisna, saj sem videl kar tri njene atribute.

V čem vidim največjo vrednost neodvisnosti? Slovenski narod je živel in ustvarjal tudi prej. Le da je v Jugoslaviji počasi izgubljal mero za merjenje lastne moči. Stalna primerjava z manj uspešnimi balkanskimi republikami je Slovence dajala lažen občutek uspešnosti in večvrednosti. Neodvisnost pa je Slovence postavila na trdna tla enakopravnega boja za preživetje v evropski poslovni džungli. Ni več mesta za tisto: »Mi bi že, pa nam oni v Beogradu ne dajo...«

V oči pa bo treba pogledati tudi drugim travmam. Ena od njih je občutek majhnosti. Nič ne pomaga šteti majhne države po svetu; v Evropi se po številu prebivalstva uvrščamo med Makedonijo in Estonijo, po teritoriju pa med Makedonijo in Luxemburgom. A tudi majhnost je lahko koristna. Znani časninar E. Hladnik jo je avgusta 1995 na BBC zagovarjal nekako takole: »Smo ravno tako majhni, da nas velesile ne uvrščajo v svoje sisteme in so nam že dosedaj dale dihati.« Druga prednost majhne države pa je, da nikogar ne

ogroža in je zato njen vpliv dobrodošel, njen potni list pa varen.

Slovence muči tudi *nerazpoznavnost*. Začenši z imenom. Se je pač zgodilo, da je tudi Slovaška postala neodvisna, medtem ko je v Slavoniji divjala vojna. Tudi grb in zastavo bi Slovenci lahko oblikovali bolj domiselno. Zato bo razpoznavnost ostajala problem, ne glede na to, kaj vse bo država naredila (in plačala) za svojo promocijo. Jaz bi rekel takole: Modrost nas uči, da v našem življenju velja več, kako dobre prijatelje imamo, kakor pa koliko znancev imamo. To velja tudi za države.

Ko se je neodvisna Slovenija začela odpirati svetu, so nekateri spet začutili *ogroženost naroda*. Tujci da nas bodo preplavili in asimilirali in ne bo nas več. Ob tem bi opozoril na dvojce: s samostojnostjo smo Slovenci postali tudi nacija (državni narod) in ne več le narod v običajnem pomenu besede. Tudi če bi se tujci priselili v velikem številu, bodo morali, rečeno po domače, ubogati slovensko državo in njene zakone. Prisotnost tujcev še ni nujno gospostvo tujcev. Tudi če bi naš narod opustil svoj jezik in se oprijel nekega drugega, bi slovenska država jamčila za obstoj slovenske nacije.

In že smo pri *ogroženosti jezika*. V združenji Evropi bo slovenski jezik eden najmanjših in če ga sami ne bomo ohranjali, drugi nam ga gotovo ne bodo. Kakšen protistrup lahko uporabimo proti jezikovni asimilaciji? Po mojem mnenju je to *čimboljša dvojezičnost*. Znano je, da so bili skozi stoletja veliki Slovenci najmanj dvojezični.

V 19. stoletju je veljalo, da je temeljito znanje nemščine pogoj za pridobitev lepe slovenščine.

Danes slovenščine ne ogroža nemščina ampak angleščina, ki postaja svetovni jezik. Namesto da bi se borili proti njej, bi bilo dobro, če bi jo mladi Slovenci obvladali čimprej in čimbolje. Saj je znano, da jezikovne tuje najbolj prevzamejo polpismene. Zambijski otrok ne more v srednjo šolo, če poleg materinščine ne obvlada tudi angleščine. Kar zmore Zambijec, bo zmogel tudi Slovenec. Seveda, če je pravilno motiviran. Povrh se radi pohvalimo, da smo Slovenci že po naravi talentirani za jezike.

Slovensko-angleška dvojezičnost, okrepjena z razumevanjem nekaterih slovanskih jezikov ter nemščine ali italijanščine bo Slovenijo spremenila v poliglotski otok v osrčju

Evrope. To pa ji bo prineslo tudi čisto uporabne koristi. Vzemimo Japonce. Kam gredo s svojimi evropskimi izpostavami? Na Britanske otoke; ker je angleščina edini tuji jezik, ki ga nekako obvladajo. Raje kot v učinkovito Nemčijo ali privlačno Francijo gredo tja, kjer imajo večjo možnost komuniciranja z »domorodci«. Pa recimo, da jim Slovenija ponudi svojo zemljepisno lego (za Japonce mnogo bolj ugodno kot Britanija), jo kombinira s splošnim znanjem angleščine, z učinkovitostjo podobno nemški in doda še privlačnost majhne dežele in naravnih lepot. Ni dvoma, da bodo japonski poslovneži opazili prednosti. In tem bodo sledili japonski turisti. In seveda poslovneži iz ostalega Daljnega vzhoda. Na kratko: Nastajajoči poslovni center v Kopru utegne biti prva lastovka velike selitve kapitala iz Daljnega vzhoda. In jezikovna asimilacija? Dvomim, da bi se slovenski poslovnež ali pravnik kar tako pojaponila.

Še beseda o *slovenski diplomaciji*. Ali so stroški zanjo res potrata davčnega denarja? Ne nujno. Izobraženega Irca sem vprašal, kako je Irska vzpostavila svojo diplomacijo ob neodvisnosti leta 1922. Odgovoril mi je, da so kot prve diplomate poslali predvsem uspešne poslovneže. Ti so spletili trgovske in poslovne stike za mlado državo. Ali sploh kdaj slišimo o trgovini med Irsko in Saudsko Arabijo? Pa vendar cvete že 70 let.

Osebo poznam še drug primer pametne diplomacije. Pred leti je postal visoki komisar Združenega kraljestva v Zambiji mož, ki je bil lažji invalid. Njegova žena se je zaradi njega poglobila v fizioterapijo. Ko njen mož ni več potreboval pomoči, se je podala na delo z domačini in organizirala fizioterapijo prizadetih otrok v vsej Lusaki. Trdim, da je gospa Hincheliffe na ta način neizmerno bolj utrdila sloves svoje dežele kot pa če bi, na primer, igrala tenis ali golf s sebi enakimi. Vsekakor bi priporočil slovenskim diplomatom v tretjem svetu, da se posvete tudi socialnemu delu in delu za razvoj.

In še kratko svarilo glede *tretjega sveta*: Nobena dežela na svetu ni tako zanemarljiva, da se prijateljstvo z njo ne bi slej ali prej obrestovalo. Verjamem, da Slovenija ne zmore takšne diplomatske mreže, kot jo je potratna Jugoslavija.

Vendarle stiki dobre volje, katerim sledijo trgovina, turizem in odprava viz, lahko le pomnožijo naše prijatelje po svetu. Slovenija

Slovensko morje Foto France Stele

ne sme pozabiti, kako je bila sprejeta v OZN – z aklamacijo neuvrščenih.

Kaj pa pomoč tretjemu svetu? Znano je, da danes razvite dežele prispevajo nekje od pol do enega odstotka narodnega dohodka kot pomoč manj razvitim deželam. Jasno je, da ima prispevek za manj razvite med Slovenci grenak priokus, saj iz dneva v dan gledajo, kako se nekdanja pomoč Bosni zdaj spreminja v dim in pepel.

Res je pa tudi, da bo kot članica EZ Slovenija morala odvajati tisti odstotek za nerazviti svet. To pa lahko stori na dva načina: ali to pomoč organizira sama preko svojih agencij in s tem odloča o obliki pomoči ter na prispevku gradi svoj ugled ali pa bo denar poniknil v Bruslju in se delil kot pomoč celotne EZ.

Mislím, da je prva pot prava in za zgled so nam lahko skandinavske dežele, katerih pomoč je, glede na to, da so komaj kje sodelovale v kolonializmu, veliko bolj nesebična kot pa pomoč Anglije ali Francije. Skandinavci imajo svoje agencije za tehnično pomoč (na primer FINIDA) in za razvoj v določeni smeri (NORAD se je posvetil oskrbi s pitno vodo, danska DVS razvija zadružništvo). Vsi imajo tudi agencije, ki v tretji svet pošiljajo zdravstveno osebje, posebno zdravnike.

Razume se, da Slovenija ne bo zmogla vsega naenkrat. Zato bi morala začeti z agencijo ali dvema in za začetek nameniti, recimo, desetinko odstotka za pomoč. Vse dežele del denarja razdelijo tudi po svojih misijonarjih, ki zaprošajo za pomoč pri čisto določenih projektih. In kaj bo Slovenija dobila? Ugled, prijatelje in dobro ime. Pomoč tretjemu svetu pa lahko olajša tudi domačo nezaposlenost (med zdravniki, na primer). Na koncu naj pribijem: Slovenija ne bo nikoli enaka najbolj razvitim, če ne bo pomagala nerazvitim.

Jože Grošelj

Mati, domovina, Bog

Tri svete besede v Švici in Lichtensteinu

Duhovnikom, ki skrbijo za versko življenje naših ljudi v tujih državah, je naloženo posebno poslanstvo. Vera in verski obredi so navadno najmočnejše, kar združuje naše zdomce na tujem. Seveda pa je za takšno povezovanje najbolj odgovoren prav duhovnik sam. Med najbolj priljubljenimi duhovniki na tujem je prav gotovo pater Robert Podgoršek. Vsi ga poznajo samo kot patra Roberta, tako blizu je slovenskim Švicarjem. Nekateri mu

pravijo tudi pater s kitaro. Že po nekaj minutah srečanja z njim sem ugotovil, da kot duhovnik res opravlja svoje delo s posebnim notranjim žarom in zanosom, hkrati pa je takšen človek, da lahko vsakdo takoj najde topel človeški stik z njim.

Robert je po rodu Mariborčan. Luč sveta je zagledal leta 1940. Oče je bil šofer, mati je delala v predilnici, pozneje pa je opravljala gostinski poklic. V družini so bili trije otroci, vendar je Bog prvorojenko poklical k sebi še kot dojenčka.

Nižjo gimnazijo je Robert končal v Mariboru – na Studencih, nakar je na splošno začudenje okolice stopil v samostan, h kapucinom. Kapucine je kot ministrant že prej поблиže spoznal. Prvi dve leti višje gimnazije je opravil v Osijeku, nato je uspešno preстал leto preizkušnje – noviciat v Varaždinu, leta 1960 pa je maturiral na klasični gimnaziji v Zagrebu. Še isto leto se je vpisal na ljubljansko Teološko fakulteto, vendar je bil vmes za 25 mesecev vpoklican v JLA. V duhovnika je bil posvečen leta 1966 v Mariboru. Diplomiral je naslednje leto in bil prestavljen v Škofjo Loko, kjer je v kapucinskem samostanu nadaljeval s postdiplomskim študijem. Kot nedeljski kaplan je pomagal v župniji Selca nad Škofjo Loko. Še danes se rad vrača v Selško dolino, kjer se je stkalo veliko prijateljskih vezi.

Leta 1970 je bil Robert Podgoršek imenovan za župnika-vikarja pri sv. Ceciliji v Celju. Od tam pa je bil po osemnajstih letih župnikovanja poslan na pastoralno delo med Slovence v Švici in kneževini Lichtenstein. Slovenski kapucini namreč že od leta 1968 opravljajo dušnopastirsko skrb za Slovence v Švici. Z njo je začel p. Fidelis Kraner in ko se je 73-leten vrnil bolan in izčrpan v domovino, ga je nasledil pater Robert.

Sam pravi, da je domovino zapustil z mešanimi občutki. Odločitvi predstojnikov se ni upiral, res pa je tudi, da so ga farani zelo neradi izpustili iz svoje župnije. Nabrali so celo dva tisoč podpisov, da bi ostal pri sv. Ceciliji. Po drugi strani se je zavedal, da bo v Švici dvakratni tujec: kot prišlek, pa tudi svojih novih ovčic ni prav nič poznal. Bal se je, da je rojake vse preveč zaznamovala tujina tudi po temnejši plati, da je slovenstvo zakopano tri klaftre pod zemljo, da bolj kot o integraciji lahko govorimo o asimilaciji. V marsikateri družini je slovenščino kot pogovorni jezik prevzel eden od švicarskih jezi-

kov, učenje materinščine in slovenska kultura je otrokom večkrat v breme kot ne, domovina staršev ni več domovina otrok... Kmalu po prihodu je ugotovil, da vse vendarle ni tako črno. Marsikje so znali še ohraniti slovenske korenine. Boli pa ga, da Slovenci na tujem veliko bolj mislijo na materialno blagostanje kot na duhovno. To ga boli, močno boli. To sam pokaže na zunaj tako, da vse redkeje vzame v roke kitaro. Ne samo zaradi boleznii in let...

Boli ga tudi, da velikokrat mašuje le peščici Slovencev, krstov in porok pa skorajda ni. Letos ni imel nobenega prvoobhajanca in nobenega birmanca. Pri slovenskem dopolnilnem verouku ima deset otrok. S p. Damijanom, ki biva sto kilometrov proč od njega, prevožita na teden na stotine kilometrov, da bi se čim bolj približala vernim Slovincem. Z žalostjo v srcu ugotavlja, da je ugašnje slovenstva povezano tudi z ugašanjem krščanstva. V glavnem se v Švici in v Lichtensteinu samo še poslavlja od Slovencev v krstah in žarah... Najhuje mu je tedaj, ko ima pred seboj mladega človeka, ki mu je življenje utrnilo mamilo. Tedaj mu na misel kar same privrejo na dan Cankarjeve besede: »Ljudje božji, bratje, domovino sem imel in zdravje; ko sem oboje izgubil, so izpregledale moje oči in so videle, da sem imel zdravje in domovino... Pokažite mi, bratje, kje je jama izkopana!«

Vsaj enkrat na leto se slovenska duša na senčni strani Alp vendarle globlje zgane. Slovensko romanje v največjo Marijino božjepotno središče v Švici – v Einsiedeln – privabi iz cele Švice in kneževine Lichtenstein tudi do tisoč vernikov. Četrta nedelja v septembru je vedno nekaj posebnega. To je že več kot četrto stoletja dan slovenskega družjenja na posvečenih tleh Marijinega svetišča. Dan, ki je navadno svečan, včasih pa tudi malce grenak. Svečan, kot je svečano srečanje z Marijo in s prijatelji, grenak pa zato, ker se vsakdo zave, da ima dve domovini, ki pa sta v bistvu dve tujini...

Za točno število Slovencev v Švici pater Robert ne ve. Statistično jih švicarji še vedno vodijo kot Exjugoslovane. Slovenska misija v Švici premore okoli 1700 naslovov, zato meni, da je v Švici in kneževini Lichtenstein približno 4500 Slovencev.

Na te naslove jim pater Robert pošilja za božič, za veliko noč, ob romanju v Einsiedeln posebna 'pisma', sporočila, obvestila oz. du-

hovno pripravo. V času osamosvajanja domovine jih je obveščal tudi o dogajanju doma, zbiral je podpise za referendum, razpošiljal vabila za volitve po pošti... Razposlal je že na tisoče pisem. Pošiljka za eno priložnost navadno tehta okoli petdeset kilogramov. Seveda pa vse Slovence redno obvešča tudi o tem, kdaj in kje je slovensko bogoslužje, opominja jih na slovensko narodno izročilo, povezano s krščanskimi prazniki, vabi jih in prosi k zvestobi Bogu, domovini, materinemu jeziku. Obvešča jih tudi o vseh slovenskih prireditvah in o vsem drugem, povezanem s Slovenijo. Mesečno izdaja *Kažipot*, ki ga lahko dobi vsakdo, ki pride k sveti maši, oddaljnejšim pa ga pošilja po pošti. V *Kažipotu* so poleg obvestil o verskih dogodkih objavljena tudi pastoralna razmišljanja ob določenem prazniku.

Vsako leto priredi praznovanje dneva slovenske kulture, materinski dan, v sodelovanju s slovensko šolo miklavževanje in še marsikaj drugega.

Z žalostjo v srcu ugotavlja, da se po osamosvojitvi Slovenije ni kaj dosti spremenilo. Preveč je namreč razočaranih, ki so si želeli urediti državljanstvo, začeti s samostojno obrtjo in podobno. Po mnenju mnogih v domovini še vedno preveč diši po starih časih. Osamosvojitve pa je vendarle prinesla nekaj več slovenske samozavesti in nasploh zavezanosti slovenski domovini. Tako rekoč sleherni Slovenec v Švici in v kneževini Lichtenstein je ob tem hotel nekaj narediti, pomagati, ob desetdnevni vojni je jokal in molil, trepetal in klel... Žal pa je po petih letih veliko tega navdušenja izginilo.

Patra Roberta močno moti, da jih v Švici še vedno mečejo v isti koš z nekdanjimi jugoslovanskimi 'bratskimi' narodi. Ti pa so še vedno zaznamovani s kriminalom, s prekupčevanjem orožja, z etičnimi spopadi... Ko ga vprašam po domotožju, se zamisli. Seveda, klic domovine ni zamrl. Še vedno se oglašča, včasih močneje, včasih šibkeje. Šele ko okusiš tuji kruh, znaš ceniti domačega...

Kot kaže, bo v Švici ostal še precej časa. Ko je lani tekel pogovor o financiranju Slovenske misije v Švici, so mu rekli, da je izključeno, da bi 'zaposlili' koga drugega. Nikakor pa tudi sam ne dopušča možnosti, da bi se slovenski verniki integrirali v švicarsko Cerkev. Kot posmeh mu zveni geslo letošnje 'nedelje narodov' v septembru: V CERKVI NI TUJCEV. Ostal bo, dokler ne bo odpo-

P. Robert Podgoršek Foto Ivan Sivec

klican, tako ali drugače... Ve, da ga Slovenci v Švici in Lichtensteinu potrebujejo, bolj potrebujejo, kot se mu včasih zazdi. In prav nič ga pri tem ne moti, da ima skoraj za polovico manjšo plačo kot domači duhovniki. Tako pač je. Sicer pa se delovanje tujih misij financira iz cerkvenega davka.

Pater Robert ostaja v tujini zvest tistemu, kar je zapisal ob novi maši: »Gospod, naj bo moja duša svetla luč in moje roke tih blagoslov za vse, ki trudni čakajo ob moji življenjski poti.«

V božičnem *Kažipotu* je pater Robert zapisal: »Vračamo se, izpiti od dela, bolni, v krstah in žarah, neuresničenih načrtov, neizpetih pesmi, neizsanjanih sanj... Zopet bomo obhajali praznike Gospodovega rojstva. Zopet bo SVETA NOČ, noč spominov, lepih in grenkih, noč številnih obrazov, veselih in objokanih, noč božje bližine. ... Mislimo na to, ko nam bo utrujenim in izčrpanim od dela polzela solza po licih. Od prve betlehemske noči naprej božja bližina obdaja naš počitek in božji blagoslov žlahtni naše delo...«

Takšen je na delovni vsakdan in v nedeljo pater Robert.

Ivan Sivec

Če ne bomo brali, nas bo pobralo

1.

To je misel slovenskega pesnika. In kaj naj beremo? Brez zadrege lahko rečemo, da je slovenska pisana beseda *raznovrstna*: od molitev v koroških Brižinskih spomenikih, nastalih okoli leta 1000, Svetega pisma naših protestantskih piscev 16. stoletja in pridig kapucina Janeza Svetokriškega v letih 1691 do 1707 do posvetnih povesti in romanov ter do prve kriminalne povesti Janka Kersnika z naslovom Testament iz leta 1897. Skratka, naše leposlovje se je razvijalo od zapisanih molitev do kriminalke.

Na razpolago imamo torej *povesti in romane v knjigah*, čeprav jih dandanes že izpodrivajo kasete, kakor tudi radijske ter televizijske oddaje iz domačih in tujih logov. Obstaja pa vsebinska ter slogovna razlika med povestmi in romani. Povesti vsebujejo zgodbe s poučno in razumljivo moralno vsebino brez duhovne poglobitve, romani so pa široka, najbolj obsežna in psihološko (dušeslovno) poglobljena oblika pripovedi. Z razvijanjem dogodkov prikazujejo ljubezenske, zgodovinske, socialnokritične, kriminalne, družinske in druge družbene probleme glavnih in stranskih oseb v določenih sedanjih in preteklih medčloveških razmerah. Bolj redko pa vsebujejo šaljive zgodbe, npr. v Murnikovih romanih. Obstajajo tudi *romani posebne vrste*: v pismih, npr. Goethejevo Trpljenje mladega Wertherja, v obliki potopisa, npr. Mencingerjeva Hoja na Triglav, dalje kot vzgojno utopični roman istega avtorja z naslovom Abadon, ali Ure mojih dni kot lastni življenjepis Mire Miheličeve, ali kot biografski roman, npr. Slodnjakov Pogine naj, pes (o življenju Frana Levstika). Roman je lahko osebni dnevnik, npr. Zapisi Tine Gramontove Vladimira Levstika, ali v obliki pogovora dveh razumnikov, npr. V haremu izpod peresa P. Zidarja, ali kot izpoved obsojenega jetnika, npr. v Potrčevi pripovedi Na kmetih, ali kot osebni otroški spomini M. Kranjca v knjigi Strici so mi povedali.

2.

V naših romanih so zastopane skoraj vse slovenske pokrajine.

Naj navedem nekaj predvojnih slovenskih romanov.

Kdo od šolarjev ne pozna našega prvega romana DESETI BRAT, ki ga je leta 1866 napisal Josip Jurčič. Tragična usoda zavrženega in čudaškega desetega brata se razkriva poleg sprva problematične, a pozneje uspešne ljubezni med študentom Lovretom in grajsko Manico. Ti dve romantično zasnovani zgodbi je mladi pisec popestril z začetnimi gesli z odlomki narodnih pesmi ter z nastopi vaških posebnežev iz rodnega dolenjskega okolja (zabavni klepet domačinov v krajevni gostilni).

Iz prejšnjega stoletja tudi ni prezreti realistično in satirično zasnovanega romana JARA GOSPODA iz leta 1893. Notar Janko Kersnik, dober poznavalec svojega gorenjskega kraja (Brdo pri Lukovici), pripoveduje o brezplodnem in dolgočasnem besedičenju izobražencev (po večini pravnikov) v podeželski gostilni. Obsežna pripoved se žalostno konča s smrtjo bivše, pozneje socialno ogrožene sodnikove žene Ančke. Iz te zadnje zgodbe komaj zaslutimo pisateljevo prevzgojno usmerjenost (tendenco).

Vrhničan Ivan Cankar je leta 1904 izdal prvi slovenski svetovljanski roman HIŠA MARIJE POMOČNICE, ki se godi v neki dunajski bolnišnici, kjer druga za drugo umirajo neozdravljivo bolna dekleta. Osnovni motiv te tuje zgodbe je hrepenenje bolnic po življenju in obsodba tedanje meščanske družbe v avstroogrski državi. Isti pisatelj je leta 1906 izdal »življenjepis idealista« z naslovom MARTIN KACUR. Tako se piše vaški učitelj, ki si zaman prizadeva, da bi izobrazil zaostalo podeželsko ljudstvo. Nesrečno se tudi poroči, se zapije ter tragično konča na cesti. Ta slogovno dognana satirična pripoved nam prikazuje slovenske klerikalne ter liberalne razmere v začetku našega stoletja.

V vojnem letu 1918 je Savinjecan Vladimir Levstik spisal domoljubni in protivojni podeželski roman GADJE GNEZDO o štajerski kmetici in vdovi Kastelki ter usodi njenih treh sinov – gadov. V svetovni vojni padeta na fronti prva dva gada, tretji, Janez, pa se še pred koncem vojne vrne iz avstrijskih zaporov ves bolan, vendar pozneje le ozdravi, se poroči s sosedovo hčerko in k sreči prevzame materino posestvo. Prej obupana mati se sčasoma pomiri in celo razveseli, ko leta 1917 izve za uspešno vsenarodno majniško deklaracijo. Leta 1919 je liberalni politik in župan

Ivan Tavčar objavil družinsko VISOŠKO KRONIKO Kalanovih na posestvu Visoko (v škofjeloški Poljanski dolini). Kroniko naj bi napisal Izidor Kalan za obdobje od leta 1664 do 1710 iz časov katoliške protireformacije. Zapisu daje osnovo davni zločin samopašnega očeta Polikarpa, luteranca ter bivšega vojaškega najemnika iz tridesetletne verske vojne 17. stoletja. Pobožni in očetu vdani sin Izidor je živo nasprotje korajžnega brata Jurija, ki po očetovi smrti v sodnem postopku proti mladi in po krivem za čarovnico obdolženi Agati reši dekle iz vode in jo pozneje poroči ter prevzame posestvo namesto Izidorja. Potem odide Izidor v vojsko, se po 11 letih onemogel in ranjen vrne domov, se po nasvetu drugih poroči in umrje. V kroniki še zapiše slovesne besede: »Zemlja domača ni prazna beseda – del je mojega življenja...«

Katoliški pisatelj Ivan Pregelj v svojih delih opisuje duševne boje glavnih oseb (junakov), ki razdvojeni nihajo med telesno slo in zapovedano moralo. Eden takih duševnih trpinov je tolminski vikar Janez iz 16. stoletja. Ta nesrečni duhovnik je v ostrem sporu s sosednim volčanskim vikarjem in tudi krajevni oblastniki mu delajo težave. Poleg tega se žalosti zavoljo usode sirote Katice in nesrečnega nečaka Petra. To je popisano v romanu PLEBANUS JOANNES, ki je izšel leta 1921.

Profesor Juš Kozak je med drugim spisal dva boljša romana. Leta 1931 družinsko kroniko svojih prednikov iz ljubljanskega predmestja ŠEMPETER, v težkem in mračnem vzdušju, z živimi opisi šempeterskega okolja ter ljudskimi običaji iz druge polovice 19. stoletja. Leto kasneje je objavil svoje jetniške spomine, ko so ga kot političnega osumljenca leta 1914 priprli za nekaj mesecev v ljubljansko jetnišnico.

Roman nosi naslov CELICA.

Leta 1935 je revolucionarno usmerjeni književnik Miško Kranjec napisal družinski roman OS ŽIVLJENJA. V njem opisuje životarjenje vaškega mizarja Magdiča na prekmurski ravnici. Po končani prvi svetovni vojni pridobi Magdič po agrarni reformi 11 oralov grofovske zemlje, vendar si z njo ne more dosti pomagati, ker mu veselje zagrenijo otroci, ki odhajajo od doma in se vračajo. Ob enem si razdeljujejo očetovo zemljo, namesto da bi jo po očetovi želji skupno obdelovali. Po smrti ljubljenskega sina Matija prevzame preostalo kočarijo hči Ana, oče pa razočaran

dalje mizari z najmlajšim sinom Tinekom. Iz celotne pripovedi je zaznati, da je pri predvojnem večinskem sloju kmetov prevladovalo prepričanje, da je zemlja resnična os življenja kot podlaga za dosego blagostanja.

Leta 1937 je profesor Anton Ingolič izdal obsežen kolektivni roman LUKARJI. V odkritem naturnem slogu pripoveduje o lukarjih, ki na veliko pridelujejo luk (čebulo). Pri branju odkrivamo mnoge ljubezenske spolne zaplete, težave in usode teh poljedelcev s Ptujskega polja, tudi njihovo razmerje do sosedne tujerodne graščine.

Plodoviti goriški pisatelj France Bevk je leta 1938 objavil (pod imenom Pavle Sedmak) dokumentarni roman KAPLAN MARTIN ČEDERMAC, v katerem pripoveduje o fašističnem nasilju proti vaškemu kaplanu Martinu v kraju slovenske Benečije. Italijanska oblast je namreč v 20. letih z zakonom prepovedala uporabo slovenščine tudi v cerkvenem bogoslužju ter pri verouku. Narodno zavedni kaplan pa še pridiga in uči v domačem jeziku in pri tem doživlja nerazumevanje cerkvenih sobratov in celo nadškof iz Vidma (Udine) mu ne more pomagati iz stiske. Po nadškofovi želji se upokoji, se ganljivo poslovil od vernikov in jih blagoslovi.

Biolog Vladimir Bartol je leta 1938 napisal orientalski zgodovinski roman ALAMUT. Ozadje pripovedi je mohamedanska verska vojna leta 1092 v daljni Perziji (Iranu) med turškimi Seldžuki in versko sekto izmajilcev, ki se uspešno branijo v utrjenem gradu Alamutu. Njihov verski in vojaški glavar Hasan s svojimi pomočniki v gradu trdo vzgaja izbrane mladeniče v zveste in fanatične vojščake-fedajine. Za nagrado pa jim vodja začasno nudi telesne užitke lepih deklic v grajskih vrtovih. Pri vojaških vajah uporablja Hasan razna nasilna in zločinska sredstva po izmajilskem načelu: Nič ni resnično, vse je dovoljeno! Celotna zgodba izzveni kot prikrita pisateljeva obsodba te ideje v času, ko so po Evropi strašili trije ponesrečeni diktatorski režimi s sedeži v Rimu, Berlinu in Moskvi.

Leta 1939 je samorastniški pisec Prežihov Voranc (Lovro Kuhar) izdal socialno realistični kolektivni roman POŽGANICA iz vzhodnokoroškega podeželja. Obsežno besedilo vsebuje politične dogodke v nemirnih prevratnih dneh (1918–1920). Mojstrsko opisani pavri (kmetje) Jazbinci se borijo za svoje pravice na požgani planini Požganici proti nemškemu grofu. V knjigi naletimo tudi na

Maistrove borbe, ki se vojskujejo za novo državo Jugoslavijo proti avstrijsko usmerjenim brambovcem – folksverovcem.

3.

Nesrečno medvojno problematiko na Slovenskem (1941–1945) o bojih partizanov v NOB z njihovimi nasprotniki opisujejo različni avtorji, npr. Ciril Kosmač v Baladi o trobenti in oblaku, Vitomil Zupan v Menuetu za kitaro (na 25 strelav), Jože Snoj v Gavženhibu, Karel Grabeljšek v Niobi o nesrečni materi dveh sinov.

O tegobah našega podeželja v povojnih svinčenih časih beremo v Zidarjevem Svetem Pavlu, v knjigi Korenine se trgajo Matevža Haceta, kakor tudi v grozljivi črni kroniki Noč do jutra mariborskega književnika Branka Hofmana. Med drugimi povojnimi romani je vredno omeniti Torkarjevo Umiranje na obroke o zablodah »socialističnega« pravosodja, pustolovski roman Galjot Draga Jančarja, pripoved Vladimira Kavčiča z naslovom Pustota o vztrajnem boju pregnanega kmeta na slabo rodovitni zemlji (pustoti). Nadalje sta pomembna dva tržaška profesorja: Boris Pahor ter Alojz Rebula. Prvi z romanom Mesto v zalivu o rojstnem Trstu med zadnjo vojno in Onkraj pekla so ljudje o strahotah nemškega taborišča. Drugi pisatelj pa se odlikuje v Sibilinem vetru z daljšim življenjepisom davnega rimskega, pozneje osvobojenega sužnja v raznih krajih rimskega imperija, nazadnje na Ptuj (Petovio); in z zadnjim romanom Kačja roža o političnem protifašističnem delovanju mladine na našem Krasu (v 20. letih). Svojevrsten je tudi Marjan Tomšič s svojimi narodopisnimi storijami iz slovenske Istre. Naj dodam še dva romana iz ljubljanskega okolja: Ljubezen Marjana Rožanca, ki vsebuje mladostne najstniške spomine iz predmestne Zelene jame, in Carmen Metoda Pevca o zapitem dekletu ter o drugih brezdomcih na robu kriminala.

4.

In še bi lahko našteval, vendar ta sestavek ni izčrpen, temveč predstavlja le oris z vodilnimi usmeritvami od romantike do sodobnih idejnih tokov. Nedvomno obstajajo še mnogi drugi kvalitetni romani, posebno iz zadnjih dveh desetletij. Omeniti je treba tudi Slovence, ki so pisali v emigraciji (Simčič, Marolt, Potokar, Mauser in drugi).

Izredno aktualen (sedanjemu času primeren) je kriminalni roman Klan Igorja Karlovska. Zadnja leta podeljujejo književne na-

grade Kresnik za najboljše romane. Za leto 1996 so bili kandidati sledeči romanopisci: Bojeto, Lipuš, Novakova, Sterle in Virk.

Če skrbno beremo domače in tuje romane, povesti, novele ter druge pripovedi, *podoživljamo njihovo razgibano vsebino*, podobno kot izvajalci glasbenih, gledaliških ter filmskih del, s to razliko, da ti umetniški poustvarjalci nastopajo povsem aktivno. Pri pazljivem ali ponovnem, navidez pasivnem branju knjig si prisvajamo marsikakšno modro misel o poteh in stranpoteh nastopajočih posameznikov ali skupin. Obenem si bogatimo našo govornico in se približujemo slovenskemu književnemu jeziku, ki se je s težavami razvijal prek 400 let, od Trubarjeve prve knjige, od leta 1550 dalje. Ob naporih zavednih jezikoslovcev 19. stoletja je naša književnost napredovala kljub načrtnemu ponemčevanju koroških in štajerskih dežel in kljub oholemu vsiljevanju italijanske kulture, poleg zgrešene ideje ilirizma ter nedavnega jugoslovanstva. Žal pa se danes književni jezik tu in tam zanemarja, npr. v javnih nastopih izobraženih govorcev.

Drago Felicijan

Verstva, sekte in novodobna ter alternativna gibanja v Sloveniji

Popis prebivalstva leta 1991 ugotavlja, da je od 1.962.606 prebivalcev v Sloveniji 1.394.180 katoličanov, 46.634 pravoslavni, 29.586 muslimanov, 18.915 protestantov in 195 pripadnikov judovske vere. Od vprašanih se jih 82.302 ni želelo opredeliti glede verske pripadnosti, 84.984 se jih je izreklo za neverujoče in 30.291 jih ne ve, kateri veri pripadajo. Iz popisa prebivalstva pa ni razvidno, koliko prebivalcev Slovenije pripada različnim novodobnim (New Age) duhovnim in alternativnim gibanjem, saj je le-teh vedno več. Avtohtoni versti na Slovenskem sta Katoliška in Protestantska cerkev, kar jima priznava tudi najnovejša (1996) Pobuda za vnovično presojo slovenskega narodnega položaja, ko pravi, da sta Katoliška in Evangeličanska cerkev bili stoletja steber ohranjanja slovenstva.

Upanje, sredi žitnih trav Foto France Stele

Leta 1992 je *Časopis za kritiko znanosti* (v majski posebni številki) izdal »mini dosje« o novodobnih skupinah na Slovenskem z naslovom *Happy New Age*, Razčarani svet se čara spet. Urad Vlade Republike Slovenije je 1994 izdal brošuro *Verske skupnosti v Sloveniji*, ki je predstavila do takrat prijavljenih 26 »verskih skupnosti«. Zraven teh dveh predstavitev verstev, verskih ločin in novodobnih duhovnih gibanj je v revijah in časopisih veliko zapisov bodisi o Cerkvah, ločinah in novodobnih duhovnih in alternativnih gibanjih. V panorami različnosti se mnogi težko znajdejo, zato bomo vsaj bežno predstavili pestrost verstev in duhovnih gibanj pod dvema glavnima naslovoma: A – Verske skupnosti v Sloveniji in B – Novodobne duhovne skupnosti in alternativna gibanja. Sicer se zavedamo, da tudi ta delitev ni popolna, kljub temu pa je v tem trenutku še najboljša.

A) VERSKE SKUPNOSTI V SLOVENIJI

Ta naslov uporabljamo, ker ga prinaša brošura *Verske skupnosti v Sloveniji*, ki jo je pripravila Nina Čož, ki vodi Urad Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti.

I. Članice Sveta krščanskih Cerkva v Sloveniji

Pred dobrim letom, 22. novembra 1995, je bil ustanovljen Svet krščanskih Cerkva v Sloveniji (SKCS), v katerega so včlanjene Rimskokatoliška cerkev, Evangeličanska cerkev in Srbska pravoslavna cerkev v Sloveniji. Namen SKCS je pospeševati dialog, ekumensko povezovanje in sodelovanje med krščanskimi Cerkvami v Sloveniji ter njihovo skupno nastopanje v javnosti. Papež Janez Pavel II. se je ob svojem obisku pri nas v Ljubljani srečal s predstavniki Srbske pravoslavne cerkve in v Mariboru s predstavniki Evangeličanske cerkve.

I. Rimskokatoliška cerkev

Kršćanstvo je na današnjih tleh Slovenije izpričano ob koncu 2. stoletja. Na ozemlju Slovenije so bile takrat škofije: Poetovio (Ptuj), Celeia (Celje), Emona (Ljubljana) in še nekaj drugih. Slovenski predniki so se s krščanstvom prvič srečali ob staroselcih. Pokristjanjevanje Slovencev se je začelo že v 6. in 7. stoletju. Leta 745 se je karantanski knez Gorazd in nečak Hotimir odločil za krščansko vero, da bi dobil pomoč zoper Obre. Borutov sin Gorazd in nečak Hotimir sta se kot talca dala krstiti v benediktinskem samostanu na otoku Chiemskega jezera na Bavarskem. Za Borutom je zavladal knez Gorazd, za njim pa Hotimir. V tem času je Karantanija v celoti sprejela krščanstvo.

Danes je Katoliška cerkev v Sloveniji upravno razdeljena na tri škofije: ljubljansko nadškofijo, mariborsko in koprsko škofijo. Vse tri škofije skupaj sestavljajo slovensko cerkveno pokrajino – ljubljansko metropolijo. Škofje so povezani v Slovenski škofovski konferenci (SŠK).

Ljubljanska škofija je bila ustanovljena leta 1461, prvič je bila sedež nadškofije in metropolije v letih 1788 do 1807, v nadškofijo ponovno povzdignjena leta 1961 (Janez XXIII.), v metropolijo pa leta 1968 (Pavel VI.). 1. januarja 1995 je imela nadškofija 304 župnije, 446 duhovnikov (370 jih deluje na ozemlju nadškofije). V nadškofiji je bilo 248 redovnikov in 655 redovnic. Vseh prebivalcev na ozemlju ljubljanske nadškofije je bilo 877.186, od teh 718.812 katoličanov.

Mariborska škofija je bila ustanovljena leta 1228 kot lavantinska škofija s sedežem v Št. Andražu v Labotski dolini na Koroškem. Leta 1856 je tedanji škof Anton Martin Slomšek dosegel premestitev škofijskega sedeža iz Št. Andraža v Maribor ter novo razmejitev med krško, lavantinsko in sekovsko škofijo. Leta 1859 je bila preselitev opravljena. Mariborska škofija je imela 1. januarja 1995 287 župnij in 332 duhovnikov. V škofiji je 107 redovnikov in 148 redovnic. Prebivalcev je bilo 850.055, med temi 742.478 katoličanov.

Koprsko škofija ima svoje začetke verjetno v 6., zagotovo pa v 8. stoletju. Zgodovinski viharji so v stoletjih spreminjali njen položaj in obseg. Leta 1828 je bila združena s tržaško škofijo v tržaško-koprsko. 17. oktobra 1977 je bila obnovljena in povečana škofija v Kopru. Obsega vse Slovensko Primorje. Koprsko škofija je imela 1. januarja 1995 207 župnij in 178 duhovnikov. Na ozemlju škofije deluje 24 redovnikov in 91 redovnic. Koprsko škofija ima 258.794 prebivalcev, od teh 205.625 katoličanov.

2. Evangeličanska cerkev augsburške veroizpovedi

Evangeličanska cerkev augsburške veroizpovedi v Sloveniji je Protestanska cerkev smeri reformacije. Pri nas v Sloveniji je to smer reformacije prevzel Primož Trubar s somišljeniki (Jurij Dalmatin, Adam Bohorič, Sebastijan Krelj in drugi).

Protestantizem je na Slovenskem v času protireformacije in katoliške preнове skoraj povsem zamrl. Najbolj živ je ostal v Prekmurju, kjer se je slovensko luteranstvo raz-

mahnilo in utrdilo posebno v 17. stoletju, ohranilo pa se je prav v današnji čas. Luteranska ali Evangeličanska cerkev v Prekmurju je postala povsem samostojna po drugi svetovni vojni, ko je bila leta 1950 uzakonjena cerkvena ustava.

Evangeličanska cerkev, ki šteje okrog 19.000 vernikov, je razdeljena na 13 cerkvenih občin in štiri podružnice. Poleg Prekmurja ima tudi svoje skupnosti v Ljubljani, Mariboru in Apačah pri Gornji Radgoni.

Od leta 1952 izdaja letni zbornik *Evangeličanski koledar*, od leta 1971 pa tudi mesečnik »Evangeličanski list«. Leta 1995 so izdali dve pomembni knjigi: *Protestanski katekizem in Evangeličanska Cerkev na Slovenskem*, kjer duhovniški zakonski par Jana in Vili Kerčmar podaja zgodovinski pregled protestantizma na Slovenskem in predstavi te cerkvene občine na Slovenskem.

3. Srbska pravoslavna cerkev

V Sloveniji deluje tudi Srbska pravoslavna cerkev. Ob štetju leta 1991 se je 46.634 prebivalcev Slovenije izreklo za pripadnike Srbske pravoslavne cerkve.

Pravoslavni Srbi so se začeli naseljevati na ozemlju sedanje Slovenije po prvi svetovni vojni. Zato je Pravoslavna cerkev že pred drugo svetovno vojno zgradila pravoslavne cerkve v Ljubljani, Mariboru in Celju. Mariborsko in celjsko pravoslavno cerkev so med drugo svetovno vojno Nemci porušili. Danes je Srbska pravoslavna cerkev v Sloveniji organizirana v devet župnij, ki jih vodijo štirje duhovniki, ki prebivajo v Ljubljani, Kopru, Kranju in Celju.

Cerkvenopravno spada Srbska pravoslavna cerkev v Sloveniji pod Zagrebško-ljubljansko pravoslavno metropolijo; vodi jo metropolit Jovan Pavlovič, ki ga v Sloveniji zastopa protojerejski namestnik Peran Bošković. On je tudi ljubljanski pravoslavni župnik.

II. Članice Svetopisemske družbe Slovenije

Ustanovni občni zbor Svetopisemske družbe Slovenije (SDS) je bil 26. maja 1993. Še istega leta si je SDS pridobila status društva, ki ga sestavljajo predstavniki sedmih Cerkva oziroma krščanskih skupnosti: katoličanov, evangeličanov, binkoštnikov, baptistov, adventistov, pravoslavnih in Krščanske bratske skupnosti. Namen SDS je razširjanje *Svetega pisma* v domačem jeziku po dostopni ceni, izjemoma tudi brezplačno. SDS je finančno

podprla tudi nov prevod *Svetega pisma* v slovenščino in že prej *Ekumensko Sveto pismo*.

Tri članice SDS (Rimskokatoliško, Evangelikičansko in Srbsko pravoslavno cerkev) smo predstavili zgoraj, ker so članice SKCS, ostale štiri predstavljamo. Vse štiri spadajo v obnovitveni ali svobodni protestantizem.

1. Binkoštna cerkev

Binkoštna cerkev je po vsebini evangelijska, po biblični usmeritvi fundamentalistična, po teološki naravnosti kristocentrična.

Slovenski protestanski izeljenci iz Prekmurja so prišli v stik z binkoštniki v Ameriki že na začetku 20. stoletja. Leta 1933 so ob obisku v Prekmurju, v vasi Veščici pri Murski Soboti, začeli z binkoštnim gibanjem, ki se je razširilo po še nekaterih prekmurskih vaseh. Kot samostojna verska skupnost je bila Binkoštna cerkev prijavljena leta 1964.

Binkoštna cerkev danes deluje v Sloveniji v sedmih regijskih centrih. Literarna dejavnost poteka v okviru založniških programov Zarje v Murski Soboti, Duhovnega obzorja v Ljubljani in Istrske oljke v Kopru. Podobno kot baptisti krščujejo samo odrasle in ne priznavajo krsta otrok, zato tiste, ki so bili krščeni kot otroci v Katoliški, Evangelikičanski ali Pravoslavni cerkvi krstijo še enkrat s potapljanjem. Večkrat se predstavljajo kot Evangelijska cerkev in evangelijski kristjani.

2. Kristusova cerkev bratov

Evangelij imajo za svoj zakon in pravilnik v skupnosti, drugih predpisov nimajo. Sestajajo se zastran razlaganja *Svetega pisma* in skupne molitve, ne poznajo obredov. Nimajo skupnega poglavarja. Zelo so dejavni v Šmartnem ob Paki.

3. Krščanska adventistična cerkev

Tudi adventisti sedmega dne se imajo za dediče reformacije. Eno izmed gibanj v 19. stoletju, ki je verjelo, da bo Kristus kmalu ponovno prišel, se je okrog leta 1840 začelo zbirati. Zato so jih začeli imenovati adventisti (adventus – prihod). Prvo združbo vernikov zasledimo leta 1845, formalno pa se je organizirala šele leta 1863 in sprejela ime Adventisti sedmega dne, za kar gre zasluga Ellen White, ki je avtorica številnih spisov.

Adventisti imajo v Celju Dopolno svetopi-semko šolo. Njihova založba Znamenje časa

izdaja različne adventistične publikacije. Po svetopisemski usmeritvi so fundamentalisti. Ne uživajo alkohola, tudi za sveto večerjo uporabljajo vinski mošt. Knjige in revije so večkrat protikatoliško usmerjene. Krstu otrok nasprotujejo in ga ne priznavajo.

4. Zveza baptističnih cerkva

Baptisti se imajo za eno izmed smeri v protestantizmu. Za predhodnike baptistov štejejo anabaptiste, »prekrščevalce«. Podobno kot adventisti tudi baptisti organizirajo dopisno svetopisemsko izobraževanje »Evangelij v vsak dom«, ki ga koordinira Drago Šorl z Jesenic.

III. Reformatorska krščanska cerkev, Slovenska starokatoliška cerkev in Makedonska pravoslavna cerkev

Imenovane Cerkve so v svetovnem merilu odprte za ekumensko sodelovanje in tudi sodelovanje na ravni svetopisemskih družb, toda Reformatorska krščanska cerkev uporablja v bogoslužju madžarščino, Makedonska pravoslavna skupnost makedonščino, Slovenska starokatoliška cerkev v Sloveniji pa je zelo maloštevilna. Zato niso članice SKCS in SDS.

1. Reformatorska krščanska cerkev

Ena od Cerkev, nastalih po reformaciji, je Reformatorska ali Kalvinska cerkev, ki se je ohranila v Prekmurju med madžarskim prebivalstvom. Po prvi svetovni vojni so bili priključeni jugoslovanski kalvinski škofiji, po osamosvojitvi Slovenije so ostali brez svoje matice in so se leta 1993 registrirali pri Uradu Vlade Republike Slovenije za verske skupnosti. V Sloveniji pripada Kalvinski cerkvi okrog 600 članov. Žal nimajo svojega duhovnika.

2. Slovenska starokatoliška cerkev

V Sloveniji so se ideje starokatolištva širile po prvi svetovni vojni. V Ljubljani je bila leta 1931 ustanovljena podružnica zagrebške starokatoliške škofije. Število starokatoličanov v Sloveniji ni bilo nikoli veliko. Danes ne presega tisoč članov in so večinoma starejše osebe, ki so raztresene po večjih slovenskih mestih.

3. Makedonska pravoslavna cerkev

Po podatkih iz leta 1991 je v Sloveniji 4.412 makedonsko govorečih prebivalcev, ki

so večinoma slovenski državljani in se poleg jezika razlikujejo še po veri. Leta 1994 je bila ustanovljena Cerkvena občina Makedonske pravoslavne cerkve za Slovenijo Sveti Kliment Ohridski s sedežem v Kranju, kjer živi največ Makedoncev v Sloveniji. Znano je, da je vodstvo Makedonske pravoslavne cerkve ekumensko odprto.

IV. Judovska in islamska skupnost

Judovska in islamska skupnost spadata med tradicionalna in monoteistična verstva in sta od vseh verstev krščanstvu najbližji.

1. Judovska skupnost

Judovska skupnost izpričuje svojo prisotnost na sedanjem slovenskem ozemlju še iz rimskih časov; to potrjujejo tudi arheološke najdbe. V poznem srednjem veku so se Judje naselili po mestih; iz tega obdobja je v Mariboru ohranjena gotska sinagoga, ena najstarejših v Evropi, prvič omenjena 1492. leta. Danes je judovska občina v Ljubljani, vendar s skromnim članstvom; duhovno skrb za Jude v Sloveniji ima rabin iz Trsta.

2. Islamska verska skupnost

Islamska verska skupnost v Sloveniji je bila ustanovljena leta 1967. Od leta 1981 deluje v Ljubljani mesdžid, molilnica, podobni prostori so tudi v Kopru, Mariboru, Cेलju in na Jesenicah.

Pripadnikov islamske vere je po uradnem popisu iz marca 1991 v Sloveniji 29.586. Predstavniki islamske verske skupnosti pa trdijo, da jih je brez beguncev zaradi vojne med 120 in 150 tisoč in da so drugo največje verstvo v Sloveniji.

V. Druge verske skupnosti

Zdaj bomo predstavili še druge »verske« skupnosti, ki so kot take registrirane pri Uradu Vlade Republike Slovenije, ki pa ima žal večkrat neobičajne in nerazumljive kriterije za registracijo »verske« skupnosti.

1. Jehovove priče

Začetki Jehovovih prič v Sloveniji segajo v čas po prvi svetovni vojni. Leta 1928 je bila odprta prva pisarna Jehovovih prič v Mariboru. V decembru 1992 je bil sprejet novi statut Jehovovih prič s sedežem v Ljubljani, ki nadzira delovanje verske skupnosti na območju Slovenije. Zaradi zavračanja bistvenih krščanskih resnic jih ne sprejemamo za kr-

ščansko versko skupnost, čeprav se zavzemajo za svojevrstno razlago *Svetega pisma*. V zadnjem času zelo zavzeto ponujajo po mestih in na deželi *Stražni stolp* in *Prebudite se*. Na več mestih so v zadnjem času odprli nova središča, ki jih imenujejo Kraljestvena dvorana. Organizirajo tudi kongrese, kjer navadno krščujejo svoje kandidate. V Sloveniji pripada Jehovovim pričam okrog 1800 vernikov.

2. Novoapostolska cerkev

Prve skupnosti so nastale v začetku 19. stoletja v Angliji in na Škotskem ter na ozemlju sedanje Nemčije in Nizozemske. V Slovenijo so prišli prvi verniki Novoapostolske cerkve po drugi svetovni vojni. Bogoslužne prostore imajo v Ljubljani in Mariboru.

3. Skupnost za zavest Krišne

Skupnost za zavest Krišne je bila registrirana v Sloveniji leta 1983. V njihovi ljubljanski skupnosti (ašramu) živi okrog 50 bhakt (posvečencev), zunanjih članov oziroma simpatizerjev bi naj bilo nekaj tisoč. Zavedajo se pomembnosti medijev, zato so na TV in v drugih medijih pogosto navzoči. Večkrat vsiljujejo svoje knjige na ulicah in tudi po hišah. Mednarodne študije jih uvrščajo med trše hinduistične sekte.

4. Svobodna katoliška cerkev

Svobodna katoliška cerkev, ki v Sloveniji deluje pod nazivom Duhovna družina, je tipično novodobno združenje, ki s krščanskimi Cerkvami nimajo nič skupnega. Nauk je sinkretističen, tj. mešanica budizma in hinduizma, predvsem pa je zaznaven precejšen vpliv teozofije.

5. Bela gnostična cerkev – EGA (= *Ecclesia Gnostica Alba*)

Bela gnostična cerkev spada med novodobne skupine na Slovenskem, ki nima s krščanstvom nič skupnega, saj pripada crowleyanski dediščini, ki je nasprotna in sovražna krščanstvu. Čudno, da ji je priznan status verske skupnosti.

6. Mednarodna šola zlatega Rožnega križa – *Lectorium Rosicrucianum*

V Sloveniji je dejavna od leta 1987. Mednarodna šola zlatega Rožnega križa se sama predstavlja kot zadnji člen verige misterijanskih šol na Zahodu, ki so že od pradavnih

Nekaj moraš imeti rad... Foto France Stele

časov delovale v Egiptu, na Bližnjem vzhodu, v antični Grčiji in Evropi. Gre dejansko za novodobno duhovnost, ki se sklicuje na starodavno tradicijo hermetizma, alkimije in ezoterike.

7. Cerkev Jezusa Kristusa svetnikov zadnjih dni – Mormoni

Ameriški mormonski misijonarji so prišli v Slovenijo leta 1990. Tri leta pozneje so imeli v Sloveniji že 18 misijonarjev in misijonark, slovenskih vernikov pa okrog 50. Gre za ameriški mesijanizem. Ustanovitelj mormonov je dejansko tragična osebnost, ki je čudno končala. *Mormonova knjiga* pa je »predrzen zgodovinski ponaredek nove dobe« (Peter Meinhold).

8. Univerzalno življenje

Pripadniki univerzalnega življenja, ki se radi imenujejo tudi prakristjani, se v Sloveniji zbirajo v Ljubljani, Mariboru in Kopru. Izdajajo številne slovenske prevode ustanoviteljice Gabriele Wittek. Gre za tipično novodobno sinkretistično ločino, ki kljub sklicevanju na prakrščanstvo zavrača zakramente, sprejema reinkarnacijo in napoveduje skorajšnji konec sveta.

9. Združitevna cerkev

Ustanovitelj Združitvene ali Unifikacijske cerkve Sun Myung Moon se ima od leta 1992 za Odrašenika, sebe in svojo ženo za resnična starša človeštva. Izvedenci za sekte trdijo, da gre pri Združitveni cerkvi za eno od najbolj nevarnih in uničujočih sekt, ker deluje prikrito in je ekonomsko zelo bogata. Znane so tudi množične spektakularne poroke na olimpijskem stadionu v Seulu, kjer večini privržencev izbere partnerja »prečastiti« sam.

10. Nacionalna bahajska skupnost

Leta 1992 je bila prijavljena pri Uradu Vlade Republike Slovenije Nacionalna bahajska skupnost, katere predstavniki so prišli v Slovenijo leta 1990. Gre za sinkretistično skupnost, ki ima največ islamskih prvin in se navdušuje za mir in humanizem.

11. Ordo templi orientis – O.T.O.

O.T.O. pomeni v slovenščini Red vzhodnega templja in razglša *Knjigo zakona* Aleistra Crowleya za sveto knjigo. Poznajo stopnjevalne serije iniciacij. O.T.O. ima veliko prvin, ki jih ima satanizem. Leta 1987 je Boris Legradič izjavil: »Telemitska kultura je različna od krščanske, ki počiva na tezi 'zgori se tvoja volja', in njej celo nasprotna. Telemitska kultura ima cilj osvobojanja od postulata krščanske kulture.«

12. Sri Radhakunda – skupnost za zavest Sri Gourange

Pri skupnosti za zavest Sri Gourange gre za guroistično gibanje duhovnosti nove dobe, saj je opazna sorodnost s Skupnostjo za zavest Krišne.

13. Univerzalna gnostična cerkev

Tipično novodobno gibanje, ki nima nič skupnega z nobeno krščansko Cerkvijo. Ustanovitelj iz Žalca pri Celju je v Univerzalno gnostično cerkev vkomponiral najrazličnejše sinkretistične sestavine. Gre za poskus novodobnega samoodrešenjskega elitizma.

14. Svobodna cerkev

Svobodna cerkev, ki je maloštevilna, bi naj imela svoje središče v Celju.

15. Buddha Dharma – Zveza budistov

Pri Uradu Vlade Republike Slovenije je bila prijavljena leta 1995. Soutanovitelja iz Ptuja sta prej pripadala ezoterični skupnosti in sta se navduševala za Crowleya.

16. Scientološka cerkev

Gre za neognostično in ezoterično dediščino novih duhovnih gibanj, ki izhajajo iz Crowleya. Ustanovitelj Lafayette Ron Hubbard je bil najprej pisatelj znanstvene fantastike, pozneje pa je ustanovil Scientološko cerkev, ki v našem pomenu besede sploh ni cerkev, saj so jo tudi marsikje prepovedali, ker je vse »religiozno« v tej skupnosti na zelo šibkih nogah. Gre za psevdoreligijo. V Sloveniji je bila prijavljena leta 1995.

17. Cerkev Jezusa Kristusa »Živa voda«

Registrirana je bila leta 1995 in ima svoje središče v Portorožu.

18. Cerkev večne zaveze

Registrirana je bila leta 1995 in ima središče v Ljubljani.

B) NOVODOBNE DUHOVNE SKUPNOSTI IN ALTERNATIVNA GIBANJA

Poleg predstavljenih »verskih« skupnosti v Sloveniji zasledimo v zadnjem času novodobna gibanja, ki so prišla od drugod, čeprav se tudi slovenski posamezniki poskušajo z izvirnostjo na tej ravni. Novodobne duhovne skupnosti in gibanja bomo predstavili v dveh delih: I. Center za duhovno kulturo in II. Druga duhovna novodobna gibanja.

I. Center za duhovno kulturo – CDK

Predzgodovinsko vlogo pri sedanjem Centru za duhovno kulturo je odigrala Delovna skupina za duhovno gibanje, ki je delovala v letih 1984–1990. Ko Delovna skupina za duhovna gibanja ni bila več potrebna, je prenehala s svojim delovanjem, saj so bile tudi po njeni zasluzi postopno legalizirane novodobne skupine.

Center za duhovno kulturo spada med tiste novodobne skupine, »ki črpa iz lastnih korenin in ni samo posnetek ali izpostava od drugod« (P. Škoberne), čeprav se ukvarja s poglobljanjem v vzhodne in zahodne zaklade duhovnosti.

CDK je organiziral predavanja in okrogle mize, ki so naletele na pozitivne odzive.

1. Duhovna univerza

CDK je leta 1989 ustanovil Duhovno univerzo, ki traja štiri leta. Študijski program obsega osnove vzhodnih modrosti, ezoterično anatomijo in psihologijo, nauk o simbolih in duhovnih zakonih in osnove kozmogonije. Gre za novodobno izobraževanje, tj. za uvanje v duhovnost Vodnarjeve dobe. Iz programov je razvidno, da veliko črpajo iz teozofije, upoštevajo pa tudi budizem. Predavanja so enkrat na teden, čeprav tudi meditacije ne zanemarjajo. Sprva so bile dejavnosti Duhovne univerze omejene na Ljubljano, pozneje pa so ponujali usluge Mariboru, Novi Gorici, Novemu mestu in Celju.

2. Tehnika ozaveščanja

Do leta 1990 je Center za duhovno kulturo organiziral tečaje transcendentalne meditacije, ki so trajali šest zaporednih dni. Nato so transcendentalno meditacijo umaknili iz programa in jo nadomestili z delavnico Tehnika ozaveščanja, ki sicer tudi vsebuje meditacijo, vendar bistvo ni v meditaciji, marveč v kulturi ozaveščanja.

3. Šola stabilnega življenja

Center za duhovno kulturo je na temelju daljše izkušnje izdal priročnik Učbenik stabilnega življenja, ki sta ga pripravila Tomaž Flaž in Primož Škoberne. Oba vodita Globinsko meditacijo – GAMA, ki po njunem pomenu šolo osebne integracije.

4. Mojstri modrosti

Predavatelji Centra za duhovno kulturo in Duhovno univerzo so postopno nakazovali,

da sprejemajo teozofsko idejo o mojstrih modrosti. Na tem področju je objavljala največ člankov Barbara Škoberne, ki je leta 1996 izdala knjigo *Prihaja čas čudežev*, v kateri je celovito predstavila svoj pogled na mojstre modrosti. S svojimi sodelavci, gre pravzaprav za vodstveni kader Centra za duhovno kulturo in Duhovno univerzo, se je odločila za mojstra, ki deluje skozi Benamina Crema, po katerem bi naj govoril Kristus, ki bi naj bil med nami. Gre za različico teozofske tradicije.

Duhovna univerza in Center za duhovno kulturo sta razglašala svoje ponudbe po vseh večjih krajih Slovenije. Žal te pogosto niso prosjone. Gre za različnost ponudb istih ljudi, ki ponujajo novodobno samoodrešenjsko različico, sicer je v predavanjih marsikaj koristnega. Gre za dediščino teozofije, ezoterike in spiritizma v zelo zanimivi embalaži.

II. Druga novodobna gibanja in alternativne skupine

Poleg Centra za duhovno kulturo, ki je izjemno prodoren, je v zadnjem času na Slovenskem še vrsta drugih novodobnih duhovnih, alternativnih in drugih gibanj in skupin. Izrazitejše med njimi bomo na kratko predstavili.

1. Teozofsko društvo

Enciklopedija nepojasnjenega predstavlja soustanoviteljico Teozofskega društva H. P. Blavatsky (1831–1891) kot sovražnico krščanstva. V teozofiji gre za mešanico okultizma vzhodnjajskih in spiritističnih primesi ezoterike. Teozofija pozna mojstre, ki jih tudi postopno priznava Center za duhovno kulturo; včasih so živeli predvsem na Tibetu. Posamezni Slovenci pa so se s teozofijo srečevali v začetku tega stoletja. Oton Župančič je rad vpletal teozofske ideje v svoje pesmi; najbolj znana slovenska teozofinja je bila Alma Karlinova (1889–1950), celjska svetovna popotnica. Teozofsko društvo, ki ima svoj sedež v Ljubljani, ni nikoli izrazito razvilo svoje dejavnosti na Slovenskem. Vsako leto pripravlja Teozofsko šolo v prostorih Vodnikove domačije v Ljubljani. Izdaja glasilo Teozofska misel in občasno kakšno knjigo.

2. Antropozofija

Ustanovitelj antropozofije Rudolf Steiner (1861–1925), ki se je najprej navduševal nad

teozofijo in okultizmom, se je rodil v Donjem Kraljevcu (župnija Draškovec pri Goričanu) v Medmurju na Hrvaškem. Antropozofijo je razčlenil v tri smeri: religiozno, medicinsko in pedagoško. Prva pri nas ni aktualna, o antropozofski medicini, ki je predvsem homeopatska, se vse več govori, najbolj pa so postali znani Steinerjeva waldorfska pedagogika in waldorfski vrtci (v Ljubljani in Mariboru) ter waldorfska šola (od leta 1992 v Ljubljani), o kateri so v zadnjih letih ogromno napisali privrženci in oporekovalci. Podobno kot v antropozofski medicini gre tudi pri waldorfski pedagogiki in šoli za alternativne ponudbe, ki so po svoje vabljive; vendar moramo povedati, da vnašajo v slovenski prostor kulturo, ki odtuja od slovenskih kulturnih korenin, čeprav so številni elementi vredni upoštevanja v vsaki pedagogiki in šoli. Omeniti je treba, da gre za ideološko pedagogiko in ideološko šolo, podobno kot gre pri bhakti jogi za ideološko jogo. Zato smo upravičeno do nje kritični. Veliko zborovanje antropozofov je bilo leta 1984 na Bledu, ko je firma Idriart iz Ženeve, katere soustanovitelj je slovenski violinist Miha Pogačnik, organizirala glasbeni festival. Idriart je leta 1996 imel svoj kongres na Borlu ob Dravi, od koder so obiskali tudi Steinerjevo rojstno vas, kjer je bil festival.

3. Transcendentalna meditacija

Svetovni priročniki o sektah in novih duhovnih gibanjih navadno vsebujejo transcendentalno meditacijo med sektami in novimi duhovnimi gibanji, čeprav večkrat bremo vprašanje: Ali je transcendentalna meditacija tehnika ali sekta? Brez dvoma spada med novodobna gibanja, saj zavrača vsako cerkveno in tradicionalno versko organizacijo. Večina avtorjev jih prišteva med gnostična gibanja. Gre za nekakšen spiritizem. Obljube, ki jih dajejo organizatorji transcendentalne meditacije, so vsekakor prevelike, saj je znano, da je lahko nevarna za psihično labilne osebe. Na Hrvaškem so pripadniki transcendentalne meditacije pokazali politične ambicije in ustanovili Stranko naravnega zakona, ki je leta 1992 sodelovala na volitvah.

4. SAI center

Od leta 1992 deluje tudi v Sloveniji Sai center, ki bi naj bil po samopredstavitvi slovenske privrženke Sai Babe humanitarnega

značaja. Voditeljica Sai centra Lojzka Erjavc tudi organizira obiske pri Sai Babi v Indiji. Zanimivo, da Sai Baba, v nasprotju z drugimi indijskimi guruji, ne potuje po svetu, marveč ostaja v svojem središču v južnoindijski vasi Puttaparthi. Sam Sai Baba se ima za inkarnacijo Boga, slovenska voditeljica za inkarnacijo Marije in njen spremljevalec (varuh) za inkarnacijo Jožefa. Lojzka Erjavc, ki jo privrženci kličejo mama Lojzka in je obenem svečenica Mekoilo, organizira tudi ritual hoje po ognju. Slovenski Sai center izdaja revijo *Resnica (Sathy)* in različne knjige.

5. Društvo Joga v vsakdanjem življenju

Po slovenskih mestih vidimo večkrat plakate s podobo indijskega učitelja joge Paramhansa Swami Maheshwarananda in vabilo na tečaje joge v vsakdanjem življenju. Društvo, ki organizira jogo v vsakdanjem življenju, spada med novodobne skupine. Swami, rojen leta 1945 v Indiji, živi v Avstriji, zato ni čudno, da je za Slovence vabljen. V ozadju joge v vsakdanjem življenju gre vsekakor za sistem joge in tudi za jogijsko filozofijo, ki je različna od grško-rimske in krščanske.

6. Oshojev meditacijski center

Ezoterik Bhagwan Sri Rajneesh (1931–1990) je s spisi vse bolj navzoč med Slovenci. Njegove meditacije bi naj ustvarjale planetarno zavest. Nekatere države so mu bivanje prepovedale. Leta 1994 je bil ustanovljen Oshojev meditacijski center, ki podobno kot drugod po svetu ostaja problematičen.

7. GEA – Center za samorazvoj

GEA – Center za samorazvoj, ki ima svoj sedež na Smolniku na Pohorju, organizira najrazličnejša novodobna srečanja in želi tako prispevati k samorazvoju. Zdi se, da nima jasne podobe, čeprav je pripravil tudi s pomočjo povabljenih predavateljev zanimiva srečanja, seminarje in tudi organiziral ritual hoje po ognju.

8. GNOSIS – Hoja po žerjavici

Skupina Gnosis oziroma njen voditelj Jimmy (Dušan Doblanovič – Tej Babe) je v Slovenijo prinesel in razširil ritual hoje po ognju, ki ga sedaj organizirajo tudi drugi.

Pri hoji po žerjavici ni vprašljiva hoja kot paranaravni in parapsihološki pojav, kar je znan obred v nekaterih deželah, marveč »po-

božanstvenje« hoje po žerjavici in njeno manipuliranje.

9. Holistični rebirthing – Društvo za celostni preporod

Holistični rebirthing je tehnika, ki nas v bistvu uči, kako dihati in pravilno uporabljati dihalni mehanizem, kar bi naj koristilo umu, telesu in duhu. Povezavo med določenim načinom dihanja in podoživljanjem spominov, misli itd. bi naj bil odkril Američan Leonardo Orr, ki je že obiskal Slovenijo. Društvo deluje v Sloveniji od leta 1988. Do drugih gibanj so odprti in pripravljeni na sodelovanje.

10. Klub 2001 Nova Gorica

Leta 1992 se je Klub 2001 Nova Gorica predstavil kot odprti novodobni klub oziroma skupina brez predsodkov za vse tehnike, poti, metode duhovnega dozorevanja, ki želi predstavljati različne smeri duhovnega izobraževanja in udeležencem dajati možnost spoznanja posameznih duhovnih skupin in šol. Bili so nekakšen »servis«. Od leta 1992 pa so se vse bolj povezali s Paulom Solomonom in njegovo Družino notranje svetlobe, kar so izprijali z vabili na srečanja in s številnimi članki. Solomon in njegovi učenci ponujajo številne zanimivosti, seveda pa ostajajo povezani z okultizmom, gnozo, astrologijo, misteriji itd. Na njihova srečanja je že prišla tudi pevka Nove dobe Shirkie Roden, ki je imela različne koncerte po Sloveniji.

11. Kreativno partnerstvo

Zakonski par Kerševan Drandič organizira najrazličnejše delavnice, svetovanja, individualne terapije itd. Zdi se, da upravičeno sklepamo, da so ponudbe izrazito priložnostne in kot nalašč za naivne in avanturistične iskalce »kreativnega partnerstva«.

12. Satanizem

Pri »verski« skupnosti O.T.O. smo že omenili, da je oče novodobnega satanizma Aleister Crowley, kar tudi priznava slovenska izdaja *Enciklopedije nepojasnjene*. Danes ima številne učence po svetu. V Sloveniji opažamo občasno po nekaterih krajih, cerkvah, znamenjih in pokopališčih satanistično simboliko (narobe obrnjen križ itd.). Poleg O.T.O. je pri nas znano satansko društvo Indorg iz Ljubljane, ki trdi, da na njihovih sestankih »ni nikakršnih orgij, niti seksualnih niti žrtvenih. Nasprotno, smo društvo, ki se

bori proti vsakemu mučenju živali...«. Sicer se pa navdušujejo nad Antonom Szandorjem Laveyem, ki je ustanovitelj satanistične cerkve v San Franciscu. Satansko društvo Indorg, ki mu pripadajo mladi, študentje, dijaki, fantje in dekleta, ima svoje privrženec v Ljubljani, na Vrhniki, v Kopru in drugod.

Iz naše sosesčine (Italije, Hrvaške in tudi iz Srbije) je o satanizmu, črnih mašah, hudih zlorabah veliko več znanega. Pri nas je doslej prihajalo do posameznih zastraševanj in pisanja ter risanja satanističnih znamenj (v Ljubljani, Mariboru in drugod).

13. Reiki

Reiki je fonetičen zapis dveh japonskih pismenk, ki pomenita »univerzalna energija«. Gre za Usuijev sistem naravnega zdravljenja, ki sloni na starem japonskem budističnem izročilu. Kozmična energija bi naj bila neuhajljiv vrelec, iz katerega vsak zajema energijo, ki jo potrebuje, da doseže tisto, kar želi. Gre za naravno (alternativno) zdravljenje z univerzalno energijo. V zadnjem času je alternativnomedicinska ponudba za nekatere ljudi v stiski lahko zelo vabljiva, tudi ponudnikov za tečaje reiki je vse več. Zdi se, da gre za hit zadnje mode v alternativni medicini.

14. Enajsta šola v Mariboru

Vili Ravnjak iz Maribora, dramaturg, pedagog in gledališki direktor, je vabil v zadnjih letih k duhovni sprostivni v Enajsto šolo v Mariboru, kjer je ponujal ezoterične seminarje. Iste seminarje je tudi ponujal na srednjih šolah kot izbirne vsebine. Posreduje znanje iz kabale, tantra in taoizma, tehniko nehipnotične regresije, s katero po njegovem lahko potujejo udeleženci po mentalnih sferah prejšnjih inkarnacij. Najljubša mu je reiki metoda, ki jo imenuje star zenbudistični sistem naravnega zdravljenja telesa in duše. Za slovensko televizijo je pripravil »znanstveno-dokumentarno serijo o ezoteriki, za mariborski radio pa serijo oddaj s prav tako ezoterično tematiko«. Zdi se, da je V. Ravnjak za mladoletne in neizkušene lahko problematičen in nevaren.

15. Društvo za samorazvoj duhovne kulture Sri Chinmoy

Privrženec Sri Chinmoya vse pogosteje gostujejo po Sloveniji, predvsem skupina Mountain Silence iz Züricha, ki izvaja Sri Chinmoyevo glasbo. Sri Chinmoy od pri-

vržencev zahteva meditacijo, vdanost in tudi delno indijska oblačila, čeprav brez totalitarnega značaja večine novodobnih gibanj. Društvo za razvoj duhovne kulture Sri Chinmoya organizira tudi različna predavanja in svetovni tek miru, ki ga Sri Chinmoy pripravi vsaki dve leti. Med cvetove miru spadata tudi naš Triglav (od julija 1993) in most v Gornji Radgoni (od oktobra 1993).

16. Družina ali božji otroci

V Slovenijo prihaja prikupna propaganda za naravno vprašljivo sekto Družina ali prej Božji otroci z Dunaja. Četudi se sklicujejo na krščanstvo, ga pojmujejo zmaličeno in je zato sekta po številnih državah prepovedana.

17. Bratje in sestre sonca, miru in ljubezni

Skupine Bratje in sestre sonca, miru in ljubezni iz Trbovelj, ki se je predstavila leta 1992, ni zaslediti.

Zastavila si je ekološke in druge zanimive cilje.

18. Center za harmonično življenje

Kontaktne osebi Centra za harmonično življenje sta zakonca Kržišnik iz Šenčurja, ki sta v Sloveniji tudi pooblaščenca mojstra Charlesa Bernerja – Jogešvar Munija. V Sloveniji deluje skupina od leta 1991. Za cilj si postavlja življenje in delovanje v skladu z večno resnico, tj. slediti Sanatana Dharmi.

19. Društvo psihotronikov Domžale

V Sloveniji delujejo že enajst let.

20. ELIS – Center za novo kvaliteto življenja

Deluje od leta 1987, vabi na predavanja in daje v ljubljanski veleblagovnici različne novodobne nasvete.

21. Mavrični krog

Deluje v Mariboru, Kopru, Kranju, Mežici in Ljubljani.

Začeli so leta 1988, ko so izpeljali enoletni mednarodni seminar z nazivom »Mavrični otok Luč Tvojega notranjega Jaza«. Duhovni vodja in mojster skupine je Baba Haidakhan in Sri Haidakhandešwari Ma.

22. Shyam

Skupina Shyama je v Sloveniji od 1986. Želi pomagati k višjemu duhovnemu nivoju, kvaliteti življenja in k razsvetljenju.

23. Skupina za duhovni razvoj

Skupina deluje v Velenju že osem let. Skupaj bi radi meditirali in izmenjavali najrazličnejše izkušnje.

24. Skupina za razvijanje človekove vitalne energije (*Vital »KI« developing group*)

Skupina deluje v Ljubljani od leta 1991; za cilj si postavlja samospoznavni uvid po-samezika v njegovo prvinsko kozmološko bit, pridobitev, ohranitev in vzdrževanje notranjega miru. Mojster oz. duhovni vodja skupine je Saraswati Satyananda (Tokio).

25. Studio za alikibernetiko

Deluje od leta 1991. Trdijo: Ni Boga raz-en človeka.

26. Tryambakam

Skupina se imenuje po znaku Tryambakam, ki bi naj bil obenem začetek mantr za zdravje, preprečevanje nesreče, lajšanje bolečine. Deluje v Velenju, vsako leto organizirajo teozofsko šolo v kampu v Gozdu Martuljku.

27. Učenci

Skupina Učenci z Zgornje Duplice pri Grosupljem si zastavlja cilj samouresničitve po metodi joge, kar je po trditvi voditelja cilj reinkarnacije.

28. YAM – društvo za človekov razvoj

Yam je eno izmed slovenskih novodobnih ponudb v številnih različicah, ki že meji na zaslužkarstvo.

29. »7« OUBOROS – Center za zdravje in duhovnost človeka nove dobe

V Centru gre bolj za različne trgovske in alternativno zdravstvene ponudbe, tudi praznoverne, kot za resnično duhovno alternativno novodobno ponudbo.

30. Astrološko društvo Merlin

Že sam naslov društva pove, da gre za astrologijo, kar je danes prava modna muha in kakor da je del Nove dobe.

Poleg naštetih so še številne druge skupine, nekatere znane (Novi individualizem, Gibanje za drugačno medicino in Zen Shiatsu iz Ljubljane, Klub 2001 iz Sežane in Klub 2001 iz Kopra), druge pa neznane.

Sklep

Gornji panoramni pregled nam daje podoba verstev, sekt, novodobnih duhovnih in alternativnih ter drugih izrazitejših gibanj v Sloveniji. Vse to je izziv za slovenskega človeka na splošno, za kristjana pa še posebej. Kristjani različnih Cerkva se zavedamo, da je samo en Odrašenik, Gospod Jezus Kristus. Novodobna gibanja pa ponujajo po svetu na tisoče različic samouresničitev; navadno ima vsako gibanje kaj dobrega in predvsem vabljlivega in se zato posamezniki ujamejo, druge stvari so pa pogosto celo z nramnega in humanističnega vidika vprašljive, kaj šele s krščanskega. Znano je, da so različne sekte marsikomu »ugrabile« zakonskega partnerja, staršem otroka in jim tako za vedno zagrenile življenje.

Ločine in novodobna duhovna gibanja izzivajo prenovo cerkvene vernosti, saj se jim pridružujejo tudi formalni katoličani. Potreben je evangelijski radikalizem pri oznanjevanju, ki pa mora biti oznanjen resnicoljubno, ponižno in v ljubezni. Evangelizacijo pred zakramentalizacijo bo potrebno še bolj upoštevati, predvsem pa vključevati laike pri ponovni evangelizaciji. Od nekaterih manjših krščanskih skupnosti se bo treba učiti uvanja v branje in razumevanje Svetega pisma in še bolj zavestno sodelovati s Svetim Duhom. Predvsem pa prositi za dar razločevanja.

Vinko Škafar

Tudi to so naši otroci!

Veter sprememb

V ustavi slovenske države so postavljeni vogelni kamni osnovnih družbenih vrednot. Imenujejo se demokracija, pravna in socialna država. Katera od veljavnih svetovnih ustav nima namena najboljše urejenosti pravic in dolžnost svojih državljanov?

Uporabniško razumem z ustavo predpisano demokracijo kot neposredno možnost vseh, da sodelujemo pri upravljanju in oblasti; pravno ureditev kot kulturo državljanov, da svoje dogovore ali nesporazume urejamo na civilizacijski, pravni način; socialno vrednoto kot organizirano skrb družbe, da poskrbimo za svoje najšibkeje člane (otroke, starejše, invalide).

Mladi iz oči v oči Foto Alenka Veber

V svetovnem merilu poznamo več tipov organiziranosti in razreševanja socialnih problemov. Kot dve skrajni usmeritvi se v svetu urbanih in civiliziranih držav evropsko ameriškega prostora pojavljata liberalizem in socialna država.

Liberalizem ameriškega tipa (beri ZDA) je zasnovan na samostojnem posamezniku, ki je zmožen sam skrbeti za svoje življenje. Pozornost posebnih socialnih institucij velja tistim ljudem, ki so padli pod prag revščine. Pomoč pri preživetju teh ljudi nudijo različne organizacije.

Socialna država, na primer Švedska, poskuša zagotoviti socialno varnost vsem. Ta cilj izvajajo institucije, ki skrbijo za zdravje, zaposlovanje, starostno in invalidsko zavarovanje. Pomoč in pozornost veljata vsem državljanom.

V državi Sloveniji, kjer se socializem kot gospodarski in družbeni sistem poslavlja, še vedno veljajo trije temeljni zakoni, ki opredeljujejo pokojninsko in invalidsko zavarovanje, zdravstveno zavarovanje in zavarovanje za primer brezposelnosti. Spremembe gospodarskega sistema v naši državi v prihodnosti obetajo tudi spremenjene pogoje socialne politike, kar pa bo vplivalo tudi na pogoje organiziranja invalidskega varstva. Prav o inva-

lidih ter o osebah s prizadetostmi, o pravni regulativi ter o možnostih in spodbudah za njihovo socialno in delovno vključevanje in preživetje sem zapisal nekaj misli.

Smiselna uporaba izrazov

Za osebe s prizadetostmi se v slovenski strokovni in pravni rabi uporablja izraz invalid. Dobesedni prevod pomeni nezdrav, nezmožen (nevreden). Pomensko se beseda invalid uporablja za osebe, ki jih določajo trajne bolezni ali okvare.

V angleško govorečem prostoru se za te ljudi uporablja izraz persons with disabilities – osebe z prizadetostmi v dobesednem prevodu, mišljene pa so seveda trajne bolezni, prizadetosti in iz njih izviraajoče oviranosti.

Ljudje s prizadetostmi morajo s svojimi sposobnostmi preživljati vsakdan, se vključevati v družbo, se usposablјati, delati in zaposlovati. Za načrtovanje in organiziranje teh dejavnosti uporabljamo izraz rehabilitacija. Ta pomeni ponovno pridobitev zmožnosti oziroma razvoj preostanka sposobnosti, potrebnih za življenje.

V Evropi se izraz invalid uporablja izključno statusno v okviru invalidskega in starostnega zavarovanja. Vse osebe z okvarami in prizadetostmi tako niso nujno tudi invalidi, kar je odvisno od razvoja in učinkovitosti rehabilitacijske stroke. Uspešnost rehabilita-

cijske dejavnosti se meri po tem, da registrirana invalidnost v določeni državi ne narašča.

Invalidnost v času – dodelitev statusa

Iz preteklih časov, beri socializma, so se v Republiki Sloveniji v današnje dni ohranili štirje zakoni, ki vsak za različno življenjsko obdobje podeljujejo prizadetim osebam status invalidnosti. Iz statusa izvirajo ugodnosti, ki jih družba glede na prizadetost posameznika posledično predpisuje:

1. Zakon o izobraževanju in usposabljanju otrok in mladostnikov z motnjami v duševnem in telesnem razvoju – za mladino do 18 leta starosti oziroma šolajočo se mladino do 26 leta, po katerem se kategorizirajo mladi, ki imajo telesne okvare ali se v primeru neuspešnega šolanja, zaradi motenj v duševnem razvoju, pošiljajo na posebne šole. Kategorizacijo opravijo na centrih za socialno delo.

2. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – po tem zakonu pridobijo določene ugodnosti za preživetje osebe zaradi poškodb ali bolezni v času trajanja delovnega razmerja. Iz podeljenega statusa pa izhajajo pravice. Izvaja Zavod pokojninsko invalidskega zavarovanja Slovenije. Pomembno je omeniti minimalno število let, kot pogoj za pridobitev statusa in pravic.

3. Zakon o civilnih invalidih vojne, zakon o vojaških invalidih – po omenjenih zakonih pridobijo status vsi, ki v vojnem ali mirnem času postanejo invalidne osebe iz situacij, ki jih opredeljujeta omenjena zakona. Izvajalec je ministrstvo za obrambo Republike Slovenije.

4. Zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb – po tem zakonu pridobijo status invalidne osebe vsi tisti, ki ne pridobijo statusa iz že zgoraj omenjenih naslovov. Status omogoča sofinanciranje usposabljanja ali prekvalifikacije za zaposlitev. Izvaja ga Republiški zavod za zaposlovanje.

Poleg omenjenih organizacij skrbijo za življenje in delo oseb s statusom invalida še Zavod RS in Inštitut RS za rehabilitacijo, centri, zavodi, društva, invalidska podjetja, osnovne šole s prilagojenim programom, varstveno delovni centri, delodajalci s posluhom za zaposlitev oseb s prizadetostmi. Upam, da pri naštevanju nisem nikogar pozabil.

Omenjene organizacije omogočajo osebam s statusom invalidnosti in s prizadetostjo živo okolje z možnostjo vključitve in dela. Ljudje s prizadetostmi se glede na naravo

okvar združujejo v gibanja in društva: slepi in slabovidni; gluho-nemi, paraplegiki, mišično distrofične osebe s cerebralno paralizo in poškodbami, osebe s težavami v mentalnem razvoju, s psihiatričnimi težavami, osebe s telesnimi okvarami in poškodbami.

Razumevanje rehabilitacije

Pri razumevanju preživetja, vključenosti, usposabljanja in dela prizadetih oseb je potrebno upoštevati naravo okvare, prizadetosti in oviranosti v luči preživetja štiriindvajsetih ur v dnevu.

Upoštevati je treba vse ustvarjalce, dejavnike in pogoje, prostor, pa tudi sredstva, kar vse skupaj tvori živo psihosocialno tkivo, rehabilitacijsko okolje.

Prepletajo se pogledi na isto stvarnost: – osebni – sprejetje prizadetosti in želja za rehabilitacijo;

– socialni – kolikor lahko kompenzira prizadetost ožja družina, pomoč širše skupnosti;

– delovni okvir vključenosti v varstveno delovnih centrih za osebe, ki ne zmorejo zaposlitvenega nivoja, in zaposlitveni nivo, ko je prizadeta oseba zmožna oz. sposobna za pridobitno delo v normalnih ali delno prilagojenih pogojih.

Rehabilitacijska stroka je široka in raznovrstna tudi zaradi tega, ker telesne, duševne, socialne in funkcionalne oviranosti pri vsakem posamezniku tvorijo drugačno celoto.

Vprašanja prihodnosti

Stalen razvoj stroke (ICIDH – MKOPO)

Poenotenost optike in izrazov v stroki rehabilitacije ICIDH – International Classification of Impairment, Disabilities and Handicaps – prevedeno v slovenščino – mednarodna klasifikacija okvar, prizadetosti in oviranosti. Že naslov kaže na razvoj rehabilitacijske stroke.

Pri natančni in učinkoviti obravnavi prizadete osebe izraz invalid ne pove veliko. Sodobni pristop v Evropi uvaja predstavitev osebe v optiki bolezni-okvare, prizadetosti in oviranosti. Jasni opisi omogočajo dobro komunikacijo in sodelovanje med vsemi, ki sodelujejo v postopku rehabilitacije.

Opis prizadetosti opredeljuje preostalo zmožnost, s katero pa se lahko oseba v določenih okoljih enakovredno vključuje, tako da bolezen ali diagnoza nista več tako zelo oziroma izključno pomembni.

Opis oviranosti določa način razmišljanja o vključenosti osebe v širše življenjsko okolje, ne samo možnosti vključitve v delo, pač pa tudi kvaliteto celotnega življenja.

Znotraj omenjenega pristopa se razvijajo tudi znanje in metode glede na vrsto prizadetosti, če omenim samo velik razvoj možnosti vključenosti in sporazumevanja v rehabilitacije slepih in slabovidnih, ki se je razvila vzporedno z razvojem računalniške in komunikacijske tehnologije in pripomočkov.

Kvotni sistem

Pomen kvot je v predpisu, ki uzakonja obvezno vključevanje invalidnih oseb v normalno delovno okolje. Na prvo branje v slovenskem parlamentu čaka zakon, ki predpisuje delodajalcem, ki imajo nekaj deset zaposlenih, obvezno zaposlitev vsaj ene osebe s statusom invalida. Če delodajalec tega ne spoštuje, mora polniti poseben sklad, ki pa se naprej namensko uporablja za večanje realnih možnosti zaposlovanja in odpiranja novih delovnih mest za invalide.

Da bi sistem zaživel v praksi, bi bilo potrebno ločiti težje od lažjih invalidnih oseb. Za prve ponujene kvote na trgu ne bi veljale, saj so potrebni nege posebnih institucij. Potrebno je povedati, da v tem trenutku vsesplošno veljavnega predpisa, ki bi odgovorno razrešil to razlikovanje, ni.

Zakon kvot ni bil obravnavan, ker bi deloval v smeri še večje invalidizacije. Mnenja o uvedbi takega zakona so deljena, saj ni povsem ugotovljivo trajanje blagodejnega delovanja na večanje zaposlitvenih možnosti.

Razširjene možnosti rehabilitacije

Glede na pomembnost vključitve in socializacije vseh članov družbe bi bilo po italijanskem vzoru organiziranja socialnih zadrug tudi pri nas potrebno organizirati in zaživeti podjetne oblike socialne vključenosti. Njihov namen je v večanju možnosti za vključitev, socializacijo, nabiranja delovnih izkušenj pa tudi zaposlitve. Za tak pristop pa je nujno vsesplošno družbeno priznано razumevanje okvar, prizadetosti in oviranosti v najširšem biopsihosocialnem pomenu.

Potrebno je povedati, da so v omenjenem smislu že organizirana nekatera invalidska podjetja, vendar se v veliki meri ukvarjajo z denarnimi in organizacijskimi težavami. Primanjkuje tako ustreznih programov dela kot sistemskih sredstev za plačevanje mentorjev.

Prizadete osebe v omenjenem zakonu o socialnih zadrugah so vse tiste osebe, ki imajo fizične, psihične in okvare na čutilih, bivši zasvojenec, alkoholiki, bivši alkoholiki, mladoletniki pri starosti, primerni za zaposlitev, ki živijo v težavnih družinskih razmerah, zaporniki ter druge osebe, ki jim preti izobčenje ali so že v takem položaju. Na vse zgoraj omenjene kandidate, primerne za vključitev, opozorijo lokalne oblasti, lokalne zdravstvene enote ali sodni organi.

Vsebinsko tak pristop ponuja možnosti rehabilitacije še preden našteje osebe pridobijo status invalidnosti, organizirana oblika druženja in dela pa deluje tudi preventivno glede na vse tegobe in težave.

Borba pri koritu

Financiranje vseh dejavnosti rehabilitacije, društev, zavodov, centrov in ostalih naštetih organizacij se izvaja iz proračuna, preko Loterije, udeleženi pa so tudi nesistemske financerji. Mnoga različna društva in zveze se tako mesečno borijo za svoj delež sredstev, ki pa jih je seveda vedno premalo. Najkrajšo vlečejo tiste skupine prizadetih oseb, ki jih ni nikjer na seznamu ali pa se še niso uspele predstaviti v prostoru in niso družbeno priznane.

Za manjšo stisko pri koritu bi bilo smiselno organizirati strokovni forum vseh udeležencev rehabilitacijskih procesov, ki bi skrbno popisal vse skupine prizadetosti in načine razreševanja. Vsebinsko bi lahko tak pristop oblikoval osnovo za pričetek izenačevanja pogojev rehabilitacije vseh tako ugotovljenih prizadetosti. Posledica take inventure bi lahko bile tudi zakopane bojne sekire med različnimi invalidskimi društvi, kjer je potrebno veliko tolerance in medsebojnega sodelovanja.

Še nekaj dilem

1. Glasnost – v prednosti so tiste prizadetosti, ki ne napadejo kognitivnih in osebnostnih sposobnosti, te skupine se lahko same uspešno borijo za svoj prostor pod soncem. Tisti, ko jim narava prizadetosti lastne udeležbe v borbi za življenje ne omogoča, potrebujejo posrednike. To ne pomeni nobene prednosti (osebe z motnjami v duševnem razvoju, osebe s psihiatričnimi težavami, osebe s cerebralnimi obolenji...).

2. Izoliranje (razpršitev, segregacija) določeni je potrebno za usposabljanje prizadetih,

saj so nujna specifična okolja in pogoji za rehabilitacijo. Ko pa je ta zaključena, se prične vključevanje v čim bolj normalno življenjsko okolje. Obe fazi sta v rehabilitacijskem postopku nujni, pri nekaterih prizadetostih ostaja edina možnost vključenost v posebno varovano okolje.

3. Strah pred gluho centralizacijo – izvajalce vseh oblik invalidskega varstva in rehabilitacije je strah pretirane centralizacije razporejanja sredstev in moči odločanja – v mnogih invalidskih podjetjih, centrih in društvih se bojijo brezdušnosti institucionaliziranega pristopa iz vrha, ki utegne dušiti zdravo iniciativo življenja v osnovnih celicah spodaj. Te celice neposredno živijo in izvajajo rehabilitacijo.

4. Glede na stalni tehnološki in organizacijski razvoj dela, izključno ekonomsko optiko delovanja trga dela se že za zdravo populacijo odpira dilema delitve dela, ki jo je mislec sociolog izrazil v dilemi: moralnost dela – nemoralnost možnosti. Vprašanje se še bolj zaostreno postavlja osebam s prizadetostmi in s statusom invalidnosti.

Končna in začetna spodbuda

Zahvala gre vsem strokovnjakom, organizatorjem in ljudem, ki oživljajo in gradijo vsakdanjik vsem prizadetim ter v mejah obstoječega razumevanja družbe, finančnih možnosti in formalno pravne regulative opravljajo svoje človeško poslanstvo. Vse našteje kreatorje po vrsti odlikuje visoka poklicna etika, strokovnost in znanje ter velika mera požrtvovalnosti.

Rehabilitacijsko delo je pestro in mnogovrstno. Glede na različnost obstoječih okvar, prizadetosti in oviranosti že en sam zavod ali invalidska delavnica predstavlja tako rekoč vesolje v malem. Medosebnostno lahko govorimo tudi v globokem smislu, ki ga prav ti ljudje odkrivajo in najdejo pri svojem delu. Vsaka od omenjenih organizacij ima svoje srce in svojo dušo.

Za družbo v celoti velja, da se lahko kot negativni svetopisemski junak Kajn izmika in na osebno postavljeno vprašanje: 'Kje je tvoj brat?', odgovarja s sprenevedanjem v obliki protivprašanja: 'Sem mar jaz varuh svojega brata?'

Na isto vprašanje s svojo pozitivno prakso odgovarja rehabilitacijska dejavnost, ki skuša v vseh situacijah najti upanje in pot v smeri vključitve, usposabljanja, dela in zaposlitve.

Tudi to so naši otroci, je dejal eden od vodij invalidskega podjetja, ki ima v podjetje vključenega tudi svojega oviranega in prizadetega otroka. Vsi, ki imamo aktivno izkušnjo starševstva, lahko povedano nekoliko razumemo.

Nihče od ključnih funkcionarjev, parlamentarcev pa tudi razdeljevalcev skupnih sredstev proračuna, ki imajo v rokah pomembne karte v omenjeni igri, ni odvezan osebne odgovornosti. Cilj rehabilitacije je razvijati ustvarjalne potenciale posameznika in živeti odprte, uravnotežene odnose in komunikacije, potrebne za dostojno preživetje nas vseh.

Če bo pri ljudeh na vseh ravneh odločanja prisotno vsaj nekaj omenjene optike, posluha in občutka, se ne bojim za nadaljnji pozitivni razvoj invalidskega varstva ter večanja možnosti rehabilitacije pri nas.

Božidar Remše

Vprašanje komunizma

Od sesutja komunističnih sistemov v vzhodni Evropi in v Jugoslaviji, katere del je bila tedaj tudi Slovenija, je minilo že več kot pet let. To pa pomeni, da je o tem ne prav spodbudnem obdobju svetovne in domače zgodovine vsaj med razumnimi ljudmi že mogoče nekoliko bolj umirjeno razpravljati. Vsaj toliko umirjeno, da poleg prizadetosti, kakršno doživlja žrtev in kakršno doživlja storilec, slišimo in vidimo tudi motive in argumente obeh strani.

Pokopati truplo...

Ob zrušitvi neprijaznega komunističnega sistema je veljalo eno samo geslo: »Komunizem je mrtev...« V tistem času ni bilo mogoče razvijati teoretičnega soočenja s tem velikanskim zgodovinskim pojavom, saj se je mnogim zdela ta tema neresno ukvarjanje s truplom. A kdor je imel kdaj res kaj opraviti s trupli, mi bo najbrž pritrdil, da trupel – tudi trupel največjih zapornikov – ne kaže brcati ali drugače poniževati in zaničljivo obravnavati, saj jih s tem spreminjamo v vampirska bitja, ki se jih potem ne moremo več zlahka znebiti. Ko kako bitje ali kak pojav postane

Starodavna znamenja Foto France Stele

truplo, je primerno, da se naš odnos spremeni. Prejšnje odklanjanje in nasprotovanje, morebitno prejšnje sovraštvo in vojskovanje, kaže spremeniti v odnos, ki ga dolgujemo mrliču: spoštovanje smrtnosti tega bitja ali pojava in njegove skrivnosti. To spoštovanje se izraža v tem, da truplo primerno pokopljemo, da mu vrnemo ime in da ga vključimo v namene svoje verske ali humanistične dobrohotnosti. Kar je umrlo, nam ne nasprotuje več, ker je odšlo na tisto raven bivanja, s katero se sklada tudi naše najgloblje bistvo.

Z drugega konca te zgodbe pa bi lahko rekli, da kaka oseba ali pojav zares umrje šele tedaj, ko je truplo spodobno pokopano. Naše spoštovanje pred nedoumljivo skrivnostjo tega, kar je umrlo, naša spravljenost z umrlim in vključitev umrlega v naš dober namen – to je tisti humus, skozi katerega se truplo ne more več dvigniti, da bi nas še po smrti preganjalo kot fantom ali vampirsko bitje. To pa je tudi tisti humus, ki truplo bitja ali pojava, s katerim smo težko živeli ali celo trpeli, razgradi v sestavine, ki so same po sebi dobre, da se na drugi strani znova sestavijo v celoto, ki nam ne nasprotuje več, ki nam ne povzroča več bolečin, ki postane tovariš tega, kar je v nas samih najboljše.

Vprašanja, ali je komunizem zares mrtev ali ne, tako ni mogoče izrekat ločeno od nas samih. Komunizem, kakor tudi vsi drugi pojavi in bitja, ne more umreti sam. Njegovo smrt moramo sodopustiti; iz bivanja v nam nevšečni in nasprotujoči sestavi ga moramo sami odpustiti v smrt in po smrti v novo bivanje, ki nam ne bo več nasprotovalo. Čeprav v prenesenem pomenu, pa je vendar tudi tak družbeni pojav, kakor komunizem, nekakšna »verna duša«, ki bo tako dolgo »hodila nazaj« in nas strašila, nam tudi nagajala in nas morda celo pogubljala, dokler ji ne damo odveze za pravo smrt. Prava smrt pa je mogoča samo iz upanja in dopustitve, da se to, kar je umrlo, na drugi ravni bivanja znova sestavi v to, kar bo živelo večno in kar bo bistveno dobro.

Konkretno to pomeni verovati, da bodo vsi nesebični, pošteni nameni pobudnikov nam sicer neprijaznega ali kdaj tudi uničujočega gibanja, na transcendenčni ravni zbrani v nekaj odrešujočega, v nekaj, kar nam lahko od tam sije nazaj na naš svet in mu pomaga v njegovih krčevitih iskanjih in poskušanjih.

Mislím, da dobro razumem tiste, ki jim je komunizem delal težave ali jih je celo preganjalo, mučil in pobijal njihove bližnje, da jih bo ta misel najprej neprijetno zagrenila in pretresla. Marsikdo se bo mogoče vprašal: ali

velja tako blago ravnanje potem tudi za nacizem, ki ga je ves svet moralno in pravno obsodil, obnavljanje njegove doktrine in politične dejavnosti pa z zakoni prepovedal? Moramo tudi naciste, najbolj zaklete preganjalce vsega človeškega, pokopati z enako blagohotnostjo in spoštljivostjo pred njihovo smrtjo? Moramo tudi zanje gojiti upanje, da se bodo njihove prvine, tu tako grozovito sestavljene, na drugi ravni bivanja sestavile v kaj prijaznega in dobrega? Ali ni to nora zahteva, noro pričakovanje ob vsem, kar so ti ljudje v tem sistemu storili?

Ta ugovor je gotovo vreden dobrega premisleka in si zasluži pošten odgovor. Bolečina prizadetih je prevelika, da bi se tu igračkali z dialektično duhovitostjo.

V obzorju, ki je zgolj človeško, se pravi družbeno in zgodovinsko, je kaj takega težko sprejeti; je pravzaprav nemogoče sprejeti. A preden skušamo odgovoriti z načelnim razlogom, vprašajmo zgodovino: Kako se vede truplo nacizma, ki ga v resnici nismo pokopali tako, kakor zgoraj predlagamo? Je to truplo zato prej strohnelo? Je nacizem res dokončno mrtev? Mar ni danes bolj živa grožnja, kakor kdaj prej po svojem vojaškem porazu? Če po eni strani rad priznam, da je pokopati to truplo vse kaj drugega kakor lahko opravilo, pa moram po drugi strani priznati tudi to, da bi bil že skrajni čas, da ga vendar pokopljemo, ker nas bo sicer strašilo še v novo, tretje tisočletje po Kristusu! Hudo se moti tisti, ki meni, da je bil nacizem na nürnberškem mednarodnem sodišču po nekaterih zajetih nesrečnikih obsojen, v kleti tega sodišča pa obešen in zatorej mrtev. Nič ni na tem svetu tako živega, kakor nepokopano truplo. In to truplo nam grozi, da bo okužilo živa telesa človeštva na prehodu v tretje tisočletje! Še predno smo sploh kaj premišljali, lahko že iz vsakdanje izkušnje rečemo vsaj to, da nepokopano truplo nevšečnega pojava ni najbolj srečna odločitev družbene higiene.

Če pa svoje človeško obzorje odpremo, da se spoji z razsežnostjo božjega kozmosa, potem lahko začnemo gledati na te težke stvari še vse drugače. Tudi najbolj zavrženega človeškega pojava ne moremo prav doumeti, če ga ne gledamo iz razmerja med dobrim in zlim v celoti. Naj bo kak pojav človeškega zla še tako strašen, nikoli ni zares nov in presenetljiv. Je samo poglavje iz dolge zgodbe o človekovem poskusu samoodre-

šitve. Ker pa gospodar zgodovine in odrešenja kot njenega izteka ni knez zla, kakor bi človek dobil vtis iz vsakdanjega prebiranja časopisov, temveč Bog, kakor se je sam razodel po prerokih, ta sicer mučna zgodba samoodreševanja ne more biti več kakor epizoda, ki bo nekoč izbrisana skupaj s solzami, katerih posušitev nam je obljubljena. Bog sam je truplo zla na transcendentni ravni že pokopal. Gre pa za to, da ga pokopljemo tudi mi. Naj se sliši še tako nenavadno, a je na ravni vere vendarle res: vse zlo, ki ga tu tako boleče doživljamo, za nas ni usodno. Usodno bi postalo, ko ne bi hoteli pogledati prek njegove taboriščne ograje. Ta odločitev pa ni v rokah naših rabljev, temveč je v rokah nas samih.

Tudi v uničevalnem taborišču je mogoče umirati s sovraštvom in kletvijo (kar je sicer popolnoma normalna človeška reakcija na tako skrajno obliko poniževanja in trpinčenja in je nikumur ni mogoče šteti v zlo!) ali pa na način Maksimilijana Kolbeja, z molitvijo, tolaženjem drugih in z zamenjavo svojega življenja za življenje neznanega moškega, ki ga njegovi otroci potrebujejo. Ta razlika ni bila v oblasti rabljev in zločinskega sistema, temveč je bila odločitev vsakega trpina posebej.

Vprašanje komunizma pri vsem tem ni nikakršna izjema. Če zares želimo, da bi bil komunizem mrtev, potem mu ne smemo več posojati življenjskih moči iz svojega zgražanja ob prestanih krivicah in za marsikoga ob prestanem trpljenju. Če nam je do tega, da se bo to truplo v prihodnje vedlo kot truplo, potem nimamo druge razumne izbire, kakor da ga spodobno pokopljemo, našo zgroženost pa postopoma zamenjamo z dobrohotno željo, da bi se morebitne dobre sestavine tega pojava, ki je bil sicer kot sestava zlo, vgradile v celoto dobrega – in da bi vsi, ki so to zlo sopovzročali ali pomagali nositi, velikokrat iz prepričanja, da delajo dobro, to dobro nazadnje tudi zares našli in dobili v njem svoj delež.

Šele s takšno praktičansko držo bi si pridobili potrebno dvignjenost nad pojavom komunizma, da bi lahko začeli o njem neprizadeto razmišljati, da bi ga počasi razumeli in tako pripomogli k temu, da se v podobni ali spremenjeni obliki ne bi več ponovil.

V tem smislu je bil odlok papeža Pija XII. 1. 7. 1949 o izobčenju vseh, ki so sodelovali pri časopisih, ki so veljali za komunistične, ali že samo, če so te časopise brali, primer

hude papeške zmotljivosti. Odlok je bil leta 1966 sicer preklican in so njegove posledice nične, vendar njegova absurdnost in nedoslednost ostaja nečedna stran v zgodovini Cerkve. Absurdnost tega odloka se med drugim kaže tudi v tem, da so bili na Koroškem v Avstriji izobčeni sicer verni Slovenci, ki so brali Slovenski vestnik, glasilo OF za Koroško. To je bila gotovo nesmiselna situacija, za katero se krški škof še danes opravičuje. A odlok je bil tudi hudo nedosleden. Medtem ko so bili bralci Slovenskega vestnika izobčeni, pa ni bil izobčen Adolf Hitler. Imel je srečo, da ni bral Slovenskega vestnika... Prav ta nedoslednost cerkvenega vodstva, da je z večjim zlom skušala ohraniti diplomatsko raven kakršnegakoli že sožitja, nad manjše zlo pa se je spravila z odlokom, ki je prizadel tako ali tako samo verujoče, se pravi ne komunistov samih, naj bi nas opominjala, da Jezusovo naročilo o razlikovanju duhov ni bilo vaja iz silogistike, temveč vaja iz temeljne človeške razsodnosti.

In kakšen naj bi bil ta pokop v praksi na Slovenskem? Predvsem ne bi smeli ponoviti napake zaveznikov, ki so po drugi svetovni vojni z eksemplaričnimi procesi, obsodbami in usmrtitvami ter drugimi kaznimi skušali uravnovesiti tehtnico pravičnosti. Z nekaj obesenimi in nekaj zaprtimi predstavniki zločinskega sistema, ki je pustil za seboj milijone žrtev, te tehtnice ni mogoče uravnovesiti in umiriti. Nasprotno: ob tolikšni teži krivde je vsak poskus, da bi s človeško justico in s človeškimi oblikami kaznovanja znova vzpostavili moralno ravnotežje, obsojen na neuspeh. Še več, ob takih skrajnih primerih se izkaže, kako iluzorno je vztrajati pri poskusu, da bi na tem svetu poravnali dolgove velikih krivic in zločinov.

Enako narobe pa bi bilo, ko bi krivice in zločine zamolčevali in šli prek njih, kakor da so bili to pač »nujni« zgodovinski dogodki, ki jih ni bilo mogoče preprečiti. Kakor je po eni strani groteskno obsoditi na ječo ali ustrelitev človeka, ki ima na vesti tisoče ali celo milijone življenj, tako bi bilo tudi nepravilno, nepošteno do žrtev, pa v nekem smislu tudi nepošteno do storilcev, če bi preprosto razglasili splošno pozabo vsega, kar se je zgodilo. Zakaj bi bilo to nepošteno do žrtev, ni treba razlagati. A taka pozaba bi bila nepoštena tudi do storilcev, saj bi jim s tem bistveno zmanjšali možnost, da spoznajo svojo zmoto in svojo krivdo, da se svojega greha

morda pokesajo in da se celo spreobrnejo. Rešitev vidim v neodvisnem (torej mednarodnem) sodišču, ki bi zbiralo pritožbe in prijave, zaslišalo obtožene in priče, nato pa izreklo sodbe, ki bi jih bilo treba izvršiti v smislu vračanja odvzetega premoženja in v smislu izplačila odškodnine za prestando trpljenje, obsojencem pa bi bila izrečena generalna amnestija v smislu prestajanja zaporne kazni. Tako bi žrtve dobile moralno zadostitev za prestande krivice in trpljenje, storilec bi bilo olajšano spoznanje lastne krivde, kljub temu pa bi bila ohranjena družbena stabilnost, saj obsojeni ne bi bili potisnjeni ob eksistenčni zid, ki je najčešče vzrok za državljanske vojne ali teroristične zločine. Ko bi bila krivda tako ugotovljena, bi žrtve tudi dobile možnost, da svojim nekdajšim preganjalcem njihova dejanja oprostijo in se z njimi spravijo. Šele od tu naprej bi bilo moč graditi zdravo družbeno stavbo. Konec bi bilo večnih namigovanj ter medijske in gostilniške justice, ki zna biti še veliko krutejša od državnega kazenskega pregona.

Ostaja pa še nerešeno vprašanje, ali bi kazalo obsoditi komunizem kot sistem, kakor so to storili v nekaterih drugih državah (npr. Češki in Slovaški). Ob vseh hudih rečeh, ki so se zgodile, se tu vendar ne kaže prenačljivi. Čeprav se komunizem v svoji zatiralski praksi ni razlikoval od nacizma, nas to sicer žalostno dejstvo ne sme zaslepiti, da ne bi videli med obema sistemoma bistvenih razlik. Nacizem je mogoče in treba obsoditi ne samo kot zločinsko prakso, temveč tudi kot zločinsko teorijo. Pri komunizmu pa teorija ni bila zločinska, temveč samo (hudo) zmotna. Da bi lažje razumeli, kako lahko tudi pripadniki ideologije, ki sama po sebi ni zločinska, store toliko hudih dejanj, se moramo spomniti časov, ko so se podobno obnašali izpovedovalci najbolj blage vere, vere v ljubečega Boga.

Da komunizem kot koncept družbe ni a priori zločinski, izpričujejo številni posamezniki, ki so bili vneti pripadniki tega gibanja, a so ohranili človečnost, ki je marsikdaj presešla celo krščanske vzore. Takih pojavov niti nacionalni socializem niti fašizem ne poznata, saj imata sovražstvo do drugih vgrajeno v svoj sistem že od vsega začetka. Prav tako niti fašizem niti nacionalni socializem ne poznata pojava »disidentstva«, ki je specifična komunističnega sistema. Prav disidentstvo nam dokazuje, da se je marsikdo na začetku od-

ločil za komunizem iz plemenitih nagibov, a je pozneje spoznal zmote in nedoslednosti tega sistema in se mu je začel upirati. Naj obrachamo kakor hočemo, dejstvo je, da ima komunizem za svojo filozofsko in vrednostno podlago vendarle humanizem, medtem ko pri drugih dveh totalitarizmih o humanizmu res ne more biti govora.

Je poraz komunizma zmaga kapitalizma?

To je mogoče najbolj aktualno vprašanje po zrušitvi komunističnih sistemov vzhodne in jugovzhodne Evrope. In v odgovoru na to vprašanje, se mi zdi, se večina zelo moti. Redko kje prihaja lahkomišelnost in kratkovidnost politikov zahodnega sveta, pa tudi politikov novih evropskih demokracij, tako močno do izraza, kakor prav v naivnem prepričanju, da je poraz komunističnih režimov še zadnjemu trdoglavcu dokazal nepremagljivost in nezamenljivost kapitalističnega sistema.

Dvoje je pri tem zelo žalostno. Prvič, da je med temi prostodušneži toliko kristjanov. Drugič, da v državah, ki so se pred nekaj leti otresle komunizma, pod buržoaznimi melonami novih in predvsem brezobzirnih podjetnikov sijejo obrazi nekdanjih partijskih sekretarjev in direktorjev, ki so to postali predvsem po milosti partije. Razred kapitalistov, ki je prej upravljal s kapitalom v partijsko-državni lasti (glej Djilasov »Novi razred«) se je brez velikih težav in zadreg, a tudi brez najbolj rahlega čuta za dostojnost, preoblekel v razred kapitalistov, ki sedaj upravljajo s kapitalom v zasebnih rokah. Tako lahko, kakor so čez noč iz nekdanjih ekskluzivnih upraviteljev podjetij in kmetijskih zadrug postali novopečeni lastniki in veleposestniki, so se tudi iz nekdanjih, z verskim fanatizmom prežarjenih zagovornikov komunistične doktrine, čez noč porodili zmerni liberalci ali socialni demokrati.

A naj bo vse to še tako nečedno, ne bi bilo dobro, ko bi zaradi tega izgubili pogled na celoto tega vprašanja. Vprašanje komunizma je v resnici veliko globlje in širše vprašanje, kakor pa so videti konkretni zgodovinski poskusi za uresničenje tega družbenega sistema. Bila so obdobja, ko so se kristjani zelo intenzivno ukvarjali s tem vprašanjem in tudi pogumno razvijali družbene načrte in jih poskušali uresničevati. Večino družbenih utopij v smislu komunistične vizije so napisali kristjani. Doslej edino uspešno komuni-

stično državo na svetu so v času med letom 1609 in 1767 na ozemlju današnjega Paragvaja vodili jezuiti. Na pritisk španskega kralja, ki je branil interese brezobzirnih latifundijcev, je tedanji papež Klemen XIII. jezuitom prepovedal še naprej voditi to državo, v katero je bežalo vedno več zaslužjenih Indijancev. Tako je Cerkev zamudila izjemno priložnost, da bi na tem svetu uresničila družbeni red, ki bi se navdihoval v pravičnosti prerokov in v duhu Jezusovih blagrov. Posamezni škofje, duhovniki in laiki so tudi še pozneje vedno znova iskali možnosti za uveljavljanje evangeljskih načel v družbi. A Cerkev kot celota se je žal postavila v obrambo premožnih in privilegiranih in tako skoraj prisilila socialno čuteče posameznike, da so svoje projekte naslonili na mišelnost, ki je bila krščanstvu vsaj po črki, a ne nujno tudi v duhu, nasprotna.

Za kristjane je komunizem poskus, da bi obnovili življenje in duha iz prvih časov krščanstva, ko je bila krščanska množica »kakor eno srce in ena duša. Nihče ni trdil, da je to, kar ima, njegova last, temveč jim je bilo vse skupno. Apostoli so z veliko močjo pričevali o vstajenju Gospoda Jezusa in velika milost je bila nad vsemi. Nihče med njimi ni trpel pomanjkanja. Lastniki, ki so prodajali zemljišča ali hiše, so prinašali izkupiček ter ga polagali k nogam apostolov; in sleherni je od tega dobil, kar je potreboval« (Apd 4,32–36). Ni preveč razveseljivo, da današnji predstavniki cerkvenega učiteljstva, ki s sklicevanjem na izročilo prve Cerkve ne priznavajo popolne enakopravnosti žensk, ali ki s sklicevanjem na poznejše izročilo duhovnikom ne dovoljujejo življenja z žensko, pri vprašanju družbene pravičnosti nenadoma pozabijo na vsa izročila. Gornje in druga podobna mesta v Novi zavezi pa poskušajo z eksegetsko dialektiko relativizirati ali razglasiti za neobvezujočo orientalsko slikovitost v izražanju...

Upravičeno je vprašanje, ali se nastop ateističnega in nasilnega komunizma v duhu Marxove in Leninove doktrine v resnici ni začel pripravljati že tedaj, ko so kristjani sprejeli vabljivo ponudbo rimskega cesarstva in opustili svojo prvotno krščansko komunistično skupnost?

A namesto takih vprašanj, ki znajo biti za marsikoga tudi hudo neprijetna, se sodobni kristjani vsaj na Slovenskem raje vprašujejo, kako bi dosegli vrnitev premoženja, ki je bilo

Vode odtekajo, mlini ostajajo Foto France Stele

Cerkvi odvzeto po nacionalnem socializmu in po internacionalnem socializmu med leti 1941–1946. Tudi politične stranke mlade slovenske demokracije po letu 1991, ki se sklicujejo na krščansko izročilo, so bolj ali manj stranke lastnikov. Da so to postale tudi stranke, v katerih se zbirajo pripadniki nekdanjega diktatorskega režima, samo potrjuje globljo duhovno sorodnost materialno usmerjenih nazorskih in praktičnih materialistov. Naj bo nazorska usmeritev slovenskih strank še tako različna, so vsaj v eni stvari enega mnenja: ne pustijo si več vzeti slasti kapitala. Nihče več ne misli na kako odpravljanje privatne lastnine pri stvarih, ki načelno ne morejo biti v privatni lasti (sem sodijo predvsem primarne naravne dobrine, ki so dane vsemu človeštvu in ki za daljše razdobje lahko delujejo le kot nedeljiva celota), na kak poskus oblikovanja družbe socialne enakosti. Zdi se, da je kapitalizem dokončno premagal vse svoje nazorske, politične in moralno verske nasprotnike.

Toda: mar niso kristjani s sprejetjem kapitalistične doktrine preobrnili duha Nove zaveze, kakor so s svinjsko gnjatjo kot »krščanskim« nadomestilom za starozavezno judovsko jagnje pervertirali duha velike noči – spomina na osvoboditev Izraela izpod egip-

tovske sužnosti. Ko danes poslušam kakšnega visokega udbovskega zasliševalca iz povojnih let, ko prostodušno razlaga, kako je sam ves čas doma praznoval veliko noč s použivanjem gnjati kot poneumljajočega »ljudskega« simbola tega veličastnega praznika vsakršne osvoboditve, se ne morem ubraniti vtisa, da utegnejo biti svinje, ki so na krščanski mizi tako nesramno in za naše očete v veri žaljivo in skrunilsko zamenjale žrtvovanjske simbolike polno jagnje, prav tiste nesrečne živali, v katere je Jezus pognal obsedenčeve demone...

Trenutna »zmaga« kapitalizma nad komunizmom, kakršen se je uresničil v leninističnih režimih, ni nikakršna zmaga enega načela nad drugim, privatnosti nad vzajemnostjo, sebičnosti nad solidarnostjo, individualizma nad občestvenostjo, temveč je preprosto zmaga učinkovitejšega kapitalizma nad manj učinkovitim kapitalizmom. To, kar se je zgodovinsko skušalo uveljaviti kot antiteza kapitalizma, pač ni bilo nič drugega, kakor variante državnega, partijskega ali mešanega kapitalizma. Pri nekaterih najbolj ekstremnih oblikah te lažne alternative, kakor je npr. korejska, lahko govorimo celo o ekskluzivnem osebnem kapitalizmu enega samega človeka, ki sta mu bili tudi država in partija zgolj sredstvo za uveljavljanje despotstva. Zmaga nad takimi nasprotniki, nad takimi

»komunizmi« – to je treba preveselim pogrebem trenutno poražene pratežnje človeštva zavpiti v uho – pa je hudo klavrna »zmaga«. Klavnost tega trumfa najbolje izpričuje dejstvo, da se nad njim opajajo in upijanajo predvsem tudi njegovi »poraženci«, nekdanji samodrški upravitelji državne in »družbene« lastnine, ki so s tolikšno spretnostjo in nesramežljivostjo čez noč postali novi zasebniki, novi kapitalisti, bolj brutalni in bolj človeško izpraznjeni kakor vsi pred njimi; ki so svoj »poraz« preživeli bolje kakor njihovi znotrajsistemski nasprotniki svojo »zmago«. Leninski komunizem ima pač toliko opraviti s komunitarnim duhom Nove zaveze, kolikor ima v tradicionalnem protijudovskem dimu povojna folklorno krščanska svinjska gnjat opraviti z velikonočnim jagnetom, kakršnega je pred svojo smrtjo velel pripraviti tudi Jezus.

A naj se zdi »zmaga« kapitalizma ob zrušitvi berlinskega zidu (ki je bil dokaj primitivna in naivna v primeri s tem, kakršnega prav sedaj zidajo očetje novega evropskega imperija, v katerega se slovenskim politikom tako mudi...) še tako prepričljiva, prav nič ne more umakniti dejstva, da so vse, tudi še tako prijazne in demokratične oblike kapitalizma obsojene na propad. Pa ne zato, ker bi ga nanovo naskočili proletarci jutrišnjega sveta, kakor je učil Marx, temveč zato, ker se narava ne obrestuje, kakor se obrestuje (nekaj časa!) gospodarska glavnica. Obresti lahko obračunavamo tako dolgo, dokler je mogoče krasti drugje in v prihodnosti. Temu pa so postavljene naravne meje. Narava je v obliki vremenskih in ekoloških katastrof že poslala prve sle s sporočilom, da ropanje ne bo moglo več dolgo trajati. Angleške »nore krave« so neposredna in simbolična posledica človeške norosti. Ta norost se ni rodila šele v mučilnih hlevih industrijske govedoreje, temveč v oblazinjenih pisarnah London-Cityja, bančnega središča Anglije in v veliki meri vsega sveta.

Kapitalizem se po svoji temeljni zamisli ne razlikuje od popularnih poštnih denarnih iger po načelu piramide. Tisti, ki igro začnejo, vtaknejo v žep razmeroma veliko denarja, potem pa vsak širši krog soigralcev manj. Vso ceho plačajo tisti, ki so se igri priključili zadnji. Igro svetovnega kapitalizma plačujejo ljudje dveh tretjin vse bolj obuboženega sveta, lep kup računov pa bodo dobili na mizo tudi pripadniki naslednjih

rodov. Kakor vsaka piramidna igra se tudi kapitalizem lahko ohranja samo tako dolgo, dokler se krog soigralcev lahko širi. Zato je Marxova temeljna ugotovitev, da je kapitalizem sistemsko ekspanziven, pravilna. Prava lastnost pa mu tudi postavlja naravne meje. Nobene igre, tudi igre svetovnega kapitalističnega gospodarstva, ni mogoče širiti v neskončnost. Vsi ekspanzivni sistemi so obrnjeni proti kvaliteti življenja, ker dajejo kvantiteti sistemsko prednost pred kvaliteto. So antičkološki, ker obravnavajo naravo kot glavnico, ki naj bi se obrestovala. Vsi ekspanzivni sistemi pa so tudi trajno naperjeni zoper mir med posamezniki, skupinami in državami, saj je razširjanje enega mogoče vedno le na račun krčenja drugega. To krčenje pa je v zadnji konsekvenci mogoče izsiliti samo z vojno.

Kaj torej storiti?

Eno od področij, kjer se bo treba vračati h koreninam naše vere, je tudi področje diakonije in njenega laičnega pola: ekonomije. Krščanski družbeni nauk, ki temelji na zahtevi: »Smiselno delati – solidarno živeti!« načelno odklanja vse gospodarske in politične sisteme, ki bodisi spodbujajo nesmiselno in človeka ponižujoče ter uničujoče delo ali pa kršijo načelo solidarnega sožitja. Kapitalizem, pa naj bo še tako udoben in uspešen, je v popolnem nasprotju s tem krščanskim načelom. Kristjani, ki se postavijo v službo temu sistemu, so zelo žalostna prikazen našega sveta, spominjajo pa na starozavezne častilce zlatega teleta.

A če se krščanstvo ne more sprizniti s kapitalizmom, to še ni dovolj za uresničevanje njegovih pogledov na družbo, gospodarstvo in politiko. Tu ne moremo mimo odločilnega vprašanja: Ali ima krščanstvo pripravljen lasten odgovor na ta vprašanja? Je sposobno razvijati lasten družbeni model, ki ne bo imel niti značaja individualnega niti kolektivnega (komunističnega) kapitalizma? Papež Janez Pavel II. je dolgo časa govoril o »tretji poti«, zdaj pa tega pojma ni več slišati. Je Cerkev ob sesutju leninskega kolektivnega kapitalizma v zadregi obnemela in je ostala brez pravega sveta?

Morda pa je ta molk izraz zgodovinske zadrege spričo dejstva, da so se deli cerkvenega vodstva v tem stoletju že dvakrat opekli z ne preveč srečno roko pri tem vprašanju. Med obema svetovnima vojnama se je Cer-

kev precej glasno zavzemala za sistem korporacij, ki so ga po svoje uresničevali tudi vsi fašistični režimi, vse tja do Peronove Argentine. Na Slovenskem se je za koroporativni sistem zavzemal pokojni dr. Ciril Žebot. Slovensko gibanje za korporativizem se je precej navdihovalo pri italijanskem fašizmu. Za vsem tem pa je stala avtoriteta papeža Pija XI., ki je s svojo okrožnico *Quadragesimo anno* (1931) priporočil to smer družbene preнове, pri čemer pa kajpada ni imel v mislih tega, kar je iz zamisli korporacij naredil fašizem. Razvoj dogodkov je pokazal, da se še tako dobro mišljeno politično gibanje, ki prezira človekovo svobodo, dostojanstvo in pravice, spridi v nasprotje svojega začetnega namena.

Za drugim, »levim« poskusom poseganja v oblikovanje družbe, sicer ni stala vsa Cerkev, kakor za prvim, »desnim« poskusom. Cerkevno vodstvo in cerkveno učiteljstvo je pojav »teologije osvoboditve« celo zavrnilo, ker je videlo v njem preveč marksističnih primesi. Vsaj sklicevalo se je na to. A samo dejstvo, da je vendar kar lep del duhovščine v Latinski Ameriki in Evropi tej teologiji pritegnil, je bilo dovolj za drugi socialni preplah v Cerkvi. Danes se zdi, kakor da ni več mogoče spočeti pametne socialne misli, ki je ne bi kdo hudo zlorabil, kjer Cerkev ne bi potegnila najkrajšega konca. Za ilustracijo tega, kako nemočni se zdijo današnji kristjani pred socialno problematiko, naj navedem anekdotično dejstvo, da se je predstavitev *Socialne delavnice katoliškega družbenega nauka* na Teološki fakulteti v Ljubljani pred leti udeležilo vodstvo Združene liste SD, naslednice nekdanje Zveze komunistov, stranke in ustanove s krščanskim predznakom pa se predstavitev niso udeležile ali pa so poslale ljudi, ki v stranki nimajo pomembnejše funkcije. In tudi nekateri kristjani, ki so na predstavitev prišli, so nespametno reagirali. Namesto da bi obžalovali gluhost krščanskega »tabora«, so raje očitali prirediteljem, zakaj so vabili tudi komuniste... Ni jim prišlo na misel, da se je še kako mogoče razveseliti »tujih delavcev v Gospodovem vinogradu«. Zgodba se je ponovila v letošnjem letu, ko smo v salonu Križank v Ljubljani predstavili zbornik tinskega simpozija *Kristjan v družbi*. Niti ena od udeležencev (krščansko usmerjenih) strank ni poslala na predstavitev niti kurirja, kje šele vodilnega predstavnika.

Eno od pravil za presojanje vrednosti raznih miselnih sistemov je tudi možnost, da te sisteme operacionaliziramo, da jih lahko spremenimo v programe, ki jih je mogoče uresničevati. Če krščanskega in katoliškega družbenega nauka ni mogoče uresničevati v praksi, to pač pomeni, da gre za miselno igračo in nič več. Je res tako – ali pa je vmes le težava mladeniča iz Markovega evangelija, ki mu Jezus pravi: »*Eno ti manjka: pojdi, prodaj vse, kar imaš, in daj ubogim, in imel boš zaklad v nebesih; potem pridi in hodi za menoj!*«? Evangelist poroča o njegovi zadregi: »*Te besede so ga potrle in je žalosten odšel; imel je namreč veliko premoženje.*« (Mr 10,21–22) Razlika je mogoče v tem, da danes skoraj ni najti koga, ki bi odšel »žalostno«. Današnji zasvojenosti z legalnim, čeprav najnevarnejšim mamilom, mamonom, odhajajo veselo, brezskrbno kakor norec na karti tarota s številko 0. In vendar je eden najbolj vnetih avstrijskih socialistov dr. Günther Nenning pred kratkim izjavil, da mu v iskanju radikalnih socialnih rešitev ostaja samo še katoliška Cerkev, ko sta se tako socialistična, kakor tudi komunistična stranka že davno preobrazili v izrazito meščanski stranki, katerih glavna skrb je enaka skrbi evangeljskega pravičnega mladeniča, ki je sicer izpolnjeval postavo, ni pa se mogel odreči bogastvu. Majhna razlika vendarle: fant v Markovem evangeliju je izpolnjeval postavo... Novi predsednik avstrijske Caritas dr. Küberl je obnovil zahtevo po temeljnem dohodku brez ozira na zaposlitev. To je nekakšna stalnica katoliških socialnih zahtev, čeprav je večina katoličanov samih ne jemlje zelo resno. V resnici pa je to ena ključnih socialnih vizij. Vse bolj prodira spoznanje, da »pravičnega plačila za delo« ni, saj dela ni mogoče objektivno meriti. Pravičnost je mogoče dosegati samo v udeležnosti vsakega človeka v celoti naravnih in ustvarjenih dobrin. Razrešitev odnosa med (doslej z družbenim položajem samovoljno vrednotenim) delom in udeleženoostjo pri skupni košari dobrin bi osvobodila poklic njegove najbolj senčne strani: nuje preživetja in tekmovanja za prestiž. Naše današnje stanje je nekako tako: oče in mati, ki bi članom družine dodeljevala življenjsko potrebne dobrine in darila ob praznikih z ozirom na to, koliko je delo posameznih članov po družbeni presoji vredno, bi v soseščini in sorodstvu veljala za norca in barbara – politiki, ki prav ta sistem

uveljavljajo za vso družbo, pa veljajo za razumne realiste...

Vse to pomeni, da socialni potencial krščanstva ni nujno tako majhen, kakor se večkrat zdi ob opazovanju vedenja in delovanja predstavnikov »krščanskih« strank ali marksidaj tudi cerkvenega vodstva, cerkvenih občil ali nekaterih cerkvenih šolskih in izobraževalnih ustanov. Ob vsem bogastvu krščanske socialne misli, pa tudi vse premalo znane in prikazane socialne prakse, bi kristjani spet lahko postali sol in kvas sveta tudi na socialnem področju. Kristjani razpolagamo z dva tisoč let staro Internacionalo, katere himna – *Magnificat*, Marijina hvalnica – daleč presega himne socialnih gibanj našega časa: »Mogočne je vrgel s prestola in povišal skromne. Lačne je obdaril z dobrotami in bogate je odpustil prazne« (Lk, 1,52–54). Kako močno je krščanstvo zavezano skrbi za javno in osebno blaginjo, kaže dejstvo, da je ta radikalna socialna misel izražena v najintimnejšem, navidez najbolj osebnem trenutku Marijinega življenja, ko sprejema božjo ponudbo, sporočeno po angelu, da rodi božjega sina. Če je za nekrščanski, a še posebej za protikrščanski svet družbenost nasprotje med osebnim in intimnim, pa je v krščanstvu oboje spojeno: v svoji največji globini je intima prežeta s skrbjo za drugega in za občestvo!

Ko sprejme Marija najglobljo in najbolj osebno skrivnost svojega življenja, se spomni lačnih in skromnih, mogočnim in bogatim pa napove propad. Še ena skrivnost njene skrivnosti...

Mar ni to velik namig za vse tiste, ki z obstoječo družbo niso zadovoljni? Namig, da je velike zunanje spremembe mogoče doseči – ne da bi se medtem ali po tem spridile v nasprotje začetnega namena – samo z naporitvijo v lastno intimo, v najglobljo notranjost jaza, kjer spoznavanje ni več pridelek sklepanja, temveč duhovnega uvida; kjer človek za zunanje delovanje ne uporablja več le svoje ali kolektivne zgolj človeške moči, temveč moči kozmosa, ki se jim pridružuje delovanje božjega Duha.

Družba prihodnosti se najbrž ne bo imenovala po obdobju, ki je med leti 1917 in 1991 s parolo pravične družbe in pod rdečo zastavo revolucionarne razpoložljivosti s človeško krvjo vzpostavilo moderno obliko tlačenja, za politične internirance v taboriščih pa tudi suženjstva. Beseda »komunizem« je po teh zločinstvih vsaj za bližnjo prihodnost

tako hudo zaznamovana, da se skoraj ni več mogoče dokopati do njenega etičnega in razumnega pomena. Podobno, le nekoliko blažjo usodo deli tudi beseda »socializem«. V tem smislu je komunizem najbrž res mrtev – ali vsaj za zelo dolgo omrtvljen. Vse to pa nas ne bi smelo uspavati v lažni gotovosti, da je porabniški kapitalizem, se pravi praktični materializem, dokončno izgubil svojega protigrigalca in se nam ne more nič več zgoditi. Zelo verjetno je (Popper me je naučil, da vendar ne »nujno«...), da bo socialna neobčutljivost današnjih mogočnikov in bogatinov prav tako nekoč privedla do novega neuspešnega poskusa, na silo vzpostaviti družbeno pravičnost, kakor je neobčutljivost in arogantnost močnih in bogatih v prejšnjem stoletju in na začetku našega stoletja privedla do komunističnih pučev, a tudi do nacionalnega socializma in fašizma kot komplementarnih pojavov levega terorja. Taki dogodki v prihodnosti si bodo najbrž našli novo ime, ki ne bo že na prvi pogled spominjalo na strahotno preteklost. Tako je krščanski vitez, ki s svojo sabljo čaka na nov napad komunista z rdečo zastavo v roki in s petjem Internacionala na ustih, na moč podoben butalskemu policajcu, ki čaka razbojnika Cefizlja na napačnem kraju. Prav taki vitezi žalostne in smešne postave pa puščajo glavna vrata za vdor novega totalitarizma nebranjena. Ker so tako docela zavzeti za obrambo pred sovražnikom, ki se v znani obliki ne prikazuje več, v novi neznan obliki pa še ne dovolj zaznavno, ne opazijo zamujenih priložnosti, da bi pomagali ustvariti tako družbo, ki zaradi svoje pretežne pravičnosti ne bi dajala hrane in goriva navideznim nasilnim reševalcem, kakor so to svoj čas bili komunisti, nacisti in fašisti.

Nemoč kristjanov, da bi danes vabili k boljšim družbenim rešitvam, je v resnici samo nadaljevanje napačnega zavračanja praktičnega komunizma in napačne branjenja vrednot in rešitev predkomunističnega obdobja. Kristjani in njihovi duhovni voditelji – s častno izjemo pokojnega dr. Janžekoviča – so svoje poslanstvo razumeli v smislu križarske vojne proti »brezbožnemu komunizmu«. V času prebujanja moje generacije sem tej zmoti zapadal tudi sam. Šele danes razumem, da ni bolj subverzivne dejavnosti pod nedemokratskimi sistemi in režimi, kakor je vztrajanje pri poštenosti, dobroti in prijaznosti, tudi če je vse okoli tebe drugače.

Pomladna domačnost Foto France Stele

Če bi jugoslovanski škofje v svojem nesrečnem pismu takoj po koncu vojne opustili blodno misel, da je mogoče mlado komunistično oblast z javno grajo pripraviti do pravičnejšega in prijaznejšega vedenja – in bi vernike povabili samo k spoštovanju zakonov in k prizadevanju za obnovo dežele (kako spretno so to strategijo tako avstrijski, kakor tudi slovenski in hrvaški škofje znali uporabljati, ko je šlo za preživetje pod nacional-socialistično ali fašistično diktaturo!), bi bilo trpljenja duhovščine in laikov najbrž veliko manj, kristjani pa bi hitreje in globlje dozorevali v svoji duhovnosti, ki bi morala biti zanje bistvena.

Že omenjeni dr. Janžekovič, ki niti z eno besedo ni grajal komunistov, ki jim je – za takratne okoliščine naivno – celo pripisoval vlogo »usmiljenega samarijana«, a ki je hkrati s svojimi filozofskimi spisi tako temeljito razkrinkal praznoto in nevzdržnost marksistične »filozofije«, je s svojim modrim ravnanjem naredil komunizmu neprimerno več škode in težav, kakor pa bojovita polemičnost, obsojanje in moraliziranje. Poučno pa je to, da dr. Janžekovič ni bil le edini ali skoraj edini, ki je znal ohraniti ravnotežje med ljubeznivostjo do človeka (torej tudi človeka komunista) in neizprosnostjo do mi-

selnih zmot, ko je šlo za soočenje z novo komunistično oblastjo. Enako načelnost, pogum in razumnost je pokazal tudi ob nastopu fašizma in nacizma. Ko so italijanske čete vkorakale v Ljubljano, ko je lep del ljubljanske duhovščine izgubil glavo in ni znal ustrezno odgovoriti na nov položaj, je bil v izložbenem oknu Slovenske matice še razstavljen Janžekovičev spis o naravi in miselni zmoti fašizma. Da se povojnim državnim in kulturnim oblastem prav največji tedaj živeči slovenski filozof, a tudi eden največjih domoljubov, ni zdel primeren za sprejem v SAZU, po eni strani kaže, kako so se oblasti vendarle zavedale, kdo jih v resnici najbolj ogroža, po drugi strani pa so s tem razkazovale svojo človeško in strokovno ubogost.

Sklepna misel

Komunizem je pojav svetovnih razsežnosti. Kljub veselju v našem delu sveta, da je »komunizem mrtev«, ne kaže pozabiti, da še vedno obvladuje več ko četrtino svetovnega prebivalstva – in da je tudi drugod, kjer je formalno premagan, politično, duhovno in (ne)moralno še vedno močno prisoten. Podoben je letošnji zimi (1996), ki nam je še po veliki noči postregla s snegom in mrazom. Pozebe komunizma se utegnejo zavleči še tja v pozno poletje... Komunizem pa ni izvorna domislica hudobnih ljudi, temveč je pred-

vsem odgovor na nerešena družbena in človeška vprašanja, ki je bil porojen iz stiske in neverodostojnosti tistih, ki bi morali ta vprašanja reševati v duhu vere, na katero se sicer radi sklicujejo in ki so jo tako hitro pripravljeno »braniti« tudi z orožjem. Kristjani žal nismo tako naglih rok, kadar je treba vero izpričevati in uresničevati z dejanji in odnosi ter z lastnim duhovnim dozorevanjem. Komunizem je groba in pavšalna izterjatev zgodovine zaradi neplačanih računov pri kristjanih. Česar mi nismo bili voljni ali sposobni storiti z ljubeznivostjo, kakor nam jo narekuje vera, z vizionarsko domišljijo, kakor nam jo odpira upanje in z obzirnostjo do vseh prizadetih, kakor nam jo utemeljuje ljubezen, je po svoje, z vso grobostjo in neprizanesljivostjo dogmatiziranega materializma, storil tedaj novi igralec na odru zgodovine. Zoper ostanke komunističnega sesutja, zoper komunizem, ki je v nekaterih delih sveta še na oblasti, in zoper nove oblike komunizma pod drugimi programi, strukturami in imeni, je mogoče storiti samo dvoje: da vztrajamo v načelih krščanskega družbenega nauka, ki so v resnici samo v družbenih razmerjih uporabljena evangelijska načela – in da odprti v prihodnost skupaj z drugimi, tudi če so naši veri in našemu prepričanju nasprotni, iščemo rešitve za socialna vprašanja, ki se pojavljajo v današnjem času in ki jih že napoveduje prihodnost. Nad komunizem materialistične šole je mogoče iti samo s komunitarnostjo, ki se navdihuje pri prerokih in v besedah evangelija, uresničuje pa v postopnem, potrpežljivem in obzirnem ustvarjanju alternativne ali celo kontrastne družbe v majhnih, preglednih okoljih, kjer lahko tudi z lastnimi močmi kaj spremenimo, ne da bi te spremembe pogojevali s totalno spremembo svetovne ureditve, kakor je to delal komunizem, in kar je bil tudi glavni vzrok njegove notranje in zunanje militantnosti in brezobzirne oblastnosti. Komunisti so imeli kategorični imperativ, da je treba svet spremeniti – niso pa vedeli, niti kako bi ga kazalo spremeniti niti niso znali utemeljiti, čemu bi ga kazalo spremeniti. Kristjani imamo utemeljitev, čemu bi veljalo marsikaj na tem svetu urediti drugače. Manj jasni so naši odgovori, kakšne naj bi bile te spremembe in po kakšnih poteh naj bi do njih prišli. Manjka pa nam kategorični imperativ, da je nazadnje res treba nekaj storiti.

Vinko Ošlak

Prvi znani slovenski glasbenik – organist v srednjeveškem Dubrovniku

Skromno je število glasbenikov iz srednjeveškega obdobja, za katere bi lahko z gotovostjo trdili, da so slovenskega rodu. Tedaj so slovenski ljudje, ki so se uveljavili v znanosti in umetnosti ter sploh v javnem življenju, zelo pogosto latinizirali ali germanizirali svoja imena. V teh imenih se je zabrisala sled njihovega izvora. Slovensko poreklo teh ljudi, ki se v domačem okolju niso mogli razviti in uveljaviti, odkrijemo včasih le po naključju.

Dolgo je veljalo, da je najstarejši znani slovenski glasbenik dunajski škof (1513) Jurij Sladkonja. Bil je vodja dunajske dvorne kapele. Vodil je njen pevski zbor in usmerjal njeno umetniško orientacijo. Tehtno se je vključil v razvoj srednjeveške glasbe. Pozneje je bilo odkritih nekaj imen iz konca 15. stoletja. Okrog leta 1472 je v italijanskem mestu Fanu južno od Pesara deloval piskač Andrej, po rodu iz Ljubljane. Brikcij Preprost iz Celja je bil leta 1485 član stolnega kapitlja na Dunaju in pozneje opravljal funkcijo kantorja. V ta čas sodi tudi Baltazar Prosperius iz Mozirja, ki je bil magister muzike na univerzi v Baslu.

Bogato dubrovniško arhivsko gradivo pa nam je odkrilo novo ime. Na podlagi tega gradiva smo lahko rekonstruirali dokaj izčrpen življenjepis prvega znanega glasbenika slovenskega rodu. To je Franciscus de Pavonibus iz Ljubljane. V Dubrovnik je prišel okrog leta 1460. Nasledil naj bi prvega znanega organista stolne cerkve sv. Marije Nikola Pavličevića. Ta je službo organista opravljal še naprej, do smrti 11. marca 1466. Med njima so vladali prijateljski odnosi. Aprila 1463 je Pavličević nagovoril Francisca, ki je bil tudi nadškofijski kancler – verjetno je s to službo začel kariero v Dubrovniku, – naj gre z njim v Dubrovačko Rijeko v hišo Stanule Mekatović. Ta žena je namreč želela sestaviti testament. Stanula je v testamentu navedla, da zapušča del hiše in pol svojega imetja duhovniku Nikoli Pavličeviću,

ki je bil njen spovednik. Francisco je v testamentu tudi zapisal, da bo duhovnik Pavličević užival podarjeno imetje do konca svojega življenja, po njegovi smrti pa naj bi to imetje prešlo v lastništvo bratovščine duhovnikov. Možu Nikoli Mekatoviću je zapustila le polovico imetja. Testament je bil napisan v latinščini, kot je bil tedaj običaj. Zato so že 20. maja dubrovniški sodniki preizkusili veljavnost testamenta. Mož Nikola Mekatović je namreč dvomil v pravnoveljavnost testamenta. Zaslišani so bili: podpisnika testamenta Ivan Ognjanović in krznar Blaž, sin Radoslava, ter priči Mihael Vlakotić, Stanulin brat, kateremu je zapustila pol hiše v Dubrovački Rijeki, in čevljar Radivoj Milović. Stanulini sorodniki, predvsem mož, so skušali oporoko razveljaviti iz formalnega razloga, češ da Franciscus de Pavonibus, pisec testamenta, ni znal hrvaškega jezika, temveč mu je željo oporočnice prevajal duhovnik Pavličević, ki je postal tudi dedič dela njenega premoženja. To naj bi bilo s pravnega stališča nedovoljeno.

Zaslišan je bil tudi Franciscus de Pavonibus. Zanimiv je preizkus sodnika Mihaela Volčevića. Na vprašanje, ali zna slovanski jezik (mišljen je bil jezik, ki ga je govorila večina dubrovniškega prebivalstva), je odgovoril, da ne zna govoriti, toda dodaja, da razume vse, kar se tam pogovarjajo. Pripominja pa, da je po rodu Slovenec iz Ljubljane (natione sclavus videlicet de Lubiana). Pri zaslišanju razkrije del svojega življenjepisa. Poudarjanje, da je prišel iz Benetk, je samo dokaz, da je v Benetkah živel od otroških let, tam preživel mladost, končal šolanje in se usposobil za kanclerja in organista. Možno je tudi, da se je rodil v Benetkah, vendar naj bi bili njegovi starši slovenskega rodu in se v Benetke preselili iz Ljubljane. Očetu je bilo ime Tomaž. Preden je sprejel službo nadškofijskega kanclerja v Dubrovniku, je služboval 34 mesecev kot kancler v Zadru. Med zaslišanjem je bil napravljen preizkus, koliko Franciscus razume slovanski jezik. Zaradi ugotavljanja veljavnosti testamenta je moral poudariti slovansko poreklo, da bi prepričal zasliševalce in dokazal, da razume hrvaški jezik, ki ga je govorila Stanula, ki pa gotovo ni razumela latinščine, v kateri je bila pisana oporoka. Kaže, da je Franciscus ta preizkus pred komisijo dobro prestal. Franciscus je pisal ta testament kot nadškofov kancler in notar in ga na koncu tudi zapečatil.

S tem je testament dobil pravno veljavo.

Življenje pa je teklo dalje in Franciscus se je uspešno vživel v dubrovniške razmere. Spomladi 1464 se je pojavila na dubrovniškem področju kuga, ki je trajala tri leta. Kot poročča dubrovniški kronist Ragnina, je kuga pomorila v Dubrovniku 78 pripadnikov plemiškega rodu, 31 duhovnikov in menihov ter 2500 meščanov. Najprej se je pojavila na polotoku Pelješcu, leta 1465 se je razširila tudi v samo mesto, ki je skoraj popolnoma opustelo. 15. junija je dubrovniška vlada sprejela sklep o uvedbi izrednih razmer. Vsa oblast je prešla v roke osem do deset plemičev. Skupaj z njimi je lahko v mestu ostalo okrog 90 meščanov (puščanov) stražarjev, en brivec, en duhovnik, ki naj bi skrbel za tolažbo bolnikov in umirajočih. V mestu je ostal tudi Francisco de Pavonibus, kancler nadškofije, ki naj bi v teh hudih časih opravljal poleg svojih še državne kanclerske posle. Vlada mu je določila 60 perperjev nagrade do konca septembra. Ko je vlada prepustila upravo v mestu omenjeni skupini ljudi, ki naj bi skrbeli za red in zdravje prebivalstva, se je umaknila v Gruž, kjer je zasedala v samostanu sv. Križa.

Izjemno situacijo je verjetno izkoristil Franciscus de Pavonibus, saj je kot državni kancler doživel neprijetnosti, ki bi bile lahko zanj usodne. Leta 1466, še v času kuge, ga je Svet naprošenih (Senat) kaznoval z izgonom iz Dubrovnika za deset let. Zakaj ga je doletela tako huda kazen? V njegovem stanovanju so našli nepopisan (bianco) papir, opremljen z državnim pečatom, pečatom sv. Vlaha. Za takšen prekršek so notarja kaznovali z najhujšimi kaznimi, tudi s smrtjo. Franciscus je najprej uspešno kaznen omiliti z odlaganjem odhoda v izgnanstvo, nato pa je vlada 11. junija 1466 kaznen preklicala. Ob tej priliki je vlada celo določila, da prejme Franciscus plačo za preteklo leto v višini 60 perperjev. Nedvomno so Franciscu upoštevali delovanje v času kuge.

Kmalu nato, 14. junija, je rehabilitirani Franciscus dobil stanovanje v zgradbi dubrovniške šole. Še naprej je opravljal državno službo kanclerja, kajti Mali svet je 22. junija 1467 sprejel sklep, da se mu določi plača 5 perperjev na mesec za opravljanje te službe. Franciscus de Pavonibus pa je ostal še naprej nadškofov notar, kajti iz obdobja od 1466 do 1473 sta se ohranili dve nadškofijski notarski knjigi, ki ju je pisal Franciscus.

Na ta način se je ohranil njegov avto graf.

Po smrti organista Nikolaja Pavličevića leta 1466 je Franciscus prevzel tudi službo organista.

13. oktobra 1467 je bila sestavljena pogodba med prokuratorji katedrale sv. Marije, cerkve sv. Blaža in cerkve sv. Frančiška ter Franciscom de Pavonibusom. V pogodbi je omenjeno, da je bil sprejet v službo organista za dve leti. V omenjenih cerkvah bo orglal vse nedelje in praznike. Prav tako se obvezuje, da bo popravljajl orgle, če bi prišlo do okvare. V pogodbi je zapisana še obveza, da bo učil orgljanja sedem oseb in to tri v cerkvi sv. Marije, dve v cerkvi sv. Frančiška in dve v cerkvi sv. Blaža. Za vsako leto bo prejel 80 dukatov v gotovini in stanovanje pri frančiškanih, kriti bodo stroški za hrano in enega dečka, pomočnika. Prejemke mu bodo izplačevali vsakih šest mesecev. 13. marca 1470 je bilo pripisano k pogodbi, da je bil v celoti izplačan za dve leti.

Pogodba je bila nato podaljšana 15. novembra 1469. Poleg prokuratorjev omenjenih treh cerkva so se pogodbi priključili še prokuratorji cerkve sv. Dominika. Nova plača naj bi znašala 94 dukatov. Franciscus se je obvezal, da bo odslej orglal v štirih cerkvah v Dubrovniku in učil orgljanja 26 učencev. Prav tako je v njej zapisano, da bo uglaševal orgle.

Ljubljčan Franciscus de Pavonibus je v Dubrovniku skrbel za vzgojo novih organistov in na ta način poskrbel, da so v vseh štirih glavnih dubrovniških cerkvah bogoslužje spremljali z orglami ob nedeljah in praznikih. Pomembna je tudi ugotovitev, da so bile vse štiri omenjene cerkve opremljene z orglami. Službo organista in nadškofijskega notarja je Franciscus opravljajl vsaj do leta 1483. Iz tega leta je ohranjeno potrdilo, da so mu zakladniki in prokuratorji katedralne cerkve sv. Marije in cerkve sv. Blaža izplačali svoj delež dogovorjene plače.

Vsi navedeni podatki iz dubrovniškega arhiva nam v dokaj jasni podobi prikazujejo triindvajset let življenja Francisca v Dubrovniku.

Potrjujejo nam že znano dejstvo, da je slovenski človek tudi v preteklosti odhajal iz rodni krajev in se uveljavljajl v tujini. Hkrati nam ti podatki odkrivajljo razmere v dubrovniški republiki v obdobju širjenja kuge ter strahu pred turškim napadom, ki naj bi ga izzval padec Bosne pod Turke leta 1463. Glasbenik Franciscus de Pavonibus je pre-

živajl te težke čase in se kljub temu uspešno vključil v kulturno življenje srednjeveškega Dubrovnika.

Ignacij Voje

700 let Zagorja

Podnožje, ki se razprostira od Čemšeniške planine, Svete gore in Trojan do reke Save, obsega prostorno dolino, katere središče je mesto Zagorje.

Že v 13. stoletju je bilo v teh krajih navzoče krščanstvo s svojo cerkveno pravno ureditvijo. Zagorje je bilo vikariat pod oglejskim patriarhatom, ki je nastavljajl samostojnega duhovnika. Skupaj z Zagorjem se omenjajl še vikariati na Dolu pri Ljubljani, v Vačah in v Čemšeniku, ki so bili uvrščeni v prefaro Mengeš.

Vse to omenja seznam papeške desetine oglejskega patriarhata iz leta 1296 (*Liber receptorum pappae Bonificii VIII anno 1296 – Colectoriae 131, fol 102*).

Omenjeni spis je napisan v karolinški minuskuli, srednjeveški pisavi, ki je bila v rabi od 9. do 12. stoletja, pri kateri črke niso enako visoke. Spis je v vatikanskem arhivu odkril Zagorjan dr. France Dolinar. To je najstarejša do sedaj znana omemba Zagorja, ki se v listini omenja kot Sagor.

Kasneje so vsi omenjeni vikariati postali prave župnije, župnik prefare Mengeš pa je dobil naslov nadžupnika; ne vemo, kdaj se je to zgodilo. Prvi znani zagorski vikar je bil Osvald Pfeifer, njegov kaplan pa je bil Primož Poldorf. Oba omenja vizitacijski zapisnik oglejskega generalnega vikarja Pavla Bizancija leta 1981–82. To je zanesljiv podatek o rednem dušnopastirskem delu v Zagorju. Papež Benedikt XIV. je 1751 ukinił oglejski patriarhat. Tedaj je bila župnija sv. Petra in Pavla v Zagorju dodeljena nadškofiji v Gorici do leta 1787. Leta 1668 je bil vikariat Zagorje inkorporiran stiškemu samostanu in s tem vključen v stiški arhidiakonot. Leta 1719 je stiški pater Pavel Puzelj sestavil kroniko, v kateri o Zagorju ne govori več kot o vikariatu, ampak že kot o župniji. Končno je leta 1788 župnija Zagorje prišla v ljubljansko škofijo. Leta 1822 je župnik poročajl, da ima župnija Zagorje 1743 prebivalcev. Od 1782 je

Zagorje najprej spadalo v dekanijo Vače, od 1824 v dekanijo Moravče, nato pa od leta 1900 v dekanijo Litija. Leta 1940 je bila ustanovljena nova dekanija Zagorje. Do odprtja rudnika leta 1755 je bilo v Zagorju kmečko prebivalstvo. Leta 1803 je začela delovati steklarna v Toplicah, 1842 cinkarna na Lokah, 1843 svinčarna v Toplicah in leta 1885 apnenica v Zagorju. Industrijsko delo je po svoje razgibalo kulturno življenje pred drugo svetovno vojno, ki je deloma opisano v župnijskem listu *Zagorski zvonovi*. V tisku so izhajali vsak mesec od adventa 1935 do adventa 1939. Sedaj, po 32 letih, zopet izhaja župnijsko glasilo z naslovom *Oznanila*. Iz jubilejne župnije sta nastali dve novi samostojni župniji Sveta Planina leta 1900 in Kisovec 1968. Sedanja cerkev je bila posvečena leta 1873.

Župnija ima pet podružnic: Sv. Duh na Rovah, Sv. Jakob v Kotredežu, Sv. Janez Evangelist v Vinah, Sv. Neža v Bukovju in sv. Urh v Ravenski vasi.

Rudnik v Zagorju in Kisovcu zapirajo. Toliko let je v marsičem oblikoval podobo in usodo kraja in prebivalcev. Tu je delavski razred počasi izgubljal perspektive, čeprav je v letu 1929 že obstajala organizirana komunistična partija in je ves njen žalostni vpliv v rdečih revirjih še vedno izrazit. Nove podobe kraja brez rudarjev pa še ni mogoče predvideti.

V Zagorski dekaniji, ki ima sedež v Kisovcu, živi 17.000 katoličanov, 600 islamcev, 150 pravoslavnikov in 30 protestantov. Četrtna dekanijskih župnij je v soupravi. Središče dekanije je v verskem oziru na najnižjem nivoju v nadškofiji. Sedaj se temu bliža še okolica, saj se z zgolj nedeljsko mašo v soupravi župnije ne more upreti negativnim vplivom časa. Tako za središčem počasi izgubljam še zaledje. Razveseljivo pa je dejstvo, da so leta 1995 v Zagorje prišle sestre iz skupnosti Loyola.

Lokalno glasilo se je prvotno imenovalo *Občinski obveščevalec*, potem je dobilo ime *Valvasorjev navdih*. Sedaj že šest let izhaja *Zasavc*, ki je politično opredeljen in izhaja iz zavesti, da je LDS v občini Zagorje leta 1994 dobila 39% glasov. Zagorje ima svojo TV postajo s studiom na Izlakah, ki ne nasprotuje oddajam verskega značaja. Radio Trbovlje pokriva Zasavje, ob nedeljah pa oddaja tudi prispevke verske vsebine, ki jih sestavljajo duhovniki in laiki treh dekanij.

Prosvetni kader, ki je dobro organiziral proslave praznikov propadlega režima, se ne more sprijazniti z dejstvi sedanjega časa, da bi tudi v spremenjenih razmerah z mladino omogočil praznične proslave in preprečil trdovratno terminologijo rdeče zvezde. Tudi drugače ni mogoče govoriti o kulturni dejavnosti zaradi nostalgije za idejami rdečega oktobra. Mladina se predvsem ogreva za nogomet in nekatere druge zvrsti športa. Sicer je prepuščena sama sebi. Nima prostorov za sestajanje, kar pospešuje kajenje, alkoholizem in uživanje mamil.

Ozračje je nezdravo, to se odraža v sorazmerno večji zdravstveni prizadetosti predvsem otrok, pa tudi pri odraslih umrljivost presega slovensko povprečje.

V tem vzdušju bo Zagorje na podlagi omenjene listine v mesecu avgustu obhajalo 700-letnico prve znane omembe tega kraja.

Ta jubilej bo ovekovečen tudi na poštih znamkah.

V novem občinskem grbu so v obliki transparenta poleg bele barve, razvrščene še črna, modra in zelena. Kljub rdečim revirjem rdeče barve ni v grbu. Morda bo z njo povezana ideologija prenehala ne samo na grbu, ampak tudi v resnici. Sloj črne barve je na grbu najožji, kar razodeva nostalgijo za opustevajočim rudnikom. To utegne vplivati na večjo čistočo zasavskih rek, ki jih označuje modra barva na grbu. Zelena barva zavzema največjo površino. Naj bi ta barva prekrivala ne samo zagorski grb in zagorsko dolino, ampak naj bi vplivala tudi na boljše počutje Zagorjanov ob jubilejih. Obenem naj 700-letnica Zagorja to mesto še bolj približa javnosti, da ne bo skrito za gorami.

Jože Čampa

Jezuiti – štiristo let v Sloveniji

Burno šestnajsto stoletje

Lutrova, Kalvinova, Zvinglijeva reformacija, katoliška prenova, Tridentski koncil... Od vseh strani so vdiralni novi pogledi, nova vprašanja.

Cerkev Sv. Jakoba in kolegij v 17. stoletju

Iz Valvasorjeve Slave Vojvodine Kranjske

Nov je bil tudi jezuitski red, imenovan uradno Družba Jezusova.

Ustanovil ga je Ignacij Lojola, Bask, leta 1534, a potrdil papež Pavel III. leta 1540. Ustanovitelj prvotno sploh ni mislil na kakšno soočenje s protestantizmom ali celo na ustanavljanje šol, bolj je predvideval misijonarsko delovanje po nekrščanskih deželah. A ko se je postavil v službo Cerkev, mu je bilo jasno, da je najbolj pereča potreba po prenovi prav v sami Cerкви. Prvi jezuiti so se razpršili predvsem po Evropi in takoj zaznali, da je kriza mnogo globlja, kot se je zdelo na prvi pogled. Še duhovniki, redovniki in redovnice niso vedeli, v katero smer naj se obrnejo; zato tudi škofje, ki so izhajali iz teh krogov, niso bili dosti drugačni. Da ne govorimo o plemičih in velikaših – ki so takrat sami postavljali škofo, kakor je ustrezalo njihovim interesom.

Kaj storiti? Treba je bilo začeti – od začetka. Z vzgojo mladine. Jezuiti so odpirali zavode z zahtevno in kvalitetno izobrazbo in vzgojo. Iz šol so prihajali izobraženci vseh vrst, intelektualno in etično visoko oblikovani. Med njimi ni manjkalo duhovnih poklicev in Cerkev je spet imela primerne kandidate za škofo. Vsa Evropa je to začutila in od

vseповsod so prihajale prošnje za jezuitske zavode.

V Ljubljani je od 1543 do 1558 škofoval Urban Tekstor (Tkalec), vnet prenovitelj. Komaj šest let po ustanovitvi reda je že vzpostavil pisni stik s sv. Ignacijem in predlagal, naj kralj Ferdinand na izpraznjeni škofijski sedež imenuje enega prvih Ignacijevih tovarišev, patra Klavdija Jaya (sept. 1946). Jezuiti so – po svojih pravilih – to ponudbo odločno zavrnilo, kakor tudi vse poznejše ponudbe. Tako Tekstorjevo prizadevanje, da bi kateri od jezuitov postal njegov naslednik v Ljubljani, ni rodilo sadu. Zato pa je Tekstor poslal k jezuitom v šolo svoje bogoslovce: med prvimi 57 gojenci zavoda Germanicum v Rimu so bili kar štirje iz ljubljanske škofije.

Tudi poznejši poskusi, da bi jezuite dobili v Ljubljano, niso bili uspešni. Škof Janez Tavčar pa se je tega lotil zelo odločno.

1. novembra 1593 je pisal papežu Klemenu VIII.: »V tukajšnjih deželah javne oblasti ščitijo razširjevalce krive vere. Primanjkuje mi zlasti sposobnih mož, ki bi bili pomočniki pri pouku ljudstva. Zato nameravam v Ljubljani ustanoviti kolegij za očete jezuite.«

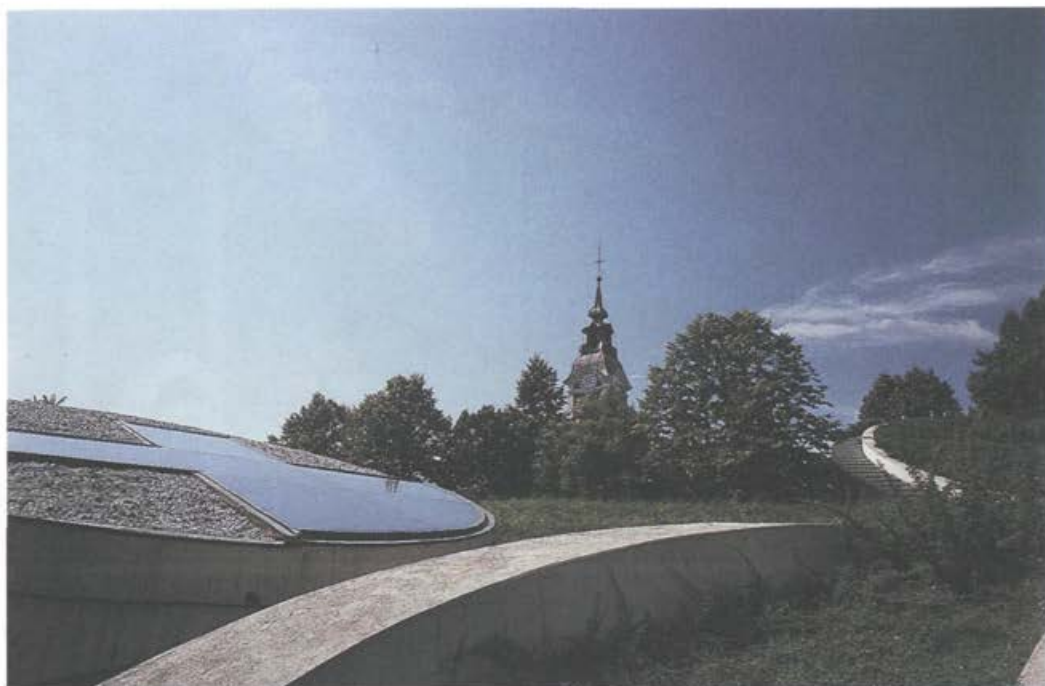
Res je 21. januarja 1597 sprejel prve jezuite, patra Mihaela Poldta in Krištofa Ziegelfesta ter brata Polerja. Marca se jim je pridružil še Slovenec, pater Koprivc, nato še pater Rozman.

Najprej so delovali iz opuščene samostana na sedanjem Vodnikovem trgu, kmalu so se preselili k Sv. Jakobu in tam začeli zidati nov kolegij. Težav ni manjkalo, zlasti ne denarnih, šele leta 1602 so začeli s poukom v novem kolegiju. Leta 1615 je bila posvetitev nove in umetnostno zelo pomembne cerkve sv. Jakoba.

Istega leta sta prišla prva dva jezuita v Gorico in začela pripravljati nov zavod. Čez štiri leta podobno v Trstu, na željo mestnega sveta. Že leta 1604 pa so se jezuiti naselili v Celovcu in odprli gimnazijo, ki je do leta 1615 bila popolna, z vsemi šestimi razredi in skupno 500 dijaki, kar je bilo za tiste čase ogromno. Pozneje je prišel na vrsto še Maribor (1757).

Najuspešnejši je bil zavod v Ljubljani. Kmalu je štel 700 dijakov, nekaj časa celo 900. Lahko si mislimo, kaj je to pomenilo za mestece, ki ni imelo več kakor štiri tisoč prebivalcev: vsak peti je bil »iz kolegija«.

Kmalu se je čutilo, da srednja šola ne zadostuje: fantje so hoteli študirati naprej, v

Dravlje – Cerkev v slovenski pokrajini

Fotoarhiv Dravlje

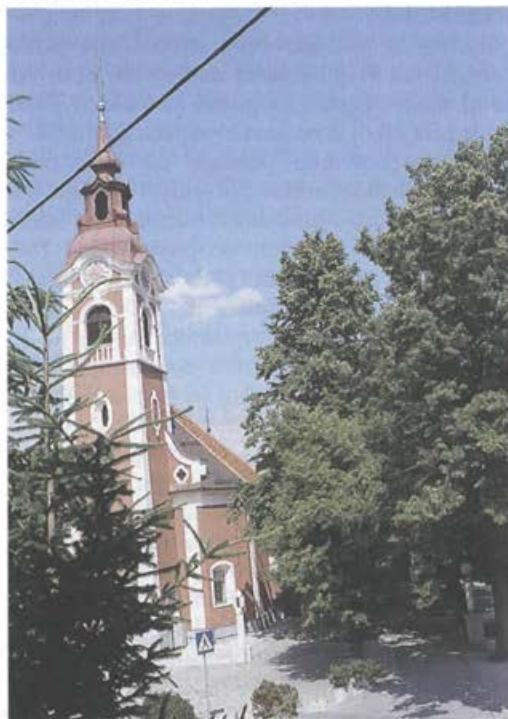
Gradec ali celo Dunaj je bilo predaleč in tudi predrago. Zato so jezuiti leta 1619 dodali šestim razredom še pouk moralke (kazuistike), pozneje še druge predmete. To ni bilo v sklopu gimnazije, uradno se je to imenovalo višje šolstvo (*studia superiora*). Mislim, da bi to letnico lahko imeli za začetek univerzitetnega pouka v Sloveniji, čeprav uradno še ni imelo tega naziva. Ko smo 1969. leta slavili petdesetletnico ljubljanske univerze, so Hrvatje v Zagrebu slavili 350-letnico svoje univerze, ki je nastala šele nekaj časa po ljubljanski... (Ali pa pride v poštev celo leto 1617, ko so v Celovcu dodali šestim gimnazijskim razredom še moralno in filozofijo.) To so bile čisto resne šole: okoli leta 1770 sta v Ljubljani dva profesorja predavala moralno, eden kanonsko pravo, trije filozofijo, eden matematiko in fiziko.

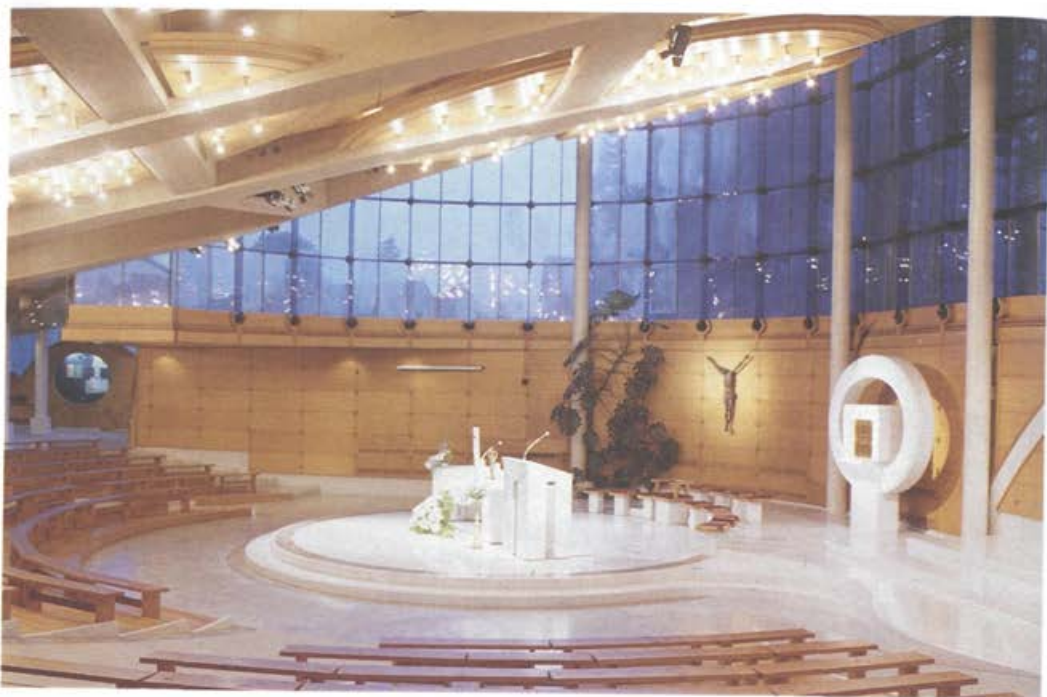
Kaj je jezuitsko šolstvo pomenilo za slovensko kulturo?

Zelo veliko. Slovenija je z njim stopila v Evropo! Pouk je bil načelno samo latinski, nikakor nemški! V prvih razredih so morali seveda začeti v slovenščini. S tem je gimnazija postala evropska, matura pa »mednarodna«, priznana po vsej Evropi. Koliko se

danes trudimo za tako mednarodno priznano matura! Takrat je bilo to doseženo od vsega začetka: naj je prišel profesor iz kateregakoli naroda, v latinščini je takoj lahko začel pre-

Klasika Sv. Roka Fotoarhiv Dravlje

Duhovnost sodobnih oblik – nova cerkev

Fotoarhiv Dravje

dati, v Sloveniji ali kjerkoli v Evropi. Po kratkih šestih letih so iz kolegijev prihajale množice temeljito razgledanih in podjetnih mladih ljudi. Splošna kultura se je hitro dvigala. Ko bi bila Slovenija prepuščena sama sebi, bi tak dvig zahteval mnogo let: prvi rod bi se malo dvignil, drugi rod še malo... Tako pa je bila takoj dosežena evropska kvaliteta.

To se je seveda poznalo na vseh področjih. Enciklopedija Slovenije opisuje na primer jezuitsko gledališče, kakor so ga imeli po zavodih: v Ljubljani so predstavljali Izakovo žrtvovanje že leta 1598! V Celovcu so v poldrugem stoletju uprizorili 423 različnih del, toliko je namreč zapisanih, morda jih je bilo tudi več. Za ljudstvo so nastopali naravno v slovenščini – kaj je to pomenilo za oblikovanje našega »zbornega jezika«!

Še bolj je bila slovenščina potrebna za pridiganje. Vsako nedeljo je bila pri Sv. Jakobu slovenska pridiga. Že sam sv. Ignacij je osem dni pred svojo smrtjo (31. 7. 1556) pisal Joni Adlerju, prvemu jezuitu, ki je nastopil v Ljubljani, v kakšnem jeziku naj pridiga: »Ne vem, če vas ljudstvo v Ljubljani razume, ko pridigate v nemščini. Sicer pa bi bil slab uspeh, ko bi vas razumela le peščica škofovih sodelavcev.«

V slovenščini so pridigali tudi po ljudskih misijonih, ki jih je bilo kar precej. »Jezuitska« je bila tudi prva katoliška slovenska knjiga. Leta 1574 je cistercijan Lenart Pachenecker iz Vetrinja izdal slovenski prevod Kanizijevega katekizma. O tem poroča Primož Trubar, primerka knjige same, žal, še niso našli. Takrat je bil sv. Peter Kanizij, danes cerkveni učitelj, še živ. Sam je dočkal prevod svojega Katekizma v dvanajst jezikov, med njimi torej tudi v slovenščino. Prvi slovenski jezuit, ki je izdal lastno slovensko knjigo, je bil Višnjegorčan p. Janez Čandik (Evangelia inu lystuvi, 1613).

Jezuiti so po svojem institutu vedno tudi v službi vesoljne Cerkve. Prvi jezuit s slovenskega ozemlja, ki je odšel v misijone, je bil Ljubljčan p. Adolf Steinhauer, ki so mu sledili še mnogi drugi.

Šolstvo je bilo za tiste čase pri nas torej zelo razvejeno. To je vplivalo na splošno slovensko kulturo. Tako so v ljubljanskem kolegiju za poučevanje glasbe ustanovili poseben seminar, ki se ga je udeleževalo do 80 učencev. Iz njihovih vrst so izšli mnogi ugledni glasbeniki.

Bivši gojenci jezuitskih šol so bili tudi pobudniki naših prvih znanstvenih ustanov: Akademije operozov (1693) in Akademije filharmonikov (1701). Tako se je navzočnost jezuitov še bolj vtisnila v našo duhovno po-

dobo. Če smo Slovenci znani kot narod kulture, se moramo za to zahvaliti Bogu, ki nam je poleg drugih učiteljev poslal tudi jezuite.

Leta 1773 je bil jezuitski red sicer ukinjen, toda ustanove naše kulture so živele naprej. Obnovljeni red pa je v novih razmerah drugače zastavil svoje služenje ljudstvu in Cerkvi.

Miha Žužek

Celje in Slomšek

(Nagovor škofa dr. Franca Krambergerja ob blagoslovitvi spomenika Slomšku, Celje, 13. 4. 1996)

Celje in Slomšek sta nerazdružni dvojici kraja in osebe, tako nerazdružni, da ni pravega Slomška brez Celja, pa tudi ne Celja brez Slomška. Njegova največja dela za narod in Cerkev na Slovenskem so povezana s Celjem.

Tu je bilo njegovo prvo srečanje s svetom, ko je 14-leten zapustil Ponikvo, svoj dom in se podal v celjsko gimnazijo, da je razširil obzorje svojega duha.

Tu, pri sv. Jožefu nad Celjem, je s svojim sošolcem Grahkom duhovno rasel in zorel v močno osebnost.

Sem je prišel pred 150 leti, na god sv. Marka in sprejel poslanstvo celjskega opata, svoje 6. službeno mesto. Iz nastopne pridige so vidni njegovi načrti: »Želje so se mi izpolnile. Tu bom ostal, tu bo moje zadnje mesto, v Celju, v mestu sv. Maksimilijana, tu bo moj grob.«

Čeprav ga je po dveh mesecih opatovanja vodila pot nazaj v Št. Andraž, na škofovski sedež, je ostal neločljivo povezan s Celjem. Mirno in brez pretiravanja lahko rečemo: Vse največje storitve A. M. Slomška imajo svoje korenine v Celju ali pa so vsaj povezane s Celjem. Sam je posredoval in tudi dosegel, da je Celje dobilo leta 1851 osemletno gimnazijo in tudi prvo škofijsko dijaško središče »Maximilianum«.

Tu, v Celju, je istega leta (1851) napisal ustanovno listino ali pismo o ekumenski molitveni družbi, bratovščini Sv. Cirila in Metoda in dela za edinstvo kristjanov. S tem delom je prestopil meje svoje škofije in posegel v zadeve vesoljne Cerkve.

Tu je samo eno leto pozneje (26. septembra 1852) sprejel lazariste in jim izročil cerkev sv. Jožefa s samostanom. Oboje je bilo središče verske, duhovne in moralne preнове celotne škofije vsaj za sto let, vse do druge svetovne vojne.

Tu je imel tisti znani dvojni misijon 1858, slovenski in nemški, pri katerem je izposloval dovoljenje, da je smel iti v celjske zapore, tam reševati človekovo dostojanstvo izgubljenih, zaznamovanih, obsojenih. Ta humana in pastoralna poteza je bila za tisti čas nekaj edinstvenega.

Tu je leta 1856, ko je Celje zadela velika narodnostna in verska preizkušnja, da bi namreč postalo nemško mesto in s tem tudi protestantsko, osebno posegel najprej s svojim pismom, nato pa (22. junija 1856) tudi osebno prišel v Celje in po slovesnem bogoslužju v Marijini cerkvi blagoslovil kip brezmadežne na glavnem trgu in tako Celje izročil pod Marijino varstvo. Takrat je meščanom in pričujoči množici ponovil svoje znane besede: »Kdor premoženje izgubi, veliko izgubi. Kdor poštenje izgubi, še več izgubi. Kdor pa vero izgubi, vse izgubi, ker njemu ugasne luč sredi temne noči.«

Ni čudno, če je tudi ob svojem največjem delu, prestavitvi škofijskega sedeža, mislil na Celje. Sam je zapisal: »Če bi odločalo srce, bi šel v Celje; ker pa moram rešiti slovenski narod onstran Drave, grem v Maribor...« Prav s tem je pokazal, da ni iskal sebe, ni delal zase, za svojo čast, marveč za svoje ljudi, za svoj narod.

Pred nami je kip Slomška z dečkom, predstavnikom mladih. To je spomenik Slomškove ljubezni do mladine, Slomškove skrbi in čuta odgovornosti za mlade. Kdor dela za mladino, dela za prihodnost naroda in Cerkve. In zopet se srečamo s Celjem. Tu je namreč leta 1842 izdal svoj znameniti učbenik Blaže in Nežica v nedeljski šoli.

Redki slovenski otroci so hodili v šole, saj rednih šol ni bilo; v kolikor pa so bile, so bile nemške. Sam je zapisal: »Mladi so pisali domači jezik v nemški pisavi in z nemškimi črkami, zato niso znali in niso mogli brati. Učitelji in duhovniki so slovenski vinograd po nemško obdelovali, zato ni bilo sadov, ne izobrazbe, ne prave vzgoje, ne kulture in slovenski narod ni imel svojega pravega obraza. Slovenske knjige ni bilo videti ne po cerkvah, ne po šolah, ne po domovih.« Zato je Slomšek napisal in tu v Celju izdal učbenik Blaže

in Nežica. »Zlata knjižica« so imenovali to knjigo, in upravičeno, saj se je ob njej slovensko ljudstvo izobraževalo v domači hiši.

S to knjigo je Slomšek poklical slovensko mladino v slovensko šolo. V mladih je hotel vzbuditi željo po izobrazbi, ljubezen do šole in materinega jezika in sploh do knjige. S to knjigo je hotel slovenski mladini požlahtniti srce, jo naučiti plemenitega mišljenja in čutenja, dobrote in poštenosti, pa tudi pobožnosti, skratka vsega tistega, kar imenujemo omika ali kultura. Zavedal se je: če bo mladina verna, moralno zdrava, poštena, bo takšen ves narod. In prav v tem je Slomškova velika zasluga in neprecenljiva vrednost vseh njegovih učbenikov, saj je z njimi vzgajal mlade »za dobre državljanke in dobre kristjane (nebeščane)« s slovensko zavestjo, vero in kulturo v srcu.

Postaviti komu spomenik, pomeni priznati njegovo delo in zasluge, mu izreči zahvalo in se mu vsaj nekoliko oddolžiti. In to je namen današnjega slavja.

Čeprav je Slomšek v Celju navzoč po svoji Mohorjevi družbi, moremo vendarle reči, da Slomšek prihaja danes, po 150 letih, zopet v Celje, ker s postavitvijo, razkritjem in blagosloovitvijo spomenika prihaja v staro in novo Celejo njegov duh, njegova miselnost in vse tisto, kar slovenski narod v tem trenutku svoje zgodovine potrebuje.

Vsem, ki so kakorkoli sodelovali pri ureditvi te zamisli, iskreno čestitam ter izrekam besedo zahvale in priznanja.

Po nagovoru je gospod škof z naslednjo molitvijo opravil blagoslov:

Molimo! Vsemogočni Bog, svojemu izvo-ljenemu ljudstvu si pošiljal preroke, ki so oznanjali tvojo resnico, vodili ljudi po poti prave vere in ohranjali zavezo s teboj. Ti vidiš usodo vsakega naroda, tudi našega – slovenskega naroda. Zato izbiraš svoje glasnike in nam jih pošiljaš, da nam po njih govoriš, oznanjaš svoj nauk in ohranjaš zavezo, ki so jo očetje našega naroda sklenili s teboj pred 1250 leti, ko so sprejeli krščanstvo in položili temelje lastni kulturi ter pristopili v družino evropskih narodov.

Danes se Ti zahvaljujemo za tvojega služabnika, škofa Antona Martina Slomška, oznanjevalca Kristusovega evangelija, ljubitelja domovine in materinega jezika. S svojim delom je duhovno, moralno in versko prenavljal naš narod in v duhu slovanskih apostolov Cirila in Metoda skrbel za edinost kristjanov.

Kot vzgojitelj in učitelj mladine je skrbel za prihodnost naroda. Z osebno svetostjo pa razodeval duhovne in moralne vrednote, ki človeka bogatijo in plemenitijo. Zahvaljujemo se ti za vse tiste darove, s katerimi si ga obdaril, da je lahko opravil pomembna dejanja v blagor slovenskega naroda.

Njemu v spomin in zahvalo odkrivamo in blagoslovljamo ta spomenik, ki naj nas kot stalna priča njegovih zaslug nagovarja, da bomo v sedanosti in prihodnosti ostali zvesti njegovemu vodilu: Sveta vera, bodi vam luč, materin jezik pa ključ do narodne in zveličavne omike.

Naj bo blagoslovljen ta spomenik: v imenu Očeta in Sina in Svetega duha!

Slomškov spomenik v Celju

Spoštovani,

danes ni prvič, da je mesto Celje doživelo na prostoru, kjer smo zbrani, enega svojih vrhunskih trenutkov. 15. junija 1846, torej pred stopetdesetimi leti, je na tem mestu, kjer zdaj mi stojimo, stala neka druga množica, ki je zdaj v večnosti. Vsi mestni zvonovi so zvonili, zakaj trenutek je bil slovesen. Celje se je poslavljalo od svojega opata, ki je odhajal na škofovsko posvečenje v Salzburgu, da bi potem zasedel lavantinsko škofijsko stolico v Št. Andražu.

Zdaj je prihajal iz bližnje opatijske hiše v spremstvu desetih duhovnikov. Postanek v tukajšnji župni cerkvi sv. Danijela morda ni bil v programu, saj je bodoči škof v trenutku, ko je prišel do pročelja, predrl špalir in solzan pohitel v svetišče. V cerkvi se je vrgel pred Najsvetejše.

Od česa se je poslavljajal šestinštiridesletni Slomšek? Od komaj sedemnajst kilometrov oddaljenega rodnega Sloma? Od bližnje gimnazije, kjer je bil dozorel v izobraženca in – pod vplivom prof. Župančiča – v Slovenca? Od nekaj ur oddaljene Nove cerkve, kjer je bil, srečen kaplan, doživel zoro svojega duhovništva? Od dragega mesta ob Savinji, kamor bi bil pozneje kot škof najraje prenesel svoj škofovski sedež? Od ljubljene Štajerske, ki je takrat žehlala v prvem poletnem razkošju?

Čez nekaj trenutkov se je spet pojavil na vratih cerkve. Pred njim se je vse do postaje odpiral gost špalir vzradoščenih ljudi, praznično oblečenih šolarjev, cesarskega in mestnega uradništva: špalir, v kakršnega se Celje ni bilo odprlo še nikomur. Samo za dva meseca ga je imelo za opata, a je bilo dovolj, da je v njem vzljubilo človeka in duhovnika. In Anton Martin Slomšek je krenil proti postaji, skozi katero je bila komaj stekla južna železnica, nova železna cesta skozi veliki imperij, od prestolnice do morja.

Tako je odhajal, še mladostni, še zdravi Slomšek škofovat v zeleno dolino med Golico in Svinsko planino, past slovenske in nemške duše lavantinske škofije, ustanavljat Mohorjevo družbo, pisat *Drobtinice* in *Življenje svetnikov*, reševati svoj narod med Savo in Muro, se v brezmejni predanosti Božji stvari, v plemeniti tekmi in s škofovskim sobratom Baragom, vzpenjat na goro Blagor, na goro svetosti...

Bilo je leto 1946, leto izida Prešernovih *Poezij*, leto Marijinih prikazovanj v alpskih strminah La Salette, leto odkritja najbolj oddaljenega od planetov, Neptuna.

Danes, ob izhajanju drugačnih poezij, ob Marijinih prikazovanjih na Slovenskem, ob odkrivanju novih kometov se je tukaj zbrala neka druga množica: zbrali so se ljudje, ki orjejo s traktorji, ki se vozijo z avti in pišejo na računalnikih. A ki prav tako kot njihovi predniki, če ne še bolj, čutijo v sebi potrebo po odrešenju in vzgon v nesmrtnost. Zbrali so se, da bi odkrili Slomšku spomenik na tem trgu, ki je še dolgo klical po njem, saj nosi njegovo ime: Slomškov trg. Odkrivajo ga v času, ko kakšni drugi spomeniki mogočnikov tega sveta odhajajo s svojih moralnih, če že ne še materialnih podstavkov. To je namreč spomenik človeku srca in duha, ki mu narod ni bil orodje za vzpon na oblast, človeku miru in kulture, ki ni importiral tujih barbarstev in uvajal policijskega sistema...

Spomenik postavljamo človeku, ki si je na večer mašniškega posvečenja, v tišini želimeljskega župnišča napisal takšen program:

Posvečena so moja usta, naj govore svete reči. Posvečene so moje roke, naj delajo le svete reči. Posvečene so moje oči, naj gledajo le nebeške reči.

Ne glede na uradno sodbo Cerkve slovenska narodna duša čuti, da danes postavljamo spomenik ne samo veliki človeškosti, ampak njenemu vrhuncu, svetosti.

Slomškov spomenik! Iz nekega umetniškega navdiha je prišel v mavec in v bron! Kakšna simbolika naše klasične narodne stiske je v njem!

Poglejte.

V Mariboru je imel spomenik neki neslovenski admiral, a ga ni imel ustanovitelj škofijskega sedeža v mestu ob Dravi. Ko je bil spomenik, zaenkrat samo še v mavcu, na tem, da l. 1938 stopi na podstavek, je nabirko za njegovo postavitve spodrinila druga nabirka, za mogočnika tega sveta, za neslovenskega kralja. Ko je izbruhnila vojna, se je moral kip, če se je hotel rešiti pred Hitlerjevim barbarstvom, dati razžagati v kose in se tako razkosan zateči v depo nekega mlina.

Te umetnine ni zaznamovala samo stiska časov. Zaznamoval jo je tudi naboj slovenskega umetniškega genija, in sicer ne samo s snovjo, ampak tudi z Bogom in njegovo Cerkvijo: s snovjo in z Bogom.

K temu je bila poklicana Karla Bulovčeva. Karla Bulovčeva je s svojo sirotno mladostjo, s svojim umetniškim zanosom, ki je njeno dleto v slovensko-evropskem zamahu zanašal od Nietzscheja do Matije Gubca in kralja Matjaža, s svojim – ob ohranjanju nepretrgane otroške vernosti – izstopom in ponovnim vstopom v katoliško Cerkev, bila preveč doma v območju svetega, velikega in tragičnega, da se ne bi mogla ustvarjalno soočiti z Antonom Martinom Slomškom. Slomšek je pritegnil umetnika, ki ga je znal dojeti.

V njeni zamisli je veliki škof, ta svetniški pedagog slovenskega naroda, sedel med nas v mavcu, preden se je oblekel v bron, monumentalno slovesen, v zemeljski grčavosti, v teži svojih škofovskih oblačil, noseč na sebi dih njenega ekspresionističnega časa. Na svoja kolena je vzel orodje, s katerim je bil oral slovensko njivo za sejanje evangelija in kulture, se pravi knjigo, tisto knjigo, v katero je, neutrujen pisec in korektor, vse življenje verjel, kakor mi danes komaj še verjamemo. K sebi je z očetovsko kretnjo pritegnil dečka, kateremu je svojo božjo in človeško pedagoško namenil.

Morda bi si v času ženske afirmacije zaželeli poleg njegovega Blažeta še njegovo Nežico. In tako stoji zdaj pred nami, sredi svojega srčnega mesta, bolj perspektiva kot klic v preteklosti, bolj kažipot naprej kot odmev minulega za nenehno lekcijo humanizma, krščanstva in slovenstva tudi za tisočletje, ki je pred nami.

Pred nami stoji, propovednik zvestobe tistima dvema identitetama, ki nas harmonično umeščata v časno in večno.

Prvič je to zgodovinska identiteta, ki nam daje ime med narodi in zdaj tudi med državami in ki je naše potrdilo za ta svet, izkaznica naše tostranske usode.

Drugič pa naša nadzgodovinska identiteta, ki je naša umeščenost v kozmično in večno, v nesmrtnost, tja, kjer bodo obrisane tudi vse slovenske solze.

Dve zvestobi, s katerima je izpolnjen ves Slomšek in ki delata njegovo človeškost tako harmonično ter jo dvigata iznad vsake moderne nacionalne tesnobe in psihotičnosti.

Lahko se vprašamo: katera vizija bi mogla biti boljša in lepša, bolj slovenska in obenem bolj univerzalna, bolj evropska, če nam je do te oznake, od Slomškove? Ob njej se bo morala vdati v priznanje lastna inferiornost vsakršna možna imanentistična vizija, vsakršna vizija brez transcendence. Saj bo, izmaknjena iz tečaja Božjega, v vakuumu svoje imanence, zmeraj tvegala, da zaniha od enega nihilističnega ekstrema do drugega, od poganškega malikovanja narodnega do podcenjevanja ali celo zanikanja narodnega. Moderno rečeno: da bo tvegala pijano lovljenje med nacionalizmom in cinizmom.

Kateri višji vzor naj si torej naša vizija postavi za vse prihodnje slovenske čase? Slomšek namreč te svoje vizije ni samo razglašal. Živel jo je. S kakšno doslednostjo, nam dokazujeta dve skrajnostni drži njegovih nasprotnikov: na eni strani obnašanje, ki si ga je nemški šovinizem privoščil na njegovem pogrebu s pljuvanjem v njegov grob, na drugi pa pitanje z izdajalcem, ki si ga je simetrično privoščila plehkoba domačega liberalizma.

A naj na koncu žarek njegove slave zasije tudi na nekatere ljudi, ki so za to njegovo bronasto, a obenem tudi psihološko navzočnost med nami zaslužni.

Umetnici smo se že poklonili in temu naj dodamo samo še čustveni poudarek ob dejstvu, da postavitve spomenika skoraj natančno sovпада s stoletnico njenega rojstva.

Ob njej se poklonimo še človeku z domoljubnim srcem, brez katerega te navzočnosti med nami ne bi bilo, vsaj v kreaciji Karle Bulovčeve ne, namreč pokojnemu profesorju Franju Bašu, ki je iz strahu pred Nemci dal odlietek strokovno razžagati v trinajst kosov – kakor za nov slovenski križev pot! – in ga spraviti na varno. A moralno je bil soudele-

žen ob samem nastajanju kipa, saj je bila umetnica našla v njegovem malem sinu model za Slomškovega dečka.

Naj omenimo še Slomškove prijatelje, ki so nam bližji: državnega sekretarja za kulturo Silvestra Gabrščka, ki se je zavzel za umetnino Karle Bulovčeve in je pritegnil k sodelovanju še dr. Ivana Stoparja. Kiparja Moma Vukovića, ki je nadzoroval odlivanje kipa v bron, direktorja restavratorskega centra Josipa Korošca, direktorja Janeza Mikuža ter dušo projekta, imenovanega na koncu namesto na začetku, gorečega čuvarja Slomškove tradicije, celjskega opata Friderika Kolška.

Naj bo vsem izrečeno priznanje, da je veliki slovenski škof dobil v svojem dragem Celju sebe vreden pomnik, mesto ob Savinji pa novo dragoceno mestno znamenitost.

(Govor ob odkritju spomenika pri celjski opatijski cerkvi, 13. aprila 1996)

Alojz Rebula

Slomškov spomenik v Celju Foto Urška Kerbavec

Ta lepota ste vi, otroci. Otroci je lepota človeškega bivanja. Gospod Jezus je to potrdil s svojimi dejanji. Lepota Otroka! Odrasli moramo imeti oči neprestano uprte v otroško lepoto. Ali nam Jezus ni rekel: »Če ne boste postali kakor otroci, ne boste prišli v nebeško kraljestvo!« Otroke potrebujemo, ker nas vodijo k Bogu, k božjemu kraljestvu. Tu mislimo lepoto tolikih otrok, predvsem pa bolnih otrok, ki so še posebej lepi.

Janez Pavel II.

Saj ti na veke greš od tod

Ob 90-letnici smrti
pesnika Simona Gregorčiča

*Tam ob Soči mal je griček,
tam očetje moji spe,
tamkaj, bratje, mal kotichek
moje naj kosti dobe!*

Tako se je 20-letni maturant Pomolčev Šimen z Vrsnega v eni od pesmi cikla *Iskrice domorodne* že zamislil v kraj svojega počitka pri cerkvi sv. Lovrenca, kamor so ga res položili 42 let pozneje in ki je potem postal romarski kraj ne samo primorskega, ampak vsega slovenskega ljudstva.

Že leta 1879, ko je bil kaplan v Rihemberku, je začel bolehati, težko je dihal in lotila se ga je potrtost. Občasno so ga opominjali na resno zdravstveno stanje srčni napadi. Septembra 1881 se je bolezen še poslabšala, kar je povzročilo dve pomembni pesnikovi odločitvi: sklenil je dobiti manj naporno službo kot vikar na Gradišču pri Prvačini in pripraviti samostojno pesniško zbirko, da ga ne prehiti »božja dekla«. Zdravje se mu je toliko izboljšalo, da je oboje uresničil v aprilu 1882. Njegove *Poezije*, imenovane tudi zlata knjiga, so prinesle pesniku sloves, kakor ga za življenja ni doživel noben slovenski pesnik. Le nekaj ozkosrčnežev ga je kritiziralo, vendar je kritikom pogumno odgovarjal – v verzih. Uspeh ga je opogumil, da je že 1888 zbral nov zvezek *Poezij*, vendar je bil le-ta sprejet brez navdušenja. Umetniška moč mu je tudi zaradi slabega zdravja začela pešati. Tega se je zavedal in se usmeril v bolj praktično dejavnost: kupil si je malo posestvo Hrib in si na njem uredil vinograde in sadovnjake, na vrhu hriba pa si je postavil kar prostorno hišo, ki nekoliko predelana še danes stoji.

Pozimi 1889 ga je mučila huda depresija. Srce ga je spet opominjalo, obhajale so ga smrtne slutnje, tudi telesno je močno opešal. Začel se je zaklepati pred ljudmi, postal je skrajno nezaupljiv in odljuden. Vsa devetdeseta leta toži o slabosti v glavi in vrtoglavici. Profesor Koblar domneva, da je premagoval rahlo možgansko kap. Pesniti ni mogel, saj je v tem času objavil le nekaj prigodnic. Zaradi

Simon Gregorčič Slika A. Čeh

bolezni se ni mogel dovolj posvečati svojemu posestvu, ki ga je obdeloval le z najeto delovno silo. Tako so mu tudi slabi uspehi kmetovanja grenili življenje. Leta 1898 se je končno upokojil. Po smrti mnogih prijateljev, zlasti Frana Erjavca in Ivana Vesela, si je našel nova prijatelja v trnovskem župniku v Ljubljani Ivanu Vrhovniku in ljubljanskem županu Ivanu Hribarju; oba sta ga moralno in materialno podpirala.

Ob vstopu v 20. stoletje se je pesnik slabo počutil, pešati je začel v nogah in ni šel več nikamor razen v bližnji vinograd. Maševal je doma, saj je imel od leta 1897 dovoljenje za hišni oltarček. Proti koncu januarja 1901 je hudo zbolel in življenje mu je viselo na nitki – vse dneve in noči je predsedel v naslanjaču in občutil bližino smrti. Mučila ga je zlatenica in tresla mrzlica. Proti koncu marca pa se mu je zdravje izboljšalo, spet je začel pisati pesmi, končala se je 12-letna pesniška suša in odprl se je gejzir poezije, ki je najmočnejše bruhal v tem letu, z manjšo silo pa vse do pesnikovega konca. Pesnik je tedaj hotel izpovedati predvsem svoje predsmrtne slutnje in težke misli iz neprespanih noči. Svoje nove pesmi je sproti pošiljal Ivanu Vrhovniku. Do konca leta se jih je nabralo za celo pesniško zbirko.

Pesnikova rojstna vas Vrsno Foto Janez Dolenc

V Vrhovnikovem uredništvu je res izšla kot tretji zvezek Poezij sredi maja 1902.

Ta pesniška zbirka je nenavaden pojav v slovenski književnosti, saj je v celoti posvečena smrti. Prvi del *Predsmrtnice* zajema 64, drugi del *Pogrebnice* 7 in tretji del *Posmrtnice* 11 pesmi, skupaj torej 82 pesmi. To je med nami malo znana pesniška zbirka, a njena zgradba je veliko boljša kot v prejšnjih dveh. Pesnik je izpel simfonijo smrti do kraja, predno se je zares srečal z njo.

Meni se zdi še posebno zanimivo, da je mnogo predsmrtnic pesnik povezal z življenjem in izročili rojstne vasi Vrsno. Tako v 40. pesmi navaja cvetoči travnik in koso, ki bo pokosila vso to lepoto kot primero za smrt, ki »seče po mestih in vaseh«. Tedaj so po vaseh še tkali platno na statvah in v zvezi z njimi je nastala čudovita 41. predsmrtnica:

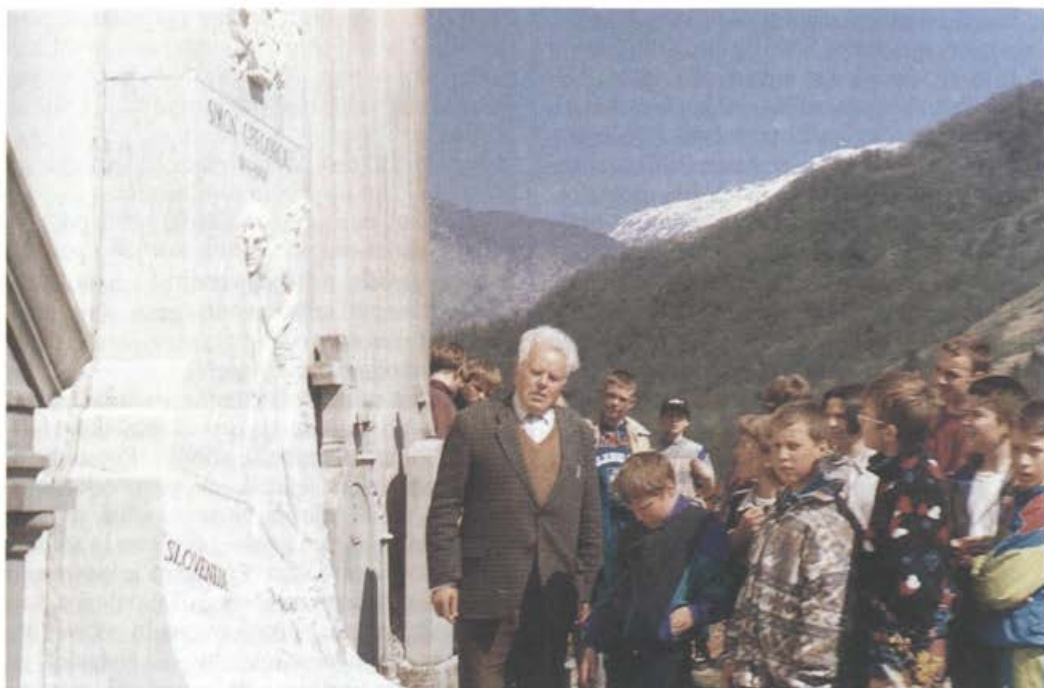
*Sedim tu poleg statev
in tkem in tkem;
ne tkem, ne tkem za svatev,
o, mnogo dalje zrem!
Le švigaj, oj čolniček,
le teci..., tki mi spretno –
kako je delo to prijetno!
Srebrn je vótek, zlat osnutek,
to krasno tkivo bo;*

*prerošk pa nek imam občutek:
to pot za grobno njivo bo...
Le hitro! Že setkan je prt,
le ž njim me ti odeni, smrt!*

Ko v 42. predsmrtnici pesnik v nespečni noči zahrepeni po smrti in krsti, zasliši skovikanje sove, kar po ljudski veri napoveduje skorajšnjo smrt. V 43. predsmrtnici se mu ob pogledu na čebeljnjak zazdi, da je »panj pri panju kot truga pri trugi«.

V pogrebnicah si je zamislil nekaj čudnega: kot živ mrlič opazuje svoj pogreb in je hudo razočaran nad svojimi pogrebci. V posmrtnicah pa je po smrti skušal priti v nebesa, a ključar sveti Peter ga tja ne spusti. Mora se vrniti na zemljo in med slovenskimi kmeti kot kmet poet do kraja izpolniti svoje pesniško poslanstvo.

Po tej temeljiti pesniški duhovni pripravi na smrt se je le-ta dobra štiri leta kasneje tudi uresničila. V petek, 16. novembra 1906, je kot običajno vsako jutro ob sedmih maševal v kapelici v svojem goriškem stanovanju na Goriščku. Pred tremi leti je namreč prodal svoj Hrib s hišo vred in se preselil v Gorico tudi zato, da je imel bližje zdravnika za svoje tegobe. Pred berilom se mu je kar naenkrat začel zapletati jezik. To je takoj opazila njegova gospodinja Cilja in mislila, da mu je slabo. On pa stopi na prag in pravi: »Ne mo-

Avtor govori šolarjem na pesnikovem grobu

rem več, ne morem! Mrtvoud me je zadel!« Zahteval je ogledalo, a na obrazu ni opazil nobene spremembe. Sedel je k pisalni mizi in skušal nekaj napisati, a ni več mogel.

Brž so poklicali zdravnika dr. Breclja. Zdravnik ga je našel sedečega pri mizi, na kateri je ležalo Sveto pismo in zapečateno pismo z napisom Moja oporoka. Zdravniku je rekel, naj ga le pusti umreti, ker je sklenil račune svojega življenja. Zahteval je spovednika, a v posteljo se je branil iti in je dejal, da noče umreti v postelji. Zadnjo popotnico je sprejel stoje, le malo se je priklonil.

Prve dni je bil bolnik precej zmeden, a od nedelje do srede je bil pri zavesti, tako da so zdravniki imeli upanje, da bo okreval. Napadala pa ga je njegova stara bolezen zlatenica in v sredo je pritisnila še pljučnica. Bolnik je vedno bolj slabel in v petek so mu moči vidno pešale. V soboto 24. novembra je bil pet minut pred smrtjo pri polni zavesti. Ko so mu podali Križanega, ga je krčevito pritisnil na umirajoče ustne.

Ob deseti uri in deset minut mu je nehalo utripati srce in goriški slavček je utihnil za zmeraj.

Zgodilo se je, kot je napovedal v 7. pogrebnici:

*Ko dan pa bode res napočil,
da tu na veke bom zaspal
in truplo zemlji tej izročil,
Sodniku dušo pa oddal...
A vam, prijateljem, z višav
poslal bom mnog iskren pozdrav,
proseč: Oj duše plemenite,
nikar za mano ne solžite,
spomin pa blag mi ohranite!*

Novica o smrti pesnika Simona Gregorčiča je preletela kot blisk slovenski svet in pretresla vse, ki so ga poznali osebno ali po njegovi poeziji. Goriški časniki so pripravili posebne izdaje, v osrednjih listih pa nekrologe v spomin umrlega poeta. S hiš goriških Slovencev so še isti dan zavihrale črne zastave.

Ne samo Slovenci, tudi Italijani so prihajali kropit velikega pesnika. Ob mrtvaškem odru je bila stalna straža dvojice Sokolov. Kropit ga je prišel tudi nadškof Sedej in dolgo molil ob pokojniku. Pesnikov obraz je bil lep, miren, skoraj svečan.

Že v soboto dopoldne so na goriškem sodišču odprli oporoko, ki se pričinja: »V ime nu presvete Trojice! Ko duh zapusti svoje telesno bivališče, naj telesne ostanke izroče sv. Lovrencu na pokopališču rojstne duhovnije libušenjske. Pogreb bodi preprost: prah sem in pepel...« Vse svoje premoženje je zapustil svojemu ljubljenu Šolskemu domu v Gorici.

Narod ni mogel ugoditi pesnikovi želji po preprostem pogrebu, hotel je pokazati, da je bil pokojni pesnik res njegov ljubljenec. V ponedeljek, 26. novembra, se je ob osmi uri zjutraj z Goriškega začel pomikati veličasten pogrebni sprevod proti stolnici na Travniku. Nad štiri tisoč ljudi se je udeležilo pogreba, prišli so vsi njegovi prijatelji, s krasnim vencem tudi mladina Šolskega doma. Vsa množica ni mogla v stolnico. Tu so ob blagoslovitvi krste pevci zapeli »Blagor mu«. Po vrnitvi na Katerinijev trg se je od pesnika poslovilo več govornikov, združeni zbori so pa zapeli njegov »Nazaj v planinski raj«. Pesem je ob zadnjem slovesu zazvenela tako, kakor še nikoli poprej in ne pozneje. Ob verzih:

*O, zlatih dni spomin
me vleče na planine,
po njih srce mi gine,
saj jaz planin sem sin!
Tedaj nazaj,
nazaj v planinski raj!*

je glasno ihtenje pretreslo množico, mnogi so padli na kolena. Ko se je pogrebni voz premaknil, so dame mahale v slovo z robci, možje pa s klobuki. Dolga vrsta kočij je spremljala pogrebni voz po Soški dolini. V Solkanu, Desklah, Kanalu, Ročinju in Volčah so se zgrnili ob cesti ljudje, zlasti šolska mladina z učitelji in društva s prapori. Zvonili so zvonovi, ljudje so pokleknili, ko je šel mimo voz z mrtvim pesnikom. V Kobarid, svoje prvo službeno mesto, je prispel šele zvečer. Krsto so od Idrskega dalje spremljali Kobaridci v slovesnem sprevodu, ob cesti pa so stali možje z baklami v rokah. Trg je bil ves razsvetljen, v vsakem oknu so gorele sveče, povsod so visele črne zastave ali narodne s črnim florom. Krsto so položili na oder v farni cerkvi Marijinega vnebovzjetja, kamor so ljudje vso noč hodili kropit in molit. Ob krsti sta bedela pesnikova brata Anton in Blaž, gasilci pa so bili na častni straži.

Šele torek 27. novembra je bil pravi dan pesnikovega pogreba. Že o pol osmih so se začele obredne molitve, sledila je črna maša. Okrog devetih se je pa razvil skozi trg sprevod, kakršnega Kobarid še ni videl. Duhovščino je vodil libušenski vikar Ivan Leban. Zvrstila se je šolska mladina, občinsko zastopstvo, uradništvo in množica občinstva. Videti je bilo prapore Narodne čitalnice, ki jo je bil pesnik ustanovil, Izobraževalnega in Olepševalnega društva. Med številnim žens-
tvom je bila markantna oseba gospa Ana

Gabršček, duhovna mati in podpornica pokojnega. Otožno so peli zvonovi in spremljali molitve za rajnim. Na mostu čez Sočo se je sprevod zaključil in del občinstva se je vrnil.

Pod hribčkom sv. Lovrenca se je pogrebni voz ustavil in šest krepkih mož z Vrsnega je prelozilo krsto na preprosto nosilnico.

Po slabi poti so jo s težavo nesli po pobočju v cerkev na vrhu hriba, kot je to pesnik že vnaprej videl v svojih verzih:

*Oj težka pot, oj tožna pot,
ko od srca srce se loči;
mi spremljamo te žalujoči,
saj ti na veke greš od tod!*

V cerkvi je najprej govoril pesnikov sorodnik Simon Gregorčič mlajši, Pomolov s Krna, tedaj vikar v Sedlu. V govoru je poudaril, da je bil pokojni ne samo velik pesnik domovinske in krščanske ljubezni, ampak tudi prerok in socialist. Potem se je govornik pravzaprav brez potrebe spustil v politiko, saj je pesnik zavračal strankarstvo in se vedno trudil za slogo narodovih moči. Napadel je »brezverske liberalce« in povzročil zamero pri nekaterih navzočih, da so se odpovedali govoru, ki so ga nameravali imeti pri odprtem grobu, govornika pa so kasneje v Slovenskem narodu označili kot »zbesnelega popa«. Tako so se že tedaj pri nas zbudjale politične strasti in ni čudno, da pesnik v pogrebnicah že vnaprej ni bil zadovoljen s svojimi pogrebci.

Sledila je pogrebna maša, ki jo je opravil vikar Leban. Šele malo pred poldnevom so krsto spustili v grob. Kraj ob zidu si je pesnik izbral leto dni prej, ko je prišel na pogreb svojega očeta. Nepopisna žalost je prevzela ljudi, ko so grude prsti zabobnele na pesnikovo krsto. Venci iz vseh koncev Slovenije, ki so jih nosili gasilci, so pokrili gomilo. V njej je končno našlo mir njegovo nemirno pesniško srce.

Dve leti pozneje so na grobu odkrili lep spomenik iz kararskega marmorja, na katerem je kipar Bitežnik poleg pesnikovega reliefa upodobil brodarja, ki se bori z valovi, in pod njim napis *NAŠ ČOLNIČ POGUBE OTMIMO*. Istega leta je Mohorjeva družba poslala ilustrirano izdajo njegovih *Poezij* v skoraj sleherni slovenski dom. Priljubil se je tako kakor noben drug slovenski pesnik.

Janez Dolenc

Majniška deklaracija in deklaracijsko gibanje (1917–1918)

Slovenci so se že pred 1. svetovno vojno v vseh treh strankah navduševali za Jugoslavijo. Glavni vzrok za to je bil strah pred naraščajočo germanizacijo in neugodnim gospodarskim razvojem. Bali so se tudi, da bi jih Hrvati in Srbi v svojih konceptih zapustili ter prepustili Nemcem in Italijanom, češ da so preveč na robu slovanskega sveta, kar predstavlja veliko ogroženost. Nikakor niso hoteli, da bi se jugoslovanski program načrtoval brez njih.¹

Vendar se je realna slovenska politika kljub močni jugoslovanski in slovenski orientaciji vse do razpada monarhije trdno gibala v okviru možnosti, ki jih je dajala Avstrija. Tudi zgodovinski pregled slovenskih političnih programov, ki so nastajali v kriznih političnih razmerah in so bili izraz organiziranih političnih sil, katoliške, socialdemokratske in liberalne stranke ter gibanj, so bili izrazito avstroslavistični.

Tako tudi majniška deklaracija² v svojem vsebinskem pogledu ne pomeni ničesar novega. Tudi deklaracijsko gibanje kot izraz spontanega izjavljanja Slovencev za majniško deklaracijo je bilo povsem v avstrijskih okvirih.

Majniška deklaracija se po svojih zahtevah ni dosti razlikovala od resolucije kranjskega deželnega zbora iz januarja 1909, ki je pozdravljala aneksijo Bosne in Hercegovine v upanju, da je to »pravi korak k združenju vseh južnih Slovanov naše monarhije v državnopравни samostojni organizem pod žezlom habsburške monarhije«.³

V začetku majniška deklaracija na Slovenskem ni bila deležna kakega vidnejšega, izrazitejšega ljudskega odobravanja in priznavanja. Šele s t. i. ljubljansko izjavo 15. septembra 1917, ki je bila objavljena v slovenskih časnikih, podpisali pa so jo med prvimi ljubljanski škof Anton Bonaventura Jeglič, za SLS tedaj še dr. Ivan Šušteršič, za liberalno Narodno napredno stranko dr. Ivan Tavčar in Karel Triller, za krščansko socialno delavsko organizacijo pa Mihael Moškerc, France Vidic in Anton Žnidaršič, se je začelo mno-

žično, spontano izjavljanje Slovencev za majniško deklaracijo s številnimi izjavami občinskih odborov, z zbiranjem množičnih osebnih in društvenih podpisov zanjo, spomladi leta 1918 pa z velikimi zborovanji, imenovanimi tabori.

Deklaracijske izjave⁴ izražajo poleg strinjania z majniško deklaracijo tudi razpoloženje ljudi v zadnjih mesecih monarhije. Mnenje prebivalstva se ni ujemalo s kontekstom združitve v novo državo pod Karađordjevići, kot je bilo to marsikje v literaturi predstavljeno. Namen je seveda bil uskladiti preteklost s trenutno politično situacijo. Iz izjav je razvidno, da so te pogostoma opredeljene za ohranitev monarhije in vdanosti cesarju Karlu.

Izjave občinskih odborov, osebnih podpisnikov, v veliki večini so to podpisi žena in deklet, raznih društev (gasilsko, katoliško, izobraževalno, bralno...), šolskih svetov, hranilnic in posojilnic, duhovščine, železničarjev, beguncev iz Goriškega ter slovenskih fantov s front, so v času deklaracijskega gibanja in s shodov pošiljali osebno dr. Antonu Korošču in Jugoslovanskemu klubu oziroma kar na uredništvu Slovenca, Slovenskega gospodarja in Straže.⁵

Iz deklaracijskih izjav je mogoče razbrati kraj in datum izjavljanja; kdo izjavo pošilja oziroma jo je podpisal; število podpisov, če so se izjavljali prebivalci kot posamezniki. Zanimiva pa je seveda vsebina izjave. Iz nje namreč lahko razberemo občutke množic, ki so podpisovale izjave. Navsezadnje namreč razpoloženje in mišljenje najširših množic v nekem časovnem obdobju ni zanemarljivo.

Kot rečeno, ima velik del izjav občinskih odborov, še v večji meri pa izjave s podpisi prebivalcev in raznih društev poleg osnovnega pridruževanja majniški deklaraciji (ki že sama v sebi nosi habsburško klavzulo) še posebej poudarjen avstrijski okvir. Torej si bodočo državo in gospodarski razvoj slovenskega naroda predstavljajo edino pod vladno »slavnih Habsburžanov«, kot jih imenujejo.

Citiram nekaj izjav:

Slovenski fantje in možje 18. stotnije v Mariboru so se 1. 3. 1918 z 29 podpisi izrekli za majniško deklaracijo takole: »In ker hočemo biti samostojni, za to moramo biti! Dobiti moramo svoje lastno državno telo – svobodno Jugoslavijo v okviru avstro-ogrške monarhije, kateri naj se priklopijo vse one pokrajine, koder prebivajo Slovenci, Hrvati in

Srbi. Živel naš Presvitli cesar Karl I., naš jugoslovanski cesar. Živela avstro-habsburška Jugoslavija.«⁶

Odborniki iz Gornje Ložnice pri Slovenski Bistrici so 2. 2. 1918 izjavili zvestobo habsburški monarhiji na ta način: »Svojo državniško zmernost in staro zvestobo pa kažejo Jugoslovani s tem, da hočejo v svoji državi živeti le pod žezlom preslavnih Habsburžanov.«⁷

Mnogi so v jugoslovanski državi pod habsburškim žezlom videli obstoj in napredek slovenskega naroda. Občinski odbor Buče v okrajnem glavarstvu Brežice 9. junij 1918 »zahteva ustanovitev lastne jugoslovanske države, proste vsakega narodnega gospostva tujcev pod žezlom habsburško-lorenške dinastije, da nam bo zasiguran verski in narodni obstoj in napredek.«⁸ Ob tej izjavi naj opozorim na zelo pozen datum izjave. Zanimivo je namreč, da je še v pozni pomladi 1918 omenjena habsburška klavzula.

Na Štajerskem so nabrali 75.313 podpisov za majniško deklaracijo. Kot najbolj zaveden se je pokazal celjski politični okraj, kjer se je več kot 2/3 občin izreklo za deklaracijo in so zbrali več kot 23.000 podpisov. Veliko število podpisov je bilo zbranih tudi na Ptuj, kar je pomemben podatek, saj je bilo tukaj središče močnega štajercijanstva. Iz ptujskega okraja je tudi veliko poročil, ki govorijo o oviranju podpisne akcije s strani Nemcev. Velik delež občin (okrog 2/3) se je izrekel tudi v brežiškem okraju. V mariborskem okraju se je izrekla približno polovica občin, takšen delež pa so zabeležili tudi v okraju Konjice. Nekaj več kot polovica občinskih odborov pa se je izrekla v ljutomerskem okraju. V slovenjegraškem okraju je le 21 občin dalo podporo deklaraciji, vendar je potrebno ob tem pripomniti, da je bil marenberški okraj z majhnimi izjemami popolnoma pod oblastjo nasprotnikov.

Tudi duhovščina je v velikem številu podpisovala deklaracijo. V fondu Pokrajinskega arhiva Maribor so naslednje izjave duhovščine: Celje (20 podpisov), Gomilsko, Gornji Grad, Šmarje pri Jelšah (14), Sladka Gora, Laško, Jarenina (13), bogoslovno učiteljsiše v Mariboru, Sv. Lenart (18), Slovenska Bistrica (16), Svetinje (13), Nova Cerkev, Zavrče, dekanija Dravsko polje (13), Rogatec (10), Kozje (24), Videm in Stari trg.

Izjavo za deklaracijo so dali tudi krajevni šolski sveti Sv. Pavel pri Preboldu, Rečica,

Sv. Peter na Medvedovem selu, Turje pri Hrastniku, Moravci, Žice, Sv. Tomaž pri Ormožu, Sv. Lovrenc v Slovenskih goricah, Sv. Rok, Globoko, Zakot, Sv. Ilj pri Velenju, Sv. Vid nad Valdekom, Slovenj Gradec ter učiteljstvo Sladke Gore in Kozjega in učiteljski zbor Kapela.

Na Kranjskem je podpora politiki jugoslovanskega kluba in izjavo za deklaracijo dalo 198 občinskih odborov in županstev, kar je več kot polovica kranjskih občin. Deklaracijsko gibanje pa je zajelo še 60 manjših krajev, kjer je tudi potekalo zbiranje podpisov.

Na Kranjskem je podpisalo deklaracijo 30.429 ljudi.⁹ Posebno dobro sta zastopana glede števila podpisov in občinskih izjav kamniški okraj in Dolenjska, slabše pa Notranjska. Ker je Notranjska spadala že k ožjemu vojnemu ozemlju, je verjetno to vzrok, zaradi katerega je bilo podpisovanje tod težavno ali celo onemogočeno.

Številčno prevladujejo izjave občinskih odborov, skromneje pa je v deklaracijskem gibanju pri podpisovanju zastopano prebivalstvo.

V primerjavi s Štajersko na Kranjskem skoraj ni izjav društev in drugih organizacij, tudi izjave duhovščine so redke.

Na Goriškem se je izreklo za majniško deklaracijo 29 občin ter veliko število prebivalcev (7630). Tukaj je potrebno upoštevati tudi to, da je bila Goriška dolgo časa vojno ozemlje, tudi še potem, ko so bili konec oktobra 1917 Italijani odbiti na Piavo.

Na Koroškem je bilo po podatkih fonda v Pokrajinskem arhivu Maribor zbranih 121 podpisov. Ni pa nobene izjave občinskega odbora. Omenim pa naj tudi podatek iz knjige Lojzeta Udeta, Slovenci in jugoslovanska skupnost, kjer na str. 103 navaja podatek, da so na Koroškem zbrali 19.000 podpisov in da se je za deklaracijo izreklo devet občinskih odborov.

V Istri prevladujejo izjave prebivalstva. Zbrali so 15.049 podpisov in pet občinskih odborov se je izreklo za deklaracijo.

Deklaracijsko gibanje pa ni bilo omejeno le na slovenski prostor. Izjave so nastajale tudi na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini in Dalmaciji. Podpisovali so jih ljudje različnih narodnosti, ki so bivali na slovenskem ozemlju ali pa so jih vojni dogodki zadržali tukaj.

V poletju 1917 je grozila nevarnost, da bo ostalo deklaracijsko gibanje omejeno in zaprt v okvir slovenskega prostora in da bo

brez podpore ostalih Jugoslovancev doživelo neuspeh. Zato so slovenski politiki, zlasti Janez Evangelist Krek in Anton Korošec, odšli na vrsto agitacijskih potovanj po Hrvaški, Dalmaciji in Bosni in Hercegovini.¹⁰ Njihova dejavnost je spodbudila jugoslovansko razpoloženje v političnih krogih Zagreba, Sarajeva in Splita in jih navdušila za majniško deklaracijo.

Pri zbiranju podpisov za deklaracijo je potrebno poudariti, da so akcijo v glavnem organizirale ženske, v manjši meri pa tudi duhovščina oziroma župniki po župnijah. Akcijo podpisovanja je verjetno pospešila tudi želja žensk po miru in vrnitvi mož. Pri zbiranju podpisov so jih državne oblasti pogosto ovirale.

Na Slovenskem je bilo v deklaracijskem gibanju, po podatkih iz fonda ADF v Pokrajinskem arhivu v Mariboru, zbranih 129.629 podpisov.¹¹

V veliko podporo majniški deklaraciji in njeni politiki so bili tudi shodi, tabori ter zborovanja, ki so jih organizirali v nekaterih krajih. Na zborih se je zbralo veliko ljudi, govorili so jim poslanci in pomembni slovenski politiki ter tako ljudem predstavljali politiko in načrte Jugoslovanskega kluba ter delo poslancev. Ljudje so izražali svoje navdušenje in sprejemali resolucijo v podporo deklaraciji. Mnogo shodov so prepovedali ali pa so jih motili nemčurji.

Prvi tabor na Štajerskem so organizirali že 1. januarja 1918 v Jarenini. Na shodu je govoril dr. Anton Korošec. Sprejeli so naslednjo resolucijo: »Shod volilcev v Jarenini dne 1. 1. 1918 v polnem obsegu sprejema državno-pravno izjavo Jugoslovanskega kluba z dne 30. majnika, zahtevajoč zvezo Slovencev, Hrvatov in Srbov v eni in skupni samostojni državi pod žezlom Habsburčanov ter izreka JK, njegovim članom poslancem, zlasti njegovemu načelniku dr. Korošču popolno zaupanje in toplo zahvalo.«¹²

V mariborskem političnem okraju je bil 21. aprila 1918 še en shod. Okrog 500 ljudi se je zbralo na deklaracijskem shodu pri Sv. Bolfenku v Slovenskih goricah. Spregovoril jim je poslanec Miha Brenčič. Sprejeli so resolucijo, v kateri je med drugim rečeno: »Želimo iz celega srca, da se prejkoslej uresniči njihova izjava z dne 30. majnika 1917, da se namreč združijo vsi Jugoslovanci naše mile domovine v eno jugoslovansko kronovino pod osrečujočim žezlom slavne habsburške

vladarske hiše. Živijo Benedikt XV.! Živijo cesar Karel I.! Živijo naši poslanci! Srečna Jugoslavija ta dan!«¹³

V ptujskem okraju sta bila v februarju dva shoda, in sicer 2. 2. 1918 na Ptujju in dan kasneje v Ormožu. Na zboru je govoril poslanec Miha Brenčič. Slovenski gospodar pa je poročal o nevšečnostih z nemčurji: »Zgago je prišel delat Linhart,¹⁴ tajnik okr. zastopa in par štajercijancev, katerim pa se ni posrečilo, da bi dosegli kakšen uspeh, čeprav je Ornig¹⁵ poslal uradnega vodjo Gunterja s policaji in 12 vojaki.«¹⁶

24. marca 1918 je bil shod v Št. Janžu na Dravskem polju, kjer se je zbralo okrog 500 ljudi,¹⁷ čez en mesec pa se je zbralo okrog 200 ljudi na shodu pri Sv. Urbanu pri Ptujju.¹⁸ Na obeh so sprejeli resolucijo in izrazili navdušenje za deklaracijo.

Tudi na Celjskem so bili organizirani zbori. V Celju je občinski odbor slovenske Kmetске zveze v februarju prerastel v pravi deklaracijski shod, ki pa je bil prepovedan. Slovenski gospodar je poročal, kako je hotelo ljudstvo zborovati, celjski Nemci pa so to hoteli preprečiti. Poslanec Franc Pišek, ki je nameraval na zboru govoriti, je dejal: »Ljudstvo slovensko! Prišel bo kmalu čas, ko nam nihče v slovenskem Celju ne bo prepovedal shodov!« Zborovalci so peli Hej Slovani. Časopis pa svoje poročilo zaključuje z besedami: »Celjski Nemci in nemškutarji niso dosegli svojega namena.«¹⁹

Drugi takšen tabor je bil 17. marca 1918 v Žalcu. Po poročilu Slovenskega gospodarja je bilo navzočih 7000 ljudi. Govorila sta dr. Anton Korošec in poslanec Vladimir Ravnihar, navzoča pa sta bila tudi zastopnika hrvaškega in srbskega naroda Ivan Peršič in Srđan Budisavljević. Časopis poroča, da se je povsod slišal en sam klic: »Mi hočemo proč od tujcev, mi hočemo biti svobodni v veliki habsburški Jugoslaviji.«²⁰

Deklaracijski shod so pripravljali tudi v Mozirju 24. marca 1918. Govornik je bil dr. Karel Verstovšek.²¹

V celjskem političnem okraju sta bila še dva zbora. Kot prvi je bil napovedan deklaracijski shod pri Sv. Emi za 14. april 1918, vendar je bil prepovedan. Toda kljub temu se je zbralo precej ljudi in zborovanje je potekalo v dvorani. Zbrane je nagovoril poslanec dr. Franc Jankovič. Zborovanje so motili štajercijanci, ko pa so jih zborovalci pretepli, so morali odnehati, poroča Slovenski gospodar.

Sprejeli so resolucijo in zbor zaključili s klici »Živio« in pozdravom cesarju.²²

Velik deklaracijski shod je bil napovedan tudi za 19. maj 1918 v Trbovljah. Tako kot mnogi drugi, je bil prepovedan. Toda kljub temu se je zbralo 10.000 ljudi, zlasti veliko delavcev in rudarjev. Slovenski gospodar je zapisal: »Shod je vlada prepovedala, ni pa mogla v srcih tisočerih zatreti navdušenja za svobodo Jugoslovanov.«²³

Prirejanje deklaracijskih shodov je zajelo tudi Mursko polje. Tako je bil 3. februarja 1918 velik tabor slovenskih kmetov na Murskem polju. V Borecih pri Sv. Križu se je zbralo 1500 ljudi iz celotnega ljutomerskega okraja. Navzoči so bili tudi župani ter precej politikov, ki so govorili o delu slovenskih poslancev. Sprejeli so resolucijo v podporo majniški deklaraciji in potožili o svojih problemih.²⁴

Tudi v Konjicah so 19. marca 1918 organizirali shod, kjer se je zbralo 500 ljudi, politiki pa so zborovalcem predstavili svoje delo. Posestnik Napotnik je zaključil zborovanje s klicem: »Živela Jugoslavija! Živel cesar Karel!« Zborovalci pa so zapeli cesarsko pesem.²⁵

Deklaracijski shod je bil tudi v občini Rajhenburg, kjer so zbrali kar 1746 podpisov »slovenskih narodnih žena« ter sprejeli resolucijo. Na zboru je govoril poslanec Ivan Benkovič.²⁶

Ob slovensko-hrvaški meji, na Bizeljskem, je bil maja 1918 velik slovensko-hrvaški tabor na Bizeljskem. Po poročilih časopisov se je zbralo 6000 do 8000 Slovencev in Hrvatov. Na shodu so govorili hrvaški poslanec Živko Petričić, od Slovencev pa dr. Anton Korošec, dr. Franc Jankovič in Ivan Benkovič.²⁷

Tudi Šaleška dolina je bila prizorišče množičnega shoda. Zbralo se je 1500 do 2000 ljudi. Predlagali so resolucijo, kjer naj bi se zborovalci zahvalili »presvitlemu cesarju Karlu I in sv. Očetu«.²⁸

Shod je bil napovedan tudi v Družmirju pri Šoštanju za 30. maj 1918, ko naj bi govoril dr. Karel Verstovšek, vendar je bil tudi ta prepovedan. Iz Šoštanja so oblasti poslale 30 orožnikov in vojaštvo, toda poslanec Karel Verstovšek je kljub temu govoril.²⁹

Shoda v Št. Janžu pri Dravogradu 7. aprila 1918 se je udeležilo več kot 2000 ljudi, vendar je okrog dvesto Nemcev zmotilo zborovanje. »Nemški razgrajachi na shodu v Št. Janžu

odbiti« je zapisano v Slovenskem gospodarju.³⁰

V Mislinjski dolini, v Št. Ilju pod Turjakom, je bilo 17. marca 1918 zborovanje, kjer je poslanec Karel Verstovšek govoril o političnem položaju in pomenu deklaracijskega gibanja.³¹

Tudi na Kranjskem so organizirali shode v podporo majniški deklaraciji.

Velik deklaracijski shod 24. marca 1918 so pripravili v Ljubljani. Na shodu so govorili županja Franja Tavčarjeva, Cilka Krekova ter dr. Anton Korošec. Tavčarjeva je na slovesen način dr. Antonu Korošču izročila 200.000 podpisov za jugoslovansko deklaracijo.³²

V maju 1918 so pri Št. Janžu na Dolenjskem organizirali velik tabor. Na Rakovniku se je zbralo 10.000 do 11.000 ljudi, katerim so govorili dr. Korošec, dr. Otokar Rybař iz Trsta, pisatelj Fran S. Finžgar in socialdemokratski rudar Strgar. »Ljudske množice so kar kipele od navdušenja za sveto stvar.«³³

Deklaracijske izjave in njihova vsebina ter celotno deklaracijsko gibanje na Slovenskem daje sliko in utrip množic v zadnjem letu vojne. Izjave nam kažejo občutke in razpoloženje najširših slojev v želji po rušenju dualizma in ustvarjanju nove državne tvorbe.

Velik del izjav, na Štajerskem celo več kot 90%, vsebuje osnovno idejo o ohranitvi monarhije. Združitev z brati Hrvati in Srbi so si mnogi Slovenci predstavljali le v okviru habsburške monarhije, saj »lahko bi celo rekli, da je avstrijska klavzula majniško deklaracijo naredila sprejemljivo za večino slovenskega prebivalstva.«³⁴

V vojni vse do zadnjega ni bilo jasno, kakšna Jugoslavija bo nastala, avstrijska ali skupna, in koliko časa bo preteklo med nastankom države Slovencev, Hrvatov in Srbov ter njeno združitvijo s Srbijo. Veliko je bilo odvisno od naglo spreminjajočega se mednarodnega položaja.

Sredi avgusta 1918 je nemško vrhovno poveljstvo ugotovilo, da je nadaljevanje vojne brezizgledno. Avsto-Ogrska se je 14. septembra 1918 obrnila z mirovno noto na vojskujoče se sile. Država Slovencev, Hrvatov in Srbov je nastala 29. oktobra 1918. Srbija je nato dokaj hitro izsilila združitev novonastale države s Srbijo. Tako je narodni svet v Banjaluki 27. novembra 1918 razglasil popolno združitev s Srbijo.

Veselju nad združitvijo z najbližjimi sorodniki po jeziku se je zelo hitro pridružilo

razočaranje. Slovenci so bili razočarani nad mentaliteto novega državnega središča, nad drugačnimi gospodarskimi, političnimi navadami, nad orientalsko miselnostjo, kakor jo je imenoval Ivan Hribar v svojih spominih.¹⁵ Med Slovenci so se že zelo hitro pokazale skrbi, da v novi skupnosti ne bodo enako-pravni, da jih bodo preglasovali. V naslednjih mesecih je bilo razočaranja in nezadovoljstva vedno več.

Vlasta Stavbar

Opombe:

- ¹ Razprava Vasilija Melika na Kolokviju o nastanku države SHS. Glasnik Slovenske Maticice 63, 1989, 1, str. 44.
- ² Na prvi seji 22. zasedanja avstrijskega državnega zbora 30. maja 1917 je predsednik Jugoslovanskega kluba dr. Anton Korošec prebral izjavo, ki je znana v zgodovini kot majniška deklaracija: »Podpisani poslanci, združeni v Jugoslovanskem klubu, izjavljajo, da zahtevajo na podlagi narodnostnega načela in hrvatskega državnega prava, naj se vsa ozemlja monarhije, v katerih bivajo Slovenci, Hrvati in Srbi združijo pod žezlom habsburško-lotarinške dinastije v samostojno državno telo, ki bode prosto vsakega narodnega gospostva tujcev in zgrajeno na demokratičnem temelju. Za uresničitev te zahteve svojega enotnega naroda bodo zastavili vse svoje sile. – S tem pridržkom se bodo podpisani udeleževali parlamentarnega dela.« Sledijo podpisi vseh leta 1911 izvoljenih poslancev avstrijske polovice monarhije.
- ³ Vasilij Melik. Leto 1918 v slovenski zgodovini. Zgodovinski časopis 42, 1988, 4, str. 527.
- ⁴ Podrobnejša analiza deklaracijskih izjav, ki jih hrani Pokrajinski arhiv Maribor v fondu Acta declarationi faventia, je objavljena v razpravi: Vlasta Stavbar, Izjave v podporo majniški deklaraciji. Zgodovinski časopis 46, 1992, 3, str. 357–381; 46, 1992, 4, str. 497–507; 47, 1993, 1, str. 99–106.
- ⁵ V tem prispevku se sklicujem le na deklaracijske izjave, ki jih hrani Pokrajinski arhiv v Mariboru. Izjave koroških Slovencev za majniško deklaracijo so shranjene na Inštitutu za nar. vpraš. v Ljubljani.
- ⁶ Pokrajinski arhiv Maribor, Acta declarationi faventia, karton II, št. 442. (Odslej PAM, ADF, kart., št.)
- ⁷ PAM, ADF, kart. I., št. 192.
- ⁸ PAM, ADF, kart. I., št. 33.
- ⁹ Podatek na osnovi pol v Pokrajinskem arhivu Maribor.
- ¹⁰ Momčilo Zečević, Slovenci in ustvarjanje države SHS. Glasnik Slovenske maticice, XII, 1989, 1, str. 36–37.
- ¹¹ Upoštewane niso izjave, ki se nahajajo v arhivu Inštituta za narodnostna vprašanja in Arhivu Republike Slovenije.
- ¹² Slovenski gosp. (SGp) 52, 1918, 1, 3. 1., str. 2.
- ¹³ SGp 52, 1918, 17, 25. 4., str. 4.
- ¹⁴ Karel Linhart, ptujski politik in publicist, v letih 1907–1918 urednik Štajerca. V začetku političnega delovanja je bil socialni demokrat.

- ¹⁵ Josip Ornič, ptujski župan v letih 1894–1918 in vodilni štajercijanski politik.
- ¹⁶ SGp 52, 1918, 6, 7. 2., str. 1.
- ¹⁷ SGp 52, 1918, 13, 28. 3., str. 4.
- ¹⁸ SGp 52, 1918, 17, 25. 4., str. 5.
- ¹⁹ SGp 52, 1918, 6, 7. 2., str. 3.
- ²⁰ SGp 52, 1918, 12, 21. 3., str. 1–2.
- ²¹ SGp 52, 1918, 13, 28. 3., str. 4.
- ²² SGp 52, 1918, 17, 25. 4., str. 5.
- ²³ SGp 52, 1918, 21, 23. 5., str. 2.
- ²⁴ SGp 52, 1918, 6, 7. 2., str. 3.
- ²⁵ SGp 52, 1918, 12, 21. 3., str. 2.
- ²⁶ SGp 52, 1918, 16, 18. 4., str. 5.
- ²⁷ SGp 52, 1918, 21, 23. 5., str. 2.
- ²⁸ SGp 52, 1918, 13, 28. 3., str. 4.
- ²⁹ Straža 1918, 3. 6.
- ³⁰ SGp 52, 1918, 15, 11. 4., str. 2.
- ³¹ SGp 52, 1918, 13, 28. 3., str. 3.
- ³² SGp 52, 1918, 13, 28. 3., str. 4.
- ³³ SGp 52, 1918, 21, 23. 5., str. 3.
- ³⁴ Janez Cvirn, Obesiti za pete in scvreti nad ognjem: Slovenci in Habsburška monarhija. Zgodovina za vse 2, 1995, 2, str. 13.
- ³⁵ Ivan Hribar, Moji spomini, II. del. Ljubljana 1984, str. 650.

20 let openske Drage

(iz Dnevnika 1976)

Sreda, 1. septembra 1976

Zvečer seja organizacijskega odbora za Drago v Donizettijevi ulici. Nanjo sem prihitel skozi dež. Prijateljska razgibanost stopli šolsko puščobnost prostorov. Jih bomo kdaj modernizirali v večjo komfortnost?

Uspelo nam je torej tisto troje, za kar smo se spomladlji sporazumeli: preselitev prireditve na Opčine (a ime bomo ohranili po zaselku, kjer je bilo doslej deset Drag), poenostavitev programa (tri nosilna predavanja, brez koreferatske navlake) in izdaja priložnostnega *Biltena*.

Kar težko verjamem dr. Škerlju, da je goriški škof Cocolin preklical udeležbo samo zaradi objektivne časovne zapreke (birma med furlanskimi potresenci). Kdo ve, če ni tistemu ljubeznivemu človeku, duhovniku po milosti božji, kdo prišepnil sumnjo, da bi v Dragi maševal na kdo ve kakšnem političnem oltarju... Škoda.

Ugotavljamo, da se je *Bilten*, ki smo ga pred časom izdali, obnesel. S tem, da smo zamolčali imena predavateljev, smo, kot kaže, zbudili prav bolešno radovednost.

Četrtek, 2. septembra

Iz službe grede zavijem na vrt za Marijaniščem. Dolinica je vsa v delovnem vrvežu. Zakaj nova Draga bo tu, v tej zeleni oazi.

Kaj vidim: lopate in samokolnice, v nekakšnem udarniškem vrvenju. Človek bi rekel, da so to kakšni srbski sezonci. Pa so organizatorji Drage. Sami intelektualci, v spopadu s panoramo plevela in umazanje.

Vprašam, kje bo tribuna.

»Tukaj, v zaslonu zelenja,« pokaže roka.

Žaloval sem za zračnostjo in drevesi one stare Drage, toda ali ni ta še bolj gozdna, še bolj nalita s samoto?

»In avditorij?« poizvedujem.

»Vsenaokrog po dolinici.«

»Ne bo tribune ovirala jablana?«

»Oklestili jo bomo. In ozvočili prostor.«

»Pa boste kaj potresli tole?« pokažem na plevelast razgled.

»Tamle je pesek,« pokaže predsednik.

»Dva kamiona.«

Ljubi Bog, menda ne misliš v soboto in nedeljo zaliti tega zastonjskega garanja še z enim dežjem! Ne, vsaj ščepec sonca moramo imeti, da bomo vsaj pri enem od treh napovedanih predavanj okusili novo peščeno preprogo, novo drevesno kuliso...

Petek, 3. septembra

Kako ne bi tudi danes pokukal na jablanov vrt...

Glej, žive duše ni na njem. Pač, eden je, en sam, najmlajši, najbolj garaški, Danilo.

»Drugih še ni?«

»Ko pa so reveži šli spat šele ob štirih zjutraj!«

Dotlej so namreč ciklostirali zbornik o lanski Dragi. Tako bo lahko publikacija za jutri nared.

Potem prikajajo.

Najprej je treba z železnimi vilami prekidati kakšen kvintal svinjarije čez ograjni zid, potem pa razvoziti gramoz in potopiti brodovje plevela.

Vprašam, katera slovenska duša je podarila tisti lepi gramoz.

»Nobena,« se glasi odgovor...

Za gramoz je bilo treba plačati 34.000 lir plus 2% IVE. Kaj bo pa z vremenom? Ista nevihtna naproženost od vseh strani. Pa predavatelj iz Nemčije še ni, čeprav manjka do tiskovne konference samo nekaj ur.

Pod večer greva z Zoro v mesto. Ko obračava v Donizettijevo, se pod kamnito goro sinagoge razlegne za nama smeh iz Münchna: duhovniška trojka: Križnik, Rozman, Zdešar.

V vedri hrupnosti se povzpemo v dvorano. Nekakšna naprožena sproščenost napoveduje svojevrstno Drago. Splača se jo or-

ganizirati že za to doživetje svežine, svobodenosti, iskričnosti, v tem hipnotičnem stanju slovenstva, v tej zmedlosti brez misli in brez osebnosti. Kako dobro dene nekaj ognja, rožmarina, nageljnov.

Kar sledi, me potolaži s svojo kvaliteto, z vseslovenskim ključem, v katerega je navito. To se pravi onkraj vindišarstva, folklornosti, manjšinarstva, čevapčičevstva. To se pravi v vsej naravnosti govoriti jezik Evrope po Helsinkih in jezik Cerkve po koncilu.

Sergij Pahor spregovori o novostih preseljene Drage.

Martin Jevnikar predstavi s kratko karakteristiko tri predavatelje: Frančka Križnika, Kazimira Humarja in Borisa Pahorja.

Saša Martelanc s pisateljskim bleskom evocira trenutke, probleme, razpoloženja iz prvega desetletja Drage.

Predavatelji sedijo v krogu, vstanejo po vrsti in spregovorijo nekaj besed tudi sami.

A naj bo dovolj besed. Naj med rožmarin in nageljne pljuskneta še Komjančev merlot in tokajec. Naj zahrestljajo sladkarije, ki sta jih za ta večer z umetniško roko napekli gospe Majda in Milena...

Nič ne bo z vremenom.

Noč je eno samo razbijanje oken, kot da ima vsako prikleščenege svojega demona.

Zbogom, jablanov vrt.

Sobota, 4. septembra

Nanos pod težko oblačno kučmo, veter pa še naprej v divjem zavijanju. Eksplozija v prilogi današnjega ljubljanskega *Dela*, namreč proti Dragi.

Dežurni mineček: Janko Pleterski.

Trije citati, ki izrišejo format intelektualca ribičičevske dobe:

»Politična emigracija se skuša uveljaviti kot enakopraven in za usodo Slovencev odločujoči partner.

Problemi zamejstva postajajo v Dragi nekakšno lepotilo.

Draga hoče upoštevati tri Slovenije: matično, zamejsko, zdomsko. Toda te tretje Slovenije ni.«

Zapoznelo samopranje Janka Pleterskega za greh, da je leta 1968 prišel otvoriti Drago s svojim predavanjem *Združena Evropa in Slovenci?* Namreč ob sopredavatelju, političnem emigrantu, in sicer na vabilo predsednika odbora, političnega emigranta, kar današnji predsednik istega odbora ni (seveda je zame beseda »politični emigrant« brez priokusov, saj sta končno bila to tudi Trubar in Kidrič)...

In kako je končal svoje predavanje leta 1968 isti Janko Pleterški? Takole:

»Dolžni smo s tem prispevati k moralnemu, političnemu kodeksu skupnega življenja evropskih narodov, s tem pomagamo sebi in drugim.

Osnovna pot pa je: Boj za kvaliteto. Za znanje. Za odprtost na vse strani Za samozavest.«

O tempora! O karakterji!

Ura je že preko pete, ko prihitiva s Frančkom Križnikom v marijaniško dvorano. Z jablanovim vrtno namreč ni kaj, v tem črnem vetru kakor iz podzemlja.

Dvorana žubori, več kot zasedena: kakih stopenjšetdeset ljudi.

Dvorana pač, čeprav udobna, ne vrt, v pljuskih septembrske zlatnine, z oblaki na poti proti Sežani. Dvorana, a vendar ne kate-rakoli, Finžgarjeva, s poprsem našega očaka, kakor aluzijo na neko drugo Drago, na pred-vojnno srečanje kristjanov v Bohinju, kjer je Finžgar govoril mladim in Gosar in Fabjan in Šolar, pa še kakšen živeči, Janžekovič, Kocbek...

Minutni molk v spomin na očeta Drage, profesorja Peterlina.

Uradna pozdravna italijanščina, od krhkega občinskega odbornika Lonzarja do očalastega dobrotnega podpredsednika dežele Stopperja. Ta, držeč v roki izvod še neobjavljenih določil osimskega sporazuma, se razprede v govor, ki postane že tehničen, ne-obvezen. Niti novih možnosti za ribolov na Jadranu ne izpusti. Svoj nastop je vzel zares. Tako zares, da se je odpovedal spremljanju ministrskega predsednika Andreottija, ki je danes na obisku v Trstu, samo da bi bil pri otvoritvi Drage.

Toda glej čudo: ta večer je vzela zares celo Alpe-Adria. Glej jo no z njenimi kamerami, fleš na fleš, brenčanje za brenčanjem, z vseh mogočih pozicij. Da bomo res Drago lahko gledali iz koprške oddaje *Odrpta meja*, če že ne iz ljubljanskih *Kulturnih diagonal*? Razen če ni snemanje za kakšen arhiv...

Nekdo me vpraša, kdo je Franček Križnik, ki bo nastopil s predavanjem *Marksizem in svoboda*.

Omenim Šmarje pri Jelšah, študij v Germaniku v Rimu, nastopanje v glasilih kakor *Problemi in Naši razgledi*, študijo o teologiji Stanka Cajnkarja v *Novi poti*, peripetije z ljubljansko metropolijo na eni in s socialističnim javnim tožilstvom na drugi strani,

predvsem pa širino intelekta in srca, v pristrčno ognjevitem štajerskem temperamentu...

Uvodni teoretično-zgodovinski del je mogoče preveč obširen, vsekakor vžge drugi del, ko predavatelj preide od klasikov marksizma k modernim, predvsem h Kolakovskemu.

Diskutantov je sedem: duhovnik-profesor iz Bologne, časnikar iz Trsta (dvakrat), študent iz Trsta, študent iz Ljubljane, profesor iz Fribourga, pisatelj iz Trsta, sindikalist iz Trsta.

Nedelja, 5. septembra

Vreme se je izčistilo v neskaljeno sinjino. Draga bo torej le stopila na prosto.

Iz nekdanje sinagogice – nekoč je bil tu gospodar Žid – znosimo stole za avditorij.

Za oltar bo služila predavateljska miza. Postavljena med jablano in nekim drugim drevesom, na ozadju stene iz gabrovja. Sveči že gorita na levem vogalu. Na desnem pa gori šop nageljnov, prevezanih s slovensko trobarvnico.

Pod obema plamenoma Izaija napoveduje obupanem izredna božja znamenja.

Pri drugem berilu pa Jakob, ta apostol-socialist, pove, kako je Bog izbral za dediče Kraljestva ubožne.

Evangelij je Markov.

»... Pa mu pripeljejo gluhega in nemega in ga prosijo, da bi položil roko nanj...«

Namesto pridige celebrant mons. Škerlj prebere pismo, ki ga je zborujočim napisal zadržani goriški nadškof Cocolin. Zavzeto je, a presplošno.

Dr. Zdešar je pod jablano zbral pevski zborček, tako da je ta sinja septembrska maša pretkana tudi s petjem, tja do Marijine pesmi na koncu.

Malo nas je, kakor vsako leto, kakih trideset. Verovati v Kristusa – kakšna izjemnost je postalo to med intelektualci, kakšen izziv pravzaprav!

Državljanov SR Slovenije ni manj kot v času večje odprtosti. Saj tudi takrat ne vem, če jih je prihajalo več kot dvajset. Če je matična inteligenca prihajala v Trst, je rojila drugam, na *Concessionaria Fiat*, v menjalnico Bolaffio, v zlatarno Darwill...

Drugo predavanje: *Dileme svobodnega tiska*. Predavatelj urednik *Katoliškega glasa* dr. Kazimir Humar. Predavanje ne meri v kakšno intelektualno prefinjenost, v bistvu gre za historiat zamejskega katoliškega tiska, a njegov ton je v osnovi zadržan in njegovo zgodovinsko navajanje dragoceno (nastanek

Slovenskega Primorca in Katoliškega glasa, ukinitvev tržaškega Tedna).

Diskutantov dvanajst: obrtnik in trgovec iz Trsta, duhovnik iz Gorice, učiteljica iz Ljubljane, duhovnik iz Trsta, uradnik iz Trsta, župnik s Krasa, urednik iz Nemčije, profesor iz Trsta in iz Švice, spet sindikalist iz Trsta.

Organizatorji smo se spraševali, ali bo troje predavanj zadosti napolnilo Drago, potem ko so bili črtani s programa koreferati. Dejansko pa je treba odsekavati diskusije, program je v stiski s časom, od kosila je že treba v dvorano, če hočem videti film o Goršetovem kiparstvu. Zanj se moramo zahvaliti našemu kanadskemu prijatelju Tonetu Zrcnu.

Ura je tri, ko zdirjajo čez ekran Goršetovi Apokaliptični jezdeci, ob še bolj apokaliptični glasbi Primoža Ramovša. Film – diplomsko delo nekega študenta kinematografije v Torontu – je nem. Ko se izteče, nekdo predlaga ponovno vrtenje, brez glasbe, z razlago prisotnega kiparja. Gorše rad stopi naprej ob palici, s svojim milim starozaveznim obrazom, in nas zabava s svojo dolenjško kantileno. To je mahagonij, to je žgana glina, to sem naredil v Kortah, to je v galeriji moderne umetnosti v New Yorku... Govori, drobčen, s svojo preroško brado, otroški, devetdesetleten, neuničljiv. Vsak čas bo še enkrat poletel čez ocean...

Sinjina se vzboči tudi v popoldan, čez predavanje Borisa Pahorja, čeprav ne več neskaljena.

Koliko ljudi se je nabralo? Več kakor kdajkoli doslej v Dragi. To je vtis intelektualne množice. Tudi obrazi, ki jih doslej v Dragi ni bilo. Mladi... In med občinstvom častitljiva mozesovska pojava pisatelja dr. Andreja Kobala, ki je pred kratkim v strašni bolečini pokopal v Washingtonu sina, a ni pokopal svoje zvestobe slovenstvu.

Pahorjeva tema: *Kette–Cankar–Kosovel.*

Dovolj ostro sem se že kdaj spopadel s Pahorjem, da bi se bal zapisati: takšnega še nisem videl. Tako nadosebnega. Tako prežetega s tem, kar je duh naše narodne dediščine. Po predavanju vidim, da to ni samo moj vtis. Je vtis celotnega avditorija, teh dvesto, tristo ljudi. Je vtis tega večera, ki se je nabil slovenske usode, cukrarniške morije in vstajenjskega klanca in korala tomajskih borov.

Za naše letopise velja zapisati podatek – ker ga ni nihče od poročevalcev, – da je bilo ploskanje viharno. Stemnilo se je na dež in za diskusijo se zberemo v dvorani Marijanišča. Polna je kot sinoči. K mikrofonu stopim tudi sam, da pridam tri »koloraturne črte«, kakor se izrazim, k Pahorjevemu predavanju.

Na koncu si privoščim izziv: ker so že v dvorani ljudje, ki po svoji uradni določenosti morajo stati za kampanjo, ki je skušala vnaprej diskreditirati Drago, naj sedaj pokažejo svoj marksistični in če treba komunistični pogum, naj stopijo k mikrofonu in dokažejo njeno reakcionarnost.

Nikogar ni ven.

Popolna gnila tišina. S takšnimi vitezi se torej mora boriti Draga.

Dr. Valentin Inzko in Filip Warasch opozorita na tragični trenutek, ki ga ob preštevovanju doživlja slovenska Koroška.

Konec, odloči predsednik Pahor. Na svidenje v Dragi prihodnje leto!

Posedemo k večerji.

Ah, naj se zdaj rajši razpredava Komjanc s svojim utekočinjenim briškim soncem, s svojim merlotom in tokajcem!

Proti polnoči gre, ko pristopajo še novi dialoganti.

Obiščejo nas tudi mrtvi: Janez Tominc, Aleš Stanovnik, Andrej Gosar, Jakob Šolar.

Posedamo v travi za cerkvico Sv. Janeza v Bohinju in jih poslušamo.

Briško sonce, razsij se.

Kot na šentjanževo mi je, v noči praprotnih semen. Nocoj bom slišal šum vseh slovenskih rek.

Timava, naj tebe poslušam prvo...

Ura je ena, ko se razidemo, po tej najlepši od vseh Drag. A ko pridem domov, Frančka, našega gosta, še ni v postelji.

Alojz Rebula

Pojdite in oznanjujte veselo novico, ki odrešuje. Storite to z veselim srcem in postanite znanilci upanja v svetu, ki ga pogosto skuša obup; znanilci vere v družbi, ki se pogosto vda v nevero; znanilci ljubezni sredi vsakdanjih dogodkov, ki jih pogosto določa logika najhujšega samoljubja.

Janez Pavel II.

Eno leto Slovenskega društva Hospic

Eno leto je kratek čas. Ko pa se v Slovenskem društvu Hospic oziramo nazaj, na vse, kar se je zgodilo od ustanovitve društva 6. junija 1995 do danes, ugotavljamo, da je bil to zelo razgiban čas, v katerem se je marsikaj dogajalo. Vsak dan se nam odpirajo nova obzorja, novi izzivi, na katere skušamo po svojih močeh odgovorjati.

Društvo želi s svojim delom prispevati k detabuiziranju smrti in žalovanja v naši družbi, iskati poti, da bi ljudje dostojanstveno in kvalitetno živeli do zadnjega trenutka, pomagati svojcem pri spremljanju umirajočih in v času žalovanja, pomagati oblikovati razmere, da bi čimveč ljudi umiralo tam, kjer si želijo.

Hospic je filozofija oziroma način celostne oskrbe bolnika in njegove družine.

Beseda izhaja iz latinske besede *hospitium*, kar pomeni gostišče, zavetišče. Ideja *hospicia* izvira iz časa križarskih vojn, ko so se tako imenovala gostišča za romarje. Tam so našli zatočišče tudi bolni in umirajoči.

Ta ideja je najbolj oživela in se začela širiti po svetu, ko je dr. Cicely Saunders leta 1967 v Londonu ustanovila Hospic sv. Krištofa. V Evropi se izvaja ta program v 28 državah (tudi v Sloveniji).

Uspeh te filozofije je odvisen od lastnosti spremljevalcev. Hospic zahteva visoko kvaliteto osebje, ki verjame v smisel spremljanja umirajočih in sprejema smrt kot del življenja. V *hospicu* umirajoči bolnik ni medicinski neuspeh. Cilj programa je čim boljša kvaliteta življenja do zadnjega trenutka. Smrt v *hospicu* ni sovražnik, ampak pripada človeku kot prstni odtis. To prinaša mir, ki ga občutijo bolniki, družina in tudi zdravstveno osebje.

Društvo je imelo ob ustanovitvi 30 članov, danes jih ima 170, pridružujejo pa se vedno novi, vseh poklicev in vseh starosti. Veliko zanimanje kaže, da se je društvo lotilo zapostavljeno in tabuizirano, je pa bistvenega pomena za kvaliteto našega življenja.

Slovensko društvo Hospic organizira predavanja in seminarje za svojece, prostovoljce

in za zdravstveno osebje. Enkrat letno, v maju, prireja seminar s tujim predavateljem za vse terapevtske poklice. Tako je bil v maju 1996 gost švicarski družinski terapevt Peter Fässler-Weibel, seminarja se je udeležilo 200 zdravnikov, medicinskih sester, socialnih delavcev, psihologov in drugih iz vse Slovenije. Ob tem je pri Družini izšla njegova knjiga *Blizu v težkem času*, ki govori predvsem o pomoči družini, ki ima umirajočega bolnika.

Vedno več ljudi se, bodisi ko nekdo v družini hudo zboli ali pa po smrti, v času žalovanja, obrača na društvo za individualno svetovanje. V ta namen nujno iščemo primeren prostor nekje v centru Ljubljane, saj je sedež društva še vedno v privatnem stanovanju.

Vedno večje število ljudi, ki iščejo pomoč, kaže, da so tovrstne stiske ljudi med najpogostejšimi.

Od junija 1996 deluje Slovensko društvo Hospic tudi v Mariboru, tako se vsi iz mariborskega področja lahko obračajo naravnost tja.

V jeseni 1996 bomo v društvu začeli s šolanjem prostovoljcev, ki so pripravljene spremljati družino z umirajočim bolnikom. To šolanje naj bi trajalo eno leto, predvsem v obliki učnih delavnic.

Od začetka septembra 1995 ima društvo na razpolago enosobno stanovanje v Ljubljani, namenjeno bolnikom in njihovim spremljevalcem iz oddaljenih krajev Slovenije, ki morajo za krajši čas biti v Ljubljani zaradi preiskav ali terapije. Kdor se zanima za uporabo tega stanovanja, lahko dobi informacije na sedežu društva.

Za žalujoče imamo skupino za samopomoč, ki se srečuje dvakrat mesečno (vsako drugo in vsako četrto sredo v mesecu ob 17. uri) v Domu upokojujencev na Taboru v Ljubljani. Predhodna prijava ni potrebna.

V društvu se vsi dobro zavedamo, da moramo živeti v razpetosti med sanjami in resničnostjo. Po eni strani moramo imeti sanje in vizijo, kaj vse bi še želeli uresničiti, po drugi strani pa moramo živeti z obema nogama na realnih tleh in se lotevati stvari, ki jih z ljudmi in z močmi, ki so nam na razpolago, lahko uresničimo. Zavedamo se tudi, da je pot majhnih korakov najbolj učinkovita, ker omogoča najbolj ekonomično ravnanje z energijo, ki jo imamo. To se je tudi doslej že izkazalo za dobro, saj smo uresničili več, kot smo pričakovali.

Vrata društva so odprta vsem, ki bi želeli kakorkoli sodelovati z nami. Naslov društva:
v Ljubljani: Neubergerjeva 4,
tel./faks: 061/13 71 284
v Mariboru: ZD Maribor, Sodna 13/I,
tel. 062/27 572.

Metka Klevišar

France Gorše, (1897–1986)

Ob stoletnici njegovega rojstva

Spoznala sva se leta 1945, ko sva kot begunca živela v italijanskem obmorskem letoviškem kraju Riccione, južno od mesta Rimini. Stanovala sva v isti sobi. V prijetnem okolju in vremenu sva preživela poletje. Jeseni pa sva odšla iz taborišča; on v Trst, jaz sem pa šel iskat možnosti za nadaljevanje univerzitetnega študija. Povojne razmere niso bile naklonjene ne enemu in ne drugemu.

V Trstu je Gorše sprva risal, portretiral, da se je preživljal. Ko pa so Zavezniki s pomočjo dr. Srečka Baraga vpeljali slovensko šolstvo na zasedenem ozemlju, je tudi Gorše dobil mesto profesorja v slovenski srednji šoli. Ostala sva v stiku in sem ga tudi občasno obiskal. V materialnem oziru je bil Gorše zelo skromen. Živel je kot pravi Franciškov tretjerednik; ko je živel v Ljubljani, je bil včlanjen tretjerednik. Dobro se še spominjam, kako sva preživljala večer v podstrešni sobici na Via Roma v Trstu. Bilo je tako hladno, da je bil Gorše tudi v sobi v plašču. Na električnem gorilniku je grel mleko (pri Amerikancih je dobil mleko v prahu) in svoje roke, da je mogel risati glavo za nov slovenski list *Katoliški Primorec*.

Ko sem ga obiskal poleti 1950 in 1951, si je že uredil svoj atelje in pridno delal v mavcu in v glini. V tistih povojnih letih je bil trg za njegova dela zelo majhen in reven. V glavnem se je preživljal s profesorsko plačo.

Na pomlad 1952 je prišel v Cleveland. S prihranki si je najel majhen trgovski lokal na St. Clair Ave., v tistem delu mesta, kjer je živelo precej Slovencev in kjer je bila največja slovenska župnija v Ameriki, Sv. Vid. V 'prodajalni' je imel atelje, v izložbenem oknu pa je razstavljal svoja dela. Začel je tudi

z majhnimi razstavami, da je javnosti predstavljal, kar je naredil. Svojim delom je nastavljal zelo skromne cene. Prodal je toliko, da je lahko živel. Politični emigranti so si šele ustvarjali materialno osnovo življenja. Odplačevati so morali hiše in avtomobile ter skrbeti za šolanje svojih otrok. Za kaj drugega je bilo malo denarja. Vsakdo je začel s skromno plačo. Za Goršeta so bila zelo pomembna naročila opreme treh novih slovenskih cerkev (Chisholm, Minn., in dve v Torontu, Ontario). Ta dela so mu prinesla moralno in finančno oporo; oboje je potreboval.

Po nekaj več kot desetletnem bivanju v Clevelandu se je Gorše preselil v Brooklyn, del mesta New York, kjer je delil stanovanje in atelje s slovenskima slikarjema Jožetom Vodlanom in Mirom Zupančičem. Pridno je delal in prirejal razstave (New York, Washington, D. C., Toronto, Hamilton, itd).

V letih svojega bivanja in delovanja v Združenih državah (1952–1971) je Gorše preizkušal svojo novo izvirno tehniko, ki jo je poimenoval *orešec*, angleško *walnutstic*. Na kovinsko oporo v sredini, v notranjosti kipa, je nanašal zmes orehovega žaganja in lepila, narejenega iz mleka. Ta tehnika mu je pomagala do novega izraza. Gorše si je namreč pri oblikovanju svojih stvaritev zelo prizadeval dati vse več poudarka duhovnosti. Hotel je zmanjšati vlogo telesnosti in pokazati duhovne vrednote, duhovno moč, značaj bitij, ki jih je upodabljal. Na Baragu vidimo izraz trpljenja, ki ga je prenašal kot misijonar med ameriški Indijanci v težkih življenjskih pogojih. Seveda ta Goršetov zasuk v upodabljanju ljudi ali stvari ni bil po godu večini v Ameriki živečih Slovencev. Niso ga razumeli v miselnosti, še manj v umetnosti.

Ko je neka ženska organizacija naročila Baragov portret, je z naročilom prišla tudi zahteva, da mora biti portret lep, simpatičen. Naročilo je pač naročilo in dohodek. Gorše se je moral, čeprav nerad, ukloniti želji naročnika. Naročil ni bilo veliko, zato je vsako, ki je prišlo, bilo kar dragoceno.

Ko je slovenska župnija Sv. Cirila v New Yorku (1966) praznovala svojo petdesetletnico, je Gorše župniji ponudil, da sam brezplačno opremi cerkev: naredil je že veliko razpelo, kipa sv. Cirila in sv. Metoda, ki naj bi bila na steni pred oltarjem na vsaki strani razpela. Vsa tri dela so bila narejena v orešču. Ponudil je tudi, da bi naredil – prav tako brezplačno – nov križev pot. Župnik je dobil

**Predstavniki vseh treh Mohorjevih
na obisku pri umetniku** Fotoarhiv MD Celje

soglasje dveh samoukov-risarjev in vsi trije so soglasno zavrnil Goršetovo ponudbo. Goršeta je ta primitivna zavrnitev zelo prizadela. In ne samo njega, tudi marsikaterega izobraženega župljana.

Odbor za slovensko kapelo v amerškem narodnem svetišču v Washingtonu, D. C., je naprosil Goršeta za sodelovanje pri ureditvi kapele. Gorše je s svinčnikom narisal osnutke štirih reliefov: škofa Baraga, škofa Slomška, krst kneza Gorazda in slovenske pionirje v Ameriki. Ko je odbor odobril Goršetovo zamisel, je napravil štiri reliefe v mavcu, točno po sprejetem predlogu. Ker so stene v washingtonski slovenski kapeli obložene z marmorjem, je Gorše predvideval izdelavo svojih plastik v bronu. Obrnil se je na *Roman Bronze Works Inc.* v New Yorku in prosil za navedbo cene vlitja v bron vseh štirih reliefov. Dobil je odgovor, da bi stalo okoli 50.000\$. Na podlagi te cene je Gorše stavil odboru ponudbo. Za celotno delo je zahteval 86.000\$; na ta način bi Gorše sam prejel nekaj manj kot 42% celotne cene, ostalo pa livarna.

Kennedy, glavni arhitekt bazilike v Washingtonu, pa je odločil drugače. Goršetove štiri reliefe v mavcu je poslal v Toskano, kjer so jih italijanski kamnoseki izklesali v mar-

morju. Tako se je zgodilo, da je prevladal arhitektov osebni interes nad načrti in željami umetnika ter nad potrebo, dati umetnosti ustrezno mesto. Vsakdo si lahko predstavlja, da marmorni reliefi, pritrjeni na steno iz marmorja, ne morejo priti do izraza. S tem posegom je arhitekt znatno zmanjšal učinek Goršetovega dela. Ko je Gorše zvedel za arhitektovo vmešavanje, se je zelo razburil in poslal protestno pismo dr. Cirilu Žebotu. Na žalost nihče ni mogel spremeniti arhitektove odločitve.

Ko se je Gorše odločil, da se preseli v Evropo, Slovenije ni izključil iz svojih načrtov. Parkrat sem ga peljal na razne konce Slovenije, posebno na Kras. Iskala sva možnosti za njegovo nastanitev in delovne prostore. Pred vojno je kupil parcelo v Šiški, kjer je nameraval graditi atelje. Ob enem svojih obiskov v Sloveniji je skušal uveljaviti svojo pravico do parcele ali pa vsaj dobiti denarno povračilo, da bi si kje drugje uredil primerne prostore. V tej zadevi se je obrnil na tedanjo ministrico za kulturo Kornhauser, a ni dobil niti odgovora.

K temu razočaranju je prišlo še drugo. Goršetov prijatelj Smrekar mu je leta 1972 pripravil v galeriji Kostanjevica na Krki veliko razstavo. Pridobil je tudi dr. Franceta Steleta, prav tako Goršetovega osebnega prijatelja, da je napisal oznako Goršetovega dela

v lep katalog. Razstava je bila pripravljena, katalog in lepaki tiskani, program objavljen javnosti, sodelavci pri odprtju razstave izbrani, tudi datum in ura odprtja določena – tedaj pa je prišla politična prepoved razstave. Kljub temu sem imel priliko, da sem jo obiskal dvakrat v Goršetovi družbi. Bila je tako lepo urejena, kot ni bila nobena druga Goršetova razstava, kar sem jih pač videl. Ob obisku razstave je Goršeta posebno bolelo dejstvo, da je večji del razstavljenih del prišel iz rok tistih, ki so si v povojni dobi prilastili njegovo lastnino, ko so izpraznili njegov atelje in njegovo stanovanje.

Tedaj se je Gorše odločil, da opusti misel na vrnitev v Slovenijo in se je ozrl v zamejsko Slovenijo. Mislil je na Goriško in Tržaško, ker so tam topli, sončni kraji. Ker pa ni dobil opore pri slovenskih znancih v teh dveh deželah, se je odločil za Koroško, kjer je našel več razumevanja. Sprva se je ustavil visoko v Kortah, dokler mu niso pomagali kupiti staro domačijo v Svečah. Domačijo je tako obnovil, da je v njej našel prijeten nov dom; uredil si je tudi atelje, razstavno galerijo pa je namestil v starem skednju. Delal je z mladostnim navdušenjem in zagnanostjo. Z veseljem je sprejemal obiske, ki so prihajali iz obeh Amerik, iz Avstralije in evropskih držav. Tako je konec svojega zemskega življenja preživel v prijaznem okolju, zadovoljen z delom in z uspehi. Ker so se slovenski izseljenci že gospodarsko opomogli, je imel veliko kupcev. Tožil je, da ne more sproti dovolj narediti, da bi mogel vedno zadovoljiti vse tiste, ki so ga obiskali v želji, da bi tam našli Goršetovo delo, ki bi ga lahko kupili in odnesli domov. Nekatera svoja dela je zadržal, da je imel galerijo primerno napolnjeno. Naredil je kar veliko serijo križevih potov za razne slovenske cerkve in kapele. Posamezni obiskovalci pa so zelo radi segali po njegovih razpelih.

Za konec naj še dodam, da je bil Gorše dosleden katoličan in zaveden Slovenec. V tej svoji orientaciji ni nikoli popuščal ali delal kompromisov. Bil je resnično možak.

Janez Arnež

Samo kdor zna v imenu ljubezni biti zahteven do samega sebe, sme zahtevati ljubezen drugih. Kajti ljubezen je zahtevna.

Janez Pavel II.

V spomin »Ženi, na kateri dom stoji«

Ob smrti s. Hedvike Puntar (1897–1996)

Poleti 15. junija bo minilo sto let, kar je bila v župniji Krško rojena Gabrijela Puntar, ki jo poznamo pod redovnim imenom šolske sestre Hedvike Puntar.

Pol stoletja pa je že minilo, kar je za Mohorjevo družbo začel pisati poljudne psihološke in vzgojne knjige profesor dr. Anton Trstenjak. Povojna leta obnove naše domovine so povezala sestro Hedviko, ki je obnavljala samostan šolskih sester v Repnjah pri Vodicach, in profesorja Trstenjaka, ki je bil takrat hišni duhovnik v tej redovni skupnosti, pa se je iz Repenj vozil v Ljubljano, kjer je predaval na teološki fakulteti ljubljanske univerze.

V začetku petdesetih let se je Mohorjeva družba spominjala svoje stoletne zgodovine: Janka Modra pregled prvih desetletij (*Iz zdravih korenin močno drevo*) je izšel v redni zbirki za leti 1952 in 1953. Trstenjak je 1954 izdal knjigo *Med ljudmi*, 1956 *Pota do človeka* in 1957 *Človek v ravnotežju*.

V povojnih letih je bilo šolskim sestram onemogočeno vzgojno delo med dekleti, profesor Trstenjak, ki je bil član Mohorjevega odbora, je morda prav zato prišel na misel, naj bi sestra Hedvika, ki je pred vojno vodila Banovinsko gospodinjsko šolo v Mali Loki pri Trebnjem, napisala knjigo za žene in dekleta, bodoče matere in vzgojiteljice. Družba je knjigo sprejela v program, njen spis *Na ženi dom stoji* naj bi v dveh delih govoril »o gospodinjskem poklicu, o njegovih nalogah in težavah, o vzgoji in lepem vedenju otrok, o odnosu do staršev in sorodnikov, o bolniku v družini in o skrbi zanj... Knjiga bo prijetno kramljajoče pisano gospodinjsko vzgojno delo, kot si ga naše gospodinje, zlasti kmečke, že davno žele... Knjiga bo imela trajno vrednost tudi za mlada dekleta delavskega, meščanskega in kmečkega stanu, ki se pripravljajo za materinski in gospodinjski poklic« (Književni glasnik 1958, št. 2).

Ko je 1959 izšel prvi del s podnaslovom *Skrb žene za družino*, je avtorica v uvodu razložila, da bo v drugem delu obravnavala »posebne gospodinjske dejavnosti: ureditev sta-

Sestra Hedvika leta 1995 Foto Alerika Veber

novanja, skrb za obleko in perilo ter kuhanje, konserviranje in predelavo sadja, navodila za vrtnarstvo, perutninarstvo, za rejo prašičev, za obdelavo in gnojenje zemlje«. V Književnem glasniku 1959, št. 2 je bilo napovedano, katere knjige izidejo v letu 1960, med njimi je tudi II. del knjige Hedvike Puntar.

Kaj je povzročilo, da ta del nikoli ni izšel? Morda bi v arhivu Mohorjeve družbe našli kak podatek. Žal mi je, da se z avtorico o tem nisva pogovarjala, dokler je bil še čas. V naslednji številki Književnega glasnika (1960–1/2) so bile predstavljene knjige, ki so izšle, napovedana knjiga ni niti omenjena, predstavljena pa je nova Trstenjakova knjiga *Človek v stiski*. Morda ta naslov razodeva, da je bila tudi Mohorjeva v stiski ali pa so jo stiskali od zunaj, da z veseljem napovedana knjiga, ki je nujno dopolnilo prve, ni izšla. Ni mogoče misliti, da že pred izidom prvega dela »vplivni krogi« ne bi vedeli, kdo je Hedvika Puntar, ali pa se je prav ob njeni knjigi ponovno zaostрила politika do Mohorjeve, ki je bila sicer spoštovana, a v daljni perspektivi le obsojena na smrt, kakor je znano iz doslej objavljenih dokumentov o zgodovini Mohorjeve. Ne smemo pozabiti, da so mohorjevke takrat izhajale v nakladi 80.000 izvodov – smernice šolske sestre so prišle v številne slovenske

družine, kar je moralo biti »pohujšljivo« za takratno slovensko oblast.

Toliko naj bo dovolj za spomin v Mohorjevem koledarju. Njene nekdanje učenke, ki so jo do zadnjih dni rade obiskovale na Brezjah, kjer je umrla 15. avgusta 1996, in njene sosesre, ki jim je napisala dve knjigi spominov, pa je ne bodo mogle pozabiti.

Marijan Smolik

Večni popotnik je prišel do cilja

(Spomin na pokojnega duhovnika
Vinka Zaletela)

Vinko Zaletel se je rodil 20. 7. 1912 v Stanežičah pri Ljubljani. Osnovno šolo je obiskoval v uro oddaljenem Šentvidu in predvsem pot domov je bila za živahnega fantiča vedno polna novih dogodivščin. Kot je sam zapisal v svojih spominih, ga je »strašno zadelo, ko so me po ljudski šoli vtaknili v škofijski zavod sv. Stanislava. Blizu doma sem postal ujetnik, raje bi postal čevljar kot

študent! Adijo, svoboda! Enak naj postanem tistim zavodarjem, katere smo gledali, ko so v parih hodili na sprehode in se norčevali: repa in korenje, naše je življenje! Toda pamet staršev je bila večja kot moja.« Dijaku Vinku učenje ni delalo večjih težav, tako da je vedno našel dovolj časa tudi za druge aktivnosti. Bil je član socialnega krožka in Ferialnega saveza. Čeprav je izhajal iz dokaj premožne družine (starši so imeli kmetijo in žganjekuho) se je sam poglobljaj v reševanje socialnih vprašanj delavskega razreda. V 7. in 8. razredu gimnazije je imel kar 4 predavanja na to temo (Mezdno gibanje rudarjev, Izseljenško vprašanje, O poletu in ciljih socializma, Postanek in razvoj današnjega delavstva). V teh letih se je začel amatersko ukvarjati tudi s fotografiranjem, kar je ostal njegov konjiček vse do pozne starosti. K temu moramo dodati še njegovo strast do potovanja. Sprva se je med poletnimi počitnicami peš potepal po Sloveniji in Koroški, v zrelih letih pa je postal pravi svetovni popotnik.

Po maturi leta 1931 se je najprej odpravil na daljše potovanje po Franciji, jeseni istega leta pa se je vpisal na teološko fakulteto v Ljubljani. Strogi študentski red na fakulteti so mu »popestrili« takratni dogodki – protirežimske demonstracije, boj za slovensko univerzo in univerzitetno knjižnico, ideološki spopadi med študenti različnih fakultet. Nekaj časa je bil tudi predsednik strokovnega društva teološke fakultete in podpredsednik Akademске zveze. V duhovnika je bil posvečen 5. 7. 1936 in kljub želji, da bi študij nadaljeval v Franciji, je nastopil službo kaplana v Trziču, kjer je bil kot župnik nastavljen kasnejši nadškof Anton Vovk. V Trziču je ostal do začetka druge svetovne vojne, ko se je pred Nemci umaknil v Ljubljano in nastopil službo kaplana v Trnovem pri pisatelju F. S. Finžgarju. Poleg obveznosti v župniji je poučeval tudi verouk na III. moški realni gimnaziji (Bežigradska gimn.). Razen pastoralnega dela se je veliko ukvarjal tudi z reševanjem socialnih problemov v »Sibiriji« – revnem južnem predmestju Ljubljane (to delo je literarno opisal pisatelj Karel Mauser v svojem romanu Kaplan Klemen). Ob koncu vojne se je pridružil številnim beguncem, ki so zapustili domovino. Njegov nemirni duh ga je gnal iz kraja v kraj – ustavljal se je povsod tam, kjer so živeli slovenski begunci, pomagal pri službi božji in pri njihovi preskrbi s hrano in obleko. Po ukinitvi begunskih tabo-

rišč je najprej nastopil duhovniško službo v Št. Jakobu v Rožu, kjer je razvil bogato kulturnoprosvetno dejavnost. Režiral je številne slovenske igre (Miklovo Zalo na prostem, Vombergarjevega M. Krpana, Schuster-Dra-bosnjakov Pasijon, misterij Brezmadežne).

Leta 1954 je Vinko Zaletel prvič odšel na daljše potovanje v ZDA in Kanado in na poti neumorno fotografiral. Leta 1957 je bil premeščen v Vogrče, kjer je ostal do upokojitve. Poleg stalnega dušnopastirskega dela in verouka na raznih šolah je bil stalni sodelavec celovškega radia. Predaval je tudi po številnih koroških farah in povsod tam, kjer se je na številnih potovanjih po svetu ustavil. Skupno je imel okoli 2000 predavanj, ki jih je popestril z ok. 30.000 diapozitivi in fotografijami. Njegov popotni dnevnik je poln zanimivih dogodivščin. Skupno je bil petkrat v ZDA in Kanadi; štirikrat v Argentini in Braziliji; dvakrat v Čilu, Ekvadorju, Urugvaju in Venezueli; dvakrat je obiskal Bližnji vzhod; enkrat Daljni vzhod – Indijo, Tajsko, Hongkong, Tajvan, Japonsko in Filipine; v Afriki je dvakrat obiskal Egipt, po enkrat pa Ugando, Zambijo in južno Afriko, pa tudi Avstralijo.

Zaletel je avtor treh potopisnih knjig: Po Indiji sem in tja, Po Daljnem vzhodu in Po Afriki in Južni Ameriki. Načrtoval je še izid knjige o potovanju po Avstraliji, vendar mu je bolezen oči to preprečila. Prav v zadnji knjigi Po Afriki in Južni Ameriki, ki je izšla leta 1971 v Celovcu, se je od bralcev poslovil z besedami: »Marsikdo me vpraša, kje dobim toliko denarja, saj taka potovanja so draga. Neki sobrat mi je rekel: 'Da kradeš, vem, le tega ne vem, kje!' Živim dovolj skromno, ne pijem, ne kadim, ne zapravljam. Še več mi koristi celibat. Če bi bil poročen, bi gotovo ne mogel toliko potovati, ker bi moral skrbeti za družino, žena bi me priklenila doma. Moja potovanja so zelo poceni, ker plačam navadno le vožnjo, vse drugo gre na račun slovenske gostoljubnosti. Moram se zahvaliti dejstvu, da povsod po svetu najdem Slovence, duhovnike ali laike. Izven Slovenije, Koroške in Primorske živi po svetu okoli 500 slovenskih duhovnikov in še več sester! Med potovanjem po Aziji nisem nikoli plačal hotela, med dvema potovanjema po Južni Ameriki sem le enkrat spal v hotelu.

Še več kot 'jerperge' je vredno to, da rojaki povsod poskrbijo zame, me vodijo, vse razkažejo in razlože in mi tako prihranijo mnogo časa, denarja in sitnosti.

Če me kdo vpraša, kateri jezik sem najbolj rabil, moram reči: slovenskega. Ker povsod živijo Slovenci, je slovenščina nekak svetovni jezik. Potreboval sem tudi druge jezike vsaj toliko, da me niso prodali kot osla. Rad bi znal še mnogo več jezikov. Ne razumem otrok in še manj starše, ki so mnogi tako zaslepljeni in neumni, da ne poskrbijo, da bi se naučili materinega jezika in še tujih. V južnem Čilu sem videl, kako ima že več rodov Nemcev svoje šole, svoja društva, nemško govorijo, pa so vendar dobri čilenski državljani. Slovenci v Argentini, Čilu ali Severni Ameriki so prav zato navdušeni državljani, ker jim država pusti, kar je njihovega: jezik in kulturo. Po svetu hodim kot avstrijski državljan, sem Avstriji hvaležen in gledam, da ji delam čast, prav tako hočem biti zvest svojemu narodu.

Pri slovenskih izseljencih sem opazil tele splošne lastnosti: Najprej izredno podjetnost, iznajdljivost in pridnost, kar pokaže prav ta knjiga. Drugič: veliko prilagodljivost razmeram, ker so pač iz majhnega naroda, ki mora po svetu. Tretjič: talent za jezike, v primeri z drugimi se mnogo prej nauče. Četrtrič: niso tako napuhnjeni, prevzetni kot drugi večji narodi, ki le sebe vidijo in cenijo.

Koliko slovenske krvi je razkropljene po svetu, ki oplaja in krepi druge narode! Koliko telesnih, moralnih in duhovnih sil in talentov daje mali slovenski narod velikemu svetu! To je naše poslanstvo. Čim bolj spoznavam, kaj so naši ljudje po svetu ustvarili, dosegli, kaj pomenijo, tem bolj postajam ponosen: Tudi jaz sem Slovenec, član velike svetovne družine!...«

Za svoje dolgoletno kulturno delo je Vinko Zaletel dobil leta 1985 Tischlerjevo nagrado. Sredi osemdesetih let so nastopile velike težave z očmi. Najprej je oslepel na eno oko, postopoma se mu je začel vid slabšati tudi na drugem očesu. Oči, ki so videle toliko sveta, so ga gledale le še v spominu. Vendar se gospod Vinko nikoli ni pritoževal nad svojo usodo. Zelo je bil vesel številnih obiskov svojih rojakov, marsikateri trenutek pa so mu v bolniški postelji polepšale slovenske radijske oddaje. Leta 1994 se je pri padcu močno poškodoval, tako da je moral preostali del življenja prebiti v domu za ostarele v Pliberku, kjer se je tudi sklenila njegova življenjska pot (12. 12. 1995).

Rozina Švent

Franček Križnik – Edvard Kocbek

Na prošnjo uredništva Koledarja MD prepuščam v objavo pismo iz svoje korespondence z mladim duhovnikom Frančkom Križnikom, drznim pričevalcem krščanske družbene vizije še v globini »svinčenih« sedemdesetih let in strastnim iskalcem naše zgodovinske resnice. Nič ne bi moglo bolje pokazati te njegove drže kakor tole razmišljanje o vlogi Edvarda Kocbeka med komunistično revolucijo. Pismo se tako vključuje v diskusijo o problematiki, ki med slovenskimi katoličani še ni nehala razdvajati njihovih stališč do naše polpreteklosti. Pismo je bilo napisano v juliju 1974 iz Münchna, kjer je bil Franček Križnik takrat na teološkem študiju.

Naj bo ta objava tudi poklonitev spominu dragega prijatelja.

Franček Križnik piše iz Münchna. Pravzaprav eksplodira v svojem soočenju s Kocbekom, raztrgan med občudovanjem in uporom...

Alojz Rebula

... Prof. Kocbeka zelo cenim. Bil sem večkrat njegov gost in sobesednik. Ne glede na to, kar različni emigrantski listi pišejo o njem, absolutno spoštujem njegovo subjektivno odločitev, da se je leta 1941 pridružil komunistom. Če bi izhajal iz stališč, ki jih je nenehno izpovedoval Kocbek, bi se v takratni politični situaciji morda tudi jaz podobno odločil. Ne dvomim v Kocbekovo iskrenost in dobronamernost. Besedo so prelomili komunisti, ne on! Toda po grenkih preizkušnjah, ki jih je mogel in moral prestat v revoluciji in ves čas po njej, bi Kocbek, če je resnično umetnik, mislec in politik najširšega formata, moral priti, po mojem mnenju, do novih, globljih in drugačnih spoznanj o mogočnosti in primernosti političnega sodelovanja med katoličani in leninistično usmerjenimi komunisti, kakor je to storil v svoji »Listini«. Po strahotnem vtisu, ki zapušča Solženicinov Arhipelag GULAG, celo Günter Grass prepričuje javnost, da med demokrati in stalinistično-leninistično Partijo ni mogoče nikakršno sodelovanje. Tu sta dva politična

svetova, ki ju ni mogoče združiti. Kocbek je mogel na temelju grozodejstev, ki jih je zagrešila komunistična revolucija v Sloveniji, katerim je bil sam tako ali drugače priča oziroma žrtev, že mnogo prej priti do teh zaključkov. Davno pred ruskim Solženicinom bi mi Slovenci lahko imeli našega, slovenskega Solženicina! Davno pred Solženicinom bi Kocbek s svojo neugnano ustvarjalno silovitostjo zmogel svetu prikazati vso krvavo zlaganost komunističnih revolucij. – Ker se ne morem znebiti vtisa, da je Solženicin nekoliko preveč »desno« nastrojen, prihajam celo do prepričanja, da je ravno Kocbek bil tista idealna osebnost, ki bi le z njemu lastno kozmično tenkočutnostjo morda uspel najobjektivneje, najtreznejše in najnaprednejše začrtati mejo, ki nas kristjane kot politične subjekte in aktivne ustvarjalce zgodovine loči od stalinističnih revolucionarjev. Mislim, da je prof. Kocbek imel za to dovolj sposobnosti, izkušenj in priložnosti. Ne morem si jasno razložiti dejstva, zakaj ostaja »zvest« izročilu NOB. To ga celo umetniško hromi. Kaže, da kristjan Kocbek ni bil zmožen stopiti na pot, ki jo je hrabro prehodil komunist Djilas! Zakaj ni Kocbek radikaliziral »strahu in poguma«? Je on zgodovinsko odgovorno zmožen uvideti, kako in zakaj so ga komunisti potrebovali, ga izkoristili in odvrgli? Se je znal dokopati do ugotovitve, da postopek z njim ni bil slučajnost, marveč dobro preizkušena praksa in taktika stalinistov? Je kdaj nakazal, kaj njegov primer negativno predstavlja? Se je kdaj zavedal, da je meje suženjstva, pod katerim živijo toliko evropski narodi, prav on pomagal pomakniti za nekoliko tisoč km proti Zahodu? Je ločeval komunistične ideale, ki so v bistvu krščanski, od konkretnih ljudi, ki so si samovoljno prisvojili monopol uresničevati te ideale na čisto »svojestven revolucionaren« način? Je kdaj zašlutil, da na nasilju in zločinih ni mogoče graditi nove, boljše in pravičnejše družbe? Si je Kocbek resno zastavil vprašanje, zakaj so njegovi »tovariši« pobili toliko krščanskih socialistov? Kakšno vlogo je on odigral pri tem? Je na vse to mogoče odgovoriti, da je Kocbek bil naiven poštenjak? Bojim se, da bi imel Jože Javoršek, kljub vsej svoji brutalnosti in cinizmu, nekje v jedru le prav...

Vprašanja je morda treba postaviti še drugače. Zakaj se slovenski krščanski socialisti s Kocbekom vred, ki so imeli dobro organizacijo, kolikor toliko močno idejno za-

sloambo v narodu, niso z ustrežno vzporedno mednarodno politično akcijo sami, neodvisno od komunistov uprli okupatorju ter stari, krivični družbeni ureditvi? Odkod Kocbeku kompleks pred učinkovito in monolitno stalinistično Partijo, ko je sam tako globoko svobodnjaško in personalistično prežet? Kako je mogel dovoliti, da je s svojo svetovnonazorsko skupino dejansko postal privesek majhne tolpe sposobnih razbojnikov, preračunljivih tolovajev in skoraj poklicnih zločincev? Zakaj se drugi veliki Slovenci (Šolar, Gosar, Furlan itd.) niso pridružili partizanom? Ali umetnik sploh more biti aktivni politik? Krleža – star komunist, je verjetno o tem razumel več kot kristjan Kocbek: ob revoluciji se drži ob strani... Če bi se takrat Kocbek drugače odločil, kdove, ali ne bi bila Slovenija danes svobodna, demokratična, suverena evropska država? Ni bila morda vojna edinstvena priložnost za uresničenje Zedinjene Slovenije? Slovenci nismo imeli krščanskega Kidriča, še manj Tita! Je bil takrat kdo od slovenskih politikov, razen brezobzirno premočrtnih komunistov, dorasel usodnemu času?

Kako, da Kocbek niti danes ne dojame svojega koraka v drugačni, samokritični luči? Kje je njegov pogum, njegovo tveganje, njegovo bivanjsko verovanje? Zopet mi prihaja na misel Djilas! Ni bil Kocbek resnični »junak« le v senci vsemogočno nasilne Partije?

To so vprašanja, težka in grenka, ki me mučijo. V pismu sem jih mogel le nesistematično navreči. So samo in zgolj vprašanja! Postavljena iz gorčine, razočaranja in nenasitne žeje po resnici...

Studia slovenica

Slovenski begunci, ki so se leta 1945 zahtekli na Koroško, se niso predali brezdjelju, ampak so si skušali urediti vse, kar človek potrebuje za telo in duha. Začeli so tudi pisati in razmnoževati brošure in liste. In to takoj, že tedaj, ko so bili še na odprtem Vetrinjskem polju. Vsi ti tiski, ki so izšli v neurejenih, skoraj nomadskih razmerah, bi bili izgubljeni in pozabljeni, če se ne bi našli med begunci tudi zbiratelji teh tiskov. Še več kot zbiratelji pa je pripomogel k ohranitvi tega gradiva

upokojeni mornariški častnik René Podhorsky. Zabeležil je vse njemu poznane tiske in ta seznam objavil pod naslovom: *Bibliografija slovenskega begunskega tiska v letu 1945*.

Brošuro je razmnožila Tiskarna časopisa *Dom ob Muri*, Liechtenstein D. P. Camp, Judenburg. Brošura ni bila naprodaj. Bila je izdana in razmnožena kot rokopis v 50 numeriranih izvodih. Bibliografija za leto 1945 ima 16 strani, navaja 45 del, brošur in periodičnega tiska. Navedena dela so izšla v sledečih krajih: Vetrinjsko polje, Peggez-Lienz, Št. Vid ob Glini, Anras, Liechtenstein-Judenburg, Servigliano, Riccione, Rim, Graz. V rokah imam izvod s številko 38, ki jo je avtor bibliografije podaril prof. Janezu Severju. Podobno bibliografijo izišlih taboriščnih del je avtor izdal še za leta 1946, 1947 in 1948. Zdi se, da je bibliografija za leto 1945 bolj popolna, od bibliografij za naslednja leta.

Tu je ponatisnjen uvod v bibliografijo za leto 1945:

Predgovor

»Cruх bibliothecariorum« – to je emigrantska literatura.

Ko izhaja zunaj domovine, brez dolžnih izvodov za knjižnice, navadno v majhnih nakladah, ne najde pod silo razmer, v katerih emigranti živijo, primernega zbiratelja ali pa je zaradi prevelikih težkoč zbiranje skoraj nemogoče. V takih okoliščinah se po razmeroma kratkem času tako porazgubi, da se bibliografsko ne more več zajeti. Namen te knjižice je prepričati, da sedanje slovenske literature ne zadene ista usoda. Za izdajo sem se odločil, četudi se zavedam dejstva, da ni ne popolna ne brez napak. Menil sem pa, da bom samo na ta način lahko pritegnil k sodelovanju tudi one kroge, ki so mojemu početju skeptično nasprotovali in zaradi tega niso sodelovali v taki meri, kakor je za uspešno delo pri bibliografiji brezpogojno potrebno. Avtor bibliografije je brez pomoči in sodelovanja vseh krogov, v prvi vrsti izdajatelja, brez moči in pri najboljši volji in trudu ostane njegovo delo nepopolno. Iz vsega srca se zahvaljujem vsem onim, ki so mi s svojimi podatki in s pošiljanjem izvodov omogočili, da sem sploh začel tako težko delo. Prosim jih, da mi tudi v bodoče ostanejo enako naklonjeni. Obenem prosim, da mi javijo vse napake in pomanjkljivosti, ker nameravam izdati čimprej drugo, izpopolnjeno izdajo.

Ni pa dovolj, da se vse izdaje zberejo samo bibliografsko, ampak se je treba brigati tudi za to, da se za naše naslednike shranijo v javnih knjižnicah kompletni izvodi vseh teh izdaj. Važnost tega je razvidna že iz dejstva, da sem moral na žalost ugotoviti, da nekatera uredništva nimajo kompletnih izvodov svojih lastnih publikacij. Noben izvod publikacij, ki so mi bili dostavljeni po naklonjenosti izdajateljev, ni moja lastnina, ampak jih zbiram za ljubljansko univerzitetno knjižnico, kar prosim, da se vzame na znanje.

Ta knjižica ni na prodaj, temveč jo poklanjam tistim, ki so pomagali, da je bila izdelana, in drugim resnim interesentom pod pogojem, da bo vsak prejemnik po svojih močeh pripomogel, da se ta bibliografija izpopolni in nadaljuje tudi v tem letu.

Aprila 1946
René Podhorsky
Kaserngasse 33
Judenburg

Piscu teh vrstic ni znano, če je avtor bibliografije izdal izpopolnjeno ali dopolnjeno izdajo bibliografije za leto 1945. Znano pa je, da je njegova zbirka našla pot v Avstrijsko narodno knjižnico na Dunaju namesto v NUK. Razmere v Jugoslaviji so bile pač take, da je politična policija obvladala vse življenje Slovencev in herostratsko obravnavala tisto, kar pojmuje kot izraz slovenske narodne kulture. V tistem času je nova oblast s pomočjo 'poklicnih kulturnikov' osvobodila Slovence za tisoče knjig in z njimi oskrbovala vevško papirnico z 'reproduktivnim materialom'.

Pisec teh vrstic je na prošnjo gospoda Jožeta Žužka, tedanjega šefa nabavnega oddelka NUK-a, začel 1968 pošiljati v NUK emigrantski tisk. Ko so ti tiski prispeli v NUK, so stopili pod okrilje OZNE in pošiljatelj jih ni smel več videti, še manj se jih dotakniti. OZNA je bila informirana o teh pošiljkah in zato je pošiljatelja strogo kontrolirala na mejnem vstopu v SFRJ. Cariniki so natančno pregledali avtomobil, s katerim se je pripeljal. Peljati ga je moral celo v posebno garažo na mejnem prehodu, kjer so avto dvignili s pnevmatičnim dvigalom (kakršna imajo v mehaničnih delavnicah). Carinik mu je dejal: če najdem en sam papirček, vam zaplenim avto. Emigrantska literatura, ki je v komunističnem obdobju prihajala v NUK, je prihajala zgolj za potrebe OZNE in ne kot

gradivo, ki bi naj ga 'narodna knjižnica' zbirala kot del slovenske kulturne dediščine. O slovenskem emigrantskem tisku je RSNZ izdajal poseben *Bilten* od leta 1969 naprej. Ta publikacija, kakor tudi emigrantski tisk, je bila na razpolago le tistim, ki so dobili posebno dovoljenje od OZNE, da smejo biti seznanjeni s kontrolirano vsebino.

Morda najbolj vnet in dosleden zbiratelj taboriščnih tiskov je bil Zdravko Novak. Njegovo zbirateljsko delo je bilo že omenjeno v listu *Pogledi*, štev. 4–5, 8–9. Za ohranjanje slovenske kulturne dediščine, nabrane v letih begunstva, se je močno zanimal tudi prof. Janez Sever, ki je tedaj živel v taborišču Spittal. To njegovo zanimanje je bilo splošno znano; zato ni čudno, da se je nanj obrnil tudi dr. Miha Krek s pismom, datiranim iz Clevelanda, dne 20. jan. 1949. Pismo je tu objavljeno z nekaj popravki tipkarskih netočnosti:

Dragi Janez!

Dr. Drašković me je naprosil sledeče:

»Nedavno se je obrnil name Direktor biblioteke za mednarodno dokumentacijo pri univerzi v Parizu s prošnjo, da bi pomogel zbrati vse publikacije, ki so jih izdali slovenski, srbski in hrvatski emigranti od začetka vojne do danes. Rad bi imel časopise, knjige, memorandume, brošure, biltene itd., ki so bili izdani v tej dobi. Rad bi tudi tiste, ki sedaj izhajajo.

Naslov je sledeč: Bibliothèque de Documentation Internationale

Centrale Contemporaine

102, Rue de Bac, Paris 7, France.»

Lepo Te prosim, če bi mu po možnosti ustregel s predmeti iz Tvoje okolice.

Prof. Sever prav gotovo ni bil brezbrizen do te prošnje, ker je prišla od prijatelja in ker ga je posredovanje slovenske dediščine, tudi tujini, vedno močno zanimalo. Ni pa bilo doslej možno ugotoviti, ali je kaj poslal. Morda se bo našel kak podatek, ko bo prilika za pregled njegovega arhiva.

Slovenski tiski, razmnoženine, ki so jih izdajali v begunskih taboriščih v Avstriji, so se precej hitro porazgubili. Ljudje so se selili in s seboj jemali le tisto, kar se jim je zdelo najbolj potrebno. Ni bilo lahko dobiti kaj prostora v kovčku ali zaboju še za tisk.

Nekateri (Marjan Kocmur, Zdravko Novak, prof. Janez Sever), ne mnogi, so seveda

tudi na to mislili in precej tega gradiva peljali s seboj v tujino, kjer so se naselili. Tako je vsaj nekaj tega gradiva rešenega do današnjega dne. Kako bo s tem gradivom v bodoče, danes ne more nihče z gotovostjo govoriti, kajti v Sloveniji je malo smisla za kulturno dediščino, čeprav se o tem veliko govori in piše in čeprav je na tem področju precej plačanih mest, ki jih dobitniki z veseljem zasledajo in upravljajo »sine cura«.

Prav zgrozil sem se, ko sem zvedel, da so partizani med vojno v Goriških Brdih uničili šolske, občinske in grajske arhive s knjižnicami vred. Samo iz gradu Dobrovo (last grofov Bager – katalonskega porekla) so peljali tri zavose arhivskega gradiva v vas Kojško in ga tam zažgali. Ne dolgo tega so slučajno našli nekje majhno mapo papirjev iz gradu Dobrovo, ki so se po čudnem naključju ohranili. V tej mapi sem videl tri pisma, ki so jih pisale znane osebnosti: Garibaldi (voditelj gibanja za združitev Italije), Lesseps (graditelj sueškega prekopa) in svetovnoznan francoski zdravnik Louis Pasteur. Ob tem odkritju se človek zaskrbljen sprašuje, kako dragocena kulturna dediščina je bila zavestno uničena.

Zbirka tiskov, ki so izšli v begunskih taboriščih Avstrije in Italije in ki jih hrani raziskovalni inštitut Studia slovenica, se verjetno približuje 90 odstotnemu pokritju vseh izišlih tiskov. Morda je odstotek malo optimistično postavljen; ni pa prav daleč od dejanskega stanja, če vzamemo v poštev doslej znani obseg slovenske založniške dejavnosti v taboriščih. Ker se dela, ki jih pošiljajo razni darovalci, ponavljajo, je precej verjetno, da ni kaj več drugih del, ki so izšla v taboriščih in bi bila še sedaj neznan.

Janez Arnež

Kdor se maščuje, bo okusil maščevanje od Gospoda, ki skrbno pazi na njegove grehe. Odpusti krivico svojemu bližnjemu, potem bodo tudi tebi na tvojo prošnjo tvoji grehi odpušteni! Človek kuha jezo zoper človeka, pa išče pri Gospodu ozdravljenja? Misli na poslednje reči in nehaj sovražiti, na trohno in smrt, in ostani zvest zapovedim! Misli na zapovedi in se ne srđi na bližnjega, na zavezo z Najvišjim, in odpusti pregrešek (Sir 28,1–3.6–7)!

Akademik, profesor, dr. Anton Trstenjak

(*8. 1. 1906 – †29. 10. 1996)

29. septembra 1996 se je iztekla življenjska pot akademika prof. dr. Antona Trstenjaka, enega najbolj plodnih in spoštovanih Slovencev v naših dneh. Nad pol stoletja je bil dejaven v osrčju Mohorjeve družbe – kot odbornik, avtor, svetovalec in zvesti član, ki je redno kupoval vse, kar je izšlo pri Mohorjevi. Letos bomo nanizali le nekaj utrinkov ob njegovem življenju, drugo leto pa kaj več.

Devetdeset let in devet mesecev so se listi v knjigi Trstenjakovega življenja polnili z velikimi deli njegovih znanstvenih spoznanj, poučevanja ukaželjnih, njegove svetovalne pomoči ljudem v stiski in prijateljske bližine mnogim.

Malo pred drugo svetovno vojno je prišel za profesorja v Ljubljano. Tukaj je Trstenjak takoj dobil svoje mesto v najožji družbi s Finžgarjem, ki je tedaj vodil Mohorjevo in jo skupaj z drugimi med vojno in po njej reševal. V tem krogu je bila še vrsta velikih Slovencev različnih starosti: Plečnik, Šolar, Stele...

Kadar je Trstenjak komu od mlajših kolegov ponudil tikanje in je bilo temu nerodno, je rad povedal anekdoto, kako je Finžgar zahteval od njega, naj ga tika. Branil se je, da mu je nerodno, Finžgar pa je po svoji kljeni in šaljšivi naravi presekal, češ, enemu staremu dedcu boš pa že menda znal reči »ti«.

V tem krogu so Trstenjaka nagovorili, naj napiše poljudno psihološko knjigo o medčloveških odnosih. Napisal jo je in ji dal dolg, učen naslov. Šolar, ki je knjigo lektoriral in lepšal slovenščino, mu je predlagal: »Tunek, vsebina je lepa, naslov pa ne; vsemu skupaj lahko rečeš na kratko *Med ljudmi*.« Tako je 1954 izšla prva »mohorjevka« Trstenjakove življenjske ali poljudne psihologije.

Za njo so prihajale njene sestre. Do leta 1960 še tri: *Pota do človeka* – o spoznavanju človeka, *Človek v ravnotežju* – odlična knjiga o človeškem značaju in *Človek v stiski* – o duševnih motnjah. V šestdesetih letih, ko je bil Trstenjak prvič operiran zaradi raka, je pisal predvsem svoje veliko strokovno delo: *Oris sodobne psihologije*. Toda tudi v tistem

Na proslavi 140 letnice MD v Cankarjevem domu leta 1992 Foto M. Palenoster

desetletju je za mohorjane napisal dve knjigi. Prva je *Ko bi še enkrat živel*, druga pa *Hoja za človekom*. Ta je posebno dragocena, saj je gotovo eno najboljših Trstenjakovih del. Zgoščeno in prodorno odgovarja na temeljno vprašanje: kdo in kaj je človek. Od prejšnjih se razlikuje že po opremi; z drznostjo modernega iskanja jo je opremil Kregar, prejšnje pa z nežno melanholijo slovenske klasike Pengov. V naslednjem desetletju sta izšli knjigi *Človek samemu sebi* ter *Človek in sreča*. Zbirko je zaokrožila skoraj dvajset let pozneje (1993) knjiga *Umrješ, da živiš*. Teh devet knjig je s svojo velikansko naklado in nenehnimi ponatisi, pa tudi s prevodi v tuje jezike – v hrvaščini so na primer vse razen zadnje – verjetno eno od največjih vzgojnih del sploh.

Kdor je poznal Trstenjaka od blizu, je vedel, da je zelo kritičen. Sledil je vsem glavnim svetovnim avtorjem svojih strokovnih področij. Od vseh se je hvaležno učil in vedno pri vsakem poudaril njegove odlike. Samo za enega od psihologov pa je priznal, da se z njim strinja prav v vsem in bi z veseljem podpisal vsa njegova dela. To je Viktor E. Frankl, ki je slabo leto starejši od Trstenjaka in še živi na Dunaju.

V pogovoru z nadškofom dr. A. Šuštarjem v Cankarjevem domu 1992 Foto M. Paternoster

V njunem odnosu je nekaj zanimivih dogodkov. Ko se je Frankl po vojni vrnil iz koncentracijskega taborišča, je ponovno napisal svoje prvo in temeljno strokovno delo *Ärztliche Seelsorge* in 1946 je ta knjiga na Dunaju prvič izšla. Trstenjak jo je takoj kupil in preštudiral. Bil je nad njo navdušen in jo je nekomu posodil. Toda »knjige nimajo nog« in »niso mačke, ki se same vrnejo domov« – ostal je brez nje. Kupil je drugo, jo spet posodil in spet ostal brez nje. In še tretjič enako. Obdržal jo je šele leta 1994, ko jo je Mohorjeva izdala v slovenskem prevodu (*Zdravnik in duša*). Istočasno je na osrednjih strokovnih prireditvah ob letu družine, ki jih je organiziral Inštitut Antona Trstenjaka v Cankarjevem domu v Ljubljani, predavala Elisabeth Lukas iz Münchna – danes najbolj znana svetovna psihologinja Franklove smeri. Trstenjak ji je na večerji pripovedoval tudi to svojo zgodbo z glavno Franklovo knjigo. Čez nekaj dni mu je poštar prinesel pošiljko iz Nemčije in v njej je bila zadnja izdaja te Franklove knjige v nemškem izvorniku. Lukasova je spoštljivo posvetilo Trstenjaku končala s hudomušnim stavkom: »... da bo to priljubljeno knjigo končno imel.«

Osebo sta se Trstenjak in Frankl srečala šele pred nekaj leti, ko smo organizirali prevajanje osnovnih Franklovih knjig v slovenščino in njegovo predavanje v Ljubljani. Kako prisrčna so bila ta srečanja in njuni medsebojni pogovori! Z veliko šal in smeha.

Lansko leto je Trstenjak napisal strokovni članek v nemščini *Moja pota k Franklovi logoterapiji*. V prvem delu članka je povzel nekatera spoznanja o specifičnosti človeških odzivov na dražljaje, kjer se že na fiziološki ravni kaže človekova naravnost k smislu. Članek je poslal vodilni mednarodni logoterapevtski reviji, njen urednik pa ga je očitno poslal v presojo samemu Franklu. Nekaj dni zatem pozvoni zvečer Trstenjakov telefon: Frankl se je ves navdušen takoj zahvalil Trstenjaku; čestital mu je za prispevek, v katerem je prvi pokazal na nekatera važna spoznanja.

Ob Trstenjakovi smrti ostaja slovenskemu narodu in vsej človeški misli bogata dota, ki je obenem temeljna naloga; strnjena je v geslu njegovega življenjskega dela: **Za človeka gre!**

Jože Ramovš

Pot učlovečenja je dolga in nikakor premočrtna – kakor je zapisal Tagore: »Reka resnice teče po prekopihi zmot.«

Moj Frančišek

(Odlomki iz začetka knjige »Hó ftohúles tu theú« – Božji ubožec)

Če sem mnogo tega, kar je Frančišek govoril in storil, izpustil ali spremenil, marsikaj pa, kar se ni nikoli zgodilo, a bi se bilo lahko zgodilo, dodal, tedaj tega nisem storil zaradi pomanjkljivega poznavanja ali spoštovanja, temveč zaradi potrebe, da bi kar najtesneje preniknil v bistvo in s tem življenje svetnika približal njegovemu mitu.

Umetnost ima to pravico, še več, njena dolžnost je, da vse uskladi z bistvenim. Napača se iz zgodovinskega, ki se postopoma in mukoma spreminja v legendarno.

Ljubezen in pobožnost ter občudovanje junaka in velikega mučenca so me navdajali pri pisanju te legende, ki je resničnejša od resničnosti. Večkrat se je pred mano v zraku zganila roka z večno odprto rano, prav tako večno prebodena z žebliji. Med pisanjem sem čutil vsepovsod okrog sebe nevidno navzočnost.

Zame je namreč sveti Frančišek vzor bojujočega se človeka, ki neutrujen v neusmiljenem boju preseže izpolnitev najvišje človeške dolžnosti, dobrote in resnice in lepote ter tako uspe poduhoviti snov, ki nam je podarjena od Boga.

(Iz pisateljevega uvoda)

I.

Jaz, nevrednež, ki danes jemljem v roke peresni tulec, da bi popisal tvoje življenje in prigode, oče Frančišek, sem bil takrat ponižen berač, ko se je prvokrat ustavil na meni tvoj pogled (ali še pomniš?). Moj obraz zaraščen, moja glava do tilnika in do obrvi samo lasišče, moje oko plašno in neumno. Jecljal sem in blejal kakor ovca. In ti si mi, zbadljivo, zaradi mojega sirotnega videza in boječnosti, dal ime: *frate Leone*, brat lev. Toda ko sem ti pripovedoval o svojem življenju, so ti pritekale solze. Stisnil si me v objem in me poljubil. Rekel si: Oprosti, *frate Leone*, ime Lev sem ti dal v posmehu. Vendar pa zdaj vidim, da si zares lev. Ženeš se za plenom, za katerega ima dovolj poguma edinole lev.«

Hodil sem od samostana do samostana, od zaselka do zaselka, od domačije do domačije

Asiško stopnišče – kakor nekdanj Foto Alenka Veber

in iskal Boga. Ne ženi se nisem ne vzredil otrok, zakaj iskal sem Boga. V roki sem držal rezino kruha in v pesti prgišče oliv, a sem sestradan pozabljal jesti. Iskal sem namreč Boga.

Jezik se mi je sušil od vprašanj, noge so zatekale od popotovanj. Naveličal sem se že trkanja na dveri in stegovanja roke. Ah, sprva prosjačenje za kruh, kmalu potem za dobro besedo, na koncu za odrešenje! Vsi so se mi posmehovali in kričali name: praznovernež! Zasedovali so me in me podili. Že sem drsel navzdol, že me je izčrpavalo preklinjanje. Saj sem vendar samo človek, treba je to upoštevati, pa sem se utrudil od tekanja, stradanja, prezebanja, utrudil od trkanja na nebesa, ki se mi niso odprla. Tedaj pa, neke noči, na robu obupa, me je Bog vzel v svojo roko, in vzel je tudi tebe, oče Frančišek, v svojo roko, in sva prišla vkup.

In zdaj sedim in gledam skozi lino svoje celice pomladne oblake. Spodaj se je na samostanski vrt spustilo nebo v lesketajočih kapljah in zemlja diši. Vsenaokoli so vzbrsteli cvetovi limonovcev, v daljavi se oglašča kukavica. Tukaj se smehljajo listi! Bog se je podeževal in dežuje dol na svet. Oj, ta sladkost, moj Bog, ta blaženost! Vsi hkrati se prilegajo človeškemu srcu, zemlja, dež, duh po

Motiv iz Asizija Foto Alenka Veber

gnoju in vonj po limonah. Prav res, človek je vrtna prst in uživa, njej podoben, milo ljubkovanje pomladanskega dežja. Dežuje na moje srce, ki se razpira: kalček se odpre in predme stopiš ti, oče Frančišek.

Oče Frančišek, vsa vrtna prst v meni poganja cvetke in v meni se razcvetajajo spomini. Čas zasučje svoje kolo nazaj, dokler se ne povrnejo svete ure, ko sva skupaj potovala po zemeljskem površju, ti spredaj in jaz z boječimi koraki po tvoji sledi.
(...)

III.

Kako naj bi bil tisto noč najinega prvega srečanja v Assisiju vedel, kaj bo postalo iz mladeniča, ki je z velikim rdečim peresom na glavi pel svoji izvoljenki? Krepko me je držal za roko in po urni hoji skozi mesto sva prišla do Bernardonejeve gosposke hiše.

Ko sva vstopila, sva zadrževala dih, da nau ne bi slišal stari zmaj. Pogrnil mi je mizo in jedel sem. Postlal mi je ležišče in zaspal sem. Ko sem se ob svitanju prebudil, sem potihno odprl vrata in smuknil ven. Ta dan je bila nedelja in v cerkvi svetega Rufina slovesna maša. Torej sem šel beračit.

Sedel sem na kamnitega leva, ki stoji na levi pred cerkvenim vhomom, in čakal na pri-

hod krščanskega ljudstva. Ta dan so nosili nedeljsko dušo: po mislih so se jima sukala nebesa in pekel, v strahu in upanju so odpirali možnjo siromaku.

V moji obrnjeni čepici so od časa do časa zažvenketali novčiči. Napol slaboumna stara plemkinja se je sklonila in me vprašala, kdo sem, od kod prihajam in če sem videl njenega sina. Konjeniki iz Siene, naj bodo prekleti, so ga ujeli med vojsko.

Toda v trenutku, ko sem odprl usta, glej – *signor* Bernardone, Frančiškov oče! Poznal sem ga že dolgo. Nikoli se me ni usmilil. »Imaš roke in noge,« me je nadrl. »Delaj!«

»Iščem Boga,« sem odvrnil nekega dne.

»To se ti bo verjetno posrečilo!« se je gromko oglasil, njegovo spremstvo pa se je zakrohotalo.

Odkorakal je v družbi soproge, gospe Pike. Z umerjeno, dostojanstveno hojo sta stopala v cerkev k slovesni maši. Ljubi Bog, kakšna živina je bil! Nosil je dolg, temnordeč svilen površnik, s srebrom izvezen ovratnik. Njegova čepica je bila iz črnega žameta, njegovi kljunasti čevlji iz črnega usnja. Levica se mu je poigravala s križem, ki je visel na njegovih prsih na zlati verižici. Čokat, zastaven korenjak, surovih čeljusti, s podbradkom, debelim kljukastim nosom in sivimi, mrzlimi očmi ujede. Ko sem ga zagledal, sem se zgrbil v majhen kupček, da me ne bi zadelo nje-

govo oko. Za njim je stopalo pet mul, ki so klecale pod tovorom dragocenega blaga: svilenih in žametnih bal, zlatega nakita in okrasnih vezenin. Vodilo jih je petero oboroženih grmičev, kajti po ulicah je mrgolelo razbojnikov. Bernardone je torej prišel v cerkev s svojimi balami, da bi tudi te počastile slovesno mašo. Svetnik naj bi se ozrl nanje s svoje podobe, da bi jih spoznal, če bi zabredle v nevarnost. On pa je pokleknil pred svetnikom kakor po navadi pred vsakim potovanjem, in z njim zabarantal po »daj-dam-sko«.

»Obvaruj moje blago, pa ti bom iz Firenc prinesel srebrno svečo, tisto težko, z bogatimi vzorci okrašeno, da ti bodo zavidali drugi svetniki z navadnimi voščenkami...«

Poleg njega je stopala njegova soproga, Francozinja, gospa Pika, z rokami, prekrižanimi pod nadržjem, s plemenito hojo in povešenim pogledom. Njeni lasje so bili poviti s svetlo modro svilenom ruto. Njena lepota in milina sta bili čista sladkost. Obličje usmiljenja. Iztegnil sem roko, vendar me ni opazila. Ali pa se je bala zmaja ob svoji strani in si ni upala, da bi me obdarila. Skupaj sta prestopila prag in izginila skozi visoka vrata v notranjost cerkve.

Ko sva se pozneje po več letih nekega dne odpravila na pot, da bi v vseh vaseh zapored pridigala o ljubezni, se je Frančišek spomnil svoje matere in svojega očeta. Zamrmral je: »Oh, do danes mi ni uspelo, da bi dosegel spravo med njima.«

»Med katerima? O kom govoriš, brat Frančišek?« »O svojih starših, frate Leone. Nenehno se tetepa v moji notranjosti. Vse moje življenje se vleče ta spopad. Lahko bi jima dali različna imena: Bog in Hudič, Duh in Meso, Dobro in Hudo, Svetloba in Tema. Toda vedno sta z mano, moja mamica in stari. V meni je oče, ki mi velewa: *Pridobivaj! Obogati se! Plačaj z zlatom, kupi si ščit z grbom, postani plemič! Samo bogataši in plemiči so vredni, da živijo na svetu. Samo ne bodi dober! Tedaj si zgubljen. Če ti izbijejo zob, jim raztrešči čeljust! Ne skrbi za to, da bi te ljubili, temveč da se te bodo bali! Nikakršnega odpuščanja! Samo udarjaj!*« In mati – njen glas trepeče v meni. Milo, plaho šepeče, da ne sliši stari: *Bodi dober, moj Frančišek! Naj te vodi moj blagoslov! Ljubi siromake in ponižane, ki trpijo po krivici! Grdo ravnajo s tabo? Odpuščaj!*

Moja mamica in stari se spopadata v moji notranjosti, in vse svoje življenje se bojujem

za njuno spravo. Toda ne pomirita se, frate Leone. Zaradi tega trpim.«

Zares sta se v Frančiškovih prsih spopadala in ga trpinčila *signor* Bernardone in gospa Pika. Vendarle pa sta zunaj sinovih prsi imela ločeni telesi in sta šla to nedeljo v cerkev k slovesni maši.

Zaprl sem oči in poslušal iz cerkvene notranjščine čudovite deške glasove, v njihovo petje so visoko s kora zabučale orgle in izpolnile zrak. »To je božji glas,« sem pomislil, »strog in vsemogočen.« Poslušal sem blažen, z zaprtimi očmi. In ker sem sedel na marmornatem levu, sem imel občutek, ko da jezdim proti raju. Sladke hvalnice psalmov in kadilo, prav tako kakor poln optnik kruha, oliv in vina – ali bi tedaj lahko kaj pogrešal raj? Kar namreč učeni bogomislec govore o perutih in duhovih in breztelesnih dušah, Bog mi odpusti, tega jaz ne razumem. Če pade drobtinica, se sklonim in jo poberem. Poljubim jo, ker dobro vem: tale drobtinica je košček paradiža. To lahko razume samo berač, in jaz govorim beračem.

Nikos Kazantzakis
Prevedel Jaroslav Novak

Roman o Frančišku Asiškem po Grku Nikosu Kazantzakis

Nikos Kazantzakis (roj. 1885, Castro na Kreti, u. 1947 v Freiburgu) je pripoved o življenju svetega Frančiška naložil svetnikovemu spremljevalcu bratu Leonu. Njegov oče Frančišek potuje po mestih in vaseh; ljudje se mu posmehujejo, ga pretepajo in odganjajo. Toda vedno znova naleti tudi na ljudi, ki hočejo postati njegovi učenci, ker čutijo, da so poklicani živeti po njegovem nauku in življenju: Frančišek Asiški pridiga vsemu stvarstvu: pticam, ribam v morju in živalim v gozdu, a nič v tem romanu in v tej ljubezni do ljudi in živali ni sentimentalnega. Ravno nasprotno. Kazantzakis pomeni sveti Frančišek pravzor bojujočega se človeka... Ne da bi okrnil Frančiškovo duhovno ali religiozno razsežnost, Kazantzakis prikazuje lik človeka, ki bi lahko bil tudi človek današnjih dni; in spoznanje, da bi se lahko tudi mi srečali z njim ter z nadutostjo in okrutnostjo, nas prizadene.

Abazonski stavec modruje

V letnem času setve ali žetve, veliko pred svitom, ko nas še veže spanec, slajši kot med, vrže kmeta pokonci krič grmičarice, ki se oglašajo s hladnih, tihih pašnikov: o-o-i! o-o-i! Vprašam vas, ali kmet pri priči skoči z ležišča s težkimi očmi in se pripravi za na tiho polje, ali pa zakriči na grmičarico: *Tiho! Kdo ti je povedal, koliko je ura? Še nikoli v življenju nisi okopala vrste kasave, niti posejala zrna prosa!* Ne! Če je to kmet, ki hoče dobro živeti, ne izziva grmičarice, ne oporeka njenemu bojnemu klicu, temveč vstane in ga uboga.

Ste pomislili na to? Povem vam, tako je Vsemogočni razdelil delo na tem svetu. Vsakemu svoje! Grmičarica ima svoje delo, kmet pa svoje.

Nekaterim od nas je Lastnik sveta dodelil dar, da povedo svojim tovarišem, da je končno prišel čas, ko je treba vstati. Drugim daje veselje, da vstanejo, ko zaslišijo klic; da se kipeče vrvi dvignejo, si nadenejo bojna oblačila in odidejo na obrobje svojega mesta, kjer se spopadejo s prihajajočim sovražnikom. In tu so še drugi, katerih naloga je, da počakajo, dokler ni boj končan, tedaj pa poprimejo oni in pripovedujejo zgodbo o njem.

Glas bojnega bobna je pomemben; kruti potek vojne je pomemben; pa tudi pripovedovanje o boju, ko je končan – vsaka stvar je po svoje pomembna. Povem vam, da brez nobenega ne gre. Če pa me vprašate, kateremu delu pripada orlovo pero, vam gladko povem: zgodbi. Me slišite? No, ko sem bil mlajši, bi vam brez pomisleka rekel: boj. Ampak leta prinesejo človeku nekatere stvari z desnico, četudi mu druge odnašajo z levico. Že res, da tok starčeve reke ni več hudournik, ki bi spodnesel drevo ob poti kot nekoč, temveč objema deblo kot ženska; ampak oko njegovih misli dobi peruti, da odleti daleč onkraj znanih razgledov z domačije...

Zakaj torej pravim, da je zgodba glavna med svojimi tovariši? Iz istega razloga kot mislim, da naši ljudje včasih krstijo svoje hčere z imenom Nkolika – Spominjanje Je Najboljše. Zakaj? Ker se le zgodba lahko nadaljuje, potem ko vojne in vojsčaka ni več. Zgodba preživi glas bojnih bobnov in ju-

naštva pogumnih bojevnikov. Zgodba, in nič drugega kot zgodba, rešuje naše otroke, da ne zatavajo kot slepi berači med trnje kaktusove ograde. Zgodba je naš vodnik; brez nje smo slepi. Mar slepec vodi vodnika? Ne, in tudi mi ne vodimo zgodbe; zgodba je tista, ki nas vodi in poseduje. Po njej se razlikujemo od živine; tisto znamenje na obrazu je, po katerem se eno ljudstvo razlikuje od drugega.

»Zato nesramen bedak, ki odrine zgodbo kot skodelo *foo-fooja*, ki jo je predenj postavila žena, ne razume kaj dosti o svetu. Zgodba bo njega sesvaljkala v kroglico, ga pomočila v juho in ga pogoltnila. Povem vam, da je kot ščene, ki se vrti okoli sebe in prdi v bučeč ogenj, da bi ga pogasil. Ali ga lahko? Ne, zgodba je večna... Kot ogenj je; kadar ne buči, pa tli pod pepelom ali spi in počiva v svoji hiši iz kremenjaka.

Dokler smo mladi in neizkušeni si vsi predstavljamo, da je zgodba dežele lahka, da lahko kdorkoli od nas vstane in jo pove. Pa ni tako. Res je, v vsakem od nas brbota njegov delček pripovedi. Ampak tisto, kar pripovedujemo, je kot srednji del mogočne boe, ki jo neumen drvar zamenja za drevesno deblo in sede nanj, da bi v miru njuhal... Da, vržemo se v svojo zgodbico z divjim pogledom in živahnim jezikom. Potem pa nekega dne pride mimo Agwu, nam jo izbije iz ust in nam izpahne čeljust zaradi naše predrznosti in preda zgodbo možu, ki ga on izbere... Agwu ne sklicuje srečan, da bi izbral svoje jasnovidec in vedeževalce in umetnike, Agwu, bog zdravilcev; Agwu, brat norosti! A čeprav sta se on in Norost rodila iz iste maternice, ju ni ustvaril isti *chi*. Agwu je desnica, ki jo človek iztegne k svojim tovarišem; Norost je prepevedana roka. Norost sname svojemu človeku brzde in ga grobo nažene v divjo savano. Agwu svojega varuje, vendar ga nameni za služenje skupnosti. Agwu izbere svojega učenca, mu obkroži oči z belo kredo in hočeš nočeš potopi njegov jezik v zvarek prerokovanja; in človek pri priči spregovori in spet doda deblu naše zgodbe odsekano glavo in rep. Osupli smo nad tem človekom, ki dela čudeže, ker je mogoče čisto nepomemben, ker ni pogumen vojsčak, kot smo pričakovali, še bobnar ne. Ampak z njegovim pravkar odkritim darom govora se bo naš boj utelesil pred nami. On je lažnivec, ki lahko sedi pod svojo slamnato streho in vidi luno, ki visi zunaj na nebu. Ne da bi se premaknil s svoje pručke, vam lahko pove, kako se prodaja

blago na trgu daleč od tod. Njegovo s kredo obkroženo oko vidi vsak udarec v bitki, v kateri se ni nikoli bojeval. Pripoved ga tako zelo prevzame, da včasih – posebno če se ozre okoli, pa ne najde nobenega vrstnika, ki bi lahko spodbijal njegove besede – spremeni znamenja, ki so mu jih pustile norice ali kožne bolezni iz otroštva, v brazgotine od krogel... ja, brazgotine od tistega dne, ko so naši možje potolkli njihove kot palmine plodove, ki jih raztreščiš ob težkem irokovem deblu!«

»Toda laži tistih, ki so v Agwujevi oblasti, nikogar ne prizadenejo. Plavajo po vrhu zgodbe tako kot beli mehurčki na mladem palmovem vinu. Pravi drevesni sok počiva spodaj, zviti v svitek, in čaka, da udari...«

Ne vem, zakaj mi jezik nočaj poklja kot glinasta posoda s semeni ukwe, ki se pečejo nad ognjem; zakaj se počutim kot človek, ki mu je nekdo pomagal sneti z glave težak tovor in lahko spet zravna vrat in strese bolečino iz njega. Ja, otroci, čutim, da imam lahko glavo, kot bi opravil vse svoje naloge in lahko grem, kamor hočem, vesel in svoboden.

Vendar ne maram oditi z mislijo, da je bil kdorkoli od vas odrinjen od svojega opravila, od dela, ki mu ga je namenil Stvarnik, preden se je odpravil na svet...

Iz romana: *Mravljišča v savani*

Chinua Achebe

v prevodu *Jane Cedilnik*

Agwu – božanstvo

chi – osebno božanstvo

foo-foo – jed iz kasave

ukwa – plod, seme uporabljajo pri kuhi

Nigerijski pisatelj Chinua Achebe je bil rojen leta 1930. Diplomiral je na univerzi v Ibadanu, kjer je študiral angleško književnost. Sprva je delal kot novinar in urednik na nigerijskem državnem radiu, po državljanski vojni (1967–1970) pa je opravljal različne dolžnosti v domovini in po svetu. Predvsem pa je pisal.

Mravljišča v Savani so roman o poeziji in ponosu afričana, ki se ne ukloni diktaturi evropeiziranega »dosmrtnega predsednika«. Na političnem ozadju zažarijo osebne usode in domače izročilo. Zgodovina postaja zgodba, kakor zgodbe postajajo zgodovina.

Slovinci poznamo vzporednosti!

Čemu je trpel, čemu je živel?

Nehljudov ni legel spat, ampak je dolgo hodil po svoji gostilniški sobi sem ter tja. Njegova stvar s Katjušo je bila končana. Bil je nepotreben; to ga je navdajalo z žalostjo in sram ga je bilo. A to ni bilo tisto, kar ga je zdaj mučilo. Njegova druga stvar ne le da ni bila končana, marveč ga je mučila huje ko kdaj in zahtevala od njega dejanj.

Vse to strašno zlo, ki ga je bil videl in spoznal v tem času, posebno pa danes v tej grozni ječi, vse to zlo, ki je bilo pogubilo tudi ljubeznivega Kriljcova, je slavilo zmago in vladalo, in nikake možnosti ni bilo videti, da bi ga kdo premagal ali vsaj spoznal, kako bi ga bilo moči premagati.

Pred njegovim duhom so vstajale vse te stotine in tisoči obrezčaščenih ljudi, ki so jih ravnodušni generali, državni tožilci in nadzorniki zapirali v kužno ozračje; spominjal se je čudnega, prostodušnega starca, ki je obtoževal gosposko in bil spoznan za blaznega, in sredi mrličev lepega, mrtvega, voščenega obraza Anatolija Kriljcova, ki je umrl v ogorčenju. In prejšnje vprašanje, ali je on, Nehljudov, sam blazen ali so blazni drugi, ki se imajo za pametne in delajo vse to, je z novo močjo vstalo pred njim in zahtevalo odgovora.

Ko je bil že truden hoje in premišljanja, je sedel na divan k svetilki in mehanično odprl evangelij, ki mu ga je bil Anglež podaril v spomin in ki ga je bil pri izpraznjevanju žepov vrgel na mizo. »Pravijo, da je tu rešitev vsega,« je pomislil. Odprl je evangelij in jel brati tam, kjer ga je bil odprl: Matej, XVIII. poglavje.

»1. V onem času so pristopili učenci k Jezusu in rekli: 'Kdo je največji v nebeškem kraljestvu?« je bral.

»2. In Jezus je poklical otroka, ga postavil v sredo mednje.

3. In rekel: 'Resnično, povem vam: ako se ne izpreobnete in ne postanete kakor otroci, ne pridete v nebeško kraljestvo.

4. Kdor se torej poniža kakor otrok, tisti je največji v nebeškem kraljestvu.«

»Da, da, tako je,« je pomislil in se spominjal, kako je bil našel pomilovanje in življenjsko radost samo, kolikor se je bil ponižal.

»5. In kdor sprejme katerega takega otroka v mojem imenu, mene sprejme.

6. Kdor pa pohujša katerega teh malih, ki vame verujejo, bi mu bilo bolje, da bi mu obesili mlinski kamen na vrat in ga potopili v globočino morja.«

»Zakaj stoji tu: 'Kdor sprejme', in kam ga sprejme? In kaj pomeni: 'V mojem imenu'?« se je vprašal, čuteč, da mu te besede ničesar ne povedo. »In čemu mlinski kamen na vrat in globočina morja? Ne, tu nekaj ni prav; to je netočno, nejasno,« je pomislil; spomnil se je, kako je bil nekajkrat v svojem življenju začel brati evangelij in kako ga je vselej odbila nejasnost takih mest. Prebral je še 7., 8., 9. in 10. vrsto o pohujšanju, o tem, da mora priti na svet, o kazni v peklenkem ognju, v katerega bodo vrženi ljudje, in o nekakšnih angelih otrok, ki gledajo obličje nebeškega Očeta. »Kakšna škoda, da je tako zmedeno,« je pomislil. »A čutiti je, da se skriva tu nekaj lepega.«

»11. Zakaj Sin človekov je prišel zveličat, kar je bilo izgubljenega,« je bral dalje.

»12. Kaj se vam zdi? Če ima kdo sto ovac in katera od njih zaide, ali jih ne pusti na gorah devetindevetdeset in gre iskat tisto, ki je zašla?

13. In če jo najde, resnično, povem vam, veseli se je bolj ko devetindevetdesetih, ki niso bile zašle.

14. Tako ni volja vašega nebeškega Očeta, da bi se izgubili kateri teh malih.«

»Da, volja Očetova ni bila, da bi poginil, a vendar jih poginja na stotine in na tisoče. In ni ga sredstva, ki bi jih moglo rešiti,« je pomislil.

»21. Tedaj je pristopil k njemu Peter in rekel, 'Gospod, če greši zoper mene moj brat, kolikokrat naj mu odpustim? Do sedemkrat?'

22. Jezus mu pravi: 'Ne rečem ti do sedemkrat, ampak do sedemdesetkrat sedemkrat.'

23. Zato je nebeško kraljestvo podobno kralju, ki je hotel napraviti račun s svojimi hlapci.

24. In ko je začel računati, so mu privedli nekoga, ki je bil dolžan deset tisoč talentov.

25. Ker pa ni imel s čim plačati, je ukazal njegov gospod prodati njega, njegovo ženo in otroke in vse, kar je imel, in poplačati.

26. Hlapec pa je padel predenj in ga prosil: 'Gospod, potrpi z menoj, vse ti povrnem.'

27. Usmilil se je gospod tega hlapca, ga oprostil in mu dolg odpustil.

28. Ko je pa ta hlapec odšel, je srečal enega svojih sohlapcev, ki mu je bil dolžan sto denarjev, in ga je zgrabil in davil, govoreč: 'Plačaj, kar si dolžan!'

29. Njegov sohlapec pa je predenj padel in ga prosil: 'Potrpi z menoj in vse ti povrnem.'

30. Oni pa ni hotel, ampak je šel in ga dal vreči v ječo, dokler ne bi poplačal dolga.

31. Ko so pa njegovi sohlapci videli, kaj se je zgodilo, so se zelo užalostili in so šli ves dogodek povedat svojemu gospodu.

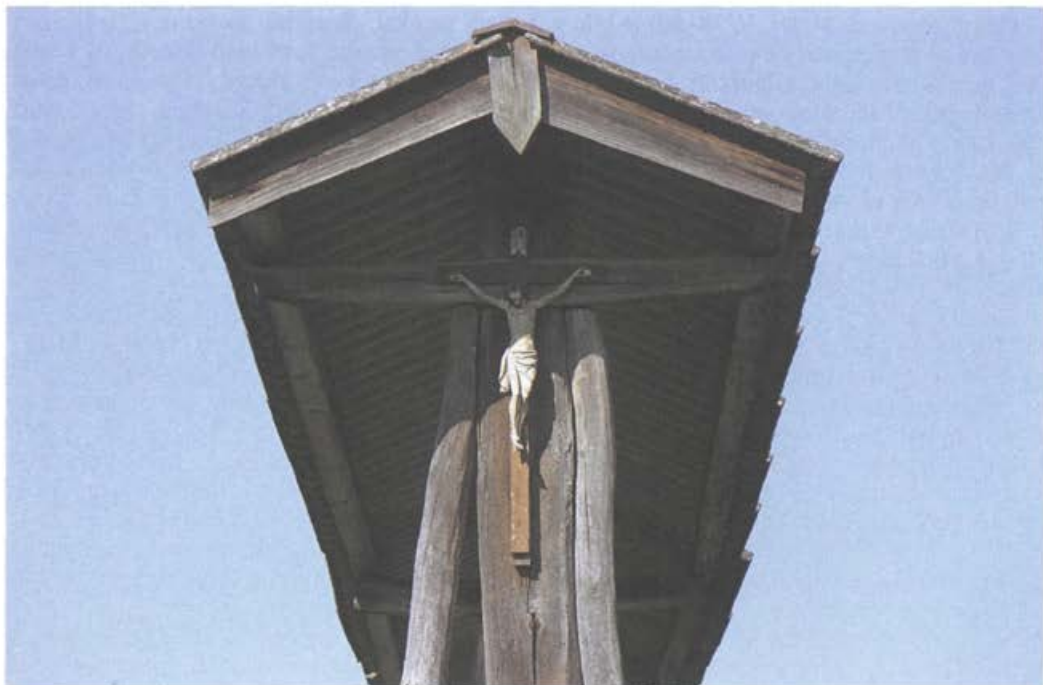
32. Tedaj ga je njegov gospod poklical in mu rekel: 'Hudobni hlapec, ves dolg sem ti odpustil, ker si me prosil.'

33. Ali nisi bil tudi ti dolžan usmiliti se svojega sohlapca, kakor sem se tudi jaz tebe usmilil?«

»Ali je res samo to?« je zdajci glasno vzkričnil Nehljudov, ko je prebral te besede. In notranji glas vsega njegovega bitja je odgovoril: »Da, samo to.«

In z Nehljudovom se je zgodilo tisto, kar se pogosto zgodi z ljudmi, ki živijo duhovno življenje.

Zgodilo se je to, da je bila misel, ki se mu je zdela od kraja čudna, paradokсна in celo smešna, našla v življenju vse bolj in bolj pogosto potrdilo zase in je zdavnaj mahoma stopila predenj kot najbolj preprosta in nedvomna resnica. Tako se mu je zdaj razjasnila misel, da je edino nedvomno sredstvo rešitve od tistega strašnega zla, ki tare vse ljudi, samo v tem, da bi se ljudje zmerom priznavali za krivce pred Bogom in potemtakem za nezmožne kaznovati in poboljševati druge ljudi. Zdaj mu je postalo jasno, da sta vse tisto strašno zlo, katerega priča je bil po jetnišnicah in kaznilnicah, in mirna samozavest tistih, ki so ustvarjali to zlo, izvirali samo iz tega, ker so ljudje hoteli napraviti nekaj nemogočega: sami zli, so hoteli popravljati zlo. Grehotni ljudje so hoteli poboljševati grehotne ljudi in mislili, da bodo dosegli to po mehanični poti. A posledica vsega tega je bilo samo to, da so se revni in lakomni ljudje, ki so si napravili iz tega domnevnega kaznovanja in poboljševanja ljudi poklic, sami do skrajnosti pokvarili in nenehoma pohujšujejo tudi tiste, katere mučijo. Zdaj mu je postalo jasno, od kod je prihajala vsa ta strahota, ki jo je bil videl, in kaj je bilo treba storiti, da se odpravi. Odgovor, ki ga prej ni mogel najti, je bil tisti, ki ga je bil dal Kristus Petru: bil je v tem, da je treba odpustiti vselej in vsem, neštetokrat odpustiti, zato ker ni takih ljudi, ki ne bi bili

Znamenje odpuščanja Foto France Stele

ki ne bi bili sami krivi in bi zaradi tega mogli kaznovati ali popboljševati druge ljudi.

»Saj ni mogoče, da bi bilo tako preprosto,« si je ponavljal Nehljudov, a vendar je nedvomno videl, naj se mu je zdelo, ko je bil vaju narobe, izprva še tako čudno – da je bilo to nedvomna, in ne samo teoretična, marveč tudi najbolj praktična rešitev vprašanja. Tisti večni ugovor, češ kaj pa naj delamo z zločinci, ali naj jih puščamo kar tako nekaznovane? – ga zdaj ni več motil. Ta ugovor bi bil imel pomen, če bi bilo dokazano, da kazni zmanjšuje zločine in popboljšuje zločince; ker pa je dokazano popolnoma nasprotno in je očitno, da nimajo eni ljudje moči, da bi popboljševali druge, zato je edino pametno, kar morete storiti, to, da nehate delati tisto, kar ni samo zaman, marveč celo škodljivo in povrh je nenravno in okrutno. Že stoletja in stoletja usmrčujete ljudi, ki jih spoznate za zločince. In kaj, ali jih je zaradi tega zmanjkalo? Ni jih zmanjkalo, marveč se je njih število povečalo še za tiste zločince, ki jih kazni pokvari, in tiste zločinske sodnike, državne tožilce, preiskovalne sodnike in ječarje, ki sodijo in kaznujejo ljudi. Nehljudov je zdaj spoznal, da družba in red sploh ne obstajata zato, ker imata te zakonite zločince, ki sodijo in kaznujejo druge ljudi, temveč zato,

ker imajo ljudje vzlic tolikšni pokvarjenosti vendarle usmiljenje drug z drugim in ljubijo drug drugega.

Nadejaje se, da najde v svojem evangeliju potrdilo te misli, ga je jel Nehljudov brati od začetka. Ko je prebral pridigo na gori, ki ga je vselej ganila, je danes prvič spoznal v tej pridigi – ne abstraktne, lepe misli in večinoma praktično neizpolnljive zapovedi, ki so, če bi jih izpolnjevali (in to je bilo popolnoma mogoče), ustanavljale popolnoma nov ustroj človeške družbe, ob katerem ne bi le samo po sebi izginilo vse tisto nasilje, ki je navdajalo Nehljudova s takim ogorčenjem, ampak bi bil tudi dosežen najvišji človeštvu dostopni blagor – kraljestvo božje na zemlji.

Teh zapovedi je bilo pet.

Prva zapoved (Matej, V, 21–26), je bila v tem, da človek ne samo ne sme ubijati, ampak da se tudi ne sme jeziti na brata, da ne sme nikomur reči »raká«, ampak, če se s kom spre, da se mora prej spraviti, preden pokloni bogu svoj dar, to je, preden moli.

Druga zapoved (Matej, V, 27–32) je bila v tem, da človek ne samo ne sme prešuštovati, ampak da se mora ogibati naslajanja z žensko lepoto, in se, če se je enkrat sešel s kako žensko, ne sme le-tej nikoli več izneveriti.

Tretja zapoved (Matej, V, 33–37) je bila v tem, da človek ne sme ničesar s prisego obljubljeti.

Četrta zapoved (Matej, V, 38–40) je bila v tem, da človek ne samo ne sme vračati oko za oko, ampak da mora odpuščati žalitve, jih ponižno prenašati in ne sme nikomur odreči tega, za kar ga ljudje prosijo.

Peta zapoved (Matej, V, 43–48) je bila v tem, da človek ne samo ne sme sovražiti svojih sovražnikov in se z njimi vojskovati, marveč jih mora ljubiti, jim pomagati in jim služiti.

Nehljudov se je zagledal v luč goreče svetilke in obsedel v negibni zamišljenosti. Spomnil se je vse grde neurejenosti našega življenja in si jasno predstavil, kaj bi moglo to življenje biti, če bi se ljudje vzgajali po teh pravilih, in zanos, kakršnega že davno ni pomnil, mu je zajel dušo. Bilo mu je, kakor da bi bil po dolgi muki in trpljenju mahoma našel pomirjenje in prostost.

Vso noč ni mogel zaspati; in kakor se zgodi premnogim, ki bero evangelij, je pri branju prvikrat v vsem njegovem pomenu razumel besede, ki jih je bil velikokrat bral, ne da bi bil pazil nanje. Kakor goba vodo je srkal vase vse tisto, kar se mu je potrebnega, važnega in radostnega razodevalo v tej knjigi. In vse, kar je bral, se mu je zdelo znano; bilo je, kakor da bi mu potrjevalo in spravljal k zavesti tisto, kar je vedel že davno, že prej, le da se tega ni popolnoma zavedal in ni veroval v to. Zdaj se je zavedal in veroval.

A ne samo, da se je zavedal in veroval, da bodo ljudje, če bodo izpolnjevali te zapovedi, dosegli najvišjo srečo, ki jim je dostopna, zdaj se je tudi zavedal in veroval, da ni treba nobenemu človeku ničesar drugega kakor izpolnjevati te zapovedi, da je v tem edini razumni smisel človeškega življenja in da je vsak odstop od tega napaka, ki vodi kazen tik za seboj. To je izviral iz vsega nauka in je bilo s posebno jasnostjo in močjo izraženo v priliki o vinogradnikih. Vinogradniki so menili, da je vinograd, v katerega jih je bil poslal gospodar na delo, njihova last, da je vse, kar je v vinogradu, zanje narejeno, in da je njihov opravek samo v tem, da se v tem vinogradu naslanjajo s svojim življenjem; gospodarja pa so bili pozabili in so ubili tiste, ki so jih spominjali gospodarja in njihovih dolžnosti do njega.

»Prav to delamo tudi mi,« je pomislil Nehljudov, »ko živimo v nesmiselnem prepričanju, da smo samo gospodarji svojega življenja in da nam je dano v našo naslado. In vendar je to očitno bedasto. Saj, če smo po-

slani semkaj, mora biti to po neki volji in v nekakšen namen. A mi smo sklenili, da bomo živeli samo v svojo radost, in jasno je, da se nam slabo godi, kakor se mora slabo goditi delavcu, ki ne izpolnjuje gospodarjeve volje. Gospodarjeva volja pa je izražena v teh zapovedih. Ljudje naj le izpolnjujejo te zapovedi, pa bo na zemlji ustanovljeno kraljestvo božje, in ljudje bodo dosegli najvišjo srečo, ki jim je dopustna.

Iščite kraljestva božjega in njegove resnice, in vse drugo vam bo dodano. Mi pa iščemo drugo in ga očitno ne najdemo.

To je tedaj delo mojega življenja. Eno se je končalo, drugo se začinja.»

Od te noči se je začelo za Nehljudova popolnoma novo življenje, ne toliko zato, ker je stopil v nove življenjske okoliščine, marveč zato, ker je dobivalo zanj vse, kar se je poslej godilo z njim, povsem drug pomen kakor prej.

S čim se bo končalo to novo razdobje njegovega življenja, bo pokazala prihodnost.

Iz knjige *Vstajenje*
L. N. Tolstoj

Prihod v Štivan

(VI. poglavje iz romana *Zvezda Pelin*)

Dež, ki je padal štropotaje, je bil lahko preglušil zvonec pri vhodu v samostan, toda njegov glas se je glasno razlegnil v noč.

»Zakaj zvoniš?« se je bolj izhripalo kot oglasilo z lestve, prislone na stavbo nekaj korakov stran. »Me ne vidiš, da sem tu?«

Stoje na lestvi je starec s kolom drezal v grlo zadelane cevi, čez katero se je voda razlivala v širokem cmokanju, da je od njega odmevalo malo dvorišče. Končno je deževnica skozi očiščeno grlo sproščeno zašumela navzdol in starec je stopil z lestve.

»Jaz je ne bi obžagoval, ampak lepo vrgel ven,« se je gredoč obrnil k lipi, ki se je razvešala čez streho. »Naj veter malo zapiha, pa je cev polna listja. A če je vseeno gospodu opatu, je tudi Akakiju.«

Bil je vratar, očitno je mislil, da ima pred vrati znanega človeka. Pa ga je ogovoril neznan glas človeka z bisago na rami.

Pa delj... mnogo delj... Foto France Stele

»Sem v Štivanu, brat v Kristusu?« se je oglasilo izpod kapuce, ki je pokrivala cur-ljajoč človeški omot. »Pričakoval sem cerkev s samostanom, a v tem dežju nisem mogel ničesar razločiti.«

»Kje pa si, če ne v Štivanu! Pri sinovih svetega Benedikta. In govoriš z bratom Akakijem, poleg vsega drugega tudi vratarjem. Prosiš za streho?«

»Ti je treba razlagati, brat, ko me vidiš, v kakšnem stanju sem? Od Montefalconeja se močim!«

»A, od tiste strani prihajaš.«

»Pa delj kot od Montefalconeja! Mnogo delj!«

»No, vstopi, saj ne boš prvi, ki ga je ta hiša sprejela, zadnji pa tudi ne,« je rekel še dobro ohranjeni starec in pokazal novodošlecu v vratarnico.

Nitard je pogledal po majhnem prostoru, dišečem po starčevskem bivanju: na eni strani mizica in ležalnik, na drugi strani pa, nekaj od okna, umivalnik in skrinja z vodno uro nad njo.

Ob mizici je sedel menih, rejen človek z vedrim rdečim obrazom. Pred njim je bila buča rdečega vina. Odmaknjen stol ob mizi je dajal misliti, da je čiščenje ob napušču odtegnilo vratarja od družbe z menihom.

»Nitardus, e Burgundia, peregrinus, se je Nitard latinsko predstavil.

»E quo oppido?« je vprašal menih.

»Ex oppido Auxerre, domine.«

Vratar je pomagal popotniku sleči mokro suknjo in jo nesel nekam obesit.

»Kozlá, kaj?« je menih grobo presenetil Nitarda, da je ta sramežljivo nekaj zamomljal.

Ko se je vratar vrnil, je padla med njimi še kakšna beseda, nakar je Nitard z vso obzirnostjo rekel: »Rad bi se predstavil gospodu opatu.«

»Ni dovolj, da se predstaviš tej oblasti?« je rekel menih in z bučo v roki pokazal na Akakija: »Vratarju, kuharju in zakristanu v eni osebi!«

»No, gospodu opatu je že prav, da se predstavi naš romar, posebno če zna latinsko, kot vidim. Najavil ga bom. Le da je trenutno gospod opat zaposlen. V svoji kapeli umiva noge beračem.«

Z metlo je potegnil po tleh, vmes pa rekel Nitardu: »Ko bi bil prišel prej, bi jih tudi tebi. Pa ti jih bo Akakij.«

»Nisem berač,« je rekel Nitard.

»Vsi smo berači pred Gospodom,« je odvrnil vratar in že je segal po umivalniku. »Pa še kakšni!« je rekel, nalivaje vodo iz vedra v umivalnik.

Nitard je moral sede na skrinji prepustiti noge njegovim rokam. Bil je ganjen. V koli-

kih samostanih in hospicij, kjer se je bil ustavil, je bil našel takšno gostoljubno pozornost?

Vratar je klečal pri umivanju, ko se je spet oglasil menih.

»*Quo peregrinarius, si licet gaerere?*« je vprašal v književni latinščini, ki se je čudno bila s prejšnjo grobstvo.

»*In loca sancta, domine.*«

»*Non sum dominus. Leontius sum!*«

V pomenku, ki je sledil, je Nitard nakazal menihu svoje življenjske postaje: V mladih letih je prišel k menihom v Cluny kot pomočnik pri varjenju piva, potem je varilnico zamenjal – zmeraj kot pomočnik – s skriptorijem, od tam se je preselil v skriptorij v rodnem mestu. Na svojo romarsko pot se je bil odpravil pred mesecem dni.

»Na dan svetega Siksta sem zajahal svojega konja, ki pa mi je bil usojen samo del poti.«

»Takole na zimo?« je rekel Leontij s porogljivim odtentkom. »Saj bodo samo snegovi, tja čez Ilirik!«

»Pa je moj romarski načrt zahteval prav to obdobje.«

»Kaj v svete kraje ne hodijo v glavnem po morju?« je rekel Akakij, ko je brisal Nitardu noge. »Tudi v Štivan mnogi romajo po morju.«

»Jaz sem izvolil kopno,« je rekel Nitard, »čeprav so se trije moji soromarji v Benetkah vkrcali. Želel sem si ne samo romanja, ampak tudi zemeljskih razgledov, hribov in rek.«

Leontij je z navajeno kretnjo segel po buči. Preden jo je primaknil k ustom, je rekel:

»Jaz še v Kompostelje ne bi šel, čeprav je petkrat bliže. Ne po suhem ne po morju.«

Iz večje buče pod mizo je dolil v manjšo, iz katere je pil, in jo pomolil Nitardu.

Ta je bil Ameliji obljubil, da bo ostal pri merici na dan, tisti obrok je bil že popil v Montefalconeju, moral je odkloniti. Obzirno je hotel odriniti ponujeno bučo.

Kretnja je Leontija več kot užalila. Razburila ga je, da mu je vino pljusknilo iz buče.

»Naš pucinčan boš odklanjal? Vino, ki je šlo v slast Liviji, cesarici?«

Tudi to, da je Nitard srknil, Leontija ni pomirilo.

»Ko bi prihajal iz kakšne puščave!« je vlekel svoje ogorčenje Leontij. »Ampak iz Burgundije! Iz paradiža trt!«

Nitard je čutil, da ga mora še bolj pomiriti, pa je spet odpil. Saj je bila res cesarska,

tista gosta črna pijača. Ko je pil, je imel občutek, da mu prehaja naravnost v kri. Odplakovala mu je trudnost dolge prehojene poti, odplakovala Alpe, Padsko nižino, čeprav je odplakovala tudi neko obljudbo...

Mimo odprte vratarnice so se berači vračali od umivanja nog.

Akakij jim je šel posvetit z oljenko na dvorišče in v listnjak.

Nitardu in Leontiju, ki sta ostala sama v vratarnici, pa se je v pomenku razpredla dotedanja romarjeva pot.

»Mislil sem, da se bom naužil prve jeseni, ki je moj najljubši letni čas,« je rekel Nitard. »Res, dol ob Saoni so sadovnjaki dišali in leske žarele. A potem je hladno dahnilo od Alp, na italijanski strani se je vreme skisalo in po Lombardiji smo hodili v dežju, po Furlaniji, ko sem ostal sam, pa spet. Od Montefalconeja pravzaprav v povodnji. Nehavala je in se spet zlivala, da sem v Štivanu komaj našel do samostana. Da ne omenim kakšne nesreče...«

»So te italijanski razbojniki?« je vprašal Leontij s pomilovalnim pogledom.

»Razbojniki ravno ne,« je rekel Nitard iz nekakšne neodgovorne svetlobe. »Tatovi pa.«

»?«

»Konja so mi ukradli. V gostišču nekje pri Piavi ga privežeš pod neko lopo, prespiš, drugo jutro živali ni več. Gospodar gostišča bi te objel od sočutja, a vse, kar ti ima reči, je: *Cose che succedono!* Dobri stari konj je bil utrjen, za sabo je menda imel vojno na Nemškem, pa mi je bolj kot za jahanje bil skoraj za družbo. Saj si na tujem dvakrat bolj sam kot doma. No, tisto jutro ga ni bilo več. Polovica sena je bila še v jaslih, kar pomeni, da so ga odgnali kmalu potem, ko sem zaspal, najtrdneje zaspal. Prvi hip mi je bilo, da bi opustil romanje in se vrnil v Burgundijo. A misel na svete kraje je prevladala. Z Gospodom Bogom se ne bom šalil, sem si rekel. In tako sem, kot se reče, dobesedno vzel v roke romarsko palico, nanjo obesil bučo za vodo in šel. Moja ljuba žena, Amelija ji je ime, z njo sem namreč zvezan z zakramentom svetega zakona, se je bala, da bom padel s konja. Pa se je zgodilo drugače.« »Konj jo je popihal,« je rekel Nitard v nekakšni sirotni vdanosti, kot da je za silo prav tudi tako...

»Na, odplakni še konja,« je Leontij spet ponudil bučo Nitardu. »Ne moreš si misliti, kaj vse more odplakniti naš pucinčan! Ob njem pozabiš celo, da si se rodil.«

Iz paradiža trt... Foto France Stele

Nitard je spet pil. Vojvoda ga ni bil mogel speljati, da bi se pregrešil nad obljubo, dano Ameliji, tale menih pa...

»Domnevam, da si eden od patrov tu, če je to res benediktinski samostan, kakor sem našel zapisano,« je rekel Nitard.

»Samostan? Bil, pred stoletji,« je rekel Leoncij. »Preden so čezenj zlomastili Langobardi in drugi vrage in na koncu še Madžari. To je bil res samostan, vreden svojega imena. Ponosna oaza svetega Benedikta, sredi čred konj in prašičev! Pol Evrope je romalo k sv. Janezu Krstniku *ad fontes Timavi*. A danes? Trije patri in dva brata, en konj, tri krave in ena mačka! To ni nič drugega kot spomin. Naš opat si je zmisllil, da mora nekaj napraviti iz razvalin. Nekaj, kar naj bi Štivan navezalo na njegovo slavno tradicijo. Seveda, prihajal je iz Reichenaua! In je hotel narediti nekaj reichenauskega. Knjižnico in tako dalje. Pa smo to, kar smo. V bistvu razvalina. Kakšen benediktinski samostan neki!«

»Ko sem doma v Auxerru študiral pot, ki je bila pred mano,« je rekel Nitard, ko se je obuval, »sem na zemljevidu med pomembnejšimi romarskimi postajami našel zaznamovan tudi Štivan.«

»Ampak izpred časa, ko so se tu pred sto leti poveselili Madžari in je za njimi ostala

puščava. Naš opat pa je hotel zasaditi zelenico, začel je trebiti in zidati, sekati in orati. Od česa pa naj bi bil oslepel, če ne od samega garanja? Razvalina, kot sem rekel. A jaz? Kolec po trti, v tem mršavem vinogradku. Dodeljen recimo knjižnici in bolniški sobi, a dejansko dober za vse. Leoncij, pojdi po sveta olja k patriarhu v Čelad! Leoncij, pojdi spreobračat, kar je še ajdov med Slovenci po kraškem gozdu! Kaj šele, če si opat zaželi kakšno branje, ki bi ga samo kakšen angelček mogel najti v zmešnjavi rokopisov...«

Akakij se je vrnil, potem ko je dal spat berače. »Molijo pa,« je odložil oljenko, »čeprav krađejo.«

Potem je rekel: »Zdaj se je gospod opat gotovo že vrnil v celico.«

Kmalu je bilo slišati njegovo težko stopanje po lesenih stopnicah, ki so vodile na gank v nadstropju.

Ulderih, opat, je šele zdaj prihajal iz kapele, tipaje proti svoji celici, s previdnim stopicanjem slepega človeka.

Izdihujoč nekakšen »ah«, a brez bolečine, tako rekoč iz starčevske dihalne navade, se je dotipal do svoje mize, sedel in prisluhnil, kar mu je vratar povedal o novem gostu.

»Da zna latinsko, praviš?« je rekel, nekam veličastno negiben v svoji slepoti.

»No, če gre za to, vaša opatska milost, tudi napismeni Akakij zna reči *Ora et labora*.

Saj se spominjate onega potujočega klerika iz Bosne, ki je govoril pet jezikov, pa je ogoljufal devinskega gospoda za vrečko srebrnikov...«

»Če človek govori jezike, iz tega ne smemo sklepati, brat Akakij, da v njem tiči nepridiprav.«

»Tega o tem tujcu tudi ne bi rekel, saj daje vtis mirnega, spodobnega in pobožnega človeka. Toda saj vaša milost ve, koliko fičfiričev se priključi romarskim pohodom. Sicer pa ta človek roma sam, kar pa je spet malo čudno...«

»Kam roma?«

»Če sem kaj ujel iz pomenka, ki sta ga imela s patrom Leonicijem, naj bi romal v Jeruzalem.«

»Nepridiprav se ne bi podal sam na pot v Jeruzalem.«

»Še manj bi si bil pustil ukrasti konja, kakor se je zgodilo temu človeku nekje na Laškem... Ne bi rekel, da to kaže na neko življenjsko prisebnost. Na neko življenjsko nerodnost pa. Konja si ne boš pustil kar tako ukrasti, saj konj ni klobuk! No, tudi ne bi rekel, da ima kaj čudaškega na sebi. Prav pošteno te pogleda. Otroško, bi rekel... Vsekakor ne daje vtisa človeka, ki bi prihajal iz rudnika soli ali od dela v gozdu. Prej bi rekel, da diši po pergamentu. No, če je lačen, mu bom dal jesti, potlej ga spravim v listnjak k beračem.«

»V celico ga boš dal.«

»Takšnole mokro nesrečo, ki na zimo sama tacá po svetu, vaša milost?«

»Vsakdo, ki pride, mora biti sprejet kakor Kristus: *tamquam Christus*; sveti Benedikt! Te je treba na to spominjati? Prej pa ga privedi k meni.«

Akakij bi bil najraje protestno zaloputnil za sabo, ko je stopil na gank. Daj celico premočenemu neznanču, ki ga opat še videl ni!

»Namesto v listnjaku boš prespal v celici,« je rekel vratar Nitardu, ko se je vrnil.

»S čim sem to zaslužil?«

»Ah, verjetno, ker znaš latinsko. Znaš tudi judovsko?«

»Tudi latinščino bolj lomim, kaj šele, da bi znal hebrejsko, jezik našega Gospoda.«

»Ko bi znal hebrejsko, kdo ve, ali ti ne bi opat odkazal patriarhove celice.«

»Kakšne?«

»Tiste, v kateri prespi patriarh iz Čedada tiste redke čase, kadar se ustavi pri nas. Ja, latinščina, pergamenti, knjige, to je za našega gospoda opata! Želi, da se mu predstavi.«

»Nocoj?«

»Tako je rekel.«

»Tak, kakršen sem prišel, ne da bi se očedil?«

»Lahko se očediš. Sicer pa te ne bo videl,« je rekel Akakij. »Je namreč slep. Eni pravijo, da od prevelikega branja in pisanja. Drugi, da od posledic nekega mladostnega dvoboja. Kdo naj ve.«

»Človek bi pričakoval, da bi izvolili drugega opata.«

»Grdo bi bilo to,« je rekel vratar, »tudi če gospod opat Ulderih ne bi imel toliko zaslug, kolikor jih ima. Brez njega bi bil ostal Štivan v razvalinah! Sicer pa ima pomočnika, patra Geodulfa. Predstavljal bi te njemu, a je šel nekemu kmetu razbirat dobre gobe od slabih. Je namreč gobar.«

»Kako neki gospod opat prebija svoje dni, če je slep?« je rekel Nitard bolj sebi kot vratarju, ko je stopal z njim po stopnicah na gank.

»Ko boš v njegovi celici, boš videl dvoje vrat. Na levi se odpirajo v kapelico, na desni pa v prostor, ki si ga je priredil v delavnico. Če bi odprl tja, bi videl šibje vseh vrst. Gospod opat namreč plete koše, od najmanjših, igračastih, za otroke, do onih velikih, nahrbtnih, za seno. Za takšno delo ne potrebuje oči. Zadostujejo mu roke. O, gospod opat že zna uporabljati svoj čas! Plete in moli. In bere. To se pravi: pusti si brati. Kar lepo se zna zaposliti. Pri svojih dvaindevetdesetih letih!«

Akakij je odprl Nitardu v celico, zaokrožil z oljenko, rekoč: »Saj ni pajčevin?«, odložil oljenko na mizo in se poslovil.

Alojz Rebula

Gozdovi in vode ob poti Foto France Stele

Portreti

Obubožana

Vsak dan je prišla sedet v park pred sodiščem. Bila je bolj majhne postave in oblečena v črno. Obraz je izražal neko živahnost, posebno še, kadar je opazovala golobe in vrabce v njihovem prepiru za košček odvrženega kruha. Na tihem se mi je zdelo, da jih ima rada. Še posebej vrabce.

Seznaniли sva se brez kakih težav. Zanimalo jo je, kakšen poklic mi dovoljuje opoldne posedati po parkih. Ona da je že stara in ima časa na pretek in na preostajanje.

Kmalu sem zvedela, da je bila nekoč sosaltnica kar treh imenitnih fotografskih ateljev: domžalskega, ljubljanskega, vrhniškega.

»Ja, veste, k nam na Vrhniko je zahajal tudi Metod Mikuž.« Lahko sem si jo predstavljala kot imenitno gostiteljico in tudi ves trušč nedeljskega popoldneva, ko so se stalni gostje po maši zbrali pri njih.

Trgovsko šolo da je končala. Seveda, nemško govori gladko. Recitira mi Goetheja in Schillerja. Na pamet pove dolgo besedilo iz Dostojevskega.

Kaj vse se skriva v tej gmoti črnih kril, oblečenih drugo čez drugo! Tudi hiša na Brezovici.

In neko nedeljo jo s svojim avtom zapeljem tja, da izterja stanarino od svojih najemnikov.

Mož, sin, vnuki v Ameriki.

Saj veste, v tistem maju. Kvečjemu za tri tedne, je rekel. Ona je ostala doma, da bi varovala premoženje.

Od vsega ji je ostala le hiša na Brezovici in nekdanja ateljejska ropotarnica na Poljanah. V njej živi. Životari.

Da bi šla za možem? Ne, pravi, zdaj sem stara, naj me ima v spominu, kakršna sem bila nekoč.

Povabim jo na sladoled v Union. Poljubi mi roko.

Večkrat se oglasim v njeni baraki. Zdaj že boleha. Iz mesta ji prinesem znamke. V njenem barakarskem bivališču je skladovnica drv, ateljejske kulise, gašperček, preprost umivalnik, stol in postelja. Edino okence je zagrnjeno s sprano zaveso.

Kaka trileta sva prijateljevali.

Gospodična, samo obupati nikdar, mi je rekla bogve kolikokrat. Ali je začutila, zavonjala mojo omahljivo naravo?

Samo obupati nikdar in srčni bodite.

Obiskali so jo vnuki iz Amerike. S politankami jim je postregla. Ne, da bi stanovala na Brezovici, to pa ne. Sva pa tam na pokopališču nekega popoldneva pred vsemi svetimi uredili družinski grob.

Zdaj že počiva v njem. Če se ne motim, je umrla prav na božični dan. Usmiljenka, ki ji je zadnje tedne prinašala hrano, ji je zatisnila oči.

Kako razkošno milostna smrt po tolikih letih bridke samote.

Počivajte v miru, gospa Marija. Mogoče pa obupala ne bom nikoli.

Služenje

Stanovanje ji je pripadlo po pokojnem univerzitetnem profesorju, teologu, ki mu je dolga leta gospodinjala.

Tisti gospod se je vsako soboto z vlakom peljal na Gorenjsko pomagat v dušnem pastirstvu. Pripetilo se je, da sva v železniškem vozu sedela drug poleg drugega. Obljubil mi je pesniško zbirko Sinje ozare, o kateri sem imela polna usta hvale. A so ga naslednji teden zaprli za dolgih šest let.

Nisem pozabila ne nanj ne na obljubo. Srečala pa ga nisem nikoli več. Zvedela sem, da je umrl.

Čez mnogo let sem v mestu iskala stanovanje. Nekdo mi je omenil neko gospo, ki da kdaj odda kako sobo v svojem prevelikem stanovanju.

Pozvonim. Odpre starejša ženska nenavadno prikupnega obraza. Pove, da je naglušna. Glasno razložim, čemu prihajam. Prijazno povabi, naj vstopim. Začne se skoraj opravičevati, češ naj nikar ne mislim, da je do teh treh soban prišla po nepoštenu poti. Cerkvena last da je bila vsa ta hiša in ona da je gospodinjala profesorju teologije. Komu?

Da, njemu.

In zdaj sem tu, spominjajoč se Sinjih ozar.

Pri njej sem našla varno zavetišče za dobrih osem let. Počasi mi je razkrila vso svojo življenjsko pot. Kakšna bogatija dolenjske revščine iz njenih otroških dni. Kakšna sla po delu. Kakšna želja videti svet. Kakšna amazonska žilica. Razdre zaroko v cvetju svojih let. Zamera pri vseh in za zmeraj.

Zjutraj me pocrklja s kavo in maslom. Opoldne pripravi okusno kosilo. Zvečer me čaka pozno v noč, da pritečem iz službe. Čaka s toplim čajem. Čaka z dobro besedo, z zanimanjem, ali je bil dan naporen.

Zboli. Mora v dom. Zaupa mi svoje prihranke. Za maše, naroči. Obiskujem jo. Oči postajajo čedalje bolj steklene.

Hira, hira. Gospod kaplan ji kupi predpasnik. Ona mu nekoč sredi noči priteče odpret vežna vrata, ki jih je zlovoljna gospodinja zaklenila in nalašč pustila ključ v ključavnici. Ni marala kaplana. On pa je bil prijazen človek. Ja, kupil ji je predpasnik. Je rekel: da boš lepa.

V duhu gledam, strmim. Svoje življenje negodno primerjam z njenim. Pa vendar: prepletajo ju mnoge skrivnosti.

Tisti dan spet pridem. Pride tudi Rafko. Umre nama na rokah.

Zdaj razumem

Nekdaj je bila redovnica. Povesti svoje odločitve je dala naslov Zbogom, svet. Mogoče bo kdaj še izšla, čeprav nje že zdavnaj ni več.

Svoji zavezi je tudi v civilnem življenju ostala zvesta. Skupaj sva poučevali. S svojo neizmerno dobroto mi je šla večkrat na živce. Kaj pa se to pravi, učence tako razvijati? S čokolado iz Avstrije in s kakšnimi pisanimi svinčniki.

Da, nekdanj je bila redovnica, zmeraj pa bi bila rada velika igralka in pisateljica. Napisala je bogve koliko igrlic. Režirala je z največjo vnamo. Ob tem opravilu se je vsa prerodila. Nobene njene igre ni bilo brez palčkov in vse so se dogajale v kaki podgorski vasi.

Večne šablone, sem si mislila, povedala pa ji tega nisem. Saj sva se kar razumeli, ker sem sprejela njeno pokroviteljstvo. Lahko pa bi se tudi prepirali. Po tistem sva se najbrž brzdali obe, ne le jaz.

Celo skupaj sva jo mahnila v svet. Tja dol na Hrvaško, v Srbijo in Bosno. Ustavljali sva se po župniških in samostanih. Povsod je imela znanca. Na vlaku sem se nekomu, ki je osvajal mojo mladost, zlagala, da sem šivilja. Prestrašeno je zrla vame. Laž, moj bog, laž! A mi je pustila svobodo. V tem je bila velika.

In še v nečem. V dobroti seveda. A še v nečem drugem: v trpljenju.

Prišla sem jo obiskat v njeno podgorsko vasico, kjer je že nihala med življenjem in

smrtjo. Kakšne bolečine in kakšna vdanost. Pa zanimanje, kako mi gre. Ali je to sploh mogoče, da se nekomu, ki odhaja, še zdi vredno spraševati po počutju tega, ki še kipi od življenja?

Bolečina v vseh celicah. Moten pogled. Pa veliko srce. Srce dobrih škrtatov in gozdnih vil, tistih iz njenih igrlic in pravljic.

Odpusti, ker si se mi v svojem vzgojiteljskem zanosu tolikokrat zdela otročja.

Bila si dobra, dobra do norosti. Le takih je nebeško kraljestvo.

Zdaj tudi jaz koga nagradim z bonbonom. Uslužbenko za bančnim okencem. Voznika avtobusa. Vratarja. Medicinsko sestro. Priložnostnega znanca. Vsak me tako veselo pogleda.

Zdaj te razumem, sestra Darina.

Velika mala modistka

Svoj salon je imela na najbolj prometni ulici. Majhnega, kot da bi ga uporabljali škrtati. A saj je bila nekakšen ljubek škrtat tudi sama. Po postavi izjemno majhna, nekoliko grbava, a silno živahnih oči. Izdelovala je klobučke po francoski modi. Davno nekoč sem bila tudi jaz enega kupila pri njej, a takrat nisem mogla niti slutiti, da se bom z umetnico modnih dodatkov kdaj поблиže seznanila.

Opoldne, ko je zaprla »salon«, je postala na vratih in motrila promet na ulici. Potem je, opiraje se na prav majhno palico, odkorakala v park.

V parkih se najdevajo samotarji, klateži, izgubljeni in parčki. Tam se tudi kdo odpočije. Recimo na poti proti kolodvoru ali pa potem, ko je obdrobenceljal vse mesto in so mu noge postale težke in pekoče.

Modistka je v park zahajala iz navade. Najraje je sedla na prazno klopi. Če pa so na njej že posedali drugi, se je stisnila kam na rob. Ni se spuščala v pogovor in je zato kar čudno, da sva navezali stik.

Najbrž sem jo ogovorila jaz. Gotovo. Zaradi spomina na tisti klobuček, za katerega mi je nekdo dejal, da mi prav dobro pristaja.

Gospa modistka je med vojno živela v eksilu.

Tako je imenovala svoje izgnanstvo tam gori na nemško-francoski meji. Tam se je naučila izdelovati klobučke in modne okraske. Tam se je naučila dveh jezikov: nemškega in francoskega. Zdaj je s ponosom

Sredi širnega sveta Foto France Stele

ogovarjala tuje turiste in marsikomu razkazala mesto.

Če bi na TV potrebovali prevajalca, mi je nekoč namignila, naj jo priporočim.

V njeni mišji luknjici – v salonu, kjer je izdelovala samo še gumbe iz blaga, sem prvokrat v življenju videla avokado in kivi. S temi eksotičnimi sadeži, ki jih pri nas še nismo poznali, jo je oskrbovala nečakinja.

Pa tudi pokusila sem avokado in kivi. S kakšnim pokroviteljstvom mi ju je narezala na krožniček!

Kdaj pa kdaj sva šli skupaj kósit. Polovico kosila je, neugodno se oziraje po ljudeh, hitro stresla v skrito posodo. To je bila potem njena večerja.

Začela je bolehati in hirati. Še bolj se je zgrbila, sirotna in ponosna pedenjpedka.

Obiskala sem jo v domu za ostarele. Kmalu potem je umrla. Ob njej sem se naučila, kako veličastno lahko hodita vstric ponos in beda. In kako odprtih rok je dobrota.

Berta Golob

Blesteča in nevenljiva je modrost. Kdor se zgodaj ozira po njej, se ne bo trudil; našel jo bo, sedečo pri svojih vratih (Mdr 6,12.14).

Štirje Cigančki v taborišču

Včasih se mi zdi, da sem to doživel v sanjah, a vendar je bila kruta resničnost. Na prvi pomladni dan 1945 je naš transport prispel iz celovških zaporov v Dachau. Z vlakom smo potovali kar tri dni, v glavnem ponoči, podnevi pa smo se skrivali v predorih, ker so po nemškem nebu gospodarili zavezniški lovci in posebno vneto napadali vlake. Stražilo nas je nekaj policistov, še več pa vlasovcev, ki so se predrzno obnašali. V vagon so prinesli lesen zaboj, očitno paket, namenjen jetniku, saj je na njem pisalo MUNDA (to je bil internirani dravograjski prošt), ga razbili in pokradli iz njega hrano. Z dachauske železniške postaje smo šli peš mimo esesovskih vil do vhoda v samo taborišče Jourhaus. Tam so bili esesovci s psom in nas prešteli.

Vstopili smo v taborišče in videli, da neki na balin ostriženi in v zebro oblečeni jetnik pelje ob barakah voziček, na katerem je očitno ležal mrlič. Kar zmrazilo nas je. V upravnem poslopju so nas vpisali v taboriščni seznam, dobil sem taboriščno številko 146434.

Oddati smo morali prtljago in obleko, pogledali so naše zobe (zaradi zlata) in nas peljali v kopalnico. Ko smo se okopali in ostrigli, so nam dali obleke revne cape (zebrastih oblek je najbrž zmanjkalo) in cokle. Gnali so nas čez veliki Apelpfatz in naprej po taboriščni cesti, obdani s topoli, do sprejemne barake 17. K sreči je sijalo toplo pomladansko sonce, da nas vsaj zeblo ni.

Pred barako nas je sprejel kapo, nemški jetnik, ki je bil začuda prijazen, razdelil nam je zarjavele menažke in postregel s korenjevo mineštro; žlic ni bilo, zato smo morali kar posrebiti to hrano. Ko smo se potem malo razgledali po dvorišču, nas je presenetila slika mrtvaške glave ob ograji iz bodeče žice. To je pomenilo, da je v žici tok visoke napetosti. Za nami je na dvorišče prispel še en transport zelo izčrpanih jetnikov. Nekdo je vedel, da so to jetniki iz Auschwitza, ki so jih umaknili pred bližajočo se vzhodno fronto. Med jetniki so zbudili našo pozornost štirje Cigančki, stari nekako od devet do dvanajst let; njihove temne oči so se plašno ozirale po taborišču in očitno pogrešale varstvo staršev. Vedeli smo že tedaj, da je Auschwitz velika tovarna za uničevanje Židov in Ciganov. Gotovo so jim tam pomorili svoje. Ko so jih spravljali v sosedno »štubo« (dnevno sobo in spalnico), smo zvedeli, da so ti otroci madžarski Cigani.

Naslednje dni smo se uvajali v taboriščni red. Če pride v barako esesovec, se je treba postaviti mirno, se odkriti in skloniti glavo. Vstajanje še v temi, preštevanje na apelu, za zajtrk samo črna žitna kava. Na delo nam še ni bilo treba, pohajali smo po dvorišču in tudi kakšno zapeli, čeprav je bilo prepovedano. Pogosto so čez nebo hrumele jate zavezniških bombnikov; kmalu je zabobnelo, ko so svoj smrtonosni tovor spustili na München. Nam je bilo to kar prav, samo da bo prej svoboda; nacistična pošast se je namreč kljub porazom na vseh frontah še močno upirala in brcala. Prehrana v taborišču se je slabšala. Opoldne smo dobili le mineštro iz kolerabe, pese in korenja, ki nas ni mogla nasititi. Nekega dne se je vame zaletel jetnik ravno tedaj, ko sem od kotla nesel menažko z mineštro; vse je šlo po tleh. Ker paketov Rdečega križa Slovenci nismo dobivali, je bila to naša edina hrana. Ostal sem brez kosila in prevzel me je občutek obupa. Ulegel sem se na posteljo in jokal. Tolažil me je neki Rus, dobričina, ki mi je ponujal svoje edino imetje – cigareto. Ker sem bil še mlad dijak, nisem kadil, a prijazna

gesta tega sojetnika me je potolažila. K sreči je bila potem za večerjo še kar dobra juha iz otrobov in osminka vojaškega komisa.

Tako je prišla 1. aprila 1945 velikonočna nedelja, lep sončen dan. Koliko lepih spominov na dom in domače, na vstajenjsko procesijo, na blagoslovljene jedi: kolač, pleče, pirhi, hren. Ali mi bo še dano kdaj to doživeti doma? Na dvorišču mi neki sojetnik pripoveduje, da v taborišču že dva meseca razsaja epidemija tifusa in da je revir (taboriščna bolnišnica) poln tifusarjev, več tisoč jih je pa že umrlo. Zato imamo vsak dan pregled zaradi uši, ki so prenašalke te bolezni. – Na skrbi sem nekoliko pozabil, ko smo za kosilo dobili polno menažko gostega pšeničnega zdroba s koščki mesa, najbrž konjskega, kar pa nas ni motilo.

Popoldne se je kapo prikazal v lepi civilni obleki in oznanil, da bo na dvorišču praznični koncert, ker mu je uspelo dobiti na posodo violino, na katero bodo igrali mali madžarski Cigani, ki so pravi glasbeni talenti.

Na dvorišče so postavili klopco, na njo pa je stopil Ciganček z violino in lokom v rokah. Sprva je plaho potegnil po strunah, uglasil zvok, nato pa je zaigral. Množica jetnikov iz vseh štirih »štub«, okrog dva tisoč ljudi, se je umirila in prisluhnila. Kako je zapela ta violina o svobodnem ciganskem življenju v ogrski pusti, o lepih dneh otroštva med svojci! A že je godalo prevzel drugi Ciganček in zaigral otožno pesem o nasilju, o mučnem transportu v strašno uničevalno taborišče, kjer jih je sprejel lajež psov ter bič in vpitje krutih esesovcev in esesovk. Nato je dal violino tretjemu Cigančku, ki je izvabil iz violine pravi jok, kot ga zmore le ta instrument, ki ima tako človeku podoben glas. Bila je tožba nesrečnih otrok, ki so videli odhajati v smrt svoje najdražje: mater in očeta, starejše brate in sestre, stare starše... Jokajoča violina je pretresla množico trpinov, mnogim so solze silile v oči. Zvok je prehajal v vzdih umirajočega...

Tedaj se je zgodilo nekaj nepričakovane. Od severne strani obzorja se je zaslislalo zamolklo bobnenje, ki je naraščalo in pojemalo. Ali se bliža nevihta? Ne, nobenih oblakov ni videti. Zdrznili smo se in takoj vedeli – to je bližajoča se zahodna fronta, to je prihajajoča svoboda! To so doumeli tudi mali muzikanti. Violino je prevzel največji iz četvorice. Nad nami je zaplul zvok, čisto drugačen od prejšnjega. Cigančku so blisnile črne

Upanje in odrešitev Foto Alenka Veber

oči in lok je kar poskočil po strunah. Violina je zapela o našem vstajenju, rešitvi iz suženjstva in trpljenja, o vrnitvi v brezmejne ogrske ravnine, o novem, lepšem življenju. Zvoki upanja in odrešitve so opogumili potrte duše in jetniki so dvignili mladega umetnika na ramena. Neki Francoz je hitro našel pladenj, položil nanj svoj dar iz paketa in šel potem s pladnjem še okrog drugih »paketarjev« ter nabral precej hrane za mlade umetnike.

Na velikonočni ponedeljek so nas mladoletne prestavili v karantensko barako številka 27, kjer smo bili oproščeni dela, drugi novodošli jetniki so pa morali na delo. Nekateri so morali iti kopat velike jame za vedno večje število umrlih, ker je v krematoriju zmanjkalo premoga. Vsako jutro so ležala pred barakami gola trupla mrličev, ki so imeli za palec na nogi privezan kartonček s taboriščno številko.

Karantena je bila prenatrpana in na enem ležišču smo se drenjali po štirje. Poleg tega so se zvečer nad nas spravile bolhe in nas pikale, da dolgo nismo mogli zaspati. Spal sem skupaj z mladim ujetim partizanom Stankom Kotnikom iz znanega rodu Kotnikov iz Dobrij v Mežiški dolini. Ob najinih nogah sta pa ležala dva od četvorice Cigančkov, druga dva pa na enak način na sosednjem ležišču. Ker so znali samo svoj jezik, se nismo mogli po-

govarjati in nismo niti izvedeli, ali so vsi iz ene družine ali iz več družin. Presenetili pa so nas zvečer. Pred spanjem so na pogradu vsi pokleknili in s sklenjenimi ročicami zmolili večerno molitev. S Stankom – oba sva iz vernih družin – sva se čudila tako lepo vzgojenim Cigančkom. Gotovo so molili tudi za svoje pomorjene svojce in tudi s Stankom sva se spomnila na svoje pokojne, saj sva v tej strašni vojni že izgubila vsak enega brata.

Grmenje s fronte je bilo iz dneva v dan močnejše, z njim pa tudi skrb, ali bomo preživeli. Ali nas ne bodo esesovci nazadnje vse pobili? Proti koncu je uprava zbrala na zbornem mestu vse Žide, Cigane, Nemce in Ruse in esesovci so jih v dolgih kolonah odgnali proti Tirolski. Odgnali so tudi štiri Cigančke muzikante. Kdor je na dolgi poti opešal, je bil takoj ustreljen. Od 7000 jetnikov je preživelo menda le 4000. Tudi Slovence so hoteli odgnati in so nas že postrojili za odhod, a bližajoči se zavezniki so to onemogočili in vrnilo smo se v barake. S Stankom, ki je imel v sosednji »štubi« tudi očeta, sva končno dočkala osvoboditev v nedeljo 29. aprila 1945.

Tega dne dopoldne je še bilo slišati močne eksplozije, ker je umikajoča se nemška vojska razstreljevala mostove, popoldne ob pol šestih pa je po ostrem streljanju nad vhodom zaplapolala bela zastava in prvi ameriški vojaki so vstopili kot naši osvoboditelji. Bili

so presenečeni, ker jih je množica jetnikov dvignila na ramena in odnesla po taborišču. Naše veselje je bilo nepopisno.

Kaj pa štirje Cigančki? Ne vem, kako so prestali zadnjo strašno pot, a sem trdno prepričan, da njihove nedolžne otroške molitve Bog ni mogel preslišati in jim je naklonil, da so se svobodni vrnili v svojo lepo deželo in tam zaigrali še mnogo lepih melodij.

Janez Dolenc

Vstajenje

Cvetni teden je hladen in brez cvetja. Na TV ekranu ljubimkajo pingvini.

V duši se vžigajo spomini butar, ovenčanih z rumenim drenovim cvetjem, božjim lesom, s pisanimi trakovi.

Joj, kakšen pobček sem v braslovški cerkvi. Z dvakrat večjo butaro, ki se spogleduje s še večjo. Na tej čepi in mežika in vabi rdečkasta pomaranča.

»Ko bi le skočila na mojo butaro in bi jo z žeganim lesom podaril moji mami...«

– Kako vendar kradeš, v mislih objestno kradeš – glas notranjosti!

Orgle, vonj kadila in veselo šumenje spomladanske bujnosti, ki se usipa izpod arkade v čisto in vonjavo opojnost cvetne nedelje. Naslednje dni je post in je veliki četrtek.

Gremo k božjemu grobu.

Zvonovi že molčijo, marmornati stebri nemijo, zlati svetniki otožno zrejo predse. Vitražna okna so potemnela in keramične ploščice tal v božjem hramu so se ovile v črn plašč. Po kolenih drsiva z mamo do božjega groba.

»Tu je naš Odrešenik. Moral je umreti za nas!« prišepne mati. »Za mene, za nas?« sprašujejo misli.

Oči boječje opazujejo trnjevo krono in temne kaplje krvi. Dve, tri, na rokah, prsih, nogah, vsepovsod...

Še dihati si ne upam, da ne zmotim tihega trpljenja.

Rožni venec je v njenih rokah in rjave jagode počasi drsijo skozi njene prste: »Ki je za nas križan bil...«

Vstaneva. Vseh štirinajst postaj se kot na vrtljaku zavrti pred mojimi očmi.

Trpljenje, trpljenje, kelih pelina...

»Ne pozabi,« dahne vame njen glas. »Ni življenja brez trpljenja!«

»Ali je tudi greh trpljenje?« jo vprašam tam, pred hramom, tam, kamor se usipajo zlati žarki, kjer šumijo trave in se zaganja zahodnik v rdeča dečkova lica.

»Ne, trpljenje je, če greha ne popraviš.«

Čisto tiho se domislím drobne, umazane kletvice in sklenem: »Nič več!«

»Kaj, nič več?«

»Kar tako mi je ušlo.« Molčim in se smejim. Zasmejala se je tudi sosedova zlatolasa deklica in v hipu sem zrasel v celega fanta.

Večerilo se je. Oblak je še bolj tesno pokrtil nebo in zopet sem bil pri Trpečem.

Vedel sem: samo še teh nekaj dni in Vstajenje bo privabilo in še olepšalo z rdečkasto zarjo mojo, vse naše duše.

Kar bos sem jo mahnil na veliko soboto pred cerkev in prižgal gobo. Vso žarečo in kadečo se bom odnesel domov in k sosedom.

Zelena bilje je še dremalo z roso v očeh.

Dolge hmeljevke so stale neme ob poti. Sonce je komaj pokazalo čistemu nebu delček zlate lepote.

Vseh šestero nas je brez besed hitelo skozi svečano jutro v božji hram.

Komaj smo razmaknili množico čakajočih in se približali oltarju. Večna, rdeča lučka, je veselo mežikala. Zlati svetniki in angeli so nasmejanih lic in oči zrl v Krista s simbolnim znamenjem, in celo vitražna okna so kot registri orgel spreminjala temne v svetle, vrisajoče tone.

Poskušam se zbrati...

Ob meni je sosedova zlatolaska, z nežnimi prsti, sklenjenimi v molitev.

Vsa cerkev, orgle in vrata in arkade in stebri ter veliki šopki belih lilij pojejo hvalnico.

Vsi prostori in prostorčki svete stavbe dihalo veselo alelujo.

Zvonovi pojejo tisočletno pesem: »Naš gospod je od mrtvih vstal.«

Tu sem danes, v tem duhovnem rajju. Doživljam zmago slavje.

Doživljam vstajenje Duha.

Križ ostaja za vedno simbol in duša vriska, ker se preliva iz večnosti v večnost.

Danes sem tu in Nje ni. Čutim jo v utripu nepopisne sreče. Sreče, saj je misel premagala nič.

Ker so misel, čustvo in vera osmislili naše bivanje.

Duša vriska in prosi in moli: za ljubezen, za vztrajanje v vseh tegobah, za odpuščanje vsega, vsem ljudem... Za vstajenje vseh!

Odmik težkih hrastovih vrat, blagoslovljena voda – in nova pomlad. Zdi se, da so noge lahke kot veter.

Srce je košara pisanega cvetja in vanj se tkejo prelepe in tople niti sonca.

Visoko pred nami lebdi ožarjeni Odrešenik.

Dal je smisel slehernemu, velikokrat tako revnemu življenju, ki to sprejema.

Danes sem zopet otrok s srcem, polnim svetlih upov. In s ciljem, ki tudi za jutri riše sončen dan.

V braslovški beli Marijini cerkvi še vedno velikonočno pritrkava. Sreča dneva sije kot mavrica in odstira z obrazov žalost in obup.

Vinko Šmajš

Pojutrišnjem

Zdaj so vsi odšli, le sestre še tekajo po hodnikih iz sobe v sobo in končujejo še zadnje priprave na noč, ki bo zagrnila vso bolnišnico v tišino in mir, pod tem navideznim mirom pa bodo nespečnost, skrbi in bolečine plapolale po sobah kot zlovešče ptice z ostrimi kljuni.

Jutri!

Odprli mu bodo glavo in s svojimi svetlečimi, ostrimi predmeti popravljali, kar je narava zavozila.

Možgani! Poskusil se je spomniti šolskih učbenikov in sivega obrisa velikih in malih možganov, pa ovojnice, pa žil, ki vse to občutljivo tkivo povezujejo... Ah, takrat ga vse to ni zanimalo, naučil se je pač, kaj da je naloga leve hemisfere in kaj naloga desne, kaj morajo urejati veliki in kaj mali možgani, kje spijo neizrabljene, neraziskane pokrajine neznanega in nedoumljenega, vsega, kar človek še nosi v sebi spečega. To so bili časi, ko so še vse noči presedeli za kavarniško mizo ob pogovorih, ko so razglabljali, kako je lahko slon tako neumen, pa ima vendar toliko večje možgane od človeka; koliko lažji so ženski možgani od moških, kaj je intelekt in kje je duša... Pa tudi o smrečjem telesu, tem čud-

nem, neznanem delu možganovine med levo in desno polovico – razmišljali so, kaj vedo o tem delu možganov zahodni strokovnjaki uradne medicine in kako jogiji trdijo, da je to telepatski organ, organ, ki ga v človeški uspešanosti in nezavednosti, v nepoznavanju svojih višjih sposobnosti nismo uspeli razviti, da bi ga uporabljali, kot uporabljamo oko ali uho... Ne, vse to ga je takrat zanimalo samo tako, filozofsko, v resnici pa ne, kot se človek v resnici nikoli ne zamisli nad čudovitim ustrojem svojega telesa, nad sposobnostmi, ki jih ima, in nad skrivnostnostjo vseh gibov, zaznav, misljenja in delovanja. Zdaj se spomni otroške zgodbe Medvedek zleze vase, v kateri naj bi otrok na domiselni način spoznal svoje telo, organe, žile in kri, ki se pretaka po njih. Kdove, kaj si otroci mislijo ob tem, ga je prešinilo, zdaj, ko se je učil tega novega gledanja na svoje telo in na njegove funkcije, zdaj, ko je prvič v življenju resno razmišljal o krhkosti in ranljivosti, pa o neznanskem skupku celic in o človekovi odvisnosti od pravnega delovanja...

Spomnil se je čudnega občutka, ko so mu pred leti za slikanje glave pripeli elektrode na glavo, spomnil prijetnega pomirjujočega glasu sestre, ki se je sklonila k njemu in mu rekla: Ne bojte se, samo možganske valove bomo posneli, kar mislite, bo ostalo skrito! In se je nasmehnila. Tudi on se je nasmehnil; tako neveden že takrat ni bil, da bi verjel, da mu lahko slikajo misli. Ali pa vendarle? Zdaj slikajo človekovo auro, slikajo pozitivne in negativne energije, slikajo in merijo vse-mogoče. Morda pa bi lahko tudi človekovo misel...

In tale stvar v njegovi glavi – zlovešča, zajedalska, ubijalska gmota v njegovih možganih – kot bi se, na primer, vse črne misli utelesile in bi zdaj čepele tam in ga počasi, potuhnjeno in neustavljivo ubijale... In če niso črne misli, kaj je? Kateri del njegovega telesa se je uprl, ni hotel več delovati poslušno in pravilno, ampak se je odločil zdvijati in ga uničiti?

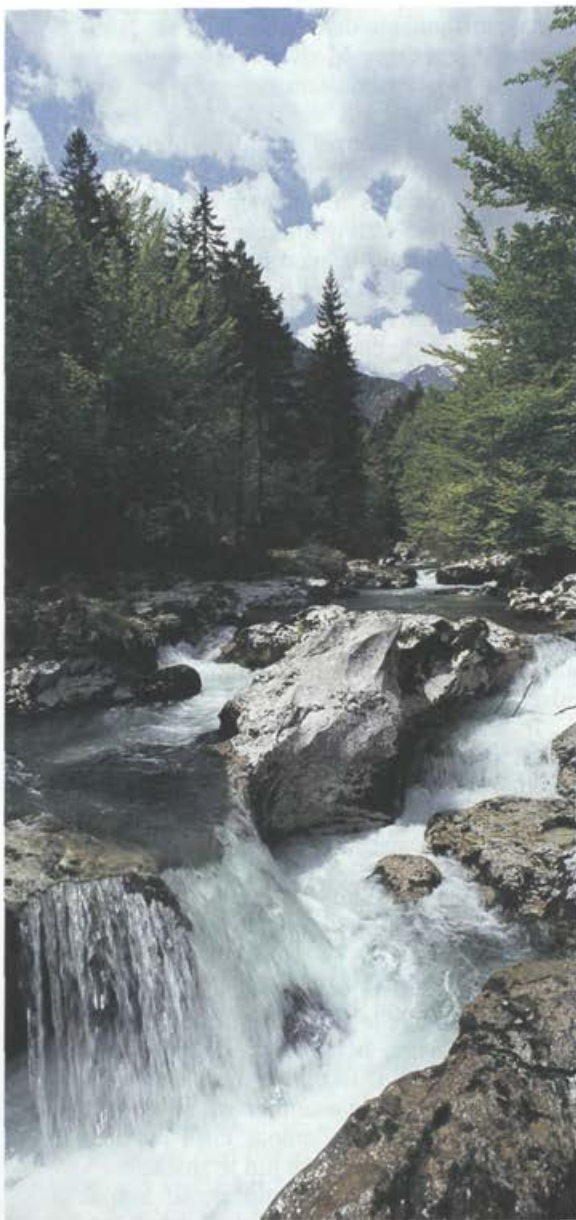
Zdaj vsaj ve, da vse nevšečnosti zadnjih mesecev niso bile le utrujenost in slabi živci – nekaj resničnega, nekaj oprijemljivega čepi tam notri in ga žre. To ni njegova slaba volja, ni njegova nesreča in osamljenost, ni njegova naveličanost in nemoč, ampak čisto navadna snov, materija, celice, ki se jim je zmešalo.

»Tako je, ni se zmešalo meni, ampak telesu!« si je modro prikimal in bil potolažen.

In jutri bodo to stvar odrezali ven in spet bo vse, kot mora biti.

Bo? Bo res? Še če se vrežeš v prst, zaceljena rana pusti brazgotine – kaj pa v tisti neznani sivi gmoti, ki poganja in nadzoruje vse telo? Kakšna brazgotina bo ostala potem tam, kjer zdaj gospodujejo divje celice? Kaj vse so že požrle, kaj poškodovale in omrtnile za vedno? In kaj vse bo še poškodoval zdravnikov skalpel?

Voda, tekoča v večnost Foto France Stele

O, ljubi Bog, daj, da bi bil že dan. Daj, da bi bilo to že za mano. Daj, naj mislim na kaj drugega. Na otroke, recimo. Na prihodnji mesec, ko bo že tudi bolnišnica za njim in bodo praznovali rojstni dan najmlajše.

Vendar se je zdrzil, misli so zakrožile spet po isti kolesnici strahu in groze pred neznanim – nič ne pomaga misliti na prihodnji mesec, dokler med zdaj in takrat stoji to grozno jutro, ta strašni jutrišnji dan, poln pasti in nevarnosti.

Glava! Možgani! Vse drugo je mačji kašelj, človek je lahko konec koncev brez roke ali brez noge, lahko mu razrežejo trebuh ali prsni koš, možgani pa so vendar tako mehki, tako nežni, tako neznani... O, Bog, daj, naj mislim na kaj drugega... Na tisto čudovito poletje, recimo, ko je bil, mlad fant, na življenjskem razpotju. Kako se je boril v sebi in tehtal in pregledoval svoje talente, da bi se znal odločiti... Ne, na to ne bo mislil, to je zdaj že mimo, pa naj se je odločil prav ali narobe. Misliti mora na kaj prijetnega, na morskobalo, recimo, kako lepa je v majskem jutru, ko samotni galebi krožijo nad vodo in iščejo hrano zase in za svoje mladiče. Kdo bo skrbel za moje otroke, če se mi kaj zgodi – na to ne morem misliti, ne zdaj! Misliti moram na kaj lepega, na lesketajoče borove veje, ujete v ledeni objem, kakršne smo gledali lani na smučanju. Kdo bo zdaj sina učil smučati, če se... ne, ne morem misliti na to... O, ljubi Bog, naj ne mislim na nič, naj ta noč vendar že mine, naj minejo vse te strašne misli, vsa ta vprašanja, ki jim nocoj ne morem vedeti odgovora!

Kdo ga zdaj prijema za roko, ga vznemirja in moti? Rad bi samo spal, spal, dokler se ne odpočije od vse te strašne utrujenosti, ki mu stiska telo in duha.

Poklicali so ga po imenu in preprosto je odprl oči, dvignil roko in se nasmehnil.

»Vidite, gospa, vse je več kot dobro,« sliši znani glas, vidi svojo ženo in ob njej mamo, kako drži najmlajšo za roko, vidi zdravnika, ki se kljub vsej strokovni resnosti prijazno nasmiha in zave se, da je vse mimo, da lahko misli, se premika, govori, vidi in sliši – spozna, da je to vendar že pojutrišnjem in olajšano, z globoko hvaležnostjo v srcu se samo šibko nasmehne in utone v krepčilni spanec.

Mira Dobravec

Mene pa ne bo imel kdo pokopat

V našem bloku je živela ženska, ki je bila čisto sama na svetu, če izvzamem njeno nečakinjo, ki jo je omenjala, pa je skoraj nikoli nisem videla. Verjetno nečakinji ni bilo veliko do takega sorodstva. Njena teta je bila socialna podpiranka ali pa je imela kaj malega tudi pokojnine, ne vem. Garsonjero v našem bloku ji je preskrbela socialna delavka, da ni bila ženska ravno na cesti.

Verjetno je v svojem stanovanju samo spala, kolikor je sploh spala, kajti že zgodaj zjutraj, ko so hodili ljudje v službo, so jo videli na cesti in kdor je hotel, jo je srečal na naši ulici, da se je s kom kaj pogovorila. V stanovanju ni imela nikogar in sama s seboj se ni nikoli navadila živeti. Vam je lahko, mi je večkrat pravila, vi imate družino. Mene pa še pokopat ne bo imel kdo. Oh, saj bom tudi jaz kmalu sama, sem odvrnila. Saj vidite, kako je z možem. Otroci se pa razkropijo po svoje, ko odrastejo. Vem, vem, je kimala ženska z ulice – v navado je prišlo, da smo jo kar tako imenovali. Ampak ko boste umrli, vas bodo pa le spodobno pokopali.

Nekega dne je ta ženska padla na cesti, tako nesrečno, da si je zlomila nogo v kolku. Tudi sicer je bila že slaba in socialna služba jo je odpravila v dom za ostarele. Dolgo je nisem videla. Potem pa mi socialna delavka pove, da je umrla.

»Kdaj bo pa pogreb?« me je presunilo.

»Danes. Ob dvanajstih.«

Ura je bila deset. Še bom ujela vlak za Gorenjsko. Vse bom pustila in šla. Morala sem iti.

Videla sem nečakinjo, ki je prišla v ženino garsonjero. »Umrta je, kajne?« ji izrečem sožalje ali kar naj bi to bilo. »Vidimo se na pogrebu,« ji pravim »tudi jaz bom šla.«

Nekaj pred pol dvanajsto sem že stopila v podeželsko mrtvašnico na Gorenjskem. Pokropila sem ubogo bitje, ki se je izgubljalo v preveliki krsti, in zmolila za pokoj njene duše. Lahko sem zbrano molila. V mrtvašnici ni bilo ljudi in ne rož ali vencev. Ena sama sveča je gorela ženski z ulice pri nogah.

Vstopila je kmečka žena, videla mene edino pri mrtvi, v črnini, in mi je izrekla soža-

lje. »Nisem jaz njena sorodnica,« sem pojasnila prijazni ženi. »Njena nečakinja menda še pride.«

Zdaj sva bili dve.

Ampak nečakinja. Ura je pol dvanajstih, nje pa še nikjer na vidiku. Ne bo je, me je z vso gotovostjo prešinilo. To je žena z ulice že vedela. »Ali bo cerkven pogreb?« sem se nagnila k ženici poleg mene. »Ne vem,« pravi. »Če je kdo naročil. Vprašajte v pisarni.«

Šla sem vprašat v pisarno. Nihče ni naročil cerkvenega pogreba. Misli so mi pohitele v ženino garsonjero. Tam sem videla rožni venec in mašne bukvice. »Lahko še poiščete zdajle duhovnika?« sem se zagledala v moškega pri pisalni mizi. »Telefonirati bi moral v Kranj,« pravi. »Prosim, telefonirajte. Jaz bom poravnala stroške.«

Onstran žice ni bilo nikogar. »Še poskušajte,« sem prosila. »Morate dobiti duhovnika.«

Odšla sem spet v mrtvašnico, k mrtvi ženi z ulice. Oni v pisarni ni in ni mogel dobiti zveze z župniščem, to mi je povedal šele po pogrebu. Zadnji hip mu je uspelo, ko je slučajno stopil v župnijsko pisarno mlad duhovnik, ki se je pripravljal za odhod v misijone. Na nujni klic je takoj sedel v avto in se pripeljal zadnjo minuto.

Ko je zazvonilo poldne, se je iz mrtvašnice odpravil takle sprevod: pravkar došli mladi duhovnik, za njim pogrebci s krsto in za krsto medve z neznano kmečko ženo. Sonce je neznansko lepo sijalo na vse nas in vse je bilo, kakor je treba, duhovnik je zbrano in pobožno opravil pogrebni obred, potem pa je sklenil roki, da bomo skupaj zmolili k nebeškemu Očetu Gospodovo molitev. »Oče naš...« sem skoraj kriknila v svetlo sonce za ubogo ženo z ulice. »Sprejmi to zapuščeno dušo v družbo svojih svetih angelov, kjer bo uživala radost brez konca: zaradi rožnega venca in oguljenih mašnih bukvic, ki jih gotovo tudi ti poznaš, zaradi vsega drugega, kar ti je znano in je bilo nam ljudem prikrito, predvsem pa zaradi svojega brezmejnega usmiljenja in ljubezni do ubogih. O Večni in Vsemogočni... Nam pa odpusti naše dolge, kajti samo s človeškimi očmi gledamo in presojujemo. Tudi nam bodi nekoč milostljiv sodnik, kajti »... bolan sem bil in me niste obiskali« in še toliko drugega je, kar kazi Tvojo podobo v nas.«

Solze so mi lile po obrazu, pa se jih skoraj nisem zavedala. Nebeški Oče se je sklonil

čisto do zemlje, to sem čutila, ker je bil tisti trenutek z vso svojo polnostjo med nami. Take sreče nisem še nikoli čutila v svoji duši. »Okoli ni videlo, uho ni slišalo...« Mladi duhovnik je pristopil k meni in mi izrazil sožalje in spet sem začela pojasnjevati. »Jaz sem samo tista, ki bom poravnala račun.«

»Račun...« je rekel mladi duhovnik. »Račun vam lahko napišejo samo v župnišču v Kranju, jaz nimam ničesar s seboj, res je bilo tako, da sem slučajno prišel.«

»Ne potrebujem nikakega računa, saj ga ne bom nikomur dajala naprej. Samo povejte, koliko sem vam dolžna. Res sem vam hvaležna, da ste uspeli priti. Za pokojnico je bilo to zelo pomembno.«

»Prav ste povedali, za pokojnico je bilo pomembno. In če vi ne potrebujete računa, tudi jaz ne potrebujem vašega denarja. Naj bo vse za božji lon. Vsi bomo dajali nekoč odgovor nebeškemu Sodniku. Zdad se mi pa mudi nazaj. Pojdite, do Kranja vas lahko odpeljem, tam boste šli pa na vlak.«

In odpeljala sva se skupaj. Sonce je še vedno sijalo z vso svojo svetlobo in usmiljeni nebeški Oče je bil tudi z nama tako kot z ženo, ki je umrla, ves dan.

In prosila sem ga, ko je bil že tako blizu, naj ostane z nami za zmeraj.

Marta Kmet

Smrt se je napovedala

Tistikrat, ko so bili ata v bolnišnici na pregledu, sem jih šla obiskat. Bili so pepelnato sivi in popolnoma spremenjeni. »Se je kaj hudega zgodilo, ata?« sem vprašala. Najprej niso hoteli govoriti, potem so pa stisnili skozi zobe.

»Sanjal sem.«

»Kaj ste sanjali takega, za božjo voljo?«

»Ponoči sem bil sam v zgornjem koncu, v tamali hiši. Mesečina je lila skozi okna, da je bilo svetlo kakor podnevi. Neka čudna, mrzla svetloba je bila to. Pogledam skozi okno. Neka ženska je pred hišo pobirala jabolka. Tiste dobre voščenske, saj veš. Tako rade so se zakotalile v lužo, da sem potem lužo pokrtil s kostonjevimi hlodi.

'Hej, ti, pusti naša jabolka,' sem zaklical žensčini, ona pa nič. Mirno je pobirala ja-

bolka naprej. Razjezilo me je. Kakor da me ni slišala. Odprl sem okno in še enkrat zakričal nanjo, pa še vedno se ni zmenila zame. 'Pusti vendar ta jabolka,' sem zaklical še tretjič. 'Saj niso zrasla zate. Naši otroci bodo prišli domov in jih pobrali.'

Tedaj se je ženska zravnala. Spustila je predpasnik, da so se jabolka zakotalila na tla. Pogledala me je tako, da me je zmrazilo po kosteh. Potem je odšla tja po Vidovčevemu vinogradu in šele tedaj sem videl, da ima koso na rami.«

Marca meseca zatem je umrla atova sestra, teta Urška. Ata so šli na njen pogreb. »Prav ste imeli, ata, vaše sanje so res pomenile smrt,« sem dejala.

Ata so me resnobno pogledali:

»To ni bilo tisto. Smrt bo prišla v NAŠO družino.«

In je prišla res. Pobrala je ata.

Takrat, ko je dozorela voščenska pred hišo.

Marta Kmet

Foto Franco Stele

Kronika Mohorjeve družbe Celje

september 1995 – september 1996

Novembra 1995 je bila pozornost vseh založnikov in knjigotržcev namenjena slovenskemu knjižnemu sejmu, ki vsako drugo leto privabi v ljubljanski Cankarjev dom ljubitelje slovenske knjige z vseh strani, tudi iz inozemstva. Tudi tokrat smo se predstavili na razstavnem prostoru (slika 1, 2) skupaj z obema mohorskima sestrama, s celovško in goriško Mohorjevo družbo. Tudi tokrat smo ponovno ugotovili, da precejšen del Slovencev še vedno nima jasne slike o tem, da obstajajo tri Mohorjeve družbe, še manj pa vedo o tem, kako in zakaj je do tega prišlo.

Novembra smo se pridružili čestitkam vseh Slovencev ob 75. obletnici ljubljanskega nadškofa in metropolita dr. Alojzija Šuštarja. Skupaj s slovenskimi škofi smo izdali jubilejni zbornik **BOŽJO VOLJO SPOLNJEVATI**, v katerem je nadškofu Šuštarju na čast objavilo svoje čestitke in strokovne prispevke

1

2

3

77 uglednih teologov in drugih znanstvenikov iz sveta. Knjiga je znamenita tudi zato, ker so v njej besedila v 12 jezikih, saj so vsi prispevki objavljeni v originalnih jezikih. Hkrati je izšla tudi knjiga-pogovor med dvema vodilnima slovenskima krščanskima razumnikom, jubilentom nadškofom Šuštarjem in pisateljem Alojzijem Rebulom, **POGOVOR V VINOGRADU**, o aktualnih vprašanjih našega časa (slika 3).

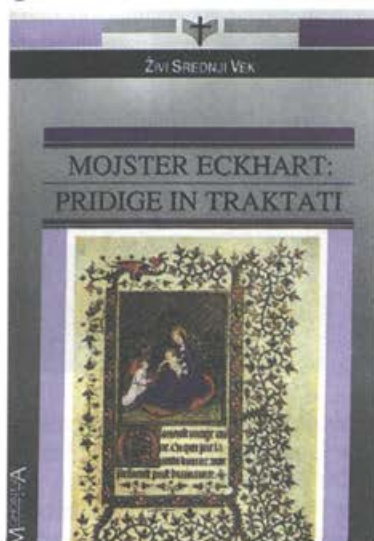
Pogovor je nastajal v času, ko obilica dela jubилantu ni dovoljevala, da bi se lahko sproščeno posvetil zvedavim pisateljevim vprašanjem

Do konca leta 1995 sta izšli še dve knjigi, ki zaslužita posebno pozornost: **PRIDIGE IN TRAKTATI** mojstra Eckharta (slika 4) – to je prva temeljita predstavitev tega srednjeveškega mistika v slovenščini – in pesmarica slovenskih narodnih **ENO SI ZAPOJMO**, ki jo je sestavila dr. Zmaga Kumer (slika 5). Pesmarico smo uspešno »preizkusili« in predstavili javnosti s pomočjo mladih pevcev Škofijske klasične gimnazije v Ljubljani.

V celem letu 1995 smo izdali 74 naslovov v skupni nakladi približno 375000 izvodov, to je nakaj manj kot leto poprej, pa tudi poprečna naklada je bila nekaj nižja. Vse to odraža vedno ostrejšo konkurenco na slovenskem knjižnem trgu.

Leto 1996 smo začeli z izdajo **LITURGIKE** dr. Marijana Smolika (slika 6), to je prvi učbenik liturgike po drugi svetovni vojni pri nas. Sledila je knjiga o pogovarjanju **RESNICA SE ZAČENJA V DVOJE** nemškega avtorja L. Möllerja. Ste kdaj pomislili, da dosti težav in nesporazumov med ljudmi nastane zato, ker se premalo in prepovršno pogovarjajo? Knjiga je naletela na lep odmev med bralci in strokovnjaki, tudi televizija

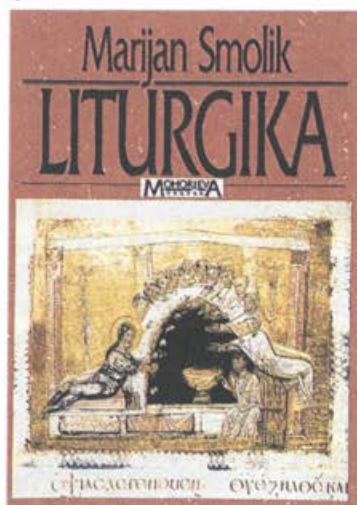
4

5

6

7

TV3 ji je posvetila redno nedeljsko kontaktno oddajo, v kateri strokovnjaki obravnavajo razna vprašanja družinskega življenja (slika 7).

Marec je bil v znamenju posta in pričakanja velike noči: izšla je knjiga VIA DOLOROSA, v kateri sta se mojstrsko ujela dva slovenska umetnika, pesnik Ciril Bergles in slikar Matej Metlikovič. Nastal je slovenski križev pot, ki se lahko mirno postavi ob bok dosežkom svetovnih umetnikov. Knjigo smo pospremili med Slovence tudi z ustrežno predstavitvijo: prebrane odlomke sta poudarili z izraznim plesom mladi plesalki v oblačilih, ki jih je oblikoval slikar sam (slika 8). Malo pred cvetno nedeljo pa je izšla druga knjižica s. Aleše Stritar (slika 9) iz zbirke »Obogatimo dom« z naslovom ZELENE CVETNE NEDELJE. S. Aleša ima v pripravi že tretjo knjižico, ki nam bo pomagala lepše doživeti božične praznike. Upamo, da jo bomo lahko izdali že v letošnjem adventu.

V aprilu smo predstavili javnosti skupno izdajo vseh treh Mohorjevih: KRISTJAN V DRUŽBI (slika 10), zbornik predavanj s posvetovanja o mestu in vlogi kristjana v našem političnem življenju, ki so ga pripravile vse tri Mohorjeve v Tinjah na Koroškem. Izšla je tudi drobna knjižica BRANKO (slika 11, 12), ki nam s slikami svojega avtorja Branka Pečarja govori o drugačnem svetu. O svetu ljudi, ki jih običajno imenujemo prizadete, vendar je njihov svet poln toplote in sonca, ki ga mi, moderni ljudje, zasvojeni z naglico in učinkovitostjo, pogosto sploh ne opazimo.

V aprilu smo praznovali tudi prvo obletnico naših rednih oddaj na Radiu Ognjišče: vsak četrtek ob 20.35 zvečer vas pozdravi avizo Slomškove pesmi »Preljubo veselje...«, ki uvaja oddajo IZ MOHORJEVE SKRINJE (slika 13). Ko boste brali tole kroniko, bo za nami že 90 teh oddaj! Skoraj v vsaki vam predstavimo kako našo novost, zastavimo nekaj vprašanj in razdelimo nekaj nagrad. V prihodnje bomo skušali te oddaje še bolj popestriti!

V mesecu maju je obletnico sodelovanja z Radiem Ognjišče zaznamoval še en pomemben kulturni dogodek: pod umetniškim vodstvom Gregorja Čušina smo pripravili in posneli radijsko izvedbo »meditacije o zakramentu zakona, ki mestoma prehaja v dramo« PRED ZLATARNO (slika 14) avtorja Karla Wojtyły, papeža Janeza Pavla II. S to knjigo in z izborom papeževih misli o lju-

bezni, spolnosti, zakonu, družini... NAJVEČJA PA JE LJUBEZEN smo skušali približati tega vélikega moža Slovincem tudi kot človeka, enega izmed nas, ki se zaveda vseh človeških slabosti in stisk, ki nas tarejo vsak dan, in nam s svojo prodorno mislijo skuša pomagati.

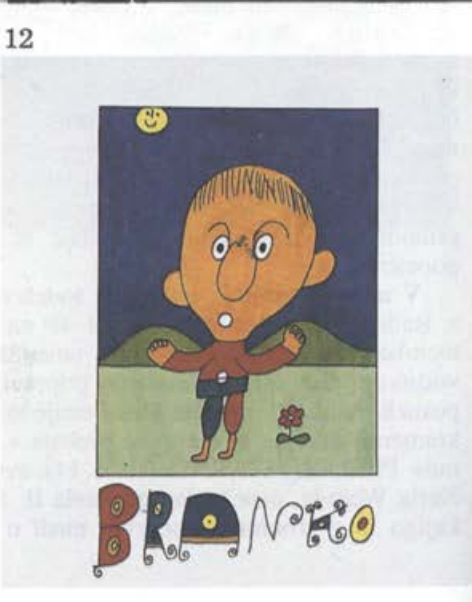
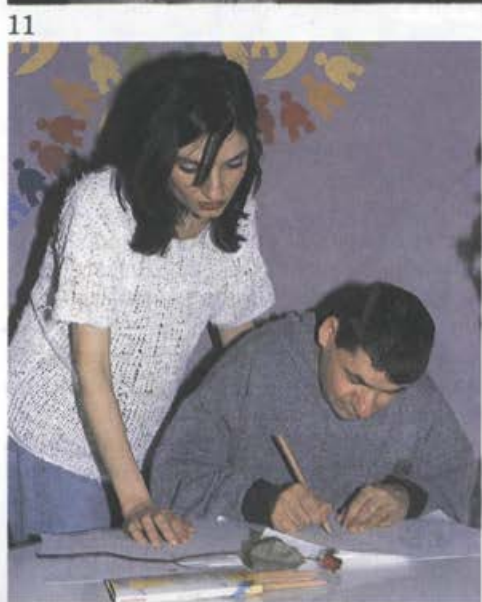
Spomladi je tudi naša zbirka »Cerkveni očetje« postala bogatejša za dva zvezka: v redakciji Gorazda Kocijančiča sta izšla dva spisa GREGORJA IZ NISE in SPISI APOSTOLSKIH OČETOV (slika 15, 16) z bogatimi spremnimi besedili in opombami. S tem smo Slovenci bogatejši za dve pomembni deli, ki sta pomagali oblikovati celotno kulturo Zahodnega sveta.

Junija je kot odmev na petdesetletnico konca druge svetovne vojne izšla v redakciji Franceta Pibernika knjiga Toneta Polde MOJA KRNICA. Avtorja, obetavnega mladega pisatelja, naslednika J. Jalna in F. S. Finžgarja, je pogoltnilo komunistično nasilje leta 1945. Skupaj z njim je bil v Teharjih zaprt tudi g. Ivan Korošec, ki mu je uspelo uiti. Z veseljem se je odzval našemu vabilu in sodeloval na obeh predstavitev knjige v Ljubljani in v Gorjah, pisateljevem rojstnem kraju (slika 17, 18). Redka predstavitev je tako pritegnila pozornost novinarjev in druge publike kot ta, kjer so se v mogočen spomenik in pričevanje združile zapisane besede mrtvega avtorja in živa izpoved njegovega tovariša v najtežjih dneh.

Za 25. junij, dan naše državnosti, smo izdali tudi zbornik SLOVENIJA V NOVI EVROPI s podnaslovom »Kako živeti z Evropo in s svetom?« (slika 19) V njem je urednik Jože Strgar zbral razmišljanja sedemnajstih slovenskih uglednih strokovnjakov, ki nam s svojimi prispevki lahko pomagajo pravilno razmišljati o vseh področjih našega življenja v prihodnji združeni Evropi.

Našim glasbenim izdajam CD plošč in kaset komornega zbora AVE se je pridružila junija še CD plošča profesorja, skladatelja in zborovodja, akademika Lojzeta Lebiča AJDNA, glasba o času. Glasba o času za zборе, kljunaste flavte, tolkala in sintetizator na besedila Gregorja Strniše je bila predstavljena javnosti na slavnostnem koncertu na Prevaljah in nekaj dni za tem tudi v Ljubljani.

Junija smo kot pooblaščenca založba za Slovenijo sodelovali na evropskem srečanju logoterapevtov v Davosu, kjer smo se srečali z nekaterimi vodilnimi znanstveniki na tem

področju, na čelu z dr. Elisabeth Lukas. Pogovarjali smo se tudi o najnovejših knjigah in obljubljam, da vas bomo v prihodnjem letu presenetili z novimi prevodi! Ob tej priliki smo se srečali tudi s patrom dr. Bernhardom Häringom (slika 20), redemptoristom, najuglednejšim živečim profesorjem moralne teologije (v pokoju). Skoraj štirideset let je poučeval na Lateranski univerzi v Rimu, v Nemčiji in v Ameriki in je svetovno priznani avtor moralno teoloških del. Še letos bomo izdali njegovo avtobiografsko knjigo VIDEL SEM TVOJE SOLZE, v kateri ne govori kot veliki teolog, marveč kot človek in kristjan, ki je sam v trpljenju izkusil mračno mejo življenja. Dogovorili smo se, da bo prišel na predstavitev svoje knjige v Ljubljano, ki bo 4. decembra 1996, povezana z enodnevnim seminarjem »O smislu trpljenja in stiske«. Sodelovali bodo še nadškof dr. Franc Perko, dr. Metka Klevišar, dr. Jože Ramovš.

V **juliju** smo se po nekajmesečnih posvetovanjih in pogovorih dogovorili z mestno občino Celje, da bomo nekdanjo Mohorjevo tiskarno, ki nam je sedaj z denacionalizacijo vrnjena, preuredili in dali v najem mestu Celju, da bo tja preselilo Osrednjo knjižnico Celje, oddelka za odrasle in otroke, ki se zdaj stiskata v neprimernih prostorih. V dogovoru z Mestno občino Celje že nastaja idejni projekt, po katerem bo predvojni sedež Mohorjeve preurejen v moderno kulturno središče, kjer bo Celjanom na voljo Mohorjeva knjigarna, Mohorjev knjižni klub in Osrednja knjižnica skupaj z dvema dvoranama za kulturne prireditve (slika 21).

Janez Jeromen

Ob neki vražje zanimivi knjigi

Ne zgodi se ravno vsak dan, da bi nam prišla v roke pisma – in to zelo osebna pisma! – kakega starega izkušenega hudiča... zato pa je morda tudi na mestu, da ob teh presenetljivih *epistolah* spregovorimo nekaj besed o človeku, ki jih je prvi objavil.

To je angleški pisatelj – no, v resnici je rojen na Irskem – CLIVE STAPLES LEWIS.

Rodil se je leta 1898, umrl leta 1963. Mož je študiral v Angliji, univerzitetne študije pa končal na Oxfordski univerzi, na tisti, na kateri je pozneje dolga leta predaval, vse do leta 1954. Takrat je namreč sprejel katedro srednjeveške in renesančne književnosti na univerzi v Cambridgeu in tam poučeval do smrti. Nadvse priljubljeni predavatelj je imel velik vpliv na svoje učence.

C. S. Lewis je napisal okrog trideset knjig. Med temi so znanstvene razprave, zbirke esejev, ni se pa upiral tudi pisanju znanstvene fikcije in celo otroških zgodb. (Nekaj teh je tudi že prevedenih v slovenščino pod naslovom Zgodbe iz Narnije). Gotovo je poseben »znak časa«, da so vedno bolj prebirana in upoštevana njegova dela ravno s filozofsko, oziroma – teološko tematiko. Izhajala so (še vedno izhajajo!) prevedena v vse evropske jezike. Samo knjiga Mere Christianity, pred leti poslovenjena pod naslovom Zakaj Bog?, zbirka razglabljanj o bistvu krščanstva, namenjena predvsem nevernim, je zgolj v Angliji doživela nad petdeset ponatisov, medtem ko je v prevodih izšla v več kot milijonski nakladi.

Vse do svojega tridesetega leta ateist, je Lewis v knjigi *Suprised by Joy* (Iznenaden od veselja) svojo spreobrnitev h krščanstvu opisal tako: »Leta 1929 sem moral kloniti in priznati, da je Bog resnično Bog, in tisto noč najbrž v vsej Angliji ni bilo bolj bednega pa tudi ne bolj nejevoljnega spreobrnjenca.« Prav ta *great experiment* mu je pozneje pomagal razumeti ne samo apatijo, ampak mnogokrat prav zavestno nehotenje ljudi, da bi spoznavali krščanstvo. Kot človek ostrega uma in bleščečega sloga, obdarjen z izredno pronicljivostjo – kaj podobnega bi našli samo še pri G. K. Chestertonu – je od vsega začetka blestel med angleško inteligenco. Včasih komaj zaznaven suh angleški humor, ki se nenadoma zaiskri izza povsem resnega obravnavanja temeljnih vprašanj našega bivanja, dodaja njegovemu pisanju samo še dodaten vabljev, kar dražljiv okus.

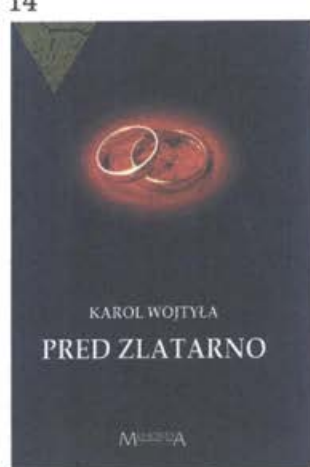
Lewisovo življenje je potekalo med študijem in poučevanjem, ko je zlasti po spreobrnitvi kakor po nekem notranjem klicu začutil dolžnost svoja izkustva posredovati tudi širši javnosti. In tako so sledile številne konference, prav zaradi teh pa so tudi njegove knjige pričele prodirati med množico.

Kakor v crescendo je v njegovih delih odslej opaziti vedno bolj pričujočo religiozno

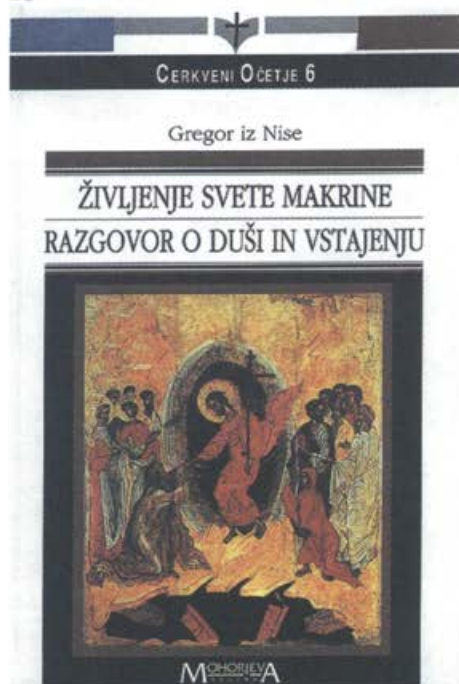
13

14

15

16

17

18

tematiko. Vsa zgradba njegovega razmišljanja je postavljena na temelje pravzaprav čisto preprostega naravnega reda. Ni se torej čuditi, če je sredi raziskovanja renesančne književnosti in sredi pisanja leposlovja del časa posvetil tudi razmišljanju o TAO, o večnih naravnih zakonih pri najrazličnejših starih kulturah, če je zbiral gradivo, ki je govorilo o »moralnih imperativih v človekovi vesti vse od pradavnine«. Čeprav je vse življenje ostal zvest leposlovju, so ga prav zaradi poseganj na teološka področja – včasih na prvi pogled izzivalnih poseganj – mnogi imeli za učitelja in nemški mislec Josef Pieper ga sploh imenuje »velikega teologa tega stoletja«.

Lewis je najgloblje segel v problematiko sodobnega človeka z drobno knjigo *Ukinitev človeka* (*The Abolition of Man*, 1944). Šele danes, ko smo že priče polomov raznih infantilnih optimizmov, lahko pravilno ocenimo avtorjevo vizionarnost. Človeštvo je v krizi, kakor vedno, kadar hoče človek biti »kakor Bog« ali ko se vede, kakor da je celo več kot Bog. »Sodobni socialni inženirji«, kot pravi Lewis, navdušenci nad umetnim redom, hočejo ustvariti novega človeka in samo kdor si s silo zatiska oči, ne vidi, kam je že doslej privedla njihova »avtonomna misel«, kam skušnjava vsemogočnega subjektivnega duha, ki je od občudovanja narave prešel na »upravljanje narave« in torej do oblasti nad naravo, kar pa – kot pravi naš avtor – »ni drugega kakor oblast človeka nad človekom in je narava pri tem procesu samo sredstvo.« Subjektivizem, o katerem avtor razpravlja – Lewis govori o »strupu subjektivizma« – je kislina, ki neustavljivo razjeda vse doslej več ali manj ustaljene miselne, čustvene in seveda tudi vse družbene strukture.

Če je v prvi četrtini tega stoletja Ortega y Gasset videl, kam vodi »La rebelión de las masas« (Upor množic) in točno napovedal, kaj čaka Evropo, tako moremo danes videti, da je ta »ukinitve človeka«, ta »odprava človeka« že leta 1944 jasno kazala, v kakšno pristanišče nas vodijo »socialni inženirji«. Presenetljivo jasno! Ni čudno, če je ob vedno novih ponatisih omenjene knjižice *Church of England Newspaper* napisal, da »ima Lewisovo pisanje tako jasnost in avtoriteto, da je ni mogoče izraziti. Treba ga je brati«, ali da Walter Hooper zapiše: »Če bi kdo prišel k meni in mi dejal, da naj vsakdo poleg Svetega pisma prebere kakšno knjigo, toda eno samo

knjigo, in bi me vprašal, katera naj bi to bila, bi brez najmanjšega oklevanja dejal, da je to Abolicija človeka. Če je kakšna knjiga, ki nas more rešiti pred bodočo norostjo in zlom, je ta knjiga.«

Poglavje zase je Lewisovo leposlovje. Branje – recimo – Strašne moči (gre za serijo znanstvene fikcije) bralca sicer ne bo zavedlo, da bi na Lewisovo čelo prilepil etiketo »literata nonsensa«, piscu del, osnovanih na nesmislu, na nelogičnih povezavah paradoksalnih predstav, je pa možno – etiketarji kot smo! – da bi začutil skušnjava pritrđiti etiketo pisca virtualne resničnosti, »virtualista«, saj ta literatura nudi širok spekter možnosti. Toda kaj, ko pa že pri kakšnem drugem delu – na primer pri »The great divorce« (Velika ločitev) – občutiš magični realizem, ki te pripelje do skoraj fizičnega doživljanja boleče ostro »onostranske narave« in že bi hotel pritrđiti etiketo »magičnega realista«... Pa padamo v resnici samo iz ene optične prevare v drugo. Še posebej ko potem – recimo – pri kakšni otroški zgodbi kot je Lev, čarovnica in omara, ki je od vsega začetka pravljica, nenadoma začutimo Leva, strogo in vendar dobrotno bitje, ki pa mora biti žrtvovano in šele po zopetnem vstajenju zavlada svetu... kot religiozni simbol odrešitve, prenesen v pravljici svet. In že je tu skušnjava etikete »simbolist«! Potem pa se počasi odkrije, da za temi zgodbami ni drugega kakor neka res **nad**-realnost, in vendar kruta realnost do kolen nas zasipajoče zemeljskosti. Prej omenjeno »Veliko ločitev« (med peklom in nebese) imenuje avtor alegorijo. Toda – v kateri sodobni realistični noveli so pogovori tako vsakodnevni, dogodki tako naturalistični? In predvsem: kaj je v tem avtorju, da sredi alegorije prevzame bralca in da ta začuti, kakor da se giblje pravzaprav že v onstranstvu? Ne da *prebira* nekaj o onstranstvu! Da ga *že doživlja!* Zemeljska realnost se nenadoma – ne da bi opazil kdaj – spremeni v onstransko, v hipu se igriva domišljija prikaže kot nova stvarnost. Morda je zato ta Lewisova literatura ob vsej navidezni prozaičnosti polna mistike, morda zato pri naša občutek nekega drugega in vendar realnega sveta in se ji prav zato ni mogoče dolgo upirati.

Kljub tehtnosti teh del pa je C. S. Lewis danes po svetu najbrž najbolj znan po svojih *Screw-tape letters*, ki so letos izšla pri nas pod naslovom *Pisma izkušenega hudiča*. Gre za

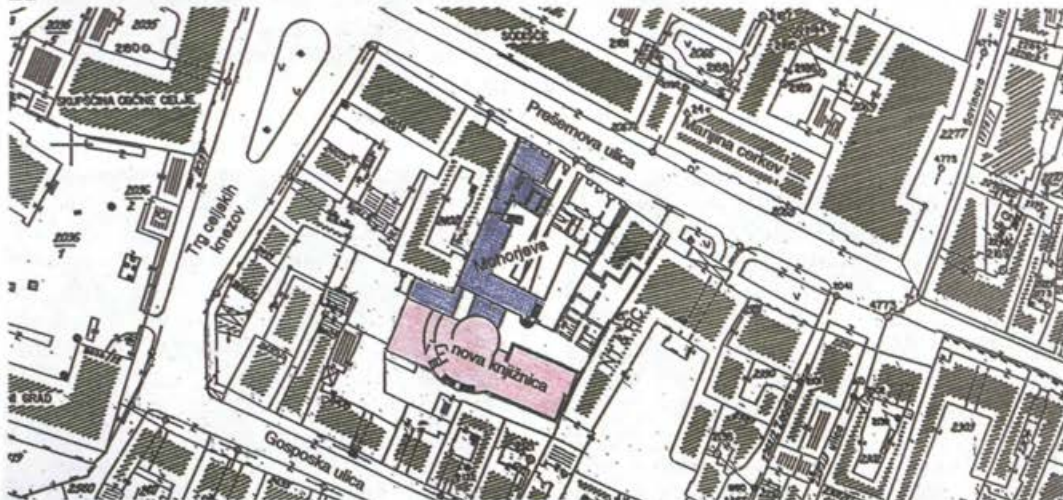
19

20

21

nasvete starega, v pokoj odhajajočega hudiča svojemu nečaku, vragu, ki ga bo na njegovem delovnem področju odslej nadomeščal. Avtor se duhovito loteva osnovnih problemov sodobnega kristjana. Pri tem včasih ne more zakriti humoristične, kdaj celo že malce satirične vzporedne melodije. Problemi padca v greh so stari kot samo človeštvo, toda Lewisov hudič se loteva zapeljevanja z modernimi prijemi.

Avtor pravi v uvodu, da so hudiči enako veseli tistih, ki se čezmerno in nezdravo zanimajo zanje, kakor onih, ki ne verjamejo v njih obstoj. »Z enakim navdušenjem pozdravljajo tako materialista kot čarovnika.« No, danes človeštvo – v glavnem – eksistence hudiča sploh ne upošteva. Še vedno ne verjamemo odkritju – Baudelaire je zadevo pač samo pesniško izrazil – da se hudič v vsaki dobi poslužuje posebne taktike zavajanja in da je danes metoda v tem, da se – mojster kamuflaže, kakršen je – dela, kot da ga ni. (Čemur seveda mnogi kristjani – včasih celo znani teologi... – navdušeno kimajo). Vsekakor: v teh pismih je govor o človekovem jadrnanju med dobrim in zlim, o upiranju in podleganju skušnjavam ter hudičevem skrajno prikritem krmarjenju, da bi naposled le pripeljal čoln v svoje vode... Logično je, da so ta navodila pisana v negativnem ključu in da je v hudičevem jeziku treba *zlo* razumeti kot *dobro* in *dobro* kot *zlo* in vedeti – kadar je govor o *Sovražniku* – da gre za Boga.

Knjiga sproži v bralcu marsikakšno novo vprašanje. Saj smo pri nas razmišljanje o nosilcu zla, o uporniku proti Bogu v glavnem prepustili teologom, sami pa počasi in skoraj neopazno povsem dedramatizirali njega, ki je »*Oče laži in zato od vsega začetka veliki ubijalec*«. Pa bi morda ravno zavest o njegovi resnični eksistenci mogla marsikaj osvetliti (ne nazadnje marsikakšno nerazumljivost iz časov naše tragične polpreteklosti...). Koliikor pa ga nismo povsem eliminirali, smo pa ga zreducirali na neko frivolno prikazen. In tako hudič mnogim – celo že v zrelih letih – ni drugega kakor parkelj, ostalina v rdeči krep papir ovite otroške folklore. Drugim, bolj resnim, pa je kvečjemu neka že skoraj pozabljena različica cankarjanskega Zlodeja iz doline šentflorjanske in celo pri kulturnih ljudeh predstava dostikrat ne gre preko Faustovega Mefista, duhoviteža, celo šaljivca, nekoga, ki mu je »*obisk pri starem (pri Bogu) zmeraj drag... Lepo je, če se takšen mogoč-*

njak še z zlodejem tako človeško meni.« V dobi naraščajočega satanizma, v časih, ko tudi agnostični psihiatri vedno pogosteje iščejo korenine zla, pa se zdi, da se človek – ob vsej genialnosti mojstra kamuflaže – le začenja resneje ukvarjati z njegovo eksistenco.

Kakor je razbrati iz avtorjevega predgovora v neko angleško izdajo teh pisem, se nekateri ob prvem izidu (pisma so sprva izhajala kot podlistek v nekem časopisu) avtorja napačno razumeli. Škandalizirali so se. V pismih so namreč videli naravnost učbenik za ljudi, ki bi hoteli – kakor hudič – zapeljati ljudi, predvsem jih uspavati v njihovem drsenju v pogubo. Po eni plati je predstavitev dandanes bolj primernih taktik za zapeljevanje pokvarjencu resda lahko v pouk, vendar je prav tako res, da je danes nadvse primerno, da se kristjani – naivni, kakor tolikokrat smo! – naposled zavejo hudičevih trikov, zvijačnih prijemov Njega, ki ne nosi zamän imena »Nosilec luči«, Lucifer, in katerega edina naloga je človeka zapeljati in ga naposled, kakor je razvideti iz Zvitoperjevega razmišljanja, privedi v pekel hudičem za »slastno jed«. In če je res, da so »otroci tega sveta« – ti, ki dostikrat sodelujejo z Zvitoperi – »iznajdljivejši od otrok luči« in da torej za doseg svojih ciljev ne izbirajo sredstev in da jih tako branje lahko samó izpopolni v umetnosti zapeljevanja, je pa vendar tudi res, da more ta knjiga »otrokom luči« **odpreti oči**. Danes, ko je dremaštvo pri tolikih že povsem normalno stanje, je to še posebej aktualno.

Ko je – pred desetletji že – neki bralec teh pisem, potem ko je knjigo zaprl, zapisal, da doslej v življenju še ni »prebral tako **drzno resne zabavne teološke** knjige«, gotovo ni bil prvi, ki je to začutil. Ta čudna knjiga – nenavadna tudi zato, ker je odlomke iz nje najti tako v zbirkah humorja kakor sredi resne angleške ali nemške filozofske knjige – je res nekaj posebnega. In najbrž ne bo preveč škodilo, če jo bo človek večkrat jemal v roke. Celó v primeru, ko se ima za teološko dobro podkovanega...

Zorko Simčič

Verujem, da pekel je. Ali je kdo tam, tega ne vem. Če pa je, je zanesljivo po lastni volji, ne po božji!

Po spominu na dr. Janeza Janžekoviča R. M.

Novo glasbeno delo

V župnijski cerkvi v rodnih Prevaljah je svojo sporočilno pot začela nova skladba Lojzeta Lebiča – **Ajdna, glasba o času** je napisana za zборе, kljunaste flavte, tolkala in sintetizator na besedila Gregorja Strniše in ljudske pesmi. Izvedli so jo: Komorni zbor RTV Slovenija, Klemen Ramovš (kljunaste flavte), Boris Šurbek in Marko Juvan (tolkala), Tomaž Pirnat (sintetizator) in šest asistentov (različna ljudska glasbila) pod zanesljivim vodstvom Matjaža Ščeka. (Z njeno izvedbo Komorni zbor RTVS na najbolj slavnosten način opozarja na svojih 50 let, katerih petino je zelo značilno zaznamoval tudi Lojze Lebič).

Skladbo sestavlja enajst stavkov. Štirje od njih so temeljni kamni zborove osrednje vloge: Iz veka vekov, Mozaiki, Uroki, Pesem o smrti. Besedila Gregorja Strniše, ki premišljujejo o temeljnih vprašanih bivanja in minevanja, so vznemirila Lebiča že prej, uglasil jih je v dveh prejšnjih zborovskih projektih (Fauvel 86, Hvalnica svetu). Ključna misel tokratnega izbora za Ajdno je uvodno besedilo prvega stavka: »Kje smo mi, ko smo bili, kje bomo, ko nas nič več ni?« Glasbena interpretacija tekstov je dvojna, največkrat zvočno presnavljanje miselnih in čustvenih stanj teh besedil, pa tudi kot raziskava same zvočne snovi besed, v katerih je mogoče zatipati prabit medčloveške komunikacije. Med štiri velike zborovske stavke je skladatelj razporedil sedem podob za kljunaste flavte, ki so v samostojni suiti Od blizu in daleč že doživele svojo prvo izvedbo. Njihovi naslovi (Ptičica svarilka, Kačji kraljič, Jemlji jemlji zdaj slovo, Otroci ukleti v ptice, Meglice dol popadajo, Godec pred peklom, Se že svita bo den) so sicer povzeti po ljudskih pesmih, a le za miselno in čustveno usmeritev. Na solistovo igro se po načrtu vključujejo odzivi ljudskih zvočil (drumelka, pojoči petelinčki, glinasti lonci in drugo).

Lebič nam v tej skladbi spet razgrinja nove svetove svoje glasbene umetnosti. od zunaj je videti kot jasno členjena forma z vrsto kompozicijskih postopkov, ki temeljijo na posebni tonski vrsti; njeni osrednji toni (zlasti v zborovskih stavkih) pa dajejo vtis

prikrite tonalnosti. nenavadna je njena motivika: ne daje vtisa komponirane skladbe, temveč prelivanja zvoka. Zdi se, da je skladateljski postopek nekako sprevernjen. Kot da si Lebič ni dajal opravka z izumljanjem postopkov za oblikovanje melodij, ritmov in harmonij ter za njihovo razporejanje v času, temveč se je lotil (»magičnega«?) prilicevanja (»večnih«?) zvokov. Občutek je namreč, da slišimo zvoke in harmonije, ki so iz pradavnine, ki so nenehno okoli (v) nas, a se jih sploh ne zavedamo. zvoke, ki jih prepoznamo, pa jih doslej še nismo slišali, ritme, ki so temeljno gibalo vsega, pa se jih nismo zavedli. Davno napisano in bogvekejše izgubljeno pismo v neznan pisavi, ki je nenadoma (končno!) našlo prevajalca, da nam ga, iztrganega iz senc preteklosti, prebere za današnji čas.

Izvajalci so v skladbi našli hvaležne izzive za svoje ustvarjalno dejanje. Zlasti mešani zbor v različnih postavitvah ter s svojimi številnimi solisti je zmožni ustvariti pravšnji zvok in njegove barvne različice, ustrezno harmonsko strukturo in zadostno dinamično maso, da so obsežni stavki izzveneli z zadostno dramatično učinkovitostjo. Tudi Klemen Ramovš je mojstrsko izkoristil bogate artikulacijske možnosti kljunastih flavt, do skrajnosti se je lahko približeval bodisi vokalizaciji pevskih glasov ali ritmizaciji tolkal. Izvedbo je suvereno vodil Matjaž Šček, ki se je ponovno izkazal kot pronicljivi in tenkotutni oblikovalec glasbenega dogodka.

Nekoliko drugačen vtis je napravila prva ponovitev oratorija v Gallusovi dvorani ljubljanskega Cankarjevega doma ob imenitnem arheološkem simpoziju. Čarobno akustiko cerkvene ladje je zamenjala koncertanta razločnost, kar je preusmerjalo pozornost v razbiranje, razčlenjevanje in premišljevanje besednega in tonskega tkiva. Čutno in čustveno zaznavo so posebej provocirale različne prostorske razporeditve izvajalcev (režija Gregorja Tozona), še bolj pa niansiranje svetlobe in barve od pra-teme do predirne ostrine, od hladu do vročice.

Krstna izvedba je bila hkrati tudi promocijski koncert nove pločče. Omenjeni izvajalci so Ajdno že posneli v Draveljski cerkvi v Ljubljani in v studiu RTV Slovenija. Tonski mojster Branko Škrajnar se je izkazal pri profiliranju ustreznega zvoka in dobro izrabil možnosti, ki jih ponujajo naravno tkivo Lebičeve partiture in tehnične možnosti

elektroakustike. CD je izšel pri celjski Mohorjevi družbi, izdajo pa je omogočila A-banka Ljubljana.

Marko Studen

Čipkarska šola v Idriji

Čipkarska šola, ki je bila ustanovljena leta 1876, deluje ves čas od svojega nastanka in je potegnila v črni svet čipke nešteto deklic in nekaj fantov. Šola, ki deluje v okviru Gimnazije Jurija Vege, nudi fakultativni pouk in poklicno izobraževanje.

Fakultativni pouk klekljanja danes obiskuje 450 predšolskih in osnovnošolskih otrok. Poteka v popoldanskem času, ko učenci zaključijo svoj redni pouk, in traja štiri ure tedensko. Program čipkarske šole vključuje tako osnove kot poznavanje najbolj zahtevnih tehnik klekljanja ter omogoča prenos znanja od starejših na mlajše klekljarice. Tradicija in nakopičeno znanje v strokovnoizobraževalnem smislu omogočata uveljavitev tega znanja kot poklica, zato smo v šolskem letu

1993/94 prvič razpisali izobraževanje po poklicnem programu čipkarstvo. V poklicni program, ki traja tri leta, se lahko vključijo učenci, ki so končali osnovno šolo. Namenjen je predvsem dekletom z razvitimi ročnimi spretnostmi in smislom za oblikovanje. Program obsega splošnoizobraževalne predmete, kot so slovenski jezik in književnost, matematika, angleščina, družbena znanja in športna vzgoja.

Med strokovnoteoretične predmete spadajo: umetnost in zgodovina čipkarstva, risanje vzorcev, poznavanje tekstilij in tehnike čipkanja. Praktični pouk klekljanja in ročno oblikovanje tekstilij, ki v celotnem programu obsegata tretjino vseh ur, omogočita učenkam, da se naučijo praktično izdelovati čipke v najzahtevnejših tehnikah klekljanja, strojno in ročno vstavljati čipke ter krojiti in šivati.

Med ostalimi dejavnostmi čipkarske šole bi omenila tečaje klekljanja in delavnice, ki jih organiziramo za otroke in odrasle, sodelovanje in demonstriranje klekljanja na različnih prireditvah, sejnih in razstavah doma in v svetu ter tekmovanje klekljaric v času Čipkarskega festivala, ki se odvija v Idriji vsako zadnjo nedeljo v avgustu.

Dekleta pri klekljanju – Idrija Foto Alenka Veber

Tradicija in organizirano izobraževanje mladih v Idriji zagotavljata izdelovanje čipk visokega kakovostnega razreda in dajeta možnost za nove izzive na področju klekljanja.

Dragica Boškin

(Ilustracije k mesecem v kalendarju – čipke iz čipkarske šole v Idriji. Foto M. Smerke.)

Delovanje celovške Mohorjeve v letu 1995/96

V zadnjih letih smo v celovski Mohorjevi prestrukturirali vse oddelke. Redkokdaj je bilo v zgodovini naše hiše toliko močnih posegov v strukturo kakor prav v preteklem letu.

Po nešteti težavnih pogajanjih z mestom Celovec nam je uspela preselitev tiskarne iz naše celovške hiše v Vetrinj. Pomemben projekt smo uspešno izpeljali. Spremenili smo tudi celotno notranjo organizacijo z namenom, da bi dosegli večjo kakovost dela, cenovno konkurenčnost in fleksibilnost. Tako bomo ob vsakem času ustregli zahtevam naročnikov.

Takoj po preselitvi tiskarne smo začeli z obnovo prostorov na našem sedežu v Celovcu. Popravili smo napake predhodnih sanacij in hišo revitalizirali po izvornih načrtih.

V hiši sami je na ogled zajeten umetniški prerez življenjskega dela Valentina Omana. Ta umetniški opus zdaj dopolnjuje cikel slik Gustava Januša. K temu sodi tudi skupni umetniški projekt Valentina Omana in Güntherja Domeniga, ki smo ga uresničili v dveh etapah. Najprej smo postavili Omanove stele »v spomin žrtvam vojne in nasilja«, jeseni 1995 pa smo dogradili Domenigov »Kraj srečanja« in ga otvorili v okviru koroških plebiscitnih proslav leta 1995. Naš spomenik naj bi pozival vse Korošce k sožitju in skupnemu oblikovanju naše domovine, obenem pa naj bi opominjal na obljube, ki jih je koroška deželna vlada pred plebiscitom leta 1920 nasloвила na koroške Slovence. Prvič lahko na javnem mestu sredi Celovca beremo napis »Celovec« ter besedilo zapisano v nemščini in v slovenščini.

Tudi prezidavo prostorov za trgovino na Cesti 10. oktobra smo zaključili. V te prostore se je marca letos vselila živilska veletrgovina Billa. V zvezi z vselitvijo Bille in predhodnimi deli smo pridobili tudi nekaj parkirnih prostorov pred našo hišo. Hkrati smo polepšali tudi pokriti prehod na Cesti 10. oktobra.

Drug kamenček v mozaiku reševanja gospodarskih težav v dijaških domovih je bilo zaprtje študentskega doma v Slomškovem domu. V Mohorjevi ljudski šoli smo pred kratkim uredili knjižnico.

V začetku leta 1996 smo prevzeli upravo Knaflove ustanove na Dunaju in jo preusmerili v privatno ustanovo. 150 let staro Knaflovo hišo sredi Dunaja nameravamo v sodelovanju z ljubljansko univerzo popolnoma obnoviti. Izredno pomembno je naše novo vodilo, ki smo ga prav tako sestavili letos.

Dosti težav imamo slej ko prej z našim angažmajem na medijskem področju, saj je avstrijsko ustavno sodišče zavrnilo zakon o privatnem radiu. Udeležbi pri koroškem privatnem radiu in Radiu Korotan se zato še nista mogli obrestovati. Privatni radijski oddajnik bo verjetno začel delovati šele v začetku leta 1997. Naša zunanjetrgovinska družba Korotan je svojo podobo močno spremenila.

Zunanjetrgovinske posle v Sloveniji zdaj izključno opravlja Korotan Ljubljana d. o. o., Korotan Celovec pa se preusmerja v družbo za upravljanje udeležb. Pred kratkim se je udeležil s 40 % pri zunanjetrgovinskem podjetju Karanta na Dunaju in v Ljubljani.

Mohorjeva knjigarna je postala jeseni član nakupne organizacije SKRIBO. Poleg tega je odprla klubski center Svet knjige.

Naš najstarejši oddelek, založba, je leta 1995 izredno uspešno deloval. Založba bo morala napeti vse sile, da bo tudi v letu 1996 dosegla podoben poslovni uspeh. Najlepša knjiga preteklih let je zagotovo Koroška domovinska knjiga, ki je izšla najprej v nemščini, nato pa tudi v slovenskem prevodu. Izmed skoraj 50 novih knjig naj posebej omenim knjige Oče, zgodi se tvoja volja Alojzija Ambrožiča, rojaka – nadškofa v kanadskem Torontu; Praktični pristop k branju sv. pisma Klabusa Einspielerja idr. ter prvi učbenik jezika avstrijskih Romov Amen Roman pisinas.

Založba je izdala več otroških in mladinskih knjig. Med njimi otroške »kriminalke« iz zbirke Novohlačniki in otroški slikanici na svetopisemski temi Jona in Noetova ladja.

Zelo me veseli, da je znani slovenski pisatelj Drago Jančar pri nas izdal svoj sarajevski potopis v nemškem prevodu, saj smo tako po svoje odgovorili Korošču Petru Handkeju, ki je zahteval »pravičnost za Srbijo«. Letošnji knjižni dar je prav nenavaden, saj obsega poleg običajnega koledarja in večernice Maranatha ali leto 999 Alojza Rebule še otroško slikanico Tržačanov Marka Kravosa in Klavdija Palčiča Ko je zemlja še rasla ter zgodovinsko slikanico 1000 let Avstrije.

Na področju šolskih knjig smo uspešno izgradili program bilateralnih učbenikov.

Predvsem nas veseli, da se tri Mohorjeve zблиžujejo. Prvi sad tega zблиževanja je skupna zgodovina treh Mohorjevih. Knjiga je tik pred izidom.

Ob koncu je treba omeniti še novourejeni dunajski visokošolski dom Korotan, ki je v preteklem letu kot kulturni center dunajskih Slovencev omogočil nekaj zelo uspešnih kulturnih prireditev.

Anton Koren

Goriška Mohorjeva družba v letu 1996

V sezoni 1995/96 je bilo veliko časa in energij posvečenih izdaji novega tednika v lasti in založbi Zadruga Goriške Mohorjeve z imenom NOVI GLAS. Nastal je iz združitve dveh dosedanjih sorodnih zamejskih listov, to je, Katoliškega glasa, ki je izhajal v naši založbi, in iz Novega lista, ki ga je izdajala v Trstu istoimenska zadruga. Glavno uredništvo je prevzel prof. Andrej Bratuž, zadnji odgovorni urednik Katoliškega glasa; glavni urednik pa je postal dr. Drago Legiša, ki je vodil Novi list.

Prva številka novega tednika je izšla 11. januarja 1996. V uvodniku sta glavni in odgovorni urednik poudarila misel, da želi Novi glas biti »skupen glasnik pričakovanj in teženj slovenske manjšine v Italiji, ki veruje v ideale svobode, demokracije, krščanstva, slovenstva, torej v tiste stebre, ki so v bistvu navdihovali oba prejšnja tednika na Goriškem in Tržaškem«. Novi tednik se lepo uveljavlja v našem prostoru in si prizadeva na 20 stra-

neh »kriti« cerkveno, politično in družbeno življenje v zamejstvu, pa tudi v širšem vsedržavnem ter matičnem prostoru. Posebno pozoren je na verska vprašanja, na kulturno dogajanje in snovanje, na gospodarstvo ter na šport. Pri listu so zaposleni štirje uredniki, sodeluje pa še lepo število zunanjih sodelavcev.

Knjižne izdaje

Jesen 1995 sta zaznamovali tako skrb za izid letne zbirke kakor tudi za udeležbo na knjižnem sejmu v Ljubljani.

Redna knjižna zbirka za leto 1996 vsebuje, kot običajno, KOLEDAR, ki ga je uredil dr. Jožko Markuža; dnevniške zapise italijanskega vojaškega kurata Pietra Brignolija z naslovom MAŠA ZA MOJE USTRELJENE; zbirko 12 novel in krajših zgodb izpod peresa Andreja Arka z naslovom ODKLETEV; knjigo VAŠ PEPI IN PAPAČI s podnaslovom Pisma iz zapora. Zbirko bi lahko tako predstavili:

KOLEDAR GMD 1996. Koledar je uredil dr. Jožko Markuža, opremil pa Stojan Zafred. Koledarskemu delu sledi zanimiv in bogato ilustriran zbornik o življenju krajevne in vesoljne Cerkve; obsega poročila o delovanju raznih zamejskih organizacij in društev, o dogodkih in jubilejih vrednih spomina ter članke pričevanjske, zgodovinske, etnografske, gospodarske in zdravstvene vsebine. Skupno šteje 188 strani.

Pietro Brignoli – MAŠA ZA MOJE USTRELJENE. Podaja se nam prevod dragocenega dnevnika vojaškega kurata, ki je spremljal italijanske vojske med zasedbo Jugoslavije zlasti na Kočevskem v Gorskem Kotoru. Knjiga je pomemben zgodovinski pomnik in obenem odraz žlahtnega avtorjevega čutenja, ki mu je sredi krutega vojnega dogajanja pri srcu predvsem človeška tragedija in zato sočustvuje z žrtvami in trpečimi. Dnevnik je prevedla Nedeljka Kacin Pirjevec, uvodno študijo pa napisal zgodovinar dr. Bojan Godeša, za opremo je poskrbel Franko Žerjal. Skupno šteje 184 strani. Knjiga je vzbudila precejšnje zanimanje, zlasti v osrednji Sloveniji, tako da smo se odločili za njen ponatis.

Andrej Arko – ODKLETEV. Pod tem naslovom je zbranih dvanajst novel ali krajših zgodb. Avtor, ki je urednik kulturnih sporedov na radiu Slovenija, proste dneve pa preživlja v Brestovici na Krasu, nam pou-

stvarja življenjske zgodbe, v katerih se nam podajajo različne usode in okoliščine tako iz osrednje Slovenije kakor tudi iz našegaamejstva. knjiga šteje 128 strani. Opremil in ilustriral jo je Edi Žerjal.

Josip Kosovel – VAŠ PEPI IN PAPAČI s podnaslovom Pisma iz zapora. Publikacija pripada zbirki Naše korenine in jo sestavljajo pisma, ki jih je prof. Josip Kosovel (1901–1963), obsojenec na drugem Tržaškem procesu (1941), pisal iz zaporov, najprej iz tržaškega Coronea, kamor so ga fašistične oblasti zaprle junija 1940, in nato iz Fossana v Piemontu, kjer je bil zaprt od leta 1942 do leta 1944. Osnova te knjige je niz oddaj po radiu Trst A. Lida Turk je namreč spomladi 1993 po radiu predstavila izbor pisem tržaškega zapornika prof. Josipa Kosovela. Pisma je nato pripravila tudi za knjižno izdajo ter napisala daljši zgodovinski uvod o avtorju in o vlogi, ki jo je imel pod fašizmom v Trstu. Pisma so bila v glavnem napisane v italijanščini, v slovenski jezik jih je prevedla prof. Marija Cendova. Knjiga prinaša precej fotostatičnih posnetkov pisemskih izvirkov ter tudi drugo bogato fotografsko gradivo. Opremo je pripravil Pavel Medvešček. Knjiga šteje 232 strani.

Izredne knjižne izdaje

Ob redni knjižni zbirki, ki je v prvi vrsti namenjena članom GMD, je zadruga Goriška Mohorjeva tudi letos poskrbela za nekaj dodatnih izdaj. Še pred koncem leta 1995 smo pričeli z novo zbirko, ki smo jo poimenovali Kolački. Ime smo povzeli po priljubljenem berilu za otroke, ki je izšlo pred 70 leti pri GMD in je odigralo nezamenljivo vlogo v najhujšem času fašističnega zatiranja slovenske besede na Primorskem, ko so bile ukinjene vse slovenske šole.

S to zbirko želi GMD pričeti novo serijo knjig za otroke. Prva publikacija iz serije novih Kolačkov nosi naslov BOŽIČNA LEGENDA. Osnovna svetopisemska zgodba o begu sv. družine v Egipt se prepleta s prvinami ljudske domišljije. Zgodbo so napisali devinski skavti leta 1985 po pripovedi starejše ženske Marije Mervic Legiša. Knjigo krasijo svojske barvne ilustracije oz. akvareli mladega umetnika Štefana Pahorja, ki je tudi izpisal besedilo s prirejeno otroško pisavo.

Večji založniški podvig pa gotovo predstavlja izdaja knjige GORICA V SLOVENSKI KNJIŽEVNOSTI. Preudaren izbor

poezije in proze na temo mesta Gorice in temeljito uvodno študijo je pripravila Lojzka Bratuž, profesorica na videmski univerzi. Tako Bratuževa kakor GMD, ki je knjigo izdala, bi rada z njo opozorili širšo slovensko javnost na bližajočo se tisočletnico prve znanne omembe tega mesta v pisnih virih. Knjigo smo najprej predstavili v dvorani goriškega muzeja na goriškem gradu v četrtek 11. aprila 1996. Prof. Marija Češčut je pri predstavitvi dejala, da ta izbor z odlomki del književnikov od srednjega veka prek tolminskih puntov, svetovnih vojn do današnjih dni ter z reprodukcijami slikarskih umetnin o Gorici lepo nakazuje razvoj kulturno-zgodovinske podedbe mesta.

Zgodovinar dr. Branko Marušič pa je poudaril, da ime Gorica, omenjeno v Otonovi darilni listini iz leta 1001, spada v čas nastanka Brižinskih spomenikov, torej med najstarejše pisne vire, ki govorijo o slovenski prisotnosti na Goriškem. Knjigo je GMD predstavila tudi v Trstu in v Ljubljani v domu SAZU. Tam je knjigo predstavila prof. dr. Helga Glušič. Sam predsednik SAZU prof. dr. France Bernik je v pozdravnem nagovoru publikacijo laskavo pohvalil ter avtorici in založniku za podvig prisrčno čestital.

Izvrstno grafično opremo dolgujemo Franku Žerjalu. Knjiga je natiskana v velikem, reprezentančnem formatu in skupno šteje 370 strani.

Izdaje za mlajše

Otroška revija PASTIRČEK, ki jo tudi izdaja zadruga Goriška Mohorjeva in jo ureja katehet Marijan Markežič, je v letošnjem letu praznovala 50 letnico izhajanja. Obletnica se je proslavila s celodnevno prireditvijo v Katoliškem domu v Gorici, kjer so priredili razne delavnice, igre in skupne vaje ter razstavo mladinskih ilustratorjev. Proslava se je sklenila s slovesno prireditvijo, ki so jo oblikovale razne otroške skupine.

Za to priložnost so izšle tudi tri publikacije. V spomin na prvega Pastirčkovega urednika msgr. Srečka Gregorca so izšle njegove pesmi na temo IVČEK NAGAJIVČEK z ilustracijami Jožeta Vrtovca. Nagajivčkove prigode so izhajale v Pastirčku v letih 1954–1967. Izšla je tudi izvirma pravljica dolgoletne sodelavke te otroške revije Marize Perat z naslovom KRALJIČNA Z LEDENIM SRCEM. Pravljico je ilustrirala Danila Komjanc. Nadalje je izšel zbornik z naslovom 50 LET

PASTIRČKA, ki sintetično prikazuje pomen te revije v zamejskem prostoru.

Za sklep bi lahko rekli, da so naše publikacije zbudile precej zanimanja med našimi ljudmi, o čemer pričajo pozitivne ocene v raznih slovenskih občilih tako v zamejstvo kakor v matični domovini, pa tudi številna vabila za predstavitev zlasti na primorskem in seveda v Ljubljani.

Glede na povezavo in sodelovanje s sestrskima Mohorjevima družbama moramo priznati, da sta bili v pretekli sezoni deloma ohlapni. Vsekakor velja spomniti, da je spomladi izšel zbornik skupnega simpozija na temo Kristjan v družbi, ki je bil v Domu katoliške prosvete v Tinjah na Koroškem. Pred izidom pa je skupna izdaja zgodovine vseh treh Mohorjevih družb.

Odbor GMD

Molim

*Kaj pa sploh morem spremeniti,
si pravim.*

*Vesolje je le prahec med vesolji.
Lasje na moji glavi so prešteti.
Dovolj je, da živim, bo že kako.*

*Molim, da sonce ne bi zašlo
nad mojo brezbriznostjo
do vseh in vsega. Dan se nagiba k večeru.*

*Nevidni Bog,
preveč površno razmetuješ svoje darove,
da bi Ti mogla priznati pravičnost.
Nerazodno si razdelil med ljudi
ljubezen in lepoto.*

*Molim, da sonce ne bi zašlo nad mojo
nevoščljivostjo. Dan se nagiba k večeru.*

*Žalim Te in žalostim. Nikoli se ne naveličaš
odpuščati.
Med mirijadami bitij in stvari varuješ prav
mene.*

*Molim, da sonce ne bi zašlo nad mojo
nehvaležnostjo. Dan se nagiba k večeru.*

Molim s Teboj Gospodovo molitev.

Berta Golob

Pesniku s prstjo zasutih ust

*Teško je ne biti poet
s srcem polnim kot jadro,
gnano od južnih vetrov.*

*Teško je poetu,
kadar plamen nevidno
začenja tleti.*

*O, lažje je živ goreti
z zadnjim nasmehom med brati,
kot nemeti pred skrivnostjo
s sedmimi pečati.*

Jože Cukale

Zasuta usta

*Nekje pokopališče je na hribu,
brez križev, rož, grobovi sami
in prek razpadlega zidu rumena trta,
ki išče luč z ugaslimi rokami.*

*Ležim v globini tiho, tiho,
v dolini mrzel je večer in pust.
Pri meni noč je in mi sveti.
Joj, lep je molk s prstjo zasutih ust!*

France Balantič

Tudi siromaku ponudi svojo roko,
da bo tvoj blagoslov postal popoln.
Ljubezniva radodarnost naj doseže vse žive,
tudi mrtvemu ne odrekaj ljubezni.
Ne obračaj se proč od jokajočih,
med žalujočimi žaluj.
Ne obotavljaj se obiskovati bolnike,
kajti zaradi takih del boš ljubljen.

Pri vseh svojih delih misli na svoj konec,
potem nikoli ne boš grešil.

Sir 7,32-36

PRAZNIČNO OKRAŠENO OKNO

K božičnim praznikom sodijo okrašena drevesca, miza polna dobrot, jaslice.... Za spremembo lahko okrasimo tudi okna. Naj praznično vzdušje sije tudi skozi okna.

Bolj potrpežljivi se bodo lotili izdelave jaslic, neučakani in nevešči risanja pa se bodo raje odločili za snežinke.

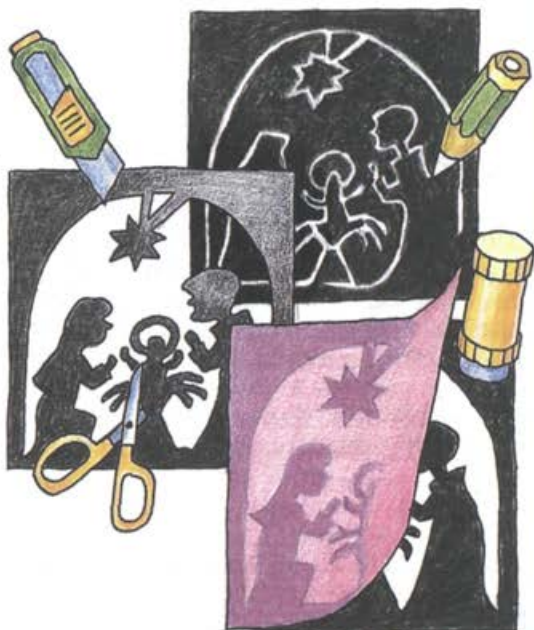
JASLICE

Na črn papir narišite s svetlo barvico obris prizora iz jaslic. Pri tem pazite, da bodo figure prepoznavne.

Z nožem za papir in drobnimi škarjicami previdno izrežite figure. Papir boste lažje rezali, če ne bo pretrd.

Papir nato premažite z lepilom in nanj položite prosojen papir*. Previdno pritisnite nanj, da se bo zlepil s črnim papirjem.

Jasllice obesite ali prilepite na okno tako, da bo svetloba obsijala prizor.

SNEŽINKE

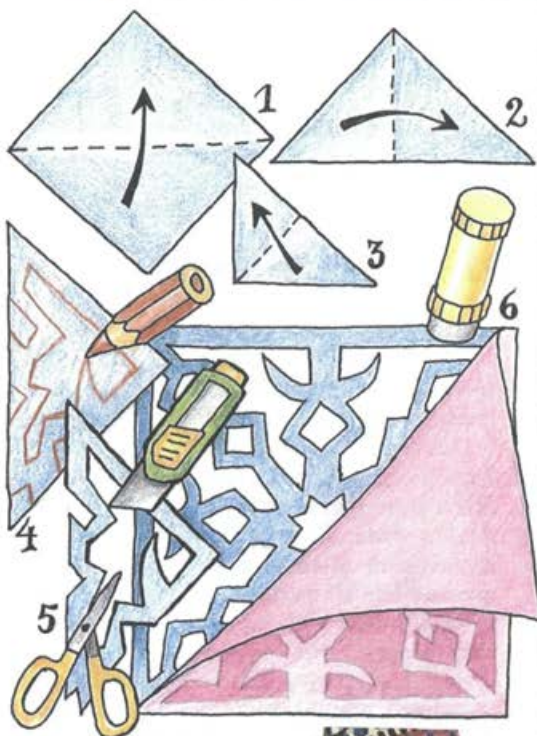
Za izdelavo snežink ne potrebujete veliko časa, nekaj natančnosti pa le.

Kvadraten kos papirja prepognite po diagonali (1). Tako dobljen trikotnik spet prepognite (2) in tako nastalega tudi (3).

Na ta, trikrat prepognjen papir, narišite vzorec, ki predstavlja eno osmino snežinke. Eden od robov naj bo neokrašen. Iz njega bo nastal okvir (4).

Tako kot jaslice, tudi snežinko izrežemo z nožem za papir in drobnimi, a špičastimi škarjicami (5).

Papir zdaj razpremo. Pogladimo ga in nanj prilepimo prosojen papir*. Teh je lahko tudi več, da z različnimi barvami poudarimo posamezne detajle (6).

**Barvne, prosojne papirje lahko kupite v nekaterih papirnicah. Nadomestite jih lahko s tankimi, enobarvnimi papirnatimi prtički. Pri debelejših prtičkih uporabite le en sloj papirja. Prav lep je tudi z vodenimi barvami pobarvan svilen papir.*

Ugankarski kot(l)iček

ŽIVALSKA IZPOLNJEVANKA

Navpično:

1 vrsta ptiča drozga, carar, dreskač, ki mu po latinsko rečemo *Turdus Viscivorus* (iz črk A Č D K R S)

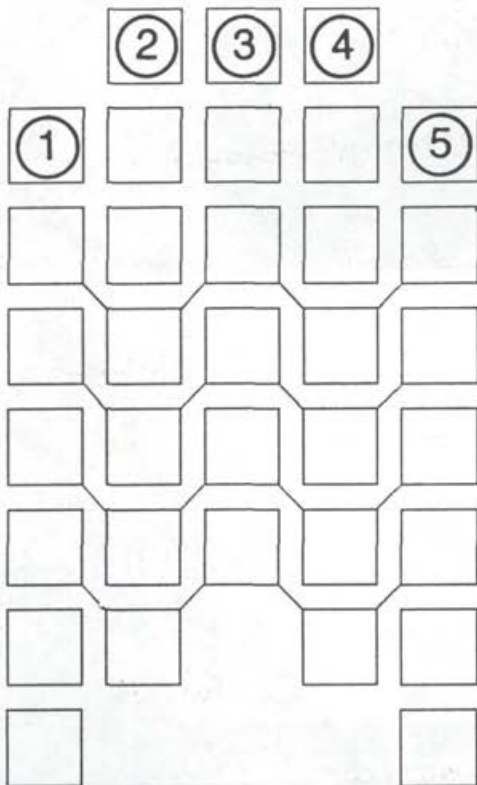
2 rastlinam podobna žival iz toplih morji, ki živi v kolonijah in sestavlja koralne otoke

3 ptica ujeda, ki ima na konici kljuna zobčast nastavek in se hrani z živim plenom, ki ga ujame v letu ali na tleh

4 vodni hrošči s plavalnimi nogami, ki sodijo med roparje; tudi pripadniki vojaško organiziranih skupnosti, ki so od 15. stoletja dalje nastajale v obmejnih področjih carske Rusije

5 zelo trd kamen, ki se uporablja za tlakovanje cest in v gradbeništvu

Na poljih, ki jih povezujejo črtice, boste vodoravno prebrali imena štirih znanih ptičev.

SEŠTEVANJE S ČRKAMI

D V E

T R I

Š T I R I

D E V E T

□ □ □

□ □ □

□ □ □ □ □

□ □ □ □ □

DVE + TRI + ŠTIRI je natanko DEVET.

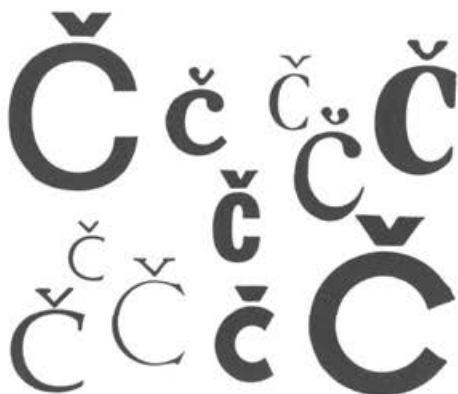
Zgornji račun pa se mora iziti tudi če vsako črko zamenjate z ustrezno številko od 0 do 9. Pri tem velja: enake črke morate dosledno zamenjati z enakimi številkami (če na primer črko E zamenjamo s 3, potem moramo vse črke E zamenjati s trojko), seveda pa nobene druge črke ne smemo zamenjati s to vrednostjo.

Rešitev je več, skušajte najti katero izmed njih, potem pa najdete še rešitev, ki ustreza naslednjemu pogoju: med številkami ne smete uporabiti števil 5, 6 in 7.

ČRKOVNI REBUS

Kar vidite na sliki, vpišite na spodnje črtice:

Možnih je več opisov, izbrati morate pravega. Potem vse črke združite na spodnjih črticah, da preberete končno rešitev:

DIREBUS

Direbus rešujete kot navadni rebus, od njega se razlikuje le v tem, da ima dve rešitvi. Vsaka od njiju ima po šest črk, vpišite ju na spodnje črtice:

MAGIČNI KVADRAT 6 x 6

Iz spodnjih črk sestavite šest šestčrkovnih besed; vsako vpišite v lik dvakrat, enkrat vodoravno in drugič navpično. V pomoč so znaki v poljih, enak znak seveda pomeni enako črko.

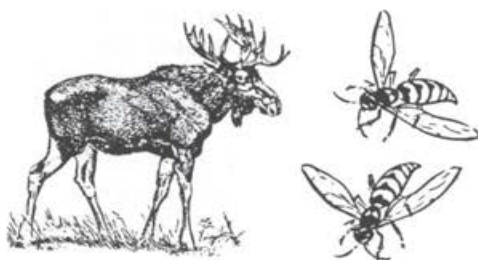
V T S R P O
T R R O L E
T T S S R A
T N L Č A A
V S R E A A
V T R R N A

☆	☆	*	*	*	*
☆	*	*	☆	◆	*
*	*	*	☆	*	*
*	☆	☆	*	☆	☆
*	◆	*	☆	*	☆
*	*	*	☆	☆	*

ŽIVALSKI REBUS

Imeni živali na sliki vpišite na črtice:

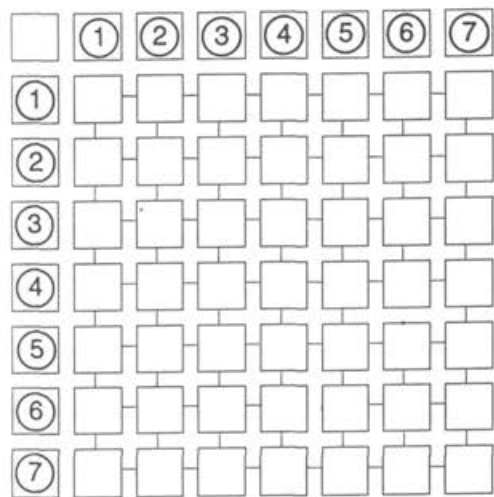
Združite ju in prebrali boste ime družine plemenitih sladkovodnih rib, ki živijo v Severni Ameriki in Evropi:

LAHEK MAGIČNI LIK

Vodoravno in navpično:

- 1 atletska disciplina
- 2 javno ponujanje in priporočanje izdelkov, propaganda
- 3 jesenski mesec
- 4 obširna etnična evropska skupina, iz katere so se v zgodnjem srednjem veku začeli oblikovati današnji narodi
- 5 mesto zabavišče s krajšimi plesnimi in pevsкими predstavami veselega tipa; naslov znamenitega filma Boba Fossa
- 6 preroško znamenje, napoved česa (nomen est ...) – Adamova družica v rajju
- 7 ime mednarodne dobrotelne ustanove, ki deluje tudi v Sloveniji (po latinsko pomeni ljubezen do bližnjega)

OKVIRI

Vodoravno vpišite v vsako vrstico po eno petčrkovno besedo:

- 1 ljubitelj lepega
- 2 letovišče na ruskem polotoku Krimu, znano po politični konferenci februarja 1945, ki so se jo udeležili Churchill, Roosevelt in Stalin
- 3 edina električna osnovna enota mednarodnega merskega sistema, za merjenje jakosti električnega toka (A)
- 4 iztiskanje mleka iz kravjega vimena
- 5 indonezijsko ime za Novo Gvinejo
- 6 francoski dirkač v formuli ena (Ayrton)
- 7 vrsta žabe (iz črk TAROK)
- 8 v brahmanizmu: absolutno v človeku, čista

duša, ki je eno z vesoljsko dušo (iz črk besede MANTA)

Naslednje besede pa tečejo v dveh koncentričnih okvirih (drugi je manjši od prvega) in sredinski liniji (začetek besed morate uganiti sami):

Zunanji okvir:

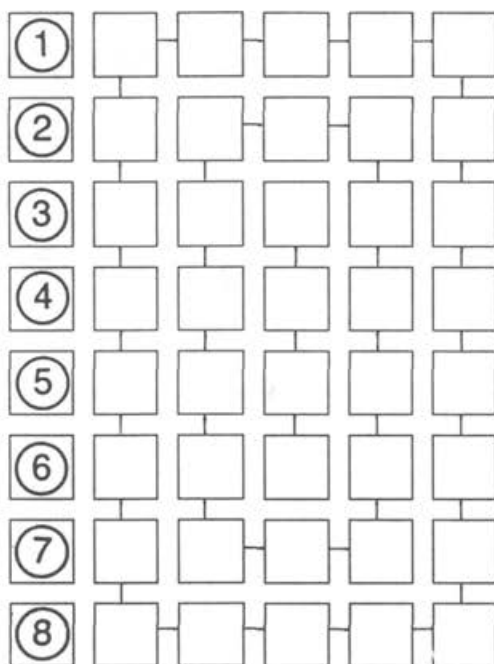
- veličastje, (pre)vzvišenost, veličastnost; najvišja vladarska čast in dostojanstvo
- telesna poškodba
- pokrajina v Vietnamu
- avto z voznikom, ki ga najemamo za vožnjo

Notranji okvir:

- prebivalec otoške evropske države v Sredozemlju
- bikoborec

Linija znotraj obeh okvirov:

agregatno stanje snovi

SKRIVALNICA

INŠPEKTOR

Dobro napnite oči in ugotovite, kateri poklic se še skriva v gornji besedi.

rešitev: _____

KRIŽANKA BREZ ČRNIH POLJ

	1	2	3	4	5	6
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						

Besede med seboj niso ločene z običajnimi črnimi polji, ampak z debelejšimi črticami. V križanki ni nobene dvočrkovne besede, kar je v naši enigmatiki precejšnja redkost.

Vodoravno:

- 1 konjska nosnica
- 2 igralec na velik inštrument z mehovi; tudi naslov Prešernove pesmi
- 3 zelo močno čustvo
- 4 vrsta aminokislin, ki so v mnogih beljakovinah (iz črk besede LANINA)
- 5 kraj v Zasavju, kjer je bila leta 1937 ustanovljena KP Slovenije
- 6 slovenski politik pred prvo svetovno vojno, ljubljanski župan, ki je ob kapitulaciji države 1941 storil samomor (Ivan)
- 7 premikanje po zraku – sodobni italijanski književnik (Umberto, Ime rože)
- 8 pozdrav starih Rimljanov – žito, ki ga na svetu zraste največ
- 9 hrvaški matematik in akademik, ki je objavil nad 40 razprav iz algebre in matematične logike (Vladimir, rojen 1925); zadnji zlog njegovega priimka je enak prvemu

Navpično:

- 1 delavec na prometnih postajah ali v pristanišču, ki nosi tovor – prijetna poletna osvežitev v senci

2 visoka italijanska alpska skupina z najvišjim vrhom nad 3000 metrov – tuja oblika imena Eva

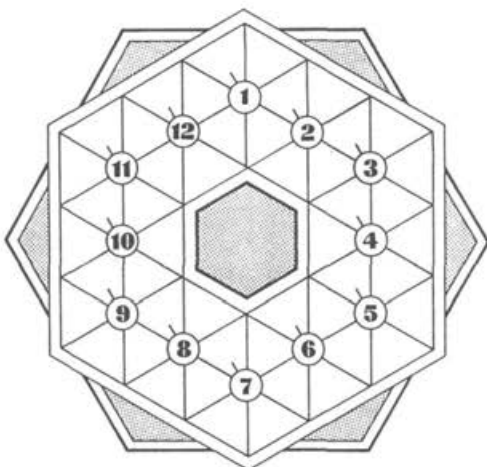
3 nenadno, hlastno prijetje

4 del roke – nekdanji prebivalci Iberskega polotoka

5 reka v Srbiji, desni pritok Zahodne Morave (dolga 83 kilometrov) in rodovitna pokrajina v njenem porečju – španski narodni junak s pridevkom el Campeador, ki je v enajstem stoletju osvojil mavrsko državo Valencijo, ki ga opeva ljudski ep

6 splošno ime za cvetice okrog hiše (dve besedi)

VRTEČA UGANKA

Besede, ki jih boste uganili s pomočjo spodnjih opisov, vpišujte okrog posameznih števil v smeri urinega kazalca. Začetek vpisovanja določajo črtice.

- 1 reka, ki teče skozi Prago
- 2 slovenski književnik, avtor Bajk in povesti o Gorjancih (Janez)
- 3 starokeltski poganski svečeniki
- 4 starogrški bog vina in nebrzdanih veseljačenj (pri starih Rimljanih je to bil Bakhus)
- 5 ime ubite političarke Gandhijeve
- 6 francoska filmska igralka, (Brigitte, film Resnica)
- 7 bankovec za sto enot
- 8 ribič, ki lovi ribe polenovke (trske)
- 9 prebivalec največjega jadranskega polotoka
- 10 zgleden pisatelj, filozof, slikar itd., ki je ustvaril nesmrtna dela
- 11 ženka, ki čita
- 12 naš pisatelj, avtor Visoške kronike (Ivan)

ANAGRAMNA KOMBINACIJA

»IZ PETIH DRŽAV ŠEST NOVIH«

S pomočjo spodnjih opisov uganite imena petih držav in jih vpišite vodoravno za številkami:

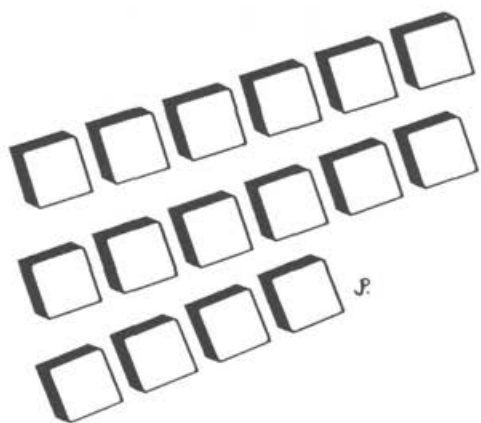
- 1 republika v severovzhodnem delu Iranskega višavja z glavnim mestom Kabul
- 2 evropska kraljevina med Srednjo Evropo in Skandinavijo
- 3 velika in redko naseljena afriška država z glavnim mestom Bamako
- 4 najgosteje naseljena država na svetu, evropska kneževina z istoimenskim glavnim mestom

5 samostojni šejkat na istoimenskem polotoku v Perzijskem zalivu z glavnim mestom Doha (Ad Dawhah)

Iz vseh črk imen gornjih držav sestavite šest imen novih držav in jih vpišite v poševne vrstice. Lahko si pomagate s spodnjimi opisi:

- po površini druga največja država na svetu
- evropska država z največ jezeri
- sultanat v vzhodni Arabiji z glavnim mestom Muscat
- evropska država v Sredozemlju (otok)
- evropska otočna država, ki je razdeljena na 31 grofij
- kraljevina v Polineziji z glavnim mestom Nukulaofa, ki leži na 699 kvadratnih kilometrih in ima nekaj nad 100.000 prebivalcev.

1 □ □ □ □ □ □ □ □ □ □
 2 □ □ □ □ □ □ □ □ 3 □ □ □ □ □ □
 4 □ □ □ □ □ □ □ □ □ □ 5 □ □ □ □ □ □ □ □

UGANKA Z ZNAKI

Vsak znak v poljih nadomestite s črko, tako da boste po vodoravnih vrsticah prebrali začetek znane slovenske narodne pesmi. V polja z najpogostejšim znakom (pojavlja se sedemkrat), vpišite najpogostejšo črko v slovenskem jeziku. To je seveda samoglasnik, ostalih samoglasnikov v tej uganki ni. Od soglasnikov pa se pojavljajo: B, L, M, N, T, R, V, Z in Ž.

★	*	✱	✦	✧
★	✦	*	✦	*
*	✦	+	✦	
◆	✦	★	✦	

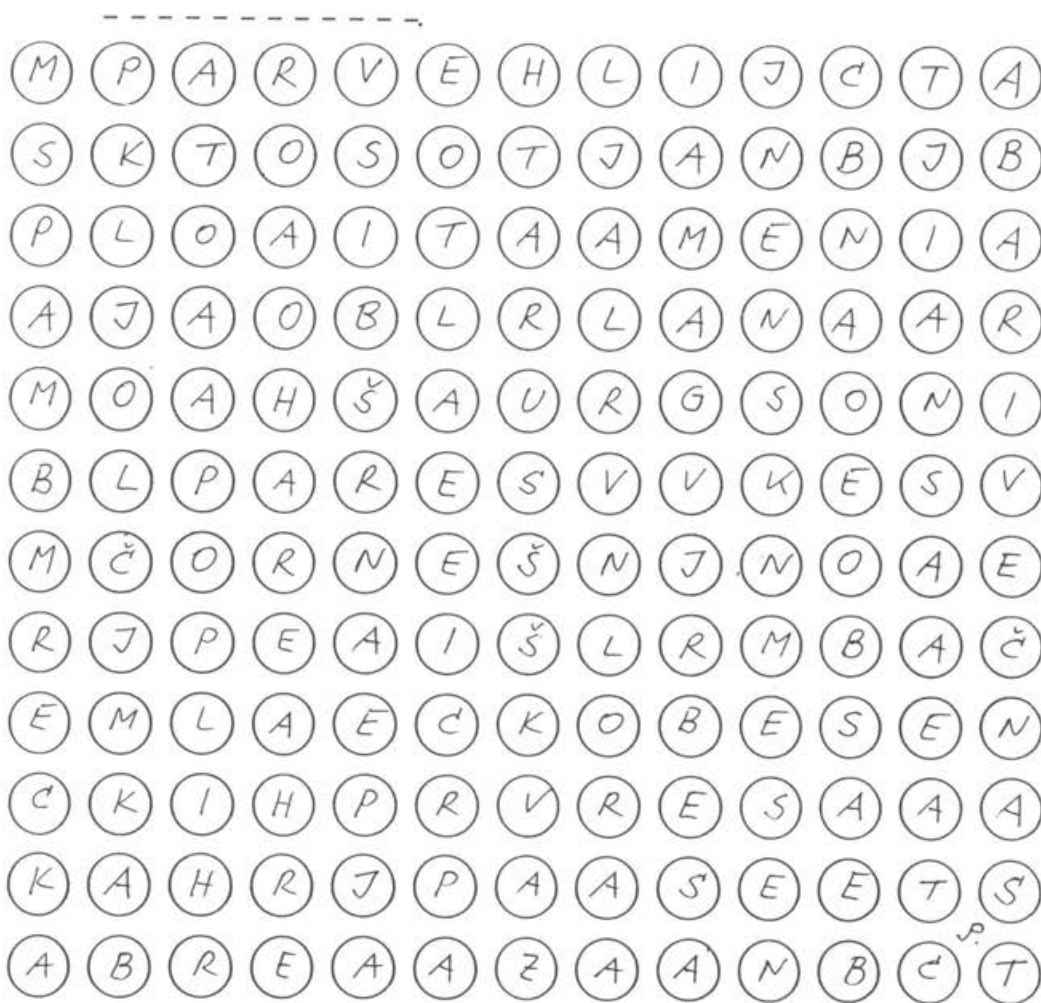
REŠETO Z DREVESI

V mreži črk najдите imena pojmov s spodnjega spiska in jih prečrtajte. V vsaki vodoravni vrstici in vsaki navpični koloni se skriva po en pojem. Črke so razporejene z leve na desno, le da so vmes še druge črke. Tako se na primer v prvi vodoravni vrstici skriva MARELICA.

Ko boste prečrtali vse besede, bo v vsaki vrstici ostala ena črka neprečrtana. Te črke po vrsti od zgoraj navzdol prepisite na spodnje črtnice, kjer boste dobili končno rešitev:

BAOBAB
BRESKEV
BREST
BREZA
CIPRESA
ČEŠNJA
HRAST
HRUŠKA
JABLANA
JAVOR
JESEN
KOSTANJ

LIPA
MACESEN
MAHAGONI
OLJKA
OREH
PLATANA
PALMA
SMREKA
TISA
TOPOL
VIŠNJA
VRBA

VIZITKA

MIRO KASTELIC

Črke premečite, njegov poklic uganite:

TULEC

KIS, OLJE ...

Kaj še manjka? Še ena začimba med obema.
Rešitev: _____

ANAGRAMNA GLASBENA KOMBINACIJA

Imena treh glasbil, ki so na sliki, vpišite v kvadrate, ki so v zgornji polovici oboda kroga med večjima pikama. Potem črke s

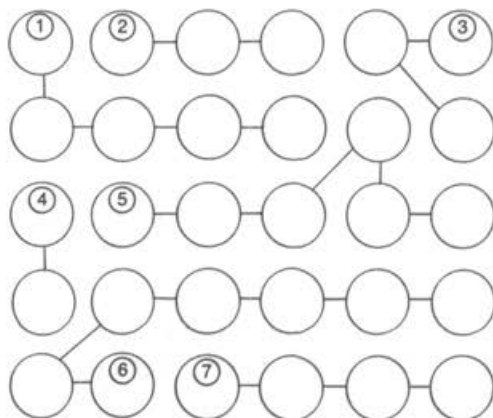
pomočjo ravnih črt prenesite v kvadrate, ki so na spodnjem obodu kroga. Tu boste prebrali imena še treh glasbil, ki sodijo v isto družino.

ZAVITA UGANKA

Besede začnete vpisovati v krogcih s številkami, naprej pa tečejo tako, kot jih povezujejo črte. Po vodoravnih vrsticah boste prebrali lepo misel.

- 1 izliv manjše tekoče vode v večjo
- 2 lučaj
- 3 ... in on
- 4 krajša oblika imena Josephine
- 5 češnji podobno drevo in sadež malce trpkeg okusa
- 6 občinstvo, prisotno na kakšni prireditvi
- 7 ime naše pevke Ruplove

KOMBINACIJSKA KRIŽANKA BREZ ČRNIH POLJ

V križanki ni običajnih črnih polj, ki ločijo besede med sabo. Namesto njih so debelejšje prečke. Spodnje besede razporedite po na

vpičnih kolonah tako, da boste vodoravno dobili 11 znanih besed, ki jih ni na spodnjem spisku.

Križanko odlikuje visoka povprečna dolžina besed, ki je kar 5,76 črke.

AKT								
ALSEN								
AMORFNOST								
ANANAS								
AREE								
BILL								
KABALA								
KAK								
KEITA								
KOKOTA								
LETNO OLJE								
SKI								
SKOPAS								
TIN								

SKRIT PREGOVOR

MULA
DUNAJ
DELAK
SITAR
EPOS
EDAM

V vsaki gornji besedi prečrtajte po eno črko, ostale pa po vrsti prepisite na spodnje črtice. Prebrali boste znan slovenski pregovor:

LOGOGRIF

Tistim, ki stalno bedijo,
se ----- naredijo.

Uganite dve besedi, ki se med seboj razlikujeta samo v eni črki.

ANAGRAM

SLOVENSKA VIŽA

Črko Ž spremenite v K, potem pa vse črke premečite, da dobite ime in priimek znanega harmonikarja: -----

RAZSUTA MISEL

Črke iz navpičnih kolon so popadale dol. Razvrstite jih na prava mesta v prazne kva-

drate, tako da boste po vodoravnih vrsticah prebrali znan slovenski pregovor z dodatkom.

			.			.			
			.				.	.	
				.					
L	A	E	E	M	A	E	A	A	
O	K	G	I	O	R	K	R	E	
T	L	Ž	N	P	G	S	T	D	

PREŠEREN IZ PREŠERNA

Uganite štiri besede, ki manjkajo v spodnjih Prešernovih verzih na mestih, kjer so številke.

sonet Memento mori:

Pred **1 2 3 4 5 6** ne obvarje koža gladka,
od nje nas ne odkup'jo kupi zlata...

Tretji sonet Sonetov nesreče:

Hrast, ki vihar na tla ga zimski trešne,
ko toplo sonce pomladansko seje
spet ozelenil sem ter tje bo veje,
naenkrat ne **7 8 9 10 11** moči popršne.

V spomin Valentina Vodnika:

12 13 14 plane 'z plamena
s svetlobo obdan,
sloveč'ga imena
ptič Fenis na dan.

Nezakonska mati

Kaj **15 16** je tebe treba bilo,
dete ljubo, dete lepo...

Črke vseh štirih besed s pomočjo številke prenesite pod številke v liku. Tu boste prebrali dva znana Prešernova verza.

Vse uganke je sestavil JOŽE PETELIN

1	4	16	14	9		1	13						
1	12	6	5	13	8	16		1	15	6	2	14	11
4	3	15	11		10	3	13	7	2	11	3	9	

SEZNAM NAROČNIKOV MOHORJEVE REDNE LETNE KNJIŽNE ZBIRKE PO ŠKOFIJAH, ARHIDIAKONATIH, NADDEKANATIH IN DEKANIJAH ZA LETO 1995

R SLOVENIJA	Skupaj	617	4. Kranj-Drulovka/Breg	58	17. Škofja Loka-Suha	10
I. JUBLJANSKA NADŠKOFIJA			5. Kranj-Primskovo	60	18. Trata-Gorenja vas	33
I. ARHIDIAKONAT			6. Kranj-Šmartin	101	19. Zali Log	9
1. Dekanija Ljubljana-Center – 7 župnij			7. Kranj-Zlato polje	30	20. Žabnica	18
1. Ljubljana-Bežigrad	46		8. Mavčiče	35	21. Železniki	33
2. Ljubljana			9. Naklo	59	22. Žiri	50
- Marijino oznanjenje	30		10. Podbrezje	12	23. Kapucinski samost. Š. L.	13
3. Ljubljana-Sv. Jakob	8		11. Predoslje	30		
4. Ljubljana-Sv. Nikolaj	23		12. Kranj - F. Kodrič	-	Skupaj	608
5. Ljubljana-Sv. Peter	30					
6. Ljubljana-Sv. Trojica	29		Skupaj	550	III. ARHIDIAKONAT	
7. Ljubljana-Trnovo	0		7. Dekanija Šenčur – 10 župnij		10. Dekanija Kamnik – 17 župnij	
8. Skladišče in prodajalna Mohorjeve družbe	338		1. Cerklje	78	1. Gozd	3
Skupaj	504		2. Jezersko	22	2. Homec	24
			3. Kokra	-	3. Kamnik	48
2. Dekanija Ljubljana-Moste – 15 župnij			4. Preddvor	58	4. Komenda	131
1. Dol pri Ljubljani	24		5. Smednik	26	5. Mekinje	26
2. Javor	9		6. Šenčur	50	6. Motnik	30
3. Ljubljana-Črnuče	33		7. Šenturška gora	-	7. Nevlje	16
4. Ljubljana-Fužine	12		8. Trboje	15	8. Sela pri Kamniku	0
5. Ljubljana-Kašelj/Zalog	19		9. Velesovo	35	9. Stranje	25
6. Ljubljana-Kodeljevo	10		- Voglje/Duhov. urad	28	10. Šmarca-Duplica	18
7. Ljubljana-Moste	30		10. Zapoge	-	11. Šmartno v Tuhinju	15
8. Ljubljana-Polje	50		- Hrastje Duhovnja	18	12. Spitalič	16
9. Ljubljana-Sv. Križ	40		- Olševk	16	13. Tunjice	13
10. Ljubljana-Šmartno ob Savi	5		Skupaj	346	14. Vranja Peč	9
11. Ljubljana-Štepanja vas	20		8. Dekanija Tržič – 8 župnij		15. Zgornji Tuhinj	25
12. Ljubljana-Zadobrova	26		1. Duplje	15	16. Stahovica-Žagar	6
13. Sostro	47		2. Goriče	17	17. Kamnik-Franč. samostan	5
14. Sv. Helena-Dolsko	19		3. Kovor	22	Skupaj	410
15. Sv. Jakob ob Savi	44		4. Križe	45	11. Dekanija Domžale – 16 župnij	
Skupaj	388		5. Lom	13	1. Blagovica	7
			6. Trstenik	4	2. Brdo	34
3. Dekanija Ljubljana Šentvid – 13 župnij			7. Tržič	22	3. Češnjice	3
1. Ljubljana-Dravljje	46		8. Tržič-Bistrica	15	4. Dob	80
2. Ljubljana-Ježica	61		Skupaj	153	5. Domžale	80
3. Ljubljana-Koseze	33		9. Dekanija Škofja Loka – 22 župnij		6. Ihan	52
4. Ljubljana-Podutik	6		1. Bukovčica	25	7. Jarše	17
5. Ljubljana-Stožice	8		2. Davča	-	8. Krašnja	33
6. Ljubljana-Šentvid	95		3. Dražgoše	16	9. Mengeš	61
7. Ljubljana-Šiška	37		4. Javorje nad Škofjo Loko	26	10. Moravče	45
8. Pirniče	36		5. Leskovicca	18	11. Peče	10
9. Preska	63		6. Lučine	19	12. Radomlje	20
10. Sora	52		7. Nova Oselica	15	13. Rova	13
11. Sv. Katarina-Topol	10		8. Poljane nad Škofjo Loko	26	14. Šentozbolt	-
12. Šmartno pod Šmarno goro	50		9. Reteče	34	15. Trzin	15
13. Vodice	100		10. Selca	93	16. Vrhopolje	7
			11. Sorica	14	17. Zlato Polje	4
			12. Stara Loka	42	Skupaj	481
			13. Stara Oselica	15	12. Dekanija Litija – 14 župnij	
			14. Sv. Duh pri Škofji Loki	17	1. Dole pri Litiji	7
			15. Sv. Lenart	20	2. Hotič	10
			16. Škofja Loka	62	3. Janče	-

4. Javorje pri Litiji	–	Skupaj	202			23. Dekanija Črnomelj – 12 župnij	
5. Kresnice	15			Skupaj	62	1. Adlešiči	–
6. Litija	21	16. Dekanija Ribnica – 14 župnij		20. Dekanija Trebnje – 12 župnij		2. Črnomelj	46
7. Polšnik	16	1. Dobrepolje-Videm	50	1. Boštanj	8	3. Dragatuš	6
- Polšnik - M. Kotar	–	2. Dolenja vas	8	2. Čatež-Zaplaz	7	4. Metlika	15
8. Prežganje	8	3. Draga	–	3. Mirna	2	5. Podzemelj	–
9. Primskovo na Dolenjskem	3	4. Gora pri Sodražici	–	4. Mokronog	7	6. Preloka	–
10. Sava	5	5. Loški potok	27	5. Sv. Križ-Gabrovka	11	7. Radovica	–
11. Sveta Gora	–	6. Ribnica	72	6. Šentjanž	10	8. Semič	17
12. Šmartno pri Litiji	38	7. Rob	10	7. Šentlorenc	8	9. Sinji Vrh	–
13. Štanga	10	8. Sodražica	14	8. Šentrupert	17	10. Stari trg ob Kolpi	5
14. Vače	20	- Nova Štifta/Franč.sam.	16	9. Trebelno	0	11. Suhor	–
Skupaj	153	9. Struge	8	10. Trebnje	20	12. Vinica	10
13. Dekanija Zagorje – 12 župnij		10. Sv. Gregor-Ortnek	17	11. Tržišče	5	Skupaj	99
1. Čemšenik	29	11. Škocjan pri Turjaku	7	12. Veliki Gaber	5	Ljubljanska škofija vsega	7.039
2. Dobovec	4	12. Turjak	–	Skupaj	100	MARIBORSKA ŠKOFIJA	
3. Izlake	20	13. Velike Lašče	22	VI. ARHIDIJAKONAT		I. NADDEKANAT	
4. Kisovec	7	14. Velike Poljane	4	21. Dekanija Leskovec – 13 župnij		1. Dekanija Dravograd	
5. Kolovrat	12	Skupaj	255	1. Bučka	8	1. Črneče	24
6. Radeče	10	17. Dekanija Kočevje – 9 župnij		2. Cerklje ob Krki	17	2. Dravograd	21
7. Sv. Planina	–	1. Banja Loka	–	3. Čatež ob Savi	9	3. Libeliče-Horvat	15
8. Svibno	14	2. Fara pri Kočevju	10	4. Kostanjevica na Krki	6	4. Ojstrica	–
9. Šentgotard	14	3. Hinje	2	5. Krško	8	Skupaj	60
10. Šentjurij-Podkum	13	4. Kočevje	20	6. Leskovec pri Krškem	38	2. Dekanija Dravsko polje	
11. Šentlambert	–	5. Kočevska Reka	–	7. Raka	10	1. Cirkovce	23
12. Zagorje ob Savi	35	6. Mozelj	–	8. Studenec	10	2. Fram	10
Skupaj	158	7. Osilnica	5	9. Sv. Duh-Veliki Trn	13	3. Hoče	55
IV. ARHIDIJAKONAT		8. Spodnji Log/Nemška Loka	–	10. Sv. Križ-Podbočje	13	4. Majšperk	20
14. Dekanija Vrhnika – 13 župnij		9. Stara Cerkev	12	11. Šentjernej	50	5. Ptujška Gora	12
- Bevke, Duhovnij. urad	8	Skupaj	49	Kartuzija Pleterje	2	6. Rače	16
1. Borovnica	34	V. ARHIDIJAKONAT		12. Škocjan pri Novem mestu	10	7. Slivnica pri Mariboru	50
2. Dolnji Logatec	37	18. Dekanija Grosuplje – 12 župnij		13. Velika Dolina	10	8. Sv. Miklavž ob Dravi	10
3. Gornji Logatec	16	1. Grosuplje	30	Skupaj	204	9. Sv. Lovrenc na Dravskem polju	14
4. Horjul	21	2. Ivančna Gorica	9	22. Dekanija Novo mesto – 17 župnij		10. Št. Janž na Dravskem polju	20
5. Hotedršica	6	3. Kopanj	15	1. Bela Cerkev	10	Skupaj	230
6. Podlipa	9	4. Lipoglav	5	2. Brusnice	4	3. Dekanija Jarenina	
7. Preserje	13	5. Polica	6	3. Črmošnjice	–	1. Gornja Sv. Kungota	10
8. Rakitna	7	6. Stična	30	4. Mirna Peč	40	2. Jarenina	9
9. Rovte	22	7. Šentjurij-Podtabor	11	5. Novo mesto	82	3. Pesnica	3
10. Šentjošt nad Horjulom	21	8. Šentvid pri Stični	35	- Kapitelj	82	4. Spodnja Sv. Kungota	8
11. Vrh - Sv. Trije Kralji	5	9. Škofljica	25	6. Novo mesto - Sv. Janez	15	5. Svečina	20
12. Vrhnika	81	10. Šmarje-Sap	13	7. Novo mesto - Sv. Lenart	38	6. Sv. Jakob v Slov. goricah	35
13. Zaplana	8	11. Višnja Gora	8	8. Novo mesto - Šmihel	23	7. Sv. Jurij ob Pesnici	5
Skupaj	288	12. Žalna	15	9. Podgrad	6	8. Sv. Marjeta ob Pesnici	10
15. Dekanija Cerknica – 11 župnij		Skupaj	202	10. Poljane-Dolenjske Toplice	–	9. Št. Ilj v Slov. goricah	39
1. Babno Polje	–	19. Dekanija Žužemberk – 8 župnij		11. Prečna	5	Skupaj	139
2. Begunje pri Cerknici	13	1. Ajdovec	17	12. Soteska	3	4. Dekanija Maribor	
3. Bloke	29	2. Ambrus	4	13. Stopiče	15	1. Gornja Sv. Kungota	10
4. Cerknica	30	3. Dobrnjč	9	14. Št. Peter-Otočec	14	2. Jarenina	9
5. Grahovo	10	4. Krka	15	15. Šmarjeta	10	3. Pesnica	3
6. Planina pri Rakeku	20	5. Sela pri Šumberku	–	16. Toplice	9	4. Spodnja Sv. Kungota	8
7. Rakek	17	6. Šmihel pri Žužemberku	2	17. Vavta vas	90	5. Svečina	20
8. Stari trg pri Ložu	45	7. Zagradec	3	Skupaj	364	6. Sv. Jakob v Slov. goricah	35
9. Sv. Trojica-Šivče	–	8. Žužemberk	12			7. Sv. Jurij ob Pesnici	5
10. Sv. Vid nad Cerknico	17					8. Sv. Marjeta ob Pesnici	10
11. Unec	21					9. Št. Ilj v Slov. goricah	39

1. Kamnica	24			6. Hotiza	8	1. Kog	5
2. Limbuš	10	Skupaj	126	7. Kobilje	0	2. Miklavž pri Ormožu	8
3. Lovrenc na Pohorju	22			8. Lendava	25	3. Ormož	50
4. Maribor-Brezje	9	8. Dekanija Stari trg		9. Odranci	17	4. Podgorci	7
5. Maribor-Pobrežje	27			10. Turnišče	31	5. Središče ob Dravi	9
6. Maribor-Radvanje	12	1. Dolič	10	11. Velika Polana	15	6. Sv. Tomaž pri Ormožu	17
7. Maribor-Sv. Janez		2. Pameče	11	Skupaj	278	7. Svetinje	1
Krstnik	31	3. Podgorje pri				8. Velika Nedelja	20
8. Maribor-Sv. Jožef	11	Slov. Gradcu	17	3. Dekanija Ljutomer		Skupaj	117
9. Maribor-Sv. Križ	16	4. Razbor pri Slov. Gradcu	8				
10. Maribor-Sv. Janez Bosko	2	5. Sele	3	1. Apače	-	7. Dekanija Zavrč	
11. Maribor-Sv. Magdalena	20	6. Slovenj Gradec	34	2. Cezanjevci	-		
12. Maribor-Sv. Marija	33	7. Stari trg pri Slov. Gradcu	14	3. Gornja Radgona	40	1. Cirkulane	11
13. Maribor-Sv. Rešnje telo	14	8. Sv. Peter na Kronske gori	-	4. Kapela pri Radencih	14	2. Sv. Trojica	
14. Maribor-Tezno	14	9. Sv. Vid nad Valdekom	-	5. Križevci pri Ljutomeru	28	- Podlehnik	10
15. Ruše	18	10. Šmartno pri		6. Ljutomer	48	3. Sv. Vid pri Ptuju	12
16. Selnica ob Dravi	17	Slovenj Gradcu	17	7. Mala Nedelja	17	4. Zavrč	8
17. Sv. Barbara		11. Šmiklavž pri		8. Radenci	12	5. Zgornji Leskovec	15
v Slov. goricah	3	Slovenj Gradcu	-	9. Razkrižje (Ivan Žabot)	43	Skupaj	56
18. Sv. Duh na Ostrem Vrh	-	12. Št. Ilj pod Turjakom	47	10. Sv. Jurij ob Ščavnici	21		
19. Sv. Križ nad Mariborom	7	13. Št. Janž pri Dravogradu	13	11. Veržej	22	III. NADDEKANAT	
20. Sv. Marija v Puščavi	55	Skupaj	174	Skupaj	245		
21. Sv. Martin pri Vuberku	18	9. Dekanija Vuzenica				1. Dekanija Braslovče	
22. Sv. Peter pri Mariboru	23			4. Dekanija Murska Sobota			
Skupaj	386					1. Braslovče	35
5. Dekanija Mežiška dolina		1. Ribnica na Pohorju	10	1. Bakovci	8	2. Gomiško	25
		2. Sv. Anton na Pohorju	7	2. Cankova	20	3. Marija Reka	-
1. Črna	30	3. Sv. Primož na Pohorju	-	3. Dolenci	11	4. Prebold	-
2. Javorje	-	4. Trbonje	-	4. Gornji Petrovci	6	5. Sv. Andraž nad Polzelo	10
3. Koprivna	-	5. Vuhred	26	5. Grad	8	6. Sv. Jurij ob Taboru	15
4. Kotle	3	6. Vuzenica	24	6. Kančevci	1	7. Šmartno ob Paki	69
5. Mežica	50	Skupaj	67	7. Kuzma	2	8. Vransko	53
6. Prevalje	48	II. NADDEKANAT		8. Markovci	0	Skupaj	207
7. Ravne na Koroškem	20	1. Dekanija Lenart		9. Martjanci	5		
8. Strojna	-	v Slovenskih goricah		10. Murska Sobota	15	2. Dekanija Celje	
9. Sv. Danijel				11. Pečarovec	6		
nad Prevaljami	39			12. Pertoča	3	1. Celje-Sv. Cecilija	7
Skupaj	190			13. Sv. Jurij v Prekmurju	6	2. Celje-Sv. Danijel	13
6. Dekanija Radlje				14. Tišina	51	3. Celje-Sv. Duh	14
				Skupaj	152	4. Celje-Sv. Jožef	8
1. Brezno ob Dravi	-			5. Dekanija Ptuj		5. Svetina (eksp)	-
2. Jernej nad Muto	-					6. Teharje	18
3. Kapla na Kozjaku	6			1. Dornava	6	- Uprava MD Celje	850
4. Muta	6			2. Hajdina	12	Skupaj	910
5. Pernice	-			- Pucko	3		
6. Radlje	14			3. Kidričevo	5	3. Dekanija Gornji Grad	
7. Remšnik	-			4. Polenšak	10		
8. Sv. Ožbalt ob Dravi	10			5. Ptuj-Sv. Jurij	19	1. Bočna	0
Skupaj	30			6. Ptuj-Sv. Ožbalt	22	2. Gornji Grad	18
7. Dekanija Slovenska Bistrica				7. Ptuj-Sv. Peter in Pavel	15	3. Ljubno ob Savinji	25
				8. Sv. Andraž		4. Luče ob Savinji	30
1. Črešnjevec	8			v Slov. goricah	7	5. Mozirje	58
2. Gornja Poljskava	10			9. Sv. Lovrenc		6. Nazarje	18
3. Laporje	14			- Juršinci	27	7. Nova Štifta	10
4. Makole	10			10. Sv. Marjeta niže Ptuja	17	8. Radmirje	25
5. Poljčane	16			11. Sv. Marko niže Ptuja	20	9. Rečica ob Savinji	23
6. Slovenska Bistrica	41			12. Sv. Urban		10. Solčava	20
7. Spodnja Poljskava	13			- Destrnik	14	11. Šmartno ob Dreti	17
8. Studence	0			13. Vurberk	3	12. Šmihel nad Mozirjem	19
9. Sv. Martin na Pohorju	6			Skupaj	180	Skupaj	263
10. Sv. Venčeslav	-			6. Dekanija Velika Nedelja		4. Dekanija Nova Cerkev	
11. Tinje	8						
		2. Dekanija Lendava					
		1. Beltinci	75				
		2. Bogojna	39				
		3. Črenšovci	12				
		- Bogatec	-				
		- Horvat	18				
		- Žerdin	11				
		- Krampač	7				
		- Čurič	11				
		4. Dobrovnik	6				
		5. Dokležovje	3				

1. Črešnjice	38	8. Podsreda	4	8. Pišecce	11	27. Vatovlje	-
2. Dobrna	15	9. Polje ob Sotli	5	9. Razbor nad Loko	11	28. Veliki Dol	-
3. Frankolovo	10	10. Prevoje	3	10. Senovo	6	29. Vojšćica	15
4. Ljubečna	15	11. Sv. Peter pod	15	11. Sevnica	31	30. Vrabče	-
5. Nova Cerkev	35	Svetimi gorami	20	12. Sromlje	15	31. Vreme	23
6. Sv. Jošt na Kozjaku	3	12. Sv. Vid na Planini	41	13. Videm-Krško	25		
7. Šmartno v Rožni dolini	9	13. Zagorje	10	14. Zabukovje	0	Skupaj	182
8. Vitanje	15			15. Zdole	6		
9. Vojnik	25	Skupaj	124			3. Dekanija Ilirska Bistrica	
Skupaj	165	2. Dekanija Laško		Skupaj	285	1. Golac	-
5. Dekanija Slovenske Konjice		1. Dol pri Hrastniku	17	Mariborska škofija vsega	5.455	2. Harije	-
1. Čadram-Oplotnica	-	2. Hrastnik	6			3. Hrušica	5
2. Kebejlj	-	3. Jurklošter	-	KOPRSKA ŠKOFIJA		4. Ilirska Bistrica	19
3. Loče pri Poljčanah	36	4. Laško	54	1. Dekanija Koper		5. Jelšane	5
4. Prihova	5	- Laško - Lah F.	3	1. Bertoki	18	6. Knezak	10
5. Skomarje	-	5. Loka pri Zidanem Mostu	20	2. Sv. Anton	-	7. Podgrad	2
6. Slovenske Konjice	100	6. Marija Širje	9	3. Izola	12	8. Podgraje	8
7. Stranice	4	7. Sv. Jedrt nad Laškim	7	4. Koper-Stolna župnija	19	9. Pregarje	1
8. Sv. Jernej pri Ločah	5	8. Sv. Lenart nad Laškim	3	5. Sv. Ana	-	10. Prem	11
9. Sv. Kunigunda	-	9. Sv. Marjeta	7	6. Koper-Sv. Marko	15	Skupaj	56
na Pohorju	15	v Rimskih Toplicah	15	7. Korte	-	4. Dekanija Kobarid	
10. Špitalič	4	10. Sv. Miklavž nad Laškim	5	8. Krkavče	15	1. Bovec	21
11. Zreče	11	11. Sv. Rupert nad Laškim	7	9. Koštabona	-	2. Breginj	15
12. Žiče	5	12. Trbovlje	40	10. Lucija	-	3. Drežnica	23
Skupaj	185	Skupaj	186	11. Piran	4	4. Kamno	0
6. Dekanija Šaleška dolina		3. Dekanija Rogatec		12. Portorož	10	5. Kobarid	28
1. Bele Vode	8	1. Kostrivnica	13	13. Sečovelje	2	6. Kred	10
2. Gornja Ponikva	-	2. Rogaška Slatina	17	14. Strunjan	5	7. Libušnje	0
3. Velenje-Sv. Marija	15	3. Rogatec	30	15. Šmarje pri Kopru	5	8. Livek	6
4. Velenje-Sv. Martin	32	4. Stoperce	12	16. Pomjan	1	9. Log pod Mangartom	-
5. Šentjanž na Vinski Gori	10	5. Sv. Ema	11	17. Truške	-	10. Logje	-
6. Šoštanj	66	6. Sv. Florijan ob Boču	-	18. Marezige	-	11. Sedlo	-
7. Št. Ilj pri Velenju	8	7. Sv. Peter na Kristan Vrh	-	Skupaj	104	12. Soča	-
8. Velenje-Sv. Barbara	-	8. Sv. Rok ob Sotli	-			13. Srpenica	9
9. Zavodnje	4	9. Žetale	-	2. Dekanija Kraška		14. Trenta	-
Skupaj	143	Skupaj	93	1. Avber	-	15. Trnovo ob Soči	-
7. Dekanija Žalec		4. Dekanija Šmarje pri Jelšah		2. Branica	-	Skupaj	112
1. Galicija	20	1. Dramlje	18	3. Brestovica	-	5. Dekanija Vipavska	
2. Gotovlje	11	2. Kalobje	4	4. Brezovica	-	1. Ajdovščina	18
3. Griže pri Celju	11	3. Ponikva	30	5. Divača	-	2. Batuje	15
4. Petrovče	12	4. Sladka Gora	12	6. Dutovlje	18	3. Budanje	24
5. Polzela	33	5. Slivnica pri Celju	12	7. Gabrje	1	4. Col	8
6. Šempeter v Savinjski dolini	13	6. Sv. Štefan pri Žusmu	4	8. Gorjansko	-	5. Črničje	12
7. Žalec	17	7. Šentur pri Celju	50	9. Gabrovica	-	6. Goče	20
Skupaj	117	8. Šentvid pri Grobelnem	10	10. Hrpelje - Kozina	-	7. Kamnje	-
IV. NADDEKANAT		9. Šmarje pri Jelšah	20	11. Kazlje	-	8. Lokavec	11
1. Dekanija Kozje		10. Zibika	-	12. Kobjeglava	13	9. Lozice	17
1. Buče	-	11. Žusem	-	13. Komen	10	10. Otlica	-
2. Dobje pri Planini	12	Skupaj	160	14. Kostanjevica	6	11. Planina	14
3. Kozje	-	5. Dekanija Videm ob Savi		15. Lokev	5	12. Podkraj	9
4. Olimje	7	1. Artiče	35	16. Pliskovica	-	13. Podnanos	28
5. Piljštajn	7	2. Bizeljsko	41	17. Povir	12	14. Podraga	19
6. Planina pri Sevnici	-	3. Brestanica	20	18. Rodik	10	15. Slap	25
7. Podčetrtek	15	4. Brežice	42	19. Senožeče	28	16. Šmarje na Vipavskem	8
		5. Dobova	21	20. Sežana	11	17. Štomaž	6
		6. Kapele pri Brežicah	3	21. Slivje	5	18. Šturje	39
		7. Koprivnica	18	22. Škrbina	-	19. Ustje	8
				23. Štjak	10	20. Velike Žablje	6
				24. Štorje	-	21. Vipava	40
				25. Temnica	-	22. Vipavski Križ	40
				26. Tomaj	15	23. Vrhpolje	12

Skupaj	379
6. Dekanija Postojna	
1. Hrenovice	30
2. Košana	12
3. Matenja vas	9
4. Orehek	5
5. Pivka	12
6. Postojna	8
7. Slavina	25
8. Studeno	10
9. Suhorje	6
10. Šmihel	7
11. Trnje	12
12. Ubeljsko	6
13. Zagorje	12
Skupaj	154
7. Dekanija Šempeter	
1. Bilje	10
2. Branik	22
3. Brje	–
4. Bukovica	8
5. Dornberk	47
6. Gradišče	–
7. Miren	70
8. Mirenski Grad	0
9. Opatje selo	4
10. Prvačina	6
11. Renče	30
12. Šempeter pri Gorici	48
13. Šmarje	–
14. Vogrsko	6
15. Vrtojba	25
16. Zalošče	–
Skupaj	276
8. Dekanija Nova Gorica	
1. Avče	3
2. Banjšice	4
3. Bate	4
4. Biljana	19
5. Cerovo	–
6. Čepovan	5
7. Deskle	18
8. Fojana	–
9. Gorenje Polje	19
10. Gradno	9
11. Orgar	12
12. Kal nad Kanaloni	7
13. Kanal	18
14. Kojško	–
15. Kozana	4
16. Kožbana	7
17. Kromberk	8
18. Levpa	5
19. Lokve	–
20. Lokovec	–
21. Marijino Celje-Lig	6
22. Medana	1
23. Nova Gorica	13
24. Nova Gorica-Kapela	31

25. Osek	16
26. Plave	15
27. Podsabotin	–
28. Ravnica	5
29. Ročinj	20
30. Solkan	16
31. Srednje	–
32. Sv. Gora	30
33. Šempas	30
34. Šlovrenc	7
35. Šmartno	8
36. Trnovo	1
37. Vedrijan	4
38. Vipolže	–
Skupaj	315

9. Dekanija Dekani	
1. Ankaran	12
2. Dekani	10
3. Gradin	–
4. Kubed	2
5. Movraž	2
6. Osp	–
7. Plavje	–
8. Podgorje	–
9. Predloka	3
10. Pregara	1
11. Sočerga	3
12. Škofije	9
13. Tinjan	–
14. Topolovec	–
Skupaj	42

10. Dekanija Idrija – Cerkno	
1. Bukovo	12
2. Cerkno	20
3. Črni vrh	24
4. Godovič	9
5. Gore	8
6. Idrija	33
7. Jagrščice	5
8. Ledine	10
9. Novaki	6
10. Orehek	–
11. Otalež	5
12. Ravne	–
13. Spodnja Idrija	11
14. Sebrlje	6
15. Vojsko	10
16. Zavratac	15
Skupaj	174

11. Dekanija Tolmin	
1. Dolenja Trebuša	7
2. Gorenja Trebuša	–
3. Grahovo	17
4. Idrija ob Bači	3
5. Lom	–
6. Most na Soči	23
7. Obloke	–
8. Pečine	1
9. Podbrdo	11

10. Podmelec	–
11. Ponikve	3
12. Roče	–
13. Rut	11
14. Stržišče	–
15. Šentviška Gora	8
16. Tolmin	40
17. Volče	19

Skupaj	132
Koprska škofija vsega	1.926

Skupaj SLOVENIJA	14.420
-------------------------	--------

RAZNA DRUGA POVERJENIŠTVA	
Ž. U. Roč - Istra	–
Skupaj	–

INOZEMSTVO	
Argentina	8
Avstrija	0
Avstralija	17
Belgija	1
Finska	1
Francija	8
Italija	1
Kanada	10
Nemčija	7
Švedska	0
USA	18
Nizozemska	–
Skupaj	71

Skupaj vseh naročnikov (broš. in vezano) v letu 1996	14.491
---	--------

Celje, 31. 7. 1996

V REDNI ZBIRKI
1996
SO MOHORJANI

PREJELI
NASLEDNJE
KNJIGE:

Mohorjev koledar 1997
Kalendarijski podatki s prazniki, godovi, opisom dogajanj na nebu; bogata vsebina od spominov in meditacij do razvedrila, ugank in kronike.

Slovenske večernice 146 Slavko Toplišček, Leto vaškega življenja
Klasična kmečka povest: tik po drugi svetovni vojni ustaljeno življenje vasí že ogrožajo novi časi. Elektrifikacija prinaša tudi sence.

Alenka Goljevšček, Po štirih, po dveh
Glavni junaki babičinih zgodb so muce in kužki, živalice iz njenega otroštva. Vnučkom odpirajo okna v snov in dušo.

Janez Keber, Živali v prisposodbah 1
V prisposodbah jezika spoznavamo naravo živali in tiste poteze svoje narave, vedenja, ki so v daljnem ali bližnjem sozvočju z njo.

Alma Karlin, Urok južnega morja
Drobena, bistra in pogumna Celjanka našega rodu je v osmih letih obkrožila svet. Kaj je vide-la in spoznala; kakšnim nevarnostim je ušla...

Jörg Zink, Kako moliti
Pilot iz druge svetovne vojne je postal pastor. Doživetja hudega in lepega utemeljujejo njegovo molitev.

Rešitve ugank

ŽIVALSKA IZPOLNJEVANKA:

1 drskač, 2 korala, 3 sokol, 4 kozaki, 5 granit
– drozg, rakar, sloka, kalin.

SEŠTEVANJE S ČRKAMI:

310

849

28949

30108

ČRKOVNI REBUS:

polno Č – polnoč.

DIREBUS:

ura na T – uranat (sol uranske kisline);
na T ura – natura.

MAGIČNI LIK 6 X 6:

postrv, Ortler, strast, tlačan, Resava, vrtnar.

ŽIVALSKI REBUS:

los, osi – lososi.

LAHEK MAGIČNI LIK:

1 troskok, 2 reklama, 3 oktober, 4 Slovani,
5 kabaret, 6 omen – Eva, 7 Karitas.

OKVIRI:

1 estet, 2 Jalta, 3 amper, 4 molža, 5 Irian,
6 Senna, 7 krota, 8 atman.

SKRIVALNICA:

V besedi INŠPEKTOR se skriva PEK.

KRIŽANKA BREZ ČRNIH POLJ:

1 nozdrv, 2 orglar, 3 strast, 4 alanin,
5 Čebine, 6 Hribar, 7 let – Eco, 8 ave – riž,
9 Devide.

VRTEČA UGANKA:

1 Vltava, 2 Trdina, 3 druidi, 4 Dioniz,
5 Indira, 6 Bardot, 7 stotak, 8 trskar, 9 Istran,
10 klasik, 11 bralka, 12 Tavčar.

ANAGRAMNA KOMBINACIJA

»IZ PETIH DRŽAV ŠEST NOVIH«:

1 Afganistan, 2 Danska, 3 Mali, 4 Monako,
5 Katar – Kanada, Finska, Oman, Malta,
Irska, Tonga.

UGANKA Z ZNAKI:

Mrzel veter tebe žene.

REŠETO Z DREVESI:

pomarančevce.

VIZITKA:

komercialist.

TULEC:

sol.

ANAGRAMNA GLASBENA

KOMBINACIJA:

zgoraj – violina, rog, klarinet; spodaj – klavir,
orgle, pianino.

ZAVITA UGANKA:

umetnost je najvišja oblika upanja.

KOMBINACIJSKA KRIŽANKA BREZ ČRNIH POLJ:

vodoravno – skakalka, kameleon, oboistka,
Partenon, alfa, nota, Sana, Boas, storilka, ki-
seljak, intelekt.

SKRIT PREGOVOR:

mlad naj dela, star poseda.

LOGOGRIF:

ponočnjaki – podočnjaki.

ANAGRAM:

Slavko Avsenik.

RAZSUTA MISEL:

laž ima kratke noge, a dolge prste.

PREŠEREN IN PREŠERNA:

smrtjo, zgubi, ven, pa – stanu se svojega
spomni, trpi brez miru.

Navadno leto 1997

ima 365 dni, začne se s sredo in konča s sredo. Februar ima 28 dni.

Premakljivi prazniki:

Pepelnica	12. februar
Velika noč	30. marec
Vnebohod	8. maj
Binkošti	18. maj
Sv. Rešnje Telo	29. maj
Prva adventna nedelja	30. november

Zlato število	III
Sončev krog	18
Epakta	21
Nedeljska črka	E
Rimsko število	5
Letni vladar	Venera

VIDNOST PLANETOV 1997

MERKUR je na nebu vedno blizu Sonca in se od njega lahko oddalji največ za 10 do 28 stopinj. Pot Merkurja okoli sonca je namreč dokaj sploščena elipsa in je največja navidezna oddaljenost od Sonca odvisna od Merkurjeve trenutne lege na tiru in istočasne lege Zemlje. Merkur lahko opazujemo samo zvečer nad zahodnim delom obzorja po Sončevem zahodu ali zjutraj na vzhodnem nebu pred vzhodom Sonca.

Na večernem nebu je letos viden ob datumih okoli 5. IV., 4. VIII. in 29. XI., na jutranjem nebu pa ob datumih okoli 25. I., 24. V. in 18. IX.

Merkur sreča Luno 8. I., 6. II., 8. III., 8. IV., 5. V., 3. VI., 5. VII., 5. VIII., 1. IX., 30. IX., 1. XI. in 1. XII., Venero 12. I., 2. III. in 22. IV., Jupiter 12. II., Saturn 20. III., Uran 13. II., Neptun 8. II. in Pluton 11. XI.

VENERA je do marca Danica. Sredi januarja vzide ob 6,30, sredi februarja ob 6,40. Postopoma se približuje Soncu in pride 2. IV. v zgornjo konjunkcijo, to je v lego, ko je Sonce med Zemljo in Venero. Tedaj ni vidna.

V maju se pojavi na večernem nebu kot Večernica in zaide sredi meseca ob 21,20. Potem se navidezno oddaljuje od Sonca in je vedno dlje vidna. Sredi junija zaide ob 22,20, sredi avgusta ob 21,30, sredi oktobra okoli 20. Dne 6. XI. doseže največjo navidezno razdaljo 47 stopinj vzhodno od Sonca, nato se mu začne spet navidezno približevati. Sredi decembra zaide ob 19,10.

Venera sreča Luno 7. I., 6. II., 8. III., 7. IV., 7. V., 6. VI., 7. VII., 6. VIII., 5. IX., 5. X., 4. XI., 3. XII. in 31. XII., Merkur 12. I., 2. III. in 22. IV., Mars 26. X. in 22. XII., Jupiter 6. II., Saturn 31. III., Uran 7. II., Neptun 1. II. in 8. XII., Pluton 11. X.

MARS vzhaja na začetku leta v poznih večernih urah v ozvezdju Device. Dne 6. II. spremeni smer svojega navideznega gibanja v obratno. V marcu je viden vso noč, saj pride 17. III. v opozicijo s Soncem. Po 27. IV. se giblje spet napredno. Tedaj je v ozvezdju Leva. Sredi maja zaide ob 3,15, sredi julija okoli polnoči, sredi septembra ob 21,15, sredi novembra okoli 19,00. Ob koncu leta je v ozvezdju Strelca in zahaja v zgodnjih večernih urah.

Mars sreča Luno 1. I., 28. I., 24. II., 23. III., 19. IV., 16. V., 13. VI., 12. VII., 9. VIII., 7. IX., 6. X., 4. XI. in 3. XII., Venero 26. X. in 22. XII., Uran 27. XII., Neptun 16. XII. in Pluton 4. X.

JUPITER na začetku leta ni viden, ker je 19. I. v konjunkciji s Soncem. Sredi marca vzide ob 4,40 v ozvezdju Kozoroga, kjer se giblje vse leto. Postopoma vzhaja vedno prej, sredi aprila ob 3,55, sredi junija takoj po polnoči. Od 10. VI. se giblje navidez obratno. V avgustu je viden vso noč, ker je 9. VIII. v opoziciji s Soncem. Dne 8. X. spremeni smer svojega navideznega gibanja spet v napredno. Tedaj je viden vso prvo polovico noči. Sredi novembra zaide ob 22,20, sredi decembra ob 20,45.

Jupiter sreča Luno 9. I., 6. II., 6. III., 3. IV., 30. IV., 28. V., 24. VI., 21. VII., 17. VIII., 14. IX., 11. X., 7. XI. in 5. XII., Merkur 12. II., Venero 6. II., Uran 16. II. in Neptun 9. I.

SATURN zahaja na začetku leta v poznih večernih urah, nato pa vedno prej. Vse leto se

zadržuje v ozvezdju Rib. V marcu in aprilu ni v primerni legi za opazovanje, ker je 30. III. v konjunkciji s Soncem. V maju ga lahko zasledimo zjutraj na vzhodnem nebu: sredi meseca vzide ob 4,10. Sredi junija vzide ob 2,15, sredi julija kmalu po polnoči, v septembru pa že v večernih urah. Od 1. VIII. do 16. XII. se giblje navidez obratno. Dne 10. X. pride v opozicijo s Soncem, zato je v oktobru vso noč nad obzorjem. Ob koncu leta je viden le še v prvi polovici noči.

Saturn sreča Luno 14. I., 10. II., 10. III., 7. IV., 4. V., 1. VI., 28. VI., 25. VII., 22. VIII., 18. IX., 15. X., 12. XI. in 9. XII., Merkur 20. III. in Venero 31. III.

URAN je na meji vidnosti s prostim očesom. Vse leto se giblje v ozvezdju Kozoroga. Dne 13. V. je v zastoju in je viden po 2.00. V opozicijo s Soncem pride 29. VII., tedaj je vso noč nad obzorjem. Dne 14. X. je spet v zastoju in zaide kmalu po polnoči.

Uran sreča Luno 10. I., 6. II., 6. III., 2. IV., 30. IV., 27. V., 23. VI., 20. VII., 17. VIII., 13. IX., 10. X., 7. XI., 4. XII. in 31. XII., Merkur 13. II., Venera 7. II., Mars 27. XII. in Jupiter 16. II.

NEPTUN je mogoče opazovati le z zelo močnimi daljnogledi. V zastoju je 2. V. in je tedaj viden v drugi polovici noči. V opozicijo s Soncem pride 21. VII., zato je tedaj vso noč nad obzorjem. Dne 9. X. je spet v zastoju in je viden v prvi polovici noči. Letos se giblje v ozvezdjih Strelca in Kozoroga.

Neptun sreča Luno 9. I., 6. II., 5. III., 2. IV., 29. IV., 26. V., 22. VI., 20. VII., 16. VIII., 13. IX., 10. X., 6. XI., 3. XII. in 31. XII., Merkur 8. II., Venero 1. II. in 8. XII., Mars 16. XII. in Jupiter 9. I.

PLUTON, deveti, najoddaljenejši znani planet, je v opoziciji s Soncem 25. V., v konjunkciji pa 27. XI. Letos se giblje v ozvezdjih Kačenosca in Škorpijona.

Pluton sreča Luno 6. I., 2. II., 1. III., 29. III., 25. IV., 22. V., 18. VI., 16. VII., 12. VIII., 9. IX., 6. X., 2. XI., 29. XI. in 27. XII., Merkur 11. XI., Venero 11. X. in Mars 4. X.

Pregled vidnosti

Venera je do marca Danica, od maja naprej pa Večernica.

Mars vzhaja na začetku leta v poznih večernih urah. V marcu je viden vso noč, v juliju le prvo polovico noči, ob koncu leta zahaja v večernih urah.

Jupiter na začetku leta ni viden. V juniju je viden v drugi polovici noči, v avgustu vso noč, v oktobru le še v prvi polovici noči. Ob koncu leta zahaja v večernih urah.

Saturn zahaja na začetku leta v poznih večernih urah. V marcu in aprilu ni viden. V juliju je viden v drugi polovici noči, v oktobru vso noč. Ob koncu leta zaide kmalu po polnoči.

MRKI 1997

V letu 1997 so štiri mrki, dva Sončeva in dva Lunina mrka:

Dne 9. marca je POPOLNI SONČEV MRK, ki pri nas ni viden.

Dne 24. marca je DELNI LUNIN MRK, katerega začetne stopnje so vidne tudi pri nas. Mrk se začne ob 4,04, največjo stopnjo doseže ob 5,41. Mrk se konča ob 7,18.

Dne 1. septembra je DELNI SONČEV MRK, ki pri nas ni viden.

Dne 16. septembra je POPOLNI LUNIN MRK, ki je deloma viden tudi pri nas. Mrk se začne ob 19,02, ko je še svetlo. Popolni mrk nastopi ob 20,14 in traja do 21,20. delni mrk se konča ob 22,32.

Opomba: Vsi navedeni časi so v srednjeevropskem času, od 30. marca do 26. oktobra pa v poletnem času.

Mali kalendarij za leto 1998

Januar	Februar	Marec	April	Maj	Junij
1 Če Novo leto 2 Pe Bazilij 3 So Genovefa P. 4 Ne 2. po božiču 5 Po Simeon, Milena 6 To Trije kralji 7 Sr Rajmund Pen. 8 Če Severin 9 Pe Julijan 10 So Viljem iz B. 11 Ne Jezusov krst 12 Po Aelfred 13 To Hilarij 14 Sr Feliks N. 15 Če Pavel Pušč. 16 Pe Marcel p. 17 So Anton p. 18 Ne 2. navadna 19 Po Kanut 20 To Boštjan 21 Sr Neža 22 Če Vincencij 23 Pe Ildefons 24 So Francišek Sal. 25 Ne 3. navadna 26 Po Timotej, Tit 27 To Angela Mer. 28 Sr Tomaž Akv. 29 Če Valerij 30 Pe Martina 31 So Janez Bosko	1 Ne 4. navadna 2 Po Svečnica 3 To Blaž 4 Sr Andrej C. 5 Če Agata 6 Pe Pavel M. 7 So Nivard 8 Ne 5. navadna 9 Po Apolonija 10 To Šholastika 11 Sr Lurška MB 12 Če Evaljija 13 Pe Katarina de R. 14 So Valentin 15 Ne 6. navadna 16 Po Julijana 17 To Ust. serv. 18 Sr Simeon 19 Če Konrad 20 Pe Sadot 21 So Peter Damiani 22 Ne 7. navadna 23 Po Polikarp 24 To Pust, Matija 25 Sr Pepelnica 26 Če Matilda 27 Pe Gabrijel ZMB 28 So Roman	1 Ne 1. postna 2 Po Neža 3 To Kunigunda 4 Sr Kazimir 5 Če Agata 6 Pe Fridolin 7 So Perpetua, Felicita 8 Ne 2. postna 9 Po Frančiška Rim. 10 To Štrideset m. 11 Sr Sofronij 12 Če Gregor Veliki 13 Pe Kristina 14 So Matilda 15 Ne 3. postna 16 Po Hilarij in Tacijan 17 To Patrik 18 Sr Ciril Jer. 19 Če Jožef, mož DM 20 Pe Klavdija 21 So Filemon 22 Ne 4. postna 23 Po Turibij 24 To Dionizij 25 Sr Gospodovo ozn. 26 Če Evgenjova 27 Pe Rupert Salz. 28 So Bojan 29 Ne 5. postna 30 Po Amadej 31 To Modest	1 Sr Hugo 2 Če Francišek Paol. 3 Pe Rihard 4 So Izidor 5 Ne Cveta 6 Po Irenej 7 To Janez de la Salle 8 Sr Albert 9 Če Marija Klop. 10 Pe Ezekijel 11 Sr Stanislav 12 Ne Velika noč 13 Po Vel. poned. 14 To Ladvina, d. 15 Sr Anastazija, muč. 16 Če Bernarda Lur. 17 Pe Rudolf 18 So Apolonij 19 Ne 2. vel. - Bela n. 20 Po Hilda 21 To Anzelm 22 Sr Leonid 23 Po Jurij 24 Pe Fidelis 25 So Marko Ev. 26 Ne 3. velikonočna 27 Po Dan upora 28 To Peter Chan. 29 Sr Katarina Sien. 30 Če Pj V. 31 To Modest	1 Pe Jožef Del. 2 So Atanazij 3 Ne 4. velikonočna 4 Po Florijan 5 To Gotard 6 Sr Marija SM, Dominik 7 Če Gizela 8 Pe Obl. posv. stol. Lj. 9 So Pahomij 10 Ne 5. velikonočna 11 Po Žiga 12 To Leopold Mandič 13 Sr Servacij 14 Če Bonifacij 15 Pe Sofija 16 So Janez Nepom. 17 Ne 6. velikonočna 18 Po Janez I. 19 To Peter Celestin 20 Sr Bernardin S. 21 Če Vnebohod 22 Pe Renata 23 So Janez de Rossi 24 Ne 7. velikonočna 25 Po Beda Čast. 26 To Filip Neri 27 Sr Avguštin Cant. 28 Če German Pariški 29 Sr Maksim Em. 30 So Kancijan 31 Ne Binkošti	1 Po Justin 2 To Marcelin 3 Sr Karel Lwanga 4 Če Francišek C. 5 Pe Bonifacij 6 So Norbert 7 Ne Sv. Trojica 8 Po Medard 9 To Primož, Felician 10 Sr Bogumil 11 Če Sv. Reš. telo in kri 12 Pe Janez Fakundski 13 So Anton Pad. 14 Ne 11. navadna 15 Po Vid 16 To Francišek Regis 17 Sr Gregor Barbarigo 18 Če Srce Jezusovo 19 Pe Romuald (Posv. stol. Koper) 20 So Silverij I. p., muč. 21 Ne 12. navadna 22 Po Pavlin; Tomaž More 23 To Agripina 24 Sr Rojstvo Jan. Krst. 25 Če Dan državnosti 26 Pe Vigilij (Stojan) 27 So Ema Krška 28 Ne 13. navadna 29 Po Peter in Pavel 30 To Prvi mučenci rim. c.
Julij	Avgust	September	Oktober	November	December
1 Sr Teobald, Estera 2 Če Oton Bamberški 3 Pe Tomaž ap. 4 So Elizabeta Port. 5 Ne 14. navadna, Ciril in Metod 6 Po Marija Goretti 7 To Vilihalb 8 Sr Kilijan 9 Če Veronika 10 Pe Amalija 11 So Benedikt 12 Ne 15. navadna 13 Po Henrik 14 To Kamil 15 Sr Bonaventura 16 Če Karmelska MB 17 Pe Aleš 18 So Friderik 19 Ne 16. navadna 20 Po Marjeta Antioh. 21 To Lovrenc 22 Sr Marija Magdalena 23 Če Brigita 24 Pe Krištof 25 So Jakob, ap. 26 Ne 17. navadna 27 Po Gorazd, Kliment 28 To Viktor 29 Sr Marta 30 Če Peter Krizolog 31 Pe Ignacij Lojol.	1 So Alfonz M. L. 2 Ne 18. navadna 3 Po Lidija 4 To Janez M. Vianney 5 Sr Marija Snežna 6 Če Jezusovo spremenjenje 7 Pe Sikst II. 8 So Dominik 9 Ne 19. navadna 10 Po Lovrenc 11 To Klara 12 Sr Evplij 13 Če Poncijan in Hipolit 14 Pe Maksimiljan Kolbe 15 So Marijino vnebovzvet. 16 Ne 20. navadna 17 Po Hijacint 18 To Helena 19 Sr Janez Eudes 20 Če Bernard 21 Pe Pj X. 22 So Marija Kraljica 23 Ne 21. navadna 24 Po Jernej, ap. 25 To Ludvik 26 Sr Ivana Elizabeta 27 Če Monika 28 Pe Avgust 29 So Muč. Janeza Krst. 30 Ne 22. navadna 31 Po Rajmund	1 To Egidij 2 Sr Maksima 3 Če Gregor vel. 4 Pe Rozalija 5 Sr Viktorin 6 Ne 23. navadna 7 Po Marko Križevčan 8 To Rojstvo DM 9 Sr Peter Klaver 10 Če Nikolaj T. 11 Pe Prot in Hijacint 12 So Tacijan 13 Ne 24. navadna 14 Po Pov. sv. Križa 15 To Žalostna MB 16 Sr Kornelij 17 Če Roberto Bellarmin 18 Pe Jožef Kupertin 19 So Januarij 20 Ne 25. navadna 21 Po Matej, ap. ev. 22 To Tomaž Vilanovski 23 Sr Paternij 24 Če Rupert 25 Pe Avreljija 26 So Kozma in Damijan 27 Ne 26. navadna 28 Po Venčeslav 29 To Mihael, Gabriel, Rafael 30 Sr Hieronim	1 Če Terezija DJ 2 Pe Angeli var. 3 So Evald 4 Ne 27. navadna - Rož. 5 Po Marcelin 6 To Bruno 7 Sr Rožnovenska MB 8 Če Demetrij 9 Pe Dionizij 10 So Hugolin 11 Ne 28. navadna 12 Po Maksimilijan Celjski 13 To Edvard 14 Po Kalist I. 15 Če Terezija Jezusova 16 Pe Hedvika, Marjeta Mar. Al. 17 So Ignacij Ant. 18 Ne 29. navadna - Misi. 19 Po Pavel od Križa; Obl. posv. stol. Mrb. 20 To Irena 21 Sr Ursula 22 Če Marija Saloma 23 Pe Janez Kap. 24 So Anton Marija Claret 25 Ne 30. navadna - Žeg. 26 Po Lucijan 27 To Vincenc in Sabina 28 Sr Simon in Juda, ap. 29 Če Narcis 30 Pe Marcel 31 So Dan reformacije	1 Ne Vsi sveti 2 Po Spomin ver. rajnih 3 To Viktorin Ptujski 4 Sr Karel Boromejski 5 Pe Marcellin in Elizabeta 6 Pe Lenart 7 So Engelbert 8 Ne 32. navadna - Zahvalna 9 Po Posvečitev Lat. baz. 10 To Leon Veliki 11 Sr Martin 12 Če Jozafat 13 Pe Stanislav Kostka 14 So Nikolaj Tavelić 15 Ne 33. navadna 16 Po Jedit 17 To Elizabeta Ogr. 18 Sr Posv. baz. Petra in Pavla 19 Če Narsej 20 Pe Edmund 21 So Dorovanje DM 22 Ne Kristus kralj 23 Po Klemen I. 24 To Vietn. muč. 25 Sr Katarina Adeks. 26 Če Leonard Port. 27 Pe Virgil 28 So Eberhard 29 Ne 1. adventna 30 Po Andrej, ap.	1 To Eligij 2 Sr Bibijana 3 Če Francišek Ksav. 4 Pe Janez Damaščan 5 So Sabu 6 Ne 2. adventna 7 Po Ambrož 8 To Brezm. sp. DM 9 Sr Peter Fourier 10 Če Melkjad 11 Pe Damaz I. 12 So Frančiška Šant. 13 Ne 3. adventna 14 Pe Zharja od Križa 15 To Kristina 16 Sr Albina 17 Če Lazar 18 Pe Teotim 19 So Urban V. 20 Ne 4. adventna 21 Po Peter Kanizij 22 To Demetrij 23 Sr Janez Kancij 24 Če Adam in Eva 25 Pe Božič 26 So Štefan 27 Ne Sveta družina 28 Po Nedolžni otroci 29 To Tomaž Becket 30 Sr Rajner 31 Če Silvester

Redna zbirka 1997

Nekaj let je redna zbirka celjske Mohorjeve poleg dveh *stalnic* (koledarja in večernic) ponujala mohorjanom izbiro. Iz štirih knjig smo na uredništvu in v odboru MD skušali z že omenjenima *stalnicama* sestaviti dva programa – *klasičnega*, ki naj bi ustrezal ustaljeni podobi zbirke, in *družinskega*, ki naj bi ogovoril mlade, najmlajše. Možnost izbiranja naj bi ohranila mohorjansko zvestobo v vseh smereh; najmlajšim namenjene knjige naj bi dolgoročno gledano pridobile mlade.

Namen je bil dober.

Praktično, v življenju, pa se je pokazalo, da izbiranje (vsekakor deloma tudi laskanje človeški osebnosti in zavestnemu odločanju) predstavlja prej težavo kot olajšanje. Poverjenikom je dvojnost naročanja nalagala dodatno delo, mohorjani pa so ostali nekako med dvema kupoma sena – nekateri so to rešili tako, da so naročili kar šest knjig hkrati (cena je bila res mohorska, se pravi nizka, in ni predstavljal ovire). Tako je poleg A in B zbirke nastala še zbirka C.

Po mnogih glasovih »s terena« je odbor ponovno premislil zaplete in učinke, pretehtal izkušnje minulih let in se odločil, da zbirko znova poenoti.

Za prihodnje leto torej napovedujemo v redni zbirki celjske Mohorjeve družbe naslednje knjige:

MOHORJEV KOEDAR 1998

Pester in bogato opremljen s slikami in podatki si bo prizadeval, da bi prinesel čim več mikavnega branja – spominjal se bo izročila in osebnosti iz oddaljenih in pravkar minulih časov. Razmišljal bo o sodobnosti in gledal naprej. Opozarjal bo na vse tisto lepo, kar tako zlahka prezremo ob vsakdanjih skrbih in težavah – sredi življenjske »dirke«.

Joža Lovrenčič: KARNSKA KRALJICA Slovenske večernice 147

Desetletja zaukazanega molka so v matični Sloveniji skoraj izbrisala iz bralskega in kulturnega javnega spomina ime dr. Joža Lovrenčiča, goriškega šolnika in pisatelja. Doma je bil iz Kreda pri Kobaridu. Šolal se je v Gorici in v Gradcu in bil po zaključku šolanja imenovan za »nadmestnega učitelja na c. kr. državni gimnaziji s slovenskim učnim jezikom v Gorici«. Svetovna vojna ga je pregnala na Gorenjsko, kjer ga je F. S. Finžgar poročil. Konec vojne je učakal v Trstu in se kratko ukvarjal tudi s politiko. Kasneje je poučeval v Ljubljani in se udeleževal kulturnega življenja Penatov. Med drugo svetovno vojno je prevzel ravnateljstvo na gimnaziji v Gorici, pa ne, kakor so mu kasneje očitali komunisti, zaradi izdajalskega sodelovanja z okupatorjem, pač pa iz »iskrene volje, buditi v mladih Slovincih narodno zavest in jih navduševati za Slovenijo in Jugoslavijo«. Bil je obsojen, amnestiran in potisnjen v pozabo.

Dr. Kajetan Gantar šteje njegovo zadnje prozno delo, roman *Karnska kraljica*, ki je izhajal v obliki podlistka v predvojnem *Slovcu*, in sodi med najboljše, kar je napisal.

Zgodba o tem, kako so se Istri in Karni ob Sonciju (Soči) in Natisi (Nadiži) borili zoper nezadržno širjenje rimskega orla v začetku drugega stoletja pred našim štetjem, je podoba svobodoljubnosti in njena hvalnica. »Pričuje o tem, kako absurdna, sramotna in krivična je bila sodba v imenu ljudstva, ki je gorečega rodoljuba obsodila narodnega izdajstva. Izid njegovega zadnjega proznega dela v redni zbirki MD naj vsaj deloma pripomore k temu, da bi avtorjevo ime dobilo pripadajoče mesto v panteonu slovenske kulture.

Tatjana Angerer: PIŠMO MLADEMU RODU

Tatjana Angerer je kot učiteljica in biologinja napisala več učnih knjig. Njen učbenik za pouk biologije v 6. razredu osnovne šole uporabljamo v Sloveniji še danes.

Za osnovnošolce je pripravila *Ekološki koledar* (DZS 1985), v katerem so navodila, kaj lahko učenci naredijo za ohranjanje čistega in zdravega zraka.

S članki o zdravnih rastlinah sodeluje pri različnih revijah in časopisih, leta 1986 pa je pri Mohorjevi založbi v Celovcu izšla njena knjiga *Vsak dan zdravnih rastlin*. Med Slovenci na avstrijskem Koroškem je zbirala stare, nezapisane recepte za pripravo domačih jedi, ki so izšli v knjigi z naslovom *Čisava župa, pisana pogača in še kaj*.

Dogajanja ob denacionalizaciji so jo spodbudila, da je v literarni zapis o hiši na Židovski 8 poskusila ujeti in ohraniti zanimiv del naše stvarnosti (*Židovska 8*).

Najmlajši z veseljem prebirajo njen življenjepiš murenčka Škripka, ki smo ga izdali lani. Tik pred tiskom je nejna naslednja otroška knjiga *Pripovedka za rojstno noč*.

V napovedani knjigi, nekakšnem naravospoznavnem in varstvenem priročniku, gre za stare resnice, veljavne od prazčetka, zapisane v naravo stvari. Starši vseh dob so jih skušali posredovati otrokom, da bi lažje in bolj srečno preživeli svoj čas. Usoda življenja na zemlji je odvisna od vseh, ki smo deležni njenega gostoljubja!

David Wilkinson, Rob Frost:

O BOGU IN ZNANOSTI

Jasno mišljenje

Letos (1996) je v Angliji izšla knjiga, ki sta jo spisala teolog in astronom, Wilkinson in Frost. Moža srednjih let sta slovita oznanjevalca evangelijskega izročila med intelektualnim naraščanjem in znanstveno zrelo angleško populacijo.

Naslov pove dovolj o aktualnosti tematike tudi za Slovence, saj med nami živi še cela vrsta predsodkov. Teologija obeh avtorjev in njuna raba Svetega pisma je dovolj kritična in tehtna, tako da ju s pridom vzame v roke vsak, ne glede na konfesionalno pripadnost. Tudi ateist in agnostik bosta v knjigi našla zadovoljivo predstavitev krščanske vere, je zapisal v svoji oceni dr. Drago Ocvirk. Avtorja si prizadevata, da bi združila obe človeški dejavnosti, vero in znanost, kot smiselni in

potrebni, čeprav vsaka deluje na svojem področju. Rušita zidove, ki jih je zgradil scientizem. Ta še kako živi v naši miselnosti in šoli.

Knjiga *O Bogu in znanosti* bo tako dobrodošla in potrebna osvežitev v slovenskem jeziku. Religija daje človeku cilj, znanost pa možnost, da ga doseže.

Selma Lagerlöf:

KRISTUSOVE LEGENDE

Avtorica je bila hči švedskega oficirja, kasneje učiteljica. Prepotovala je Evropo in obiskala tudi Sveto deželo. Postala je članica Švedske akademije in dobila Nobelovo nagrado.

Kot neoromantična pisateljica je obravnavala sodobnost in zgodovino domače dežele v delih za odrasle in mladino.

V enajstih zgodbah *Kristusovih legend* oriše Jezusovo življenje na podlagi evangelijskih izročil, ki jih preplete z domišljjskimi zgodbami navadnih ljudi, Odršenikovih sodobnikov ali tistih, ki so živeli kasneje, ko se je Betlehemska luč širila iz Palestine v sredozemski svet.

Legende je v slovenščino prevedla Marija Kmet, pisateljica in dramatičarka z Dolenjskega, ki ji leksikon Cankarjeve založbe pripisuje, da je iz prvotnega realizma socialne in psihološke tematike »zašla v versko mistiko«.

Upoštevajmo, da je verovanje še globlja ločnica med človeškim in ostalim naravnim svetom kot razumsko spoznanje. Ozmimo se k učlovečenju in si pustimo tudi v obliki legende kaj povedati o časih in ljudeh, navsezadnje o sebi!

Človek, ki je mnogo potoval, je mnogo spoznal, kdor je veliko izkusil, bo pametno govoril. Kdor ni nič izkusil, ve malo, kdor pa je mnogo potoval, si bogati znanje.

Sir 34,9–10

Vsebina

- Kalendarij za leto 1997 4–27
Oče, potrdi nas v veri (Alojzij Šuštar) 28
Izlitje Svetega Duha na vso Slovenijo
(Metod Pirih) 28
Cerkev se je ponovno rodila v srcih
(Franc Rode) 30
Nekaj se je premaknilo (Ivan Štuhec) 31
Marija Pomagaj! (Anton Štrukelj) 33
Korajža velja! (Jože Maček) 34
Razgledan in širokostičen svetovljan
(Joža Mahnič) 36
Mir v deželi zvonov (Saša Martelanc) 37
S papežem – Slovanom (Lojze Peterle) 38
Kadar se spomnim, me napolni radost
(Andrejka in Tomaž) 38
Velika vzgojna ura za ves narod
(Ivan Merlak) 40
Petje pri papeževi maši v Stožicah
(Edo Škulj) 42
Utrip Cerkve po svetu (Jože Pavlič) 44
Veliki zahodni razkol (Stanko Janežič) 50
Katoliška Cerkev v ZR Jugoslaviji
(Franc Perko) 51
Pogovor z beograjskim nadškofom
dr. Francem Perkom 52
Sveto pismo (Jože Krašovec) 53
Dala nam je skodelico mleka
(Gunnleik Scierstad) 56
Ranjeno Drevo (Karol Wojtila) 59
Svetopisemska razstava v CD 59
Da vam bo materinstvo v veselje
(Marija Smolič) 62
Gozd in človek – nekdanj in danes
(Anton Prelesnik) 64
V Karavankah (Ančka Tomšič) 67
Mladi in stari v športu (Drago Ulaga) 69
Misli o urejanju vrta (Jože Štrgar) 70
Krajinski park Lahinja in ljudje ob njem
(Lojze Cestnik) 71
Nekaj lepega za Boga (Alenka Veber) 74
Ob mednarodnem letu za izkoreninjenje
revščine (Vekoslav Grmič) 75
Zemlje si ne moremo lastiti (Ivan Sernek) 76
Dottore, vamos, bambino! (Ivan Rapoc) 79
Prešernova Vrba (Joža Mahnič) 82
Iz pogovora z dr. Zmago Kumer
(Mira Dobravec) 85
O narodni kulturi koroških Slovencev
(A. in T. Angerer) 87
Nekaj misli o neodvisni Sloveniji
(Jože Grošelj) 89
Mati, domovina, Bog (Ivan Sivec) 91
Če ne bomo brali, nas bo pobralo
(Drago Felicijan) 94
Verstva, sekte in novodobna ter alternativna
gibanja v Sloveniji (Vinko Škafar) 96
Tudi to so naši otroci! (Božidar Remšec) 106
Vprašanje komunizma (Vinko Ošlak) 110

- Prvi znani slovenski glasbenik v srednjeveškem
Dubrovniku (Ignacij Voje) 120
700 let Zagorja (Jože Čampa) 122
Jezuiti – 400 let v Sloveniji (Miha Žužek) 123
Celje in Slomšek (Franc Kramberger) 127
Slomškov spomenik v Celju (Alojz Rebula) 128
Saj ti na veke greš od tod (Janez Dolenc) 131
Majniška deklaracija in deklaracijsko gibanje
(1917–1918) (Vlasta Stavbar) 135
20 let openske Drage (Alojz Rebula) 139
Eno leto Slovenskega društva Hospic
(Metka Klevišar) 143
France Gorše (1897–1986) (Janez Arnež) 144
V spomin »Ženi, na kateri dom stoji«
(Marijan Smolik) 146
Večni popotnik je prišel do cilja
(Rozina Švent) 147
Franček Križnik – Edvard Kocbek 149
Studia slovenica (Janez Arnež) 150
Akademik, profesor, dr. Anton Trstenjak
(Jože Ramovš) 153
Moj Frančišek (Nikos Kazantzakis) 155
Abazonski stavec modruje (Chinua Achebe) 158
Čemu je trpel, čemu je živel?
(L. N. Tolstoj) 159
Prihod v Štivan (Alojz Rebula) 162
Portreti (Berta Golob) 167
Štirje Cigančki v taborišču (Janez Dolenc) 169
Vstajenje (Vinko Šmajš) 172
Pojutrišnjem (Mira Dobravec) 173
Mene pa ne bo imel kdo pokopat
(Marta Kmet) 175
Smrt se je napovedala (Marta Kmet) 176
Kronika Mohorjeve družbe Celje
(Janez Jeromen) 177
Ob neki vražje zanimivi knjigi
(Zorko Simčič) 181
Novo glasbeno delo (Marko Studen) 186
Čipkarska šola v Idriji (Dragica Boškin) 187
Delovanje celovške Mohorjeve v letu 1995/96
(Anton Koren) 188
Goriška Mohorjeva družba v letu 1996
(Odbor GMD) 189
Praznično okno (Jelka Godec Schmidt) 192
Ugankarski kotichek (Jože Petelin) 194
Seznam naročnikov 203
Rešitve ugank 208
Navadno leto 1997 209
Mali kalendarij 1998 211
Redna zbirka 1997 212

MOHORJEV KOLEDAR 1997 – Izdala in založila Mohorjeva družba v Celju v redni knjižni zbirki za leto 1996. Z uredniškim odborom uredil Matija Remšec. Lektorirali in korigirali Mojca Seliškar in Vlasta Luštek. Opremila Mihaela Svetek. Za založbo dr. Ivan Štuhec. Tiskali v Delo Tiskarna, Ljubljana, 1996.
ISSN 1318-5462
Po mnenju Ministrstva za kulturo Republike Slovenije št. 415-179/96-mb/sp šteje ta knjiga med proizvode, za katere se plačuje 5% davek od prometa proizvodov.